

สูตร
หายใจ

รวมพระสูตรสำหรับผู้รักการสวด

สูตรหายใจ

รวมพระสูตรสำหรับผู้รักการสวด

“จุนทะ ธรรมทั้งหลายนี้แล เราแสดงไว้แล้วเพื่อความรู้อย่าง บริษัททั้งหมดนั้นแหละ ฟังพร้อมเพรียงกันประชุม สอบทานอรรถกับอรรถ พัญญชนะกับพัญญชนะ ฟังสาธยาย ร่วมกัน ไม่ฟังวิวาทกัน เพื่อให้พรหมจรรย์นี้ตั้งอยู่ได้นาน ดำรงอยู่ได้นาน ชื่อนั้นฟัง เป็นไปเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย”

ปาสาทิกสูตร ปาติกวรรค ทีฆนิกาย

Ebook สุตระหายใจ

ไฟล์เสียง SoundCloud

ไฟล์เสียง GoogleDrive

สูตร หายใจ

สื่อ ใส่ สาร

ทุกวันนี้เราใช้เสียงกันมากขึ้น แต่การสื่อสาร (อ่านว่า สาระ) ของเรากลับลดลง เพราะสิ่งที่สื่อ นั้นกลับไม่ใช่สาระกันเสียเป็นส่วนมาก เราสามารถใช้เสียงสื่อกันได้เกือบทั้งวัน โดยไม่ได้ทำให้เราพัฒนาให้มีความสุขได้มากขึ้น มีความทุกข์น้อยลง หรือสื่อให้เราเข้าใจความจริงอันเป็นสาระสำคัญของชีวิตมากขึ้นแต่อย่างใด หลายๆ ครั้งการใช้เสียงของเรา กลับทำให้ชีวิตของเราเสื่อมลงไปเรื่อยๆ กับเรื่องไร้สาระรอบๆ ตัวเราแทน ที่จริงแล้วการใช้เสียงของมนุษย์นั้นจะมีความหมายสูงสุดสมบูรณ์เต็มศักยภาพได้ ก็ต่อเมื่อได้ใช้สื่อถึงสิ่งที่เป็นสัจจะสาระสำคัญที่สุดของชีวิต นั่นก็คือสามารถสื่อถึงการพันทุกข์อย่างสิ้นเชิงได้นั่นเอง ตั้งแต่สมัยพุทธกาลเป็นต้นมา มีผู้คนเป็นจำนวนมากไม่น้อยที่ได้บรรลุธรรมจากการฟัง การแสดง การสอน หรือการสวดสาธยาย เพราะธรรมะเป็นความจริงที่ไม่ขึ้นกับกาลเวลา เมื่อเหตุปัจจัยพร้อมเพียงกัน เสียงนั้นก็พร้อมที่จะเปิดประตูอมตะให้แก่เราได้เสมอ นำเราไปสู่ที่ที่ไม่ต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย ไม่ต้องทุกข์อีกต่อไป

การได้เปล่งเสียงแรกของวันใหม่ด้วยการสวดมนต์จึงจัดเป็นมงคลชีวิตอย่างหนึ่ง เมื่อเราตื่นนอน ล้างหน้าล้างตาให้สดชื่นแล้ว การเปล่งถ้อยคำที่เป็นสาระธรรมที่สื่อแสดงถึงสิ่งที่สำคัญในชีวิตเป็นอันดับแรก ถือเป็นกำลังใจไปด้วย ทำให้เราไม่ลืมหลัก ไม่หลงไปกับเปลือกภายนอกต่างๆ ที่จะประเดประดังเข้ามา เมื่อเราต้องใช้ชีวิตมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในแต่ละวัน ซึ่งนอกจากจะเตือนใจให้มีความสำนึกสร้างสรรคสิ่งที่ดีงามแล้ว ยังช่วยให้เราก้าวข้ามอุปสรรคในชีวิตได้อย่างมั่นใจด้วย อานุภาพของธรรมะนั้นจะปกปักรักษาผู้ที่ประพฤติธรรมอยู่เสมอ

ในเวลาก่อนเข้านอนก็เช่นกัน ถ้าได้สวดบททวนบทธรรมที่สื่อถึงความ เป็นอนิจจัง จะทำให้เราได้สละ ละ ปล่อย วาง ก่อนนอนได้ง่ายขึ้น ว่าที่จริงแล้วสำหรับใครหลายๆ คน คิณนั้นอาจจะ เป็นคิณสุดท้ายในชีวิตของเขาก็ได้ และคิณหนึ่งก็จะถึงคิณของเรา คิณที่เราจะต้องตื่นขึ้นมาในภพใหม่ ลองคิดดูซิว่าภพนั้นจะเป็นอย่างไร ถ้าไร้พุทธศาสนา? การจบช่วงวันหรือช่วงวาระสุดท้ายของชีวิต ด้วยธรรมะจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง อย่างน้อยแม้ไม่สามารถปล่อยวางได้ทั้งหมด ก็สั่งสมความคุ้นเคยกับธรรมะไว้ เป็นอุปนิสัยปัจจัยต่อไปได้ในภพใหม่ ให้ได้ไปเกิดในเมืองพุทธ ได้พบพระพุทธรูป พอมมีโอกาสศึกษาปฏิบัติธรรมะต่อไปได้ เพราะวิภูสงสารอันนานไกลนี้ ถ้าไร้สัจธรรมแล้วก็คงจะมีตบอด ไร้ซึ่งความหมายเหมือนอยู่ในอบาย ด้วยขาดแสงสว่างแห่งปัญญาสัมมาทิฏฐินำทาง

บทสวดมนต์ในหนังสือเล่มนี้ ใช้เวลาหลายปีในการรวบรวม ได้นำงานของหลายๆ ที่ (ดูที่มาท้ายเล่ม) มาเรียงร้อยไว้ในที่เดียวกัน เพื่อให้คั่นง่าย มีแปลให้ด้วย เพื่อจะได้เข้าใจความหมายในเวลาสวด จะได้เกิดปัญญาไปพร้อมๆ กัน สำหรับบทสวดที่เป็นคาถาคำกลอน ก็พยายามแปลให้เป็นคำกลอนไว้เช่นกัน เพื่อถ่ายทอดอรรถรสของภาษา และคงความหมายเดิมไว้ให้ได้มากที่สุด แต่ก็คงมีข้อจำกัดหลายอย่างในการถ่ายทอดภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่ง ถ้าผู้สนใจนำไปศึกษา คั่นคว่ำต่อ ก็ถือได้ว่าหนังสือเล่มนี้ประสบความสำเร็จไปส่วนหนึ่งแล้ว

แต่ก่อนเรามีการสาธยายเพื่อรักษาพระพุทธรูปจนเข้าใจด้วยปากเปล่า พอมาจารึกลงในใบลานก็เลยไม่ค่อยจะได้สาธยายกันอีก หลงเหลือมาเป็นรูปแบบของการสวดมนต์ คำว่า 'สวดมนต์' นี้ เราก็ไปยืมเอาคำของพราหมณ์ที่เขาใช้ในการสวดสาธยายมนต์อาถรรพ์มา ที่ถูกต้องจึงน่าจะเรียกว่าสาธยายพุทธพจน์ พระสูตรมากกว่า หรือจะเรียกว่าสาธยายพระธรรมวินัยก็ได้ แต่คำนี้ก็ดูจะยาวไป บทสวดที่รวบรวมมานี้ จึงขอตั้งชื่อใหม่สั้นๆ ว่า **สูตรหายใจ** ซึ่งอาจหมายถึงอานาปานสติสูตรก็ได้ เพราะเป็นสูตร (ที่เกี่ยวข้อง) ลมหายใจ อันตั้งใจจะให้ เป็นแกนหลักของหนังสือเล่มนี้ หรืออาจจะหมายถึง การสูดหายใจให้สดชื่นก็ได้ แต่นัยที่ชอบคือ **เป็นการต่อลมหายใจให้พระสูตร** ไม่ให้เฉาอยู่ในตู้พระไตรปิฎกเฉยๆ แต่เราใส่ลมหายใจเข้าไปในพระสูตรนั้นๆ ด้วยการนำมาสวดออกเสียงร่วมกัน ให้เกิดพลังในการเปลี่ยนแปลงโลกและชีวิตไปพร้อมๆ กัน โดยเริ่มที่ตัวเรา ขอเชิญพวกเรามาร่วมกันสวดสาธยายพระสูตร ใส่พลังชีวิตของพวกเราเข้าไปในนั้นร่วมกันเกิดโลกยังต้องการสื่อใจที่ใส่สารลงไปอีกมาก

ฝากพระสูตร สืบไว้ ใน ลมหายใจ
สูดหายใจ ใส่ลมใน สูตรชีวิต
ชำระใจ เปิดทาง หมายถึงให้คิด
ชี้วัฏฏะ ชำระทาง สร้างความเมตตา

สาธยาย เป็นเสียง สำเนียงสวรรค์
'สูตรหลัก' ปล้น เป็น 'หลักสูตร' ใช้ชุดเกลา
วิปริต ผิดแผ่ แก่ความเขลา
ทุกคำเข้า เชิญผ่อนคลาย สูตร หายใจ ๙

จาดู จิรั สติ ธมฺโม

ขอพระธรรมของสัตบุรุษ จงดำรงอยู่สิ้นกาลนาน

พระมหาภิรมย์ ธีรปัญญา

วัดป่าบุญล้อม

วันอัฐมีบูชา แรม ๘ ค่ำ เดือน ๖

๑๘ พฤษภาคม

ปีพุทธศักราช ๒๕๖๐

สูตร หายใจ ก้าวไปด้วยกัน

๙ หน้า

นวคุณคาถา	๙ พุทธคุณ	๘
นรลีหคาถา	๙ ของราชสีห์	๑๐

ที่พึ่งอันประเสริฐ

พุทธบารมี	กว่าจะมีพุทธะ	๑๓
พุทธ ชัมม สังฆ วันทนา	ควรค่าแก่การกราบไหว้	๑๔
พุทธบูชา	น้อมกายปฏิบัติตน	๑๕
อาชีวะภูมิภคศีล	ศีลเบื้องต้นพรหมจรรย์	๑๖
ขมา ยาจนา	เริ่มกันใหม่ ด้วยอภัยขอขมา	๑๗
อัคคัปปสาทสูตร	ความเลื่อมใสอันเลิศ	๑๘

เกิดเมตตาในสรรพสัตว์

เมตตานิสสังสตุตปาฐะ	แผ่เมตตาออกไปไม่มีประมาณ	๒๓
อานิสังสเมตตา	อานิสังส ๑๑ ข้อ	๒๕
จตุรปัมัญญา	พรหมวิหารสี่	๒๘

พระสูตรหลักที่สำคัญ

ชัมมจักกัปปวัตตนสูตร	ปฐมเทศนา หมุนกงล้อธรรม	๓๒
อนัตตลักขณสูตร	ปัญจวัคคีย์สูตร ชั้น ๕ อนัตตา	๕๐
อาทิตตปริยายสูตร	สิ่งทั้งปวงกำลังใหม่	๖๔
คิริมานันทสูตร	หายป่วยด้วย สัญญา ๑๐	๗๒
ชาตวิมังคละสูตร	จำแนกธาตุ ถึง อธิษฐานธรรม	๘๖
ตุมภกสูตร	ปฏิบัติปาฏิโมกข์ ๓๗ ข้อ	๑๐๖

รู้จักเครื่องกันกันไว้ก่อน

กามสูตร	กามกันสำคัญเป็นตัวแรก	๑๑๐
คุหัญญูสูตร	หรือพวกเรายังอยู่ในถ้ำ ?	๑๑๔
พุกัจฉกสูตร	ปักหมุดทิวาสี	๑๑๖
ติสสเมตเตยยสูตร	เมถุนมิใช่มิตร	๑๑๘

มาคัณฑยสูตร	เมถุนและทิวัจฉิ	๑๒๐
อุปกิเลส ๑๖	เครื่องเคี้ยวหมองของจิต	๑๒๔
ปริหาน หรือ อปริหาน	เหตุเลื่อม หรือ ไม่เลื่อม	๑๒๖
กุสัต์วัตถุ	เหตุคลายความเพียร	๑๒๘
อารพววัตถุ	เหตุเร่งความเพียร	๑๓๔

ย่อนอริยสังข์ต้องขัดเกลา

ปธานวัคคะ	ลัมภ์ปธานสี่ เพียร ๔ ด้าน	๑๔๐
ปัญญัตติวัคคะ	ปัญญาติสิ่งที่เลิศ ๔ ประการ	๑๔๘
ลัลเลขสูตร	ฝึกความขัดเกลา ๔๔ ข้อ	๑๕๑
สมาธิวัคคะ	ผู้มีจิตตั้งมั่นย่อมรู้ในสังข์จะ ๔ นี้	๑๖๐

วิเวกเข้ากรรมฐาน

วิชยสูตร	ชนะกาย เลิกหมายาม	๑๗๘
อสุภสูตร	ความไม่งามตามเราไป	๑๘๒
สมาธิสูตร	สมาธิไม่มีประมาณได้ญาณ ๕	๑๘๔
อรัญญสูตร	ธรรม ๕ ผู้อยู่ป่าเป็นวัตร	๑๘๖
อานาปานสติสูตร	ศาสตร์แห่งการหายใจ	๑๘๘
อานาปานสติสมาธิปาฐะ	หายใจให้สดชื่น	๒๐๖

พยานแห่งสังข์จะ

ธัมมทเทศ ๔	๔ เหตุที่บวช	๒๑๕
รัฏฐุปาลสูตร	ทำไมรัฐฐุปาลจึงบวช	๒๑๖
ปาราปริยสูตร	เมื่อพระผู้สำรวจอินทรีย์เอ่ยคำ	๒๒๐
อรหันตสูตร	เมื่อพระพุทธเจ้ากล่าวถึงพระอรหันต์	๒๓๐
โรหิณีสูตร	สุขใจเมื่อใกล้สมณะ	๒๓๒
สุภากัมมารธิตาสสูตร	โทษของเงินทองโดยธิดาช่างทอง	๒๓๘

ธรรมคณะให้ผาสูก

มหาโคปาลกสูตร	เลี้ยงคุณ (ธรรม) ให้เหมือนเลี้ยงโค	๒๔๖
โคตมีสูตร	หลักตัดสินพระธรรมวินัย ๑๖ ข้อ	๒๕๖
คาถาธรรมบท	ธรรมะคือเพื่อนร่วมทาง	๒๖๒
นาถกรณธรรม	ธรรมที่พึง ๑๐ ประการ	๒๗๖

สารานุกรมธรรม	ธรรมให้ระลึกถึงกัน	๒๘๒
อภิธานธรรม	ธรรมยังงมงไม่ให่เสื่อม	๒๘๘/๒๙๒/๒๙๕
อรรถกถาสุตร.....	ปลด (จิต ที่ติด) อารูธ	๒๙๘

ปลุกให้ตื่นก่อนตาย

ชราสูตร	ชีวิตนี้สั้นนัก	๓๐๒
ปุราณาสุตร	สิ่งทีควรทำก่อนกายแตก	๓๐๔
กสิการทวาสุตร	นามตะ	๓๐๗
มรณสติ	รวมพุทธพจน์เกี่ยวกับความตาย	๓๐๘
ธัมมนิยามสูตร	สุดท้ายก็เป็นธรรมดา	๓๑๖

ปิดท้ายที่อภิธรรม เห็นธรรมดาได้ด้วยธรรมที่ไม่ธรรมดา

วิปัสสนาภูมิ	วิปัสสนาพิจารณาอะไร	๓๑๘
ปฏิจจสมุปปาท	สิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี สิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ	๓๒๐
ธัมมสังคณี	อภิธรรม ๗ คัมภีร์เริ่มที่กุศล	๓๒๒
ปัจจัยวิภังควาระ	ปัจจัยปฏิฐานบันดาลทุกสิ่ง	๓๒๕

นำศาสนามาเมืองไทย

จุลลไชยปกรณ์	สืบเสียงสาธยายไว้กับสายสุวรรณภูมิ	๓๒๘
มรุตปิณฑิกสูตร	หยดน้ำผึ้ง เหตุแห่งการทะเลาะกัน	๓๓๕

เราจะไปยังงต่อไป ?

มรดกทำ	จัดสรรวินัย มีใช้ดีเอง	๓๓๖
อริยวัสสูตร.....	สืบวงศ์อริยะ	๓๓๘
ปัตถนฐูปนคาถา	ตั้งความปรารถนาที่ไม่น้อย	๓๔๑

ขอแค่ ๙ ตาม

สังฆคุณ ๙	ขณะ ๘ แห่งตลอดได้ยาก	๓๔๔
ขณะ ๙	ก้าวกุศล	๓๔๕
มหาสรัตนคณห์	ตราบจนสิ้นลมหายใจ	๓๔๘
มหานมัสการ	เคารพคุณผู้ยิ่งใหญ่	๓๕๐
มหาปชาปตีโคตมี	คืนให้ค่าน้ำนม	๓๕๑

๙ นำ

นวกุณ คาคา

- ๑) **อะระหัง** อะระโหติ นามะนะ
อะระหัตตะพะลัง ปัตโต
อะระหัง ปาปัง นะ การะเย
อะระหัง นามะ เต นะโม ๑
- ๒) **สัมมาสัมพุทธะ** ญาณะนะ
สัมมาสัมพุทธะ โลกัสมิง
สัมมาสัมพุทธะ เทสะนา
สัมมาสัมพุทธะ เต นะโม ๑
- ๓) **วิชชาจะระณะสัมปันโน**
อะตีตานาคะตูปันโน
ตัสสะ วิชชา ปะกาสิตา
วิชชาจะระณะ เต นะโม ๑
- ๔) **สุคะโต** สุคะตัตตานิ
นิพพานัง สุคะติง ยันติ
สุคะโต สุนทะรัมปิจะ
สุคะโต นามะ เต นะโม ๑
- ๕) **โลกะวิทู** นามะนะ
สังขาระสังตะโมกาเส
อะตีตานาคะเต วิทู
โลกะวิทู นามะ เต นะโม ๑
- ๖) **อะนุตตะโร** ญาณะสีเลนะ
อะนุตตะโร ปุชชะโลกัสมิง
โย โลกัสสะ อะนุตตะโร
ตัง นะมัสสามิ อะนุตตะโร ๑
- ๗) **สาระถิ** สาระถิ เทวา
สาระถิ ปุชชะโลกัสมิง
โย โลกัสสะ สุสาระถิ
ตัง นะมัสสามิ สาระถิ ๑
- ๘) **เทวะยักขมะนุสสานัง**
อะทันทัง ทะมะยันทานิ
โลเก อัคคะพะลัง ทะทัง
ปุริสาชัญญะ เต นะโม ๑
- ๙) **ภะคะวา** ภะตะวา ยุตโต
ภักคัง สังสาระมุตตาโร
ภักคัง กิเลสะวาหะโต
ภะคะวา นามะ เต นะโม ๑

๙ พุทธคุณ คาถา ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๑) อรหัง

โดยชื่อว่า อรหัง เพราะ สมควร (แก้ทุกข์นิทาน) เพราะไม่มีที่ลับในการทำบาป เพราะบรรลुरुหัตตผล ขอความนอบน้อมจงมีแด่พระองค์ผู้เป็นพระอรหัง ฯ

๒) สัมมาสัมพุทธโ

โดยญาณ พระองค์คือพระสัมมาสัมพุทธะ โดยการสั่งสอน พระองค์คือพระสัมมาสัมพุทธะ ผู้ตรัสรู้ชอบได้ด้วยพระองค์เองในโลก ขอความนอบน้อมจงมีแด่พระองค์ผู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ฯ

๓) วิชชาจรรณสัมปันโน

พระองค์ผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรรณะ วิชาของพระองค์ประกาศก้องแล้ว ผู้รู้อดีตอนาคตและปัจจุบัน ขอความนอบน้อมจงมีแด่พระองค์ผู้ทรงสมบูรณ์ด้วยวิชาและจรรณะ ฯ

๔) สุคโต

พระผู้ดำเนินไปได้ด้วยดีแห่งผู้มีตนอันฝึกดีแล้ว พระสุคตผู้สุนทร ผู้ไปสู่สุคติคือพระนิพพาน ขอความนอบน้อมจงมีแด่พระองค์ผู้เป็นพระสุคตเจ้า ฯ

๕) โลกวิทู

โดยชื่อพระองค์คือโลกวิทูผู้รู้แจ้งโลก ผู้รู้อดีตและอนาคต ผู้รอบรู้สัตว์โลก สังขารโลก และโอกาสโลก ทั้งหมด ขอความนอบน้อมจงมีแด่พระองค์ผู้เป็นโลกวิทู ฯ

๖) อนุตตโร

พระองค์ไม่มีใครยิ่งกว่าโดยญาณ (ความรู้) และศีล (ความประพฤติ) ผู้ใดผู้ยอดเยี่ยมแห่งโลก ในโลกนี้ ผู้คนต่างบูชาว่าพระองค์ไม่มีใครเปรียบ ข้าพระองค์ขอนอบน้อมพระผู้ทรงอนุตตระพระองค์นั้น ฯ

๗) ปุริสัทมมสารถิ

สารถิ เทพแห่งสารถิ ผู้ใดเป็นยอดสารถิแห่งโลก ในโลกนี้ ผู้คนต่างบูชาพระผู้ฝึกบุรุษที่สมควรฝึกได้ ข้าพระองค์ขอนอบน้อมพระผู้เป็นสารถิพระองค์นั้น ฯ

๘) สัตถา เทวมนุสสานัง

(ครู) แห่งเทพ ยักษ์และมนุษย์ทั้งหลาย พระผู้ประทานผลอันเลิศในโลก แห่งครูผู้ฝึกผู้ที่ยังไม่ได้รับการฝึก ข้าพระองค์ขอนอบน้อมพระองค์ผู้ทรงทำบุรุษให้รู้แจ้ง ฯ

๙) พุทโธ ภควาติ

ภควา ผู้จำแนกธรรม ผู้มีธรรมคือบารมีอันบำรุงไว้แล้ว ประกอบด้วยภคธรรมทั้งหลาย ทำลายราคะเป็นต้น ผู้หักกิเลสเครื่องนำไป ผู้ข้ามพ้นสังสารวัฏอันหักแล้ว ข้าพระองค์ขอนอบน้อมพระองค์พระผู้มีพระภาคเจ้า ฯ

นรสีห คาดา

๑) จักกะ-วะรังกิตะ-รัตตะ-สุปาโท
ลักษณะ-มันทีตะ-อายะตะปณีหิ
จามะระ-ฉัตตะ-วิภูสิตะ-ปาโท
เอสะ หิ ตูร्यหะ ปิตา นะระสีโห ฯ

๒) สักยะ-กุมาระวะโร สุขุมालो
ลักษณะ-วิตตะตะ-ปุณฺณะ-สะวีโร
โลกะหิตายะ-คะโต นะระวีโร
เอสะ หิ ตูร्यหะ ปิตา นะระสีโห ฯ

๓) ปุณฺณะ-สะสังกะนิโฆ-มุขะวัณฺโณ
เทวะ-นะรานัง-ปิโย นะระนาโค
มัตตะคะชินหะ-วิลาลิตะคามิ
เอสะ หิ ตูร्यหะ ปิตา นะระสีโห ฯ

๔) ชัตติยะ-สัมภะวะ-อัคคะกุลิโน
เทวะมะนุสสะ-นะมัสสิตะ-ปาโท
สีละสะมาธิ-ปะติภูตฺติตะ-จิตโต
เอสะ หิ ตูร्यหะ ปิตา นะระสีโห ฯ

๕) อายะตะ-ตุงคะ-สุลฺลิตตะ-นาโส
โคปะชฺฐโม-อะภินิละ-สุเนตโต
อินทะระนฺฑุ-อะภินิละ-ภะมุโก
เอสะ หิ ตูร्यหะ ปิตา นะระสีโห ฯ

๖) วัณฺณะ-สุมฺภุณฺณะ-สุลฺลิตตะ-คิโว
สีหะหะนฺฑุ มิคะราชะ-สะวีโร
กัณฺจะนะ-สุจนะวิ-อุตตะมะ-วัณฺโณ
เอสะ หิ ตูร्यหะ ปิตา นะระสีโห ฯ

นรสีหะ คาถา : ๙ ของราชสีห์

(เพื่อจะทรงโปรดพระประยูรญาติ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงรับนิมนต์เสด็จกลับกรุงกบิลพัสดุ์เป็นครั้งแรก หลังจากที่ได้ทรงตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ ในเวลาเช้าตรู่ พระนางยโสธราพิมพาทรงเปิดสีหบัญชรทอดพระเนตรเห็นพระพุทธรองค์ จึงทรงชี้ให้ราหุลกุมารดูพระบิดาผู้เสด็จออกบิณฑบาตตามท้องถนนในกรุง พระนครพร้อมเหล่าพระภิกษุสงฆ์ แล้วอธิบายพระพุทธรลักษณะอันงดงามของพระองค์ผู้่องอาจเสมือนพญาราชสีห์ในหมู่ชน เป็นคาถาเหล่านี้ ให้พระโอรสฟัง)

๑) ทรงมีฝ่าพระยุคลบาท (เท้า) แดงเสมอกันดี มีรอยจักรอันประเสริฐ
สิ้นพระบาทยาวทรงมนรี เลิศด้วยพุทธรสิริลักษณะ มีจามร ฉัตร เป็นต้น
นั่นแหละคือพระบิดาของเจ้า พญาราชสีห์ในหมู่ชน ฯ

๒) ศากยกุมารผู้ประเสริฐ สุขุมลชาติ
พระพุทธรสิริระสอาดด้วยบุญลักษณะที่แผ่กว้าง
เป็นวีรบุรุษผู้จาริกไปเพื่อสร้างประโยชน์เกื้อกูลแก่ชาวโลก
นั่นแหละคือพระบิดาของเจ้า พญาราชสีห์ในหมู่ชน ฯ

๓) พระพักตร์งามเหมือนรัศมีแห่งพระจันทร์วันเพ็ญ
เป็นนาคผู้ประเสริฐที่รักของหมู่ทวยเทพและมนุษย์
เสด็จเยื้องกรายไต่ดงามดุจพญาคชสารซบมัน
นั่นแหละคือพระบิดาของเจ้า พญาราชสีห์ในหมู่ชน ฯ

๔) สมภาพจากสกุลแห่งกษัตริย์ยอดขัตติยะนักรบ
พระบาทของพระไตรภพเทวดาและมนุษย์ต่างนบนอบ
มีพระทัยตั้งมั่นชอบในศีลและสมาธิ
นั่นแหละคือพระบิดาของเจ้า พญาราชสีห์ในหมู่ชน ฯ

๕) พระนาสิก (จมูก) โด่งยาวสันฐานดี
ชนพระเนตร (ขนตา) ดุจขนตาลูกโคแรกเกิด มีพระเนตร (ตา) ดำสนิท
พระขนง (คิ้ว) สีนิลเข้มเหมือนขนของพระอินทร์ (คิ้วเหมือนสายรุ้ง)
นั่นแหละคือพระบิดาของเจ้า พญาราชสีห์ในหมู่ชน ฯ

๖) ลำพระคอ (คอ) ดูกลมเกลี้ยงงามตั้งไว้อย่างดี มีพระหนุ (คาง) ดุจราชสีห์
มีพระสิริระดุจพญามฤคราชผู้่องอาจในหมู่เนื้อ
มีพระฉวีวรรณ (ผิว) งามดุจสีสุวรรณอันเลิศ
นั่นแหละคือพระบิดาของเจ้า พญาราชสีห์ในหมู่ชน ฯ

๗) ลินัญฐะ-สุคัมภีระ-มัณฑุสะ-โฆโส
หิงคุละพันธุกะ-รัตตะ-สุชีโว
วีสะติ วีสะติ เสตะ-สุทันโต
เอสะ หิ ตูยะหะ ปิตา นะระสีโห ฯ

๗) ทรงมีพระสุรเสียง นุ่ม ทุ้ม กังวาน ลึก น่าฟัง
มีพระชีวหา (ลิน) แดงเหมือนสีแดงชาดและดอกชบา
มีพระหนต์ (พัน) เรียงระเบียบดีสีขาวยบริสุทธีบน-ล่าง อย่างละเอียด
นั่นแหละคือพระบิดาของเจ้า พญาราชสีห์ในหมู่ชน ฯ

๘) อัญชนะ-วัณณะ-สุนีละ-สุเกโส
กัญจะนะ-ปัญญะ-วิสุทตะ-นะลาโฏ
โอสะติ-ปัททะระ-สุทตะ-สุอุณโณ
เอสะ หิ ตูยะหะ ปิตา นะระสีโห ฯ

๘) พระเกศา (เส้นผม) สนิลเข้มเหมือนดอกอัญชัน
พระนลาฏ (หน้าผาก) เหมือนแผ่นทองคำบางอันพิสุทธี
พระอุณาโลม (ขนระหว่างคิ้ว) ขาวบริสุทธีดุจดาวประกายพรึก*อันสุกใส
นั่นแหละคือพระบิดาของเจ้า พญาราชสีห์ในหมู่ชน ฯ

* ชื่อดาวโอสตี เพราะเวลาดาวนี้ขึ้น เป็นช่วงเวลาที่ใช้เก็บโอสถ

๙) คัจฉะติ นีละปะเถ วียะ จันโท
ตาราคะณา-ปะริเวณฺฐิตะ-ฐโป
สภาวะกะ-มัชณะคะโต สะมะณินโท
เอสะ หิ ตูยะหะ ปิตา นะระสีโห ฯ

๙) เหมือนพระจันทร์โคจรไปในรัตติกาลแวดล้อมบริวารด้วยหมู่ดาว
พระสมณินทเจ้าก็แวดล้อมไปด้วยเหล่าอริยสาวกฉันนั้น
นั่นแหละคือพระบิดาของเจ้า พญาราชสีห์ในหมู่ชน ฯ

พุทธบารมี

ก ว ่า จ ะ มี พุ ท ธะ

พุทธชาติใจ มหาเตโช ธัมมะจันโท ระสาหะโร
สังฆะตาระคะณเณ เสฏฐโฐ อัมมเห รักขันตุ ปายะโต ฯ
นิสสังสะยัง โส โข โน ภาคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทธโธ วิชชา -
จะระณะสัมปันโน สุคะโต โลกะวิทู อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ
สัตถา เทวะมะนุสสาณัง พุทโธ ภาคะวาติฯ เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ
พุทโธ วิยะ พุทธะรูปัมปิ มหาเตชัง มะหานุภาวัง ภาวะตุ
ยาวะ สาสะนัง ฯ
นิสสังสะยัง โส โข โน ภาคะวา ทานะปาละมีสัมปันโน
ทานะอุปะปาละมีสัมปันโน ทานะปะระมัตตะปาละมีสัมปันโน
นิสสังสะยัง โส โข โน ภาคะวา สีละปาละมีสัมปันโน
สีละอุปะปาละมีสัมปันโน สีละปะระมัตตะปาละมีสัมปันโน
นิสสังสะยัง โส โข โน ภาคะวา เนกขัมมะปาละมีสัมปันโน
เนกขัมมะอุปะปาละมีสัมปันโน เนกขัมมะปะระมัตตะปาละมีสัมปันโน
นิสสังสะยัง โส โข โน ภาคะวา ปัญญาปาละมีสัมปันโน
ปัญญาอุปะปาละมีสัมปันโน ปัญญาปะระมัตตะปาละมีสัมปันโน
นิสสังสะยัง โส โข โน ภาคะวา วิริยะปาละมีสัมปันโน
วิริยะอุปะปาละมีสัมปันโน วิริยะปะระมัตตะปาละมีสัมปันโน
นิสสังสะยัง โส โข โน ภาคะวา ขันติปาละมีสัมปันโน
ขันติอุปะปาละมีสัมปันโน ขันติปะระมัตตะปาละมีสัมปันโน
นิสสังสะยัง โส โข โน ภาคะวา สัจจะปาละมีสัมปันโน
สัจจะอุปะปาละมีสัมปันโน สัจจะปะระมัตตะปาละมีสัมปันโน
นิสสังสะยัง โส โข โน ภาคะวา อะธิกฺขุณฺเณปาละมีสัมปันโน
อะธิกฺขุณฺเณอุปะปาละมีสัมปันโน อะธิกฺขุณฺเณปะระมัตตะปาละมีสัมปันโน

นิสสังสะยัง โส โข โน ภาคะวา เมตตปาระมีสัมปันโน
 เมตตปาปะปะระมีสัมปันโน เมตตปาปะระมัตตะปาระมีสัมปันโน
 นิสสังสะยัง โส โข โน ภาคะวา อุเปกขาปาระมีสัมปันโน
 อุเปกขาอุปะปะระมีสัมปันโน อุเปกขาปะระมัตตะปาระมีสัมปันโน
 นิสสังสะยัง โส โข โน ภาคะวา ทะสะปาระมีสัมปันโน
 ทะสะอุปะปะระมีสัมปันโน ทะสะปะระมัตตะปาระมีสัมปันโน
 นิสสังสะยัง โส โข โน ภาคะวา สัมตติงสะปาระมีสัมปันโน
 สัมตติงสะอุปะปะระมีสัมปันโน สัมตติงสะปะระมัตตะปาระมีสัมปันโน ฯ

พุทธวันทนา

พุทฺโธ สุตฺตฺโธ กะรุณามะหัทธนะโว,
 พระพุทธเจ้าผู้บริสุทธิ์มีพระกรุณาดุจหวังมรรณพ

โลกัสสะ ปาปุปะกิเลสฆาตะโก:
 เป็นผู้ฆ่าเสียซึ่งบาปและอุปกิเลสของโลก

นะโม เต ปุริสาชฺฌญะ
 สะเทวะกัสมิง โลกัสมิง
 ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นบุรุษอาชาไนย
 ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นบุรุษสูงสุด
 ไม่มีผู้ใดเลยที่จะทรงคุณเสมอด้วยพระองค์

โยจันตะสุทฺธัพพะระญาณะโลจะโน,
 พระองค์ใดมีตาคือญาณอันประเสริฐหมดจดถึงที่สุด

วันทามิ พุทฺธัง อะหะมาทะเรนะ ตัง.
 ข้าพเจ้าไหว้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นโดยใจเคารพเอื้อเพื่อ

นะโม เต ปุริสุตตะมะ.
 นัตถิ เต ปะฏิปุคคะโล.
 ข้าพระองค์ขอนอบน้อมพระองค์
 ข้าพระองค์ขอนอบน้อมพระองค์
 ในโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก

ธัมมะวันทนา

ธัมโม ปะทีโป วียะ ตัสสะ ลัตถุโน,
 โลกุตตะโร โย จะ ตะทัตตะทีปะโน:
 พระธรรมของพระศาสดาสว่างรุ่งเรืองเปรียบดวงพระที่ป
 ซึ่งเป็นตัวโลกุตตระ และส่วนใดที่ชี้แนวแห่งโลกุตตระนั้น

โย จะ ธัมมะมะภิญฺญาเย
 ระหะโทวะ นินาโต จะ
 ก็บุคคลผู้เป็นบัณฑิตพิจารณาธรรม (อริยสัจ ๔)
 เป็นผู้หมดกิเลสที่ทำให้วันไหว สงบระงับกิเลสได้เด็ดขาด

โย มัคคะปากามะตะเกทะภินนะโก,
 วันทามิ ธัมมัง อะหะมาทะเรนะ ตัง.
 จำแนกประเภทคือมรรคผลนิพพาน ส่วนใด

ข้าพเจ้าไหว้พระธรรมนั้นโดยใจเคารพเอื้อเพื่อ

ธัมมะมัญฺญาเย ปันนทีโต,
 อะเนโช วูปะสัมมะติ.
 ด้วยปัญญาอันยิ่งแล้วต่อมาจึงกำหนดรู้ธรรมนั้น
 ดุจหวังน้ำสงบเรียบยามสัจดลม ฉะนั้น

เยสัง ธิมมา อะลัมมภูฏา
เต ลัมพุทธา ลัมมะทัญญา

บุคคลผู้ไม่ลืมนิเวศธรรม

บุคคลเหล่านั้นผู้รู้ดี รู้ชอบ

เย เกจิ โอสะธา โลกเ
ธิมโมสชะระสะมัง นัตถิ

โอสถหลายอย่างต่างๆ กัน เหล่าใดเหล่าหนึ่งทั้งหมดในโลก เท่าที่มีอยู่

โอสถที่เสมอจะด้วยธรรมโอสถนั้น ไม่มี ภิกษุทั้งหลายจึงดื่มโอสถนั้นเกิด

ธิมโมสชะรัง ปิวิต்வานะ
ภาวะยิตฺวา จะ ปัสสิตฺวา

ดื่มธรรมโอสถนั้นแล้ว จะไม่แก่ไม่ตาย ทำให้เกิดขึ้นแล้ว เห็นชัดแล้ว

ดับสนิท ทำอุปธิให้สิ้นไป

ปะระวาเทสุ นะ นียะเร,
จะรันติ วิสะเม สะมัง.

ย่อมไม่ถูกชักนำไปในวาทะของคนเหล่าอื่น

ย่อมดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอในหนทางที่ไม่สม่ำเสมอ

วิจันติ วิวิชา พะหุ,
เอตัง ปิวะถะ ภิกขะโว.

วิจันติ วิวิชา พะหุ,

เอตัง ปิวะถะ ภิกขะโว.

อะชะรามะระณา ลियุง,
นิพพุตา อุปะธิกขะเย.

อะชะรามะระณา ลियุง,

นิพพุตา อุปะธิกขะเย.

สังฆะวันทนา

สังโฆ สุเขตตาทภียะติเขตตะลัญญิตโต,
โลลัปปะทีโน อะริเย สุเมระโส:

พระสงฆ์เป็นนาบุญอันยิ่งใหญ่กว่านาบุญอันดีทั้งหลาย
เป็นผู้ละกิเลสเครื่องโลเลเป็นพระอริยเจ้ามีปัญญาดี

สุโข พุทธานะมุปปาโท
สุขา สังฆัสสะ สามัคคี

การแสดงสัทธรรม เป็นเหตุนำสุขมาให้
ความเพียรของคนที่มีสามัคคีกัน

โย ทิฏฐุสสันโต สุคะตานุโพธะโก,
วันทามิ สังฆัง อะหะมาทะเรนะ ตัง.

เป็นผู้เห็นพระนิพพาน ตรัสรู้ตามพระสุคต หมั่นได้
ข้าพเจ้าไหว้พระสงฆ์หมั่นนั้นโดยใจเคารพเลื่อมใสเพื่อ

สุขา ลัทธัมมะเทสะนา
สะมัคคานัง ตะโป สุขเ.

ความสามัคคีของหมู่ เป็นเหตุนำสุขมาให้
เป็นเหตุนำสุขมาให้

พุทธบูชา

ฉะนะสารัปปะทิตเตนะ
ติโลกะทีปัง ลัมพุทฺธัง
ด้วยแห่งเทียนไขที่จุดขึ้นกำจัดความมืด
ผู้เป็นประทีปแห่งโลกทั้งสาม

คันธะ - ลัมภาระ - ยุตเตนะ
ปุชชะเย ปุชชะเนยยัง ตัง
ด้วยรูปหอมอันประกอบขึ้นจากของหอมทั้งหลาย
ผู้เป็นภาชนะรองรับการบูชาอันสูงสุด

ทีเปนะ ตะมะ - ชังสินา
ปุชชะยามิ ตะโมนุทัง ฯ
ข้าพเจ้าขอบูชาพระสัมพุทธเจ้า
ผู้กำจัดความมืดคือโมหะทั้งหลาย

ฐุเปนาหัง สุคันธินา
ปุชชะ - ภาชะนะมุตตะมัง ฯ
ข้าพเจ้าขอบูชาผู้ที่ควรค่าแก่การบูชา

วิถณะ - คันทะ - คุณฺเฏตัง
ปฺุชเยยามิ มุณินทัสสะ
ระเบียบดอกไม้เหล่านี้ อันมีสีสวยงาม
ข้าพเจ้าขอบูชาเทพพระบาทดอกบัวอันมีสิริ

เอตัง กุสุมะสันตเตติง
สิริปาหะ สะโรรุเห ฯ
มีกลิ่นหอม และยอดเยี่ยม
ของพระมหามุนีผู้ยิ่งใหญ่

ปฺุชฺเชมิ พุทฺธัง กุสุเมนะเนนะ
ปฺุปฺผัง มิลายาติ ยะธา อิทัง เม
ด้วยดอกไม้นี้ ข้าพเจ้าขอบูชาพระพุทธเจ้า
ดอกไม้นี้ต้องเหี่ยวแห้งไป ฉันใด

ปฺุณฺเณนะ เอเตนะ จะ โหตุ โมกขัง
กาโย ตะธา ยาติ วินาสะภาวัง ฯ
ด้วยบุญนี้ ขอให้ข้าพเจ้าหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง
กายของฉันนี้ก็ต้องบ่ยหน้าไปสู่ความพินาศ ฉันนั้น

อิมายะ ฐัมมานุฐัมมะปะฏิปัตติยา พุทฺธัง ปฺุชฺเชมิ
อิมายะ ฐัมมานุฐัมมะปะฏิปัตติยา ฐัมมัง ปฺุชฺเชมิ
อิมายะ ฐัมมานุฐัมมะปะฏิปัตติยา สังฆัง ปฺุชฺเชมิ ฯ
ด้วยการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมนี้ ข้าพเจ้าขอน้อมบูชาแต่พระพุทธเจ้า
ด้วยการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมนี้ ข้าพเจ้าขอน้อมบูชาแต่พระธรรมเจ้า
ด้วยการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมนี้ ข้าพเจ้าขอน้อมบูชาแต่พระสังฆเจ้า

อาชีวัฏฐมกศีล

(ศีลที่มีสัมมาอาชีวะเป็นที่แปด จัดเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ เพราะมีองค์แห่งมรรคในหมวดศีลครบทั้งสาม คือ สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว)

๑. ปาณาติปาตา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาதியามิ.
๒. อะทินนาทานา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาதியามิ.
๓. กาเมสุ มิฉฉาจารา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาதியามิ.
๔. มุสาวาทา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาதியามิ.
๕. ปิสุณายะ วาจาเย เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาதியามิ.
๖. ณะรุสาเย วาจาเย เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาதியามิ.
๗. สัมผัสปะละปา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาதியามิ.
๘. มิฉฉาอาชีวา จะ สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา จะ เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมาதியามิ.

พระ : ติสระเถณะ ลัทธิง อาชีวัฏฐะมะกะสีลัง ธัมมัง สะมาทะยิตฺวา
สาธุกัง สุรักขิตัง กัตฺวา อัมปะมาเทนะ สัมปาเทตฺัพพัง.

โยม : อามะ ภันเต

พระ : สีเลนะ สุคะติง ยันติ,
สีเลนะ โภคะสัมปะทา,
สีเลนะ นิพพุติง ยันติ,
ตัสฺมา สีลัง วิโสธะเย.

โยม : สาธุ ! สาธุ ! สาธุ !

ขมา ยานา

(กราบขอขมาต่อพระรัตนตรัย หากประมาทไป ด้วยกายก็ดี ด้วยวาจาก็ดี ด้วยใจก็ดี)

กาเยนะ วาจา จิตฺเตนะ
อัจจะยังฺ ขะมะ เม **ภันเต**

กาเยนะ วาจา จิตฺเตนะ
อัจจะยังฺ ขะมะ เม **ธัมมะ**

กาเยนะ วาจา จิตฺเตนะ
อัจจะยังฺ ขะมะ เม **สังฆะ**

ปะมาเทนะ มะยา กะตัง
ภฺริปัญฺณะ ตะถาคะตะ.

ปะมาเทนะ มะยา กะตัง
สันทิฏฺฐิกะ อะกาลิกะ.

ปะมาเทนะ มะยา กะตัง
สุปะภฺปิณฺนะ อะนุตตะระ.

กายะสา วะจะสา มะนะสา เจวะ วันทาเมเต ตะถาคะเต
สะยะเน อาสะเน สฺฐาเน คะมะเน จาปี สัพพะทา
อุกาสะ วันทามิ ภันเต
สัพพัง อะปะราธัง ขะมะถะ เม ภันเต
มะยา กะตัง ปุณฺณัง สามินา อะนุโมติตฺัพพัง
สามินา กะตัง ปุณฺณัง มัยหัง ทาตฺัพพัง
สาธุ สาธุ อะนุโมทามิ ฯ

อัครคัมภีร์

หัตถะ มะยัง อัครคัมภีร์สุตตะปาฐัง ภะณามะ เส

จัตตาโรเม, ภิกขะเว, อัครคัมภีร์.

กะตะเม จัตตาโร ?

“ยาวะตา, ภิกขะเว, สัตตา อะปะทา वा त्विपथा वा
जत्पपथा वा प्पुपथा वा रुपिणे वा अरुपिणे वा
संन्युणे वा असंन्युणे वा नेवसंन्युणासंन्युणे वा,
ตะถาคะโต เตสัง อัครคัมภีร์ชาเยติ อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ.

เย, ภิกขะเว, พุทธะ ปะสันนา,

อัครคัมภีร์ เต ปะสันนา.

อัครคัมภีร์ โข ปะนะ ปะสันนาหัง อัครคัมภีร์ วิปาโก โหติ.

“ยาวะตา, ภิกขะเว, อัครคัมภีร์ สังฆะตา,

อะริโย อัครคัมภีร์คัมภีร์ มัคโค เตสัง อัครคัมภีร์ชาเยติ.

เย, ภิกขะเว, อะริเย อัครคัมภีร์คัมภีร์ มัคโค ปะสันนา,

อัครคัมภีร์ เต ปะสันนา.

อัครคัมภีร์ โข ปะนะ ปะสันนาหัง อัครคัมภีร์ วิปาโก โหติ.

ความเลื่อมใสอันเลิศ

ดูก่อนนิกขุทั้งหลาย ความเลื่อมใสในสิ่งอันเลิศ ๔ ประการ นี้ มีอยู่ ๔ ประการนี้เป็นไฉน ?

๑) สัตว์ทั้งหลาย ไม่มีเท่าก็ดี สองเท่าก็ดี สี่เท่าก็ดี มากเท่าก็ดี มีรูปก็ดี ไม่มีรูปก็ดี มีสัญญาก็ดี ไม่มีสัญญาก็ดี มีสัญญาที่มีใช้ ไม่มีสัญญาที่มีใช้ก็ดี ประมาณเท่าใด ปราชญ์กล่าว**พระตถาคต**หันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ว่าเป็นเลิศแห่งสัตว์ทั้งปวงนั้น

ชนเหล่าใดเลื่อมใสในพระพุทธรเจ้า
ชนเหล่านั้นชื่อว่า เลื่อมใสในวัตถุอันเลิศ
เมื่อเลื่อมใสในวัตถุอันเลิศ ก็ย่อมได้ผลอันเลิศ.

๒) ธรรมทั้งหลาย ที่เป็นสังขตะ คือสิ่งปรุงแต่ง มีประมาณเท่าใด ปราชญ์กล่าว**อริยมรรคมีองค์ ๘** ว่าเป็นเลิศแห่งธรรมทั้งปวงนั้น

ชนเหล่าใดเลื่อมใสในอริยมรรคมีองค์ ๘
ชนเหล่านั้นชื่อว่า เลื่อมใสในสิ่งอันเลิศ
เมื่อเลื่อมใสในสิ่งอันเลิศ ก็ย่อมได้ผลอันเลิศ.

“ยวระตา, ภิกขะเว, ฐัมมา ลังขะตา วา อะลังขะตา วา,
วิราโค เตสัง อัคคะมกขายะติ,
ยะทิหัง มะทะนิมมะทะโน ปิปาสะวิหะโย อาละยะสะมุคฆาโต วัฏฏูปัจเจโท
ตัตถักขะโย วิราโค นิโรโธ นิพพานัง.

เย, ภิกขะเว, วิราเค ฐัมเม ปะสันนา,
อัคเค เต ปะสันนา.
อัคเค โข ปะนะ ปะสันนาหัง อัคโค วิปาโก โหติ.

“ยวระตา, ภิกขะเว, ลังฆา วา คะณา วา,
ตะถาคะตะสาวะกะสังโฆ เตสัง อัคคะมกขายะติ,
ยะทิหัง จัตตาริ ปุริสะยุดาณี อัญญะ ปุริสะปุคคะลา
เอสะ ภาคะวะโต สาวะกะสังโฆ
อาหุเนยโย ปาหุเนยโย
ทักขิณเณยโย อัญชะลีกะระณีโย
อะนุตตะรัง ปุณฺณกฺเขตตัง โลกัสสะ.

เย, ภิกขะเว, ลังฆะ ปะสันนา,
อัคเค เต ปะสันนา.
อัคเค โข ปะนะ ปะสันนาหัง อัคโค วิปาโก โหติ.

อิเม โข, ภิกขะเว, จัตตาริ อัคคัปปะสาทา”ติ.

๓) ธรรมทั้งหลาย ทั้งที่เป็นสังขตะ ทั้งที่เป็นอสังขตะ มีประมาณเท่าใด
ปราชญ์กล่าว**วิราคธรรม** ว่าเป็นเลิศแห่งธรรมทั้งปวงนั้น
วิราคะคือ ธรรมเป็นที่ยังความเมาให้สร่าง เป็นที่รำงับเสียสิ้นซึ่งความกระหาย
เป็นที่ถอนขึ้นหมดซึ่งอาลัย เป็นที่เข้าไปตัดเสียซึ่งวัฏฏะ เป็นที่สิ้นตัณหา เป็นที่
ปราศจากกำหนด เป็นที่ดับทุกข์ คือ นิพพาน

ชนเหล่าใดเลื่อมใสในวิราคธรรม
ชนเหล่านั้นชื่อว่า เลื่อมใสในสิ่งอันเลิศ
เมื่อเลื่อมใสในสิ่งอันเลิศ ก็ย่อมได้ผลอันเลิศ.

๔) สงฆ์ทั้งหลายก็ดี คณะทั้งหลายก็ดี มีประมาณเท่าใด
ปราชญ์กล่าว**สงฆ์สาวกของพระตถาคต**ว่า
เป็นยอดแห่งสงฆ์และคณะทั้งปวงนั้น
สงฆ์สาวกของพระตถาคตคือคฤหบดี ๔ คฤหบดี ๔ คฤหบดี ๔ คฤหบดี ๔ คฤหบดี ๔
นี่คือสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า
ผู้ควรของค่านับ ผู้ควรของต้อนรับ
ผู้ควรของทำบุญ ผู้ควรทำอัญชลี
ผู้เป็นเนืองนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า

ชนเหล่าใดเลื่อมใสในพระสงฆ์
ชนเหล่านั้นชื่อว่า เลื่อมใสในสิ่งอันเลิศ
เมื่อเลื่อมใสในสิ่งอันเลิศ ก็ย่อมได้ผลอันเลิศ.

ดูก่อนนิกขุทั้งหลาย นี้แลคือความเลื่อมใสในสิ่งอันเลิศ ๔ ประการ.

อัคคะโต เว ปะสันนาหัง
อัคเค พุทฺเธ ปะสันนาหัง
อัคเค ฐัมเม ปะสันนาหัง
อัคเค ลังเฆ ปะสันนาหัง
อัคคัสมิง ทาหัง ทะทะตัง
อัคคัง อายุ จะ วัณเณ จะ
อัคคัสสะ ทาทา เมธาวิ
เทวะภูโต มะนุสโส วา

อัคคัง ฐัมมัง วิชานะตัง.
ทักขิเณยเย อะนุตตะเร.
วิราคูปะสะเม สุขเ.
ปุญญักเขตเต อะนุตตะเร.
อัคคัง ปุญญัง ปะวัตตะติ.
ยะโส กิตติ สุขัง พะลัง.
อัคคะฐัมมะสะมาหิโต.
อัคคัปปัตโต ปะโมหะตี”ติ

เมื่อบุคคลเลื่อมใสแล้วในสิ่งที่เลิศ ว่าเป็นเลิศ, รู้ซึ่งธรรมอันเลิศ
เลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผู้เลิศ, ผู้เป็นทักขิเณย ไม่มีใครยิ่งกว่า
เลื่อมใสในพระธรรมอันเลิศ, อันเป็นที่สิ้นราคะ สงบ เป็นสุข
เลื่อมใสในพระสงฆ์ผู้เลิศ, ผู้เป็นนาบุญ ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า
ให้ทานในท่านผู้เลิศ, บุญอันเลิศย่อมเจริญ
อายุ วรรณะ ยศ เกียรติ สุข และผลอันเลิศก็ย่อมเจริญ
ผู้มีปัญญาให้ของที่เลิศ, มั่นคงอยู่ในธรรมอันเลิศแล้ว
จะเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม, ย่อมได้ฐานะอันเลิศบันเทิงใจ ดังนี้.

เมตตานิสั่งสสุตปาฐะ

เอวัมเม สุตังฯ เอกัง สมะยัง ภะคะวา สāvattiyā viharati setthaveṇa
อนาถะปิณฑิกัสสะ อารามे ฯ ตตฺถระ โข ภะคะวา ภิกขุ อามันเตสิ ภิกขะโวติ ฯ
ภะทันเตติ เต ภิกขุ ภะคะวะโต ปัจจัสโสสง ภะคะวา เอตะหะโวจะ ฯ

เมตตายะ ภิกขะเว เจโตวิมุตติยา อาเสวิตายะ ภาวิตายะ พะหุลีกะตายะ
ยานีกะตายะ วัตถุกะตายะ อะนุญฺจิตายะ ประริจิตายะ สุตตะมารัทธายะ เอกาทะ-
ธานิสังสา ปาฎิกังขา ฯ กะตะเม เอกาทะสะ ฯ สุขัง สุปะติ สุขัง ปะฏิพุชฌะติ ฯ
นะ ปาปะกััง สุปินัง ปัสสะติ ฯ มะนุสสานัง ปิโย โหติ ฯ อะมะนุสสานัง
ปิโย โหติ ฯ เทวะตา รัทขันติฯ นาสสะ อัคคิ วา วิสัง วา สัตถัง วา กะมะติ ฯ
ตุวะภูงััง จิตตัง สะมาธิยะติ ฯ มุขะวัณโณ วิปะสัหะติ ฯ อะลัมมุพีเห กาลัง
กะโรติ ฯ อุตตะริง อัปปะฏิวิชฌันโต ฬรัหฺมะโลกุปะโค โหติ ฯ

เมตตายะ ภิกขะเว เจโตวิมุตติยา อาเสวิตายะ ภาวิตายะ พะหุลีกะตายะ
ยานีกะตายะ วัตถุกะตายะ อะนุญฺจิตายะ ประริจิตายะ สุตตะมารัทธายะ อิม
เอกา ทะธานิสังสา ปาฎิกังขา ฯ

อตฺถิ **อะไนธิโส** ณะระณา เมตตาเจโตวิมุตติ, อตฺถิ **โอธิโส** ณะระณา
เมตตาเจโตวิมุตติ, อตฺถิ **ทิสา** ณะระณา เมตตาเจโตวิมุตติ ฯ

กะตีหากาเรหิ อะไนธิโส ณะระณา เมตตาเจโตวิมุตติ ?
กะตีหากาเรหิ โอธิโส ณะระณา เมตตา เจโตวิมุตติ ?
กะตีหากาเรหิ ทิสา ณะระณา เมตตาเจโตวิมุตติ ?

ปัญจะหากาเรหิ อะไนธิโส ณะระณา เมตตาเจโตวิมุตติ ฯ
ลัตตะหากาเรหิ โอธิโส ณะระณา เมตตาเจโตวิมุตติ ฯ
หะสะหากาเรหิ ทิสา ณะระณา เมตตาเจโตวิมุตติ ฯ

กะตะเมหิ ปัญจะหากาเรหิ **อะโนธิโส** พระระณนา เมตตทาเจโตวิมุตติ ?

ลัฟเพ ลัตตทา อะเวรา อัฟยาปัชฌา อะนีฆา ลุขี อัตตาทันง परिหะรันตฺ ๑

ลัฟเพ ปาณา อะเวรา อัฟยาปัชฌา อะนีฆา ลุขี อัตตาทันง परिหะรันตฺ ๑

ลัฟเพ ภูตา อะเวรา อัฟยาปัชฌา อะนีฆา ลุขี อัตตาทันง परिหะรันตฺ ๑

ลัฟเพ ปุคคะลา อะเวรา อัฟยาปัชฌา อะนีฆา ลุขี อัตตาทันง परिหะรันตฺ ๑

ลัฟเพ อัตตะภาวะะปะริยาปันนา อะเวรา อัฟยาปัชฌา อะนีฆา ลุขี อัตตาทันง

ปะริหะรันตฺ ๑

อิเมหิ ปัญจะหากาเรหิ อะโนธิโส พระระณนา เมตตทาเจโตวิมุตติ ๑

กะตะเมหิ ลัตตะหากาเรหิ **โอธิโส** พระระณนา เมตตทาเจโตวิมุตติ ?

ลัฟพา อิตถียะ อะเวรา อัฟยาปัชฌา อะนีฆา ลุขี อัตตาทันง परिหะรันตฺ ๑

ลัฟเพ ปุริสา อะเวรา อัฟยาปัชฌา อะนีฆา ลุขี อัตตาทันง परिหะรันตฺ ๑

ลัฟเพ อะริยา อะเวรา อัฟยาปัชฌา อะนีฆา ลุขี อัตตาทันง परिหะรันตฺ ๑

ลัฟเพ อะนะริยา อะเวรา อัฟยาปัชฌา อะนีฆา ลุขี อัตตาทันง परिหะรันตฺ ๑

ลัฟเพ เทวา อะเวรา อัฟยาปัชฌา อะนีฆา ลุขี อัตตาทันง परिหะรันตฺ ๑

ลัฟเพ มะนุสสา อะเวรา อัฟยาปัชฌา อะนีฆา ลุขี อัตตาทันง परिหะรันตฺ ๑

ลัฟเพ วินิปาติกา อะเวรา อัฟยาปัชฌา อะนีฆา ลุขี อัตตาทันง परिหะรันตฺ ๑

อิเมหิ ลัตตะหากาเรหิ โอธิโส พระระณนา เมตตทาเจโตวิมุตติ ๑

กะตะเมหิ ทะสะหากาเรหิ **ทิสา** พระระณนา เมตตทาเจโตวิมุตติ ?

ลัฟเพ *ปุรัตถิมายะ* ทิสายะ ลัตตทา อะเวรา อัฟยาปัชฌา อะนีฆา

ลุขี อัตตาทันง परिหะรันตฺ ๑ ลัฟเพ *ปัจฉิมายะ* ทิสายะ ลัตตทา อะเวรา

อัฟยาปัชฌา อะนีฆา ลุขี อัตตาทันง परिหะรันตฺ ๑ ลัฟเพ *อุตตะรายะ*

ทิสายะ ลัตตทา อะเวรา อัฟยาปัชฌา อะนีฆา ลุขี อัตตาทันง परिหะรันตฺ ๑

ลัฟเพ *ทักขิณายะ* ทิสายะ ลัตตทา อะเวรา อัฟยาปัชฌา อะนีฆา ลุขี อัตตาทันง

ปะริหะรันตฺ ๑ ลัฟเพ *ปุรัตถิมายะ* *อะนุกุทิสายะ* ลัตตทา อะเวรา อัฟยาปัชฌา

อะนีฆา สุกฺขี อັตตาทันถฺ ปะริหะรันตฺ ๑ ลัฟเพ ปัจฉิมาเย อะนุกฺทิสายะ ลັตตะ
อะเวรา อัมปิยาปฺชฉมา อะนีฆา สุกฺขี อັตตาทันถฺ ปะริหะรันตฺ ๑ ลัฟเพ
อุตตะรายะ อะนุกฺทิสายะ ลັตตะ อะเวรา อัมปิยาปฺชฉมา อะนีฆา
สุกฺขี อັตตาทันถฺ ปะริหะรันตฺ ๑ ลัฟเพ ทักขิณายะ อะนุกฺทิสายะ ลັตตะ อะเวรา
อัมปิยาปฺชฉมา อะนีฆา สุกฺขี อັตตาทันถฺ ปะริหะรันตฺ ๑ ลัฟเพ เหมฎฐิมาเย
ทิสายะ ลັตตะ อะเวรา อัมปิยาปฺชฉมา อะนีฆา สุกฺขี อັตตาทันถฺ ปะริหะรันตฺ ๑
ลัฟเพ อุปะริมาเย ทิสายะ ลັตตะ อะเวรา อัมปิยาปฺชฉมา อะนีฆา
สุกฺขี อັตตาทันถฺ ปะริหะรันตฺติ ๑

อิเมหิ ทะสะหากาเรหิ ทิสา พระระณา เมตตาคาเจโตวิมุตติ ๑

อานิสงส์เมตตา

หั้นทะ มะยัง เมตตาเอกาทะสานิสังสะ คาถาโย ภาณามะ เส

เมตตายะ ภิกขะเว เจโตวิมุตติยา

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย

เมตตาคันเป็นไปเพื่อความหลุดพ้นแห่งจิตนี้

อาเสวิตายะ ภาวิตายะ

อันบุคคลบำเพ็ญจนคุ้นแล้ว ทำให้มากแล้ว

พะหุสึกะตายะ ยานีกะตายะ

ทำให้มากคือชำนาญ ให้เป็นยวดยานของใจ

วัตถุกะตายะ อะนุกฺฎิตายะ

ทำให้เป็นที่อยู่ของใจ ตั้งไว้เป็นนิตย

ปะริจิตายะ สุกฺสะมารัทธายะ

อันบุคคลสั่งสมอบรมแล้ว บำเพ็ญดีแล้ว

เอกาทะสานิสั่งสา ปาฐกั๊งขา

ย้อมมีอาณิสงส์ลืบเอ็ดประการ

กะตะเม เอกาทะสะ

อาณิสงส์ลืบเอ็ดประการ อะไรบ้าง

(๑) สุขัง สุปะติ

คือผู้เจริญเมตตาคิตนั้น หลับอยู่ก็เป็นสุขสบาย

(๒) สุขัง ปะฐิพุชณะติ

ตื่นขึ้นก็เป็นสุขสบาย

(๓) นะ ปาปะกั๊ง สุปิ๊ง ปัสสะติ

ไม่ฝันร้าย

(๔) มะนุสสานัง ปิโย โหติ

เป็นที่รักของเหล่ามนุษย์ทั้งหลาย

(๕) อะมะนุสสานัง ปิโย โหติ

เป็นที่รักของเหล่าอมนุษย์ทั่วไป

(๖) เทวะตา รักขันติ

เทวดาย่อมคุ้มครองรักษา

(๗) นาสสะ อัคคิ วา วิสัง วา สัตถัง วา กะมะติ

ไฟก็ดี ยาพิษก็ดี ศัสตราก็ดี ย่อมทำอันตรายไม่ได้

(๘) ตุวะฐัง จิตตัง สะมาธิยะติ

จิตย้อมเป็นสมาธิได้รวดเร็ว

(๙) มุขะวัณโณ วิปปะสีหะติ

ผิวหนังย้อมผ่องใส

(๑๐) อะสัมมุฬุโห กาลัง กะโรติ

เป็นผู้ไม่ลุ่มหลงทำกาลกิริยาตาย

(๑๑)อุตตะริง อัปปะฏิวิชณันโต

พรัหมะโลกุปะโค โหติ

เมื่อยังไม่บรรลुकุณวิเศษอันยิ่งๆ ขึ้นไป

ย่อมเป็นผู้เข้าถึงพรหมโลกแล

เมตตายะ ภิกขะเว เจโตวิมุตติยา

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย

เมตตานั้นเป็นไปเพื่อความหลุดพ้นแห่งจิตนี้

อาเสวิตายะ ภาวิตายะ

อันบุคคลบำเพ็ญจนคุ่นแล้ว ทำให้มากแล้ว

พะหุสีกะตายะ ยานีกะตายะ

ทำให้มากคือชำนาญ ให้เป็นยวดยานของใจ

วัตถุกะตายะ อะนุญญัติายะ

ทำให้เป็นที่อยู่ของใจ ตั้งไว้เป็นนิตย

ปะริจิตายะ สุสะมาธัตถายะ

อันบุคคลสั่งสมอบรมแล้ว บำเพ็ญดีแล้ว

อิเม เอกาทะสานิสังสา ปาฐักังขา

ย่อมมีอาณิสงส์ลิบเอ็ดประการ

อิติ

อย่างนี้แล

จตุรปมัญญา

หันทะ มะย้ง จะตุรปปะมัญญาโอภาสะนัง กะโรมะ เส

เมตตา สะหะคะเตนะ เจตะสา เอกััง ทิสััง พระริตฺวา วิหะระติ
ตะถา ทุติยััง ตะถา ตะติยััง ตะถา จะตุตถััง อิติ อุททะมะโร ติริยััง
สััพพะธิ สััพพัตตะถายะ สััพพะวันตัง โลกััง **เมตตา** สะหะคะเตนะ
เจตะสา วิปุเลนะ มะหัคคะเตนะ อัปปะมาเณนะ อะเวเรนะ
อัปปิยาปัชฌะเณนะ พระริตฺวา วิหะระติ

กะรุณา สะหะคะเตนะ เจตะสา เอกััง ทิสััง พระริตฺวา วิหะระติ
ตะถา ทุติยััง ตะถา ตะติยััง ตะถา จะตุตถััง อิติ อุททะมะโร ติริยััง
สััพพะธิ สััพพัตตะถายะ สััพพะวันตัง โลกััง **กะรุณา** สะหะคะเตนะ
เจตะสา วิปุเลนะ มะหัคคะเตนะ อัปปะมาเณนะ อะเวเรนะ
อัปปิยาปัชฌะเณนะ พระริตฺวา วิหะระติ

มุทิตา สะหะคะเตนะ เจตะสา เอกััง ทิสััง พระริตฺวา วิหะระติ
ตะถา ทุติยััง ตะถา ตะติยััง ตะถา จะตุตถััง อิติ อุททะมะโร ติริยััง
สััพพะธิ สััพพัตตะถายะ สััพพะวันตัง โลกััง **มุทิตา** สะหะคะเตนะ
เจตะสา วิปุเลนะ มะหัคคะเตนะ อัปปะมาเณนะ อะเวเรนะ
อัปปิยาปัชฌะเณนะ พระริตฺวา วิหะระติ

อุเปกขา สะหะคะเตนะ เจตะสา เอกััง ทิสััง พระริตฺวา วิหะระติ
ตะถา ทุติยััง ตะถา ตะติยััง ตะถา จะตุตถััง อิติ อุททะมะโร ติริยััง
สััพพะธิ สััพพัตตะถายะ สััพพะวันตัง โลกััง **อุเปกขา** สะหะคะเตนะ
เจตะสา วิปุเลนะ มะหัคคะเตนะ อัปปะมาเณนะ อะเวเรนะ
อัปปิยาปัชฌะเณนะ พระริตฺวา วิหะระติ

จตุรุปมัญญา

แผ่พรหมวิหารสี่ไปในทิศทั้งปวง

มีเมตตาจิตแผ่ไป ตลอดทิศที่ ๑ ทิศที่ ๒ ทิศที่ ๓ ทิศที่ ๔ ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศโดยรอบ แผ่ไปตลอด ทั่วโลกทุกหมู่เหล่า ในที่ทุกสถาน ด้วยเมตตาจิตอันไพบูรณ์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน ดังนี้อยู่ (กรุณา/ มุทิตา/ อุเบกขา)

เมตตา (ความรัก ปราบปรามดี อยากให้เขามีความสุข)

ข้าศึกใกล้ = ราคะ สิ้นเหา ;

ข้าศึกไกล = พยาบาท คือความขัดเคือง ไม่พอใจ

กรุณา (ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์)

ข้าศึกใกล้ = โทมนัส คือความโศกเศร้าเสียใจ ;

ข้าศึกไกล = วิหิงสา เบียดเบียน

มุทิตา (ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีความสุข)

ข้าศึกใกล้ = โสมนัส (เช่น ดีใจว่าตนจะพลอยได้รับประโยชน์) ;

ข้าศึกไกล = อรติ คือความไม่ยินดี ไม่ไยดี ริษยา

อุเบกขา (ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา)

ข้าศึกใกล้ = อัญญาณุเบกขา (เฉยไม่รู้เรื่อง เฉยโง่ เฉยเมย) ;

ข้าศึกไกล = ราคะ (ความใคร่) และปฏิฆะ (ความเคือง) หรือ ซอปปใจและขัดใจ

บทחדัมมจักกัปปวัตตนสูตร

อะนุตตะรัง อะภิสัมโพธิง
ประลุมัง ยัง อะเทเสสิ
สัมมะทเวะ ปะวัตเตนโต
ยัตถากขาตา อุโม อันตา
จะตุสุวาริยะสัจเจสุ
เทสิตัง ฐัมมะราเชนะ
นาเมนะ วิสสุตัง สุตตัง
เวยยากะระณะปาฐุณะ

สัมพุชฌิตวา ตะถาคะโต
ฐัมมะจักกัง อะนุตตะรัง
โลกะ อัมปะภวิวัตติยัง
ปะภวิปัตติ จะ มัชฌิมา
วิสุทฐัง ญาณะทัสสะนัง
สัมมาสัมโพธิกิตตะนัง
ฐัมมะจักกัปปะวัตตะนัง
สังคิตันตัมภะณามะ เส.

พระตถาคตเจ้าตรัสรู้พระอนุตตรสัมโพธิญาณแล้ว
เมื่อจะทรงประกาศธรรมที่ยังไม่มีใครแสดงโดยชอบในโลก
ได้ทรงแสดงพระธรรมจักรอันประเสริฐใดก่อน
ตรัสบอกส่วนสุด ๒ อย่าง และข้อปฏิบัติสายกลาง
เป็นปัญญาให้เห็นอย่างหมดจดในอริยสัจ ๔ ในพระสูตรใด,
เราทั้งหลายจงสวดพระสูตรนั้น ที่พระธรรมราชาทรงแสดงแล้ว
ปรากฏโดยชื่อว่า**ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร**
เป็นสูตรประกาศความตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง
ซึ่งพระสังคีติกาจารย์รวบรวมยกขึ้นไว้
โดยเป็นพระบาลีประเภทร้อยแก้วเถิด.

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรตั้ง

เอวัมเม สุตัง :- เอกัง สมะยัง ภะคะวา, **พาราณะสียัง** วิหะระติ,
อิสิปตะเน มิคะทาเย, ตัฏระ ไช ภะคะวา ปัญจะวัคคิเย ภิกขุ อามันเตสิ.

ทุเวเม ภิกขเว **อันตา ปัพพะชิตนะ** **นะ เสวิตัพพา,**
โย จายัง **กาเมสุ กามะสุขัลลิกานุโยโค,** หีโน คัมโม โปถุชชะนิโก
อะนะริโย อะนัตถะสัณฺหิโต, โย จายัง **อัตตะกิลมะถานุโยโค**
ทุกโข อะนะริโย อะนัตถะสัณฺหิโต.

เอเต เต ภิกขเว **อุโห อันเต** **อะนุปะคัมมะ,** **มัชฌิมา**
ปะฏิปะทา ตะถาคะเตนะ อะภิสัมพุทฺธา, จักขุกะระณี ญานะกะระณี
อุปะสะมาเย อะภิญญาเย สัมโพธายะ นิพพานายะ สังวัตตะติ.

กะตะมา จะ ส่า ภิกขเว มัชฌิมา ปะฏิปะทา ตะถาคะเตนะ
อะภิสัมพุทฺธา, จักขุกะระณี ญานะกะระณี อุปะสะมาเย อะภิญญาเย
สัมโพธายะ นิพพานายะ สังวัตตะติ.

อะยะเมวะ **อะริโย อัญจันคิโก มัคโค,** เสยยะถิทัง, **สัมมาทิฏฺฐิ**
สัมมาสังกัปป, **สัมมาวาจา** **สัมมากัมมันโต** **สัมมาอาชีโว,**
สัมมาวายาโม **สัมมาสะติ** **สัมมาสะมาธิ.**

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร

ปฐมเทศนา หมุนกงล้อแห่งธรรมคืออริยสัจ ๔

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้ว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน กรุงพาราณสี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียก ภิกษุปัญจวัคคีย์มา แล้วตรัสว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ส่วนสุด ๒ อย่างนี้ **อันบรรพชิตไม่ควรเสพ** คือการประกอบตนให้พัวพันด้วยกามสุข ในกามทั้งหลาย เป็นธรรมอันทราม เป็นของชาวบ้าน เป็นของปฤถษณ ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ๑ **การประกอบความเหน็ดเหนื่อยให้แก่ตน** เป็นความลำบาก ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ๑

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ปฏิบัติสหายกลาง ไม่เข้าไปใกล้ส่วนสุดสองอย่าง** เหล่านั้น อันตถาคตได้ตรัสรู้แล้ว ด้วยปัญญาอันยิ่ง ทำดวงตาให้เกิด ทำญาณให้เกิด ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ปฏิบัติสหายกลาง ที่ตถาคตได้ตรัสรู้แล้ว ด้วยปัญญาอันยิ่ง ทำดวงตาให้เกิด ทำญาณให้เกิด ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพานนั้น เป็นไฉน ?

ปฏิบัติสหายกลางนั้น ได้แก่ **อริยมรรคมีองค์ ๘** นี้แหละ คือ **ความเห็นชอบ ๑ ความดำริชอบ ๑ การเจรจาชอบ ๑ การงานชอบ ๑ การเลี้ยงชีวิตชอบ ๑ ความพยายามชอบ ๑ ความระลึกรู้ชอบ ๑ ความตั้งจิตชอบ ๑.**

อะยัง โข สา ภิกขะเว มัชฌิมา ปะฏิปะทา ตะถาคะเตนะ
อะภิสัมพุทธา, จักขุกะระณี ญาณะกะระณี อูปะสะมาเย
อะภิญญาเย สัมโพธายะ นิพพานายะ สังวัตตะติ.

อิหัง โข ปะนะ ภิกขะเว ทุกขัง อะริยะสัจจัง, ชาตีปิ ทุกขา
ชะราปิ ทุกขา พยาธิปิ ทุกโข มะระณัมปิ ทุกขัง, อัมปิเยหิ สัมปะ-
โยโค ทุกโข ปิเยหิ วิปะโยโค ทุกโข ยัมปิจันัง นะ ละภะติ
ตัมปิ ทุกขัง, สังขิตตะนะ ปัญญาปาทานักขันธา ทุกขา.

อิหัง โข ปะนะ ภิกขะเว ทุกขะสะมุททะโย อะริยะสัจจัง,
ยายัง ตันหา โปโนพกะวิกา นันทิราคะสะหะคะตา ตัตตะระตัตตะราภินันทินิ,
เสยยะถิหัง, กามะตันทา ภาวะตันทา วิภาวะตันทา.

อิหัง โข ปะนะ ภิกขะเว ทุกขะนิโรธ อะริยะสัจจัง,
โย ตัสสาเยวะ ตันทายะ อะเสสะวิราคะนิโรธ, จาโค ปะฐินิสัสสัคโค
มุตติ อะนาละโย.

อิหัง โข ปะนะ ภิกขะเว ทุกขะนิโรธะคามินิปะฏิปะทา
อะริยะสัจจัง, อะยะเมวะ อะริโย อัมมัญญังคิโก มัคโค, เสยยะถิหัง,
สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปป, สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว,
สัมมาวายาโม สัมมาสะติ สัมมาสะมาธิ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี่แล คือ ปฏิปทาสายกลางนั้น ที่ตถาคต
ได้ตรัสรู้แล้ว ด้วยปัญญาอันยิ่ง ทำดวงตาให้เกิด ทำญาณให้เกิด ย่อม
เป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แล เป็น**ทุกขอริยสัง** คือ ความเกิดก็เป็นทุกข์
ความแก่ก็เป็นทุกข์ **ความเจ็บไข้ก็เป็นทุกข์** ความตายก็เป็นทุกข์ ความ
ประจวบด้วยสิ่งไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รักก็
เป็นทุกข์ ปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นก็**เป็นทุกข์** ว่าโดยย่อ อุปาทานขันธ์ ๕
เป็นตัวทุกข์.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แล เป็น**ทุกขสมุทัยอริยสัง** คือ
ตัณหาอันทำให้เกิดอีก ประกอบด้วยความกำหนัด ด้วยอำนาจความเพลिन
มีปกติเพลิตเพลिनในอารมณ์นั้นๆ คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แล เป็น**ทุกขนิโรธอริยสัง** คือ
ตัณหานั้นแลดับ ด้วยการสำรอกโดยไม่มีส่วนเหลือ การสละ การสละคืน
การปล่อยไป การไม่พัวพัน.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แล เป็น**ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา**
อริยสัง ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้แหละ คือ ความเห็นชอบ ๑
ความดำริชอบ ๑ การเจรจาชอบ ๑ การงานชอบ ๑ การเลี้ยงชีวิตชอบ ๑
ความพยายามชอบ ๑ ความระลึกรู้ชอบ ๑ ความตั้งจิตชอบ ๑

อิหัง ทุกขัง อะริยะสัจจันติ เม ภิกขเว, ปุพเพ อณะนุสสุเตสุ
ธัมเมสุ, จักขุ อหะปาติ ญาณัง อหะปาติ ปัญญา อหะปาติ วิชา
อหะปาติ อาโลโก อหะปาติ. (สัจจญาณ)

ตั้ง โข ปะนิหัง ทุกขัง อะริยะสัจจัง ประริญญะยันติ
เม ภิกขเว, ปุพเพ อณะนุสสุเตสุ ธัมเมสุ, จักขุ อหะปาติ
ญาณัง อหะปาติ ปัญญา อหะปาติ วิชา อหะปาติ อาโลโก
อหะปาติ. (กิจจญาณ)

ตั้ง โข ปะนิหัง ทุกขัง อะริยะสัจจัง ประริญญาตันติ
เม ภิกขเว, ปุพเพ อณะนุสสุเตสุ ธัมเมสุ, จักขุ อหะปาติ
ญาณัง อหะปาติ ปัญญา อหะปาติ วิชา อหะปาติ อาโลโก
อหะปาติ. (กตญาณ)

อิหัง ทุกขะสะมุทะโย อะริยะสัจจันติ เม ภิกขเว, ปุพเพ
อณะนุสสุเตสุ ธัมเมสุ, จักขุ อหะปาติ ญาณัง อหะปาติ
ปัญญา อหะปาติ วิชา อหะปาติ อาโลโก อหะปาติ.
(สัจจญาณ)

ตั้ง โข ปะนิหัง ทุกขะสะมุทะโย อะริยะสัจจัง ปะหาตัพพันติ
เม ภิกขเว, ปุพเพ อณะนุสสุเตสุ ธัมเมสุ, จักขุ อหะปาติ
ญาณัง อหะปาติ ปัญญา อหะปาติ วิชา อหะปาติ อาโลโก
อหะปาติ. (กิจจญาณ)

ตั้ง โข ปะนิหัง ทุกขะสะมุทะโย อะริยะสัจจัง ปะทีนันติ
เม ภิกขเว, ปุพเพ อณะนุสสุเตสุ ธัมเมสุ, จักขุ อหะปาติ
ญาณัง อหะปาติ ปัญญา อหะปาติ วิชา อหะปาติ อาโลโก
อหะปาติ. (กตญาณ)

ดูก่อนนิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลาย ที่เราไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า **นี่ทุกขอริยสัง.**

ดูก่อนนิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลาย ที่เราไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า **ทุกขอริยสัง** นี่นั่นแล **ควรกำหนดรู้.**

ดูก่อนนิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลาย ที่เราไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า **ทุกขอริยสัง** นี่นั่นแล **เราได้กำหนดรู้แล้ว.**

ดูก่อนนิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลาย ที่เราไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า **นี่ทุกขสมุทัยอริยสัง.**

ดูก่อนนิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลาย ที่เราไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า **ทุกขสมุทัยอริยสัง** นี่นั่นแล **ควรละเสีย.**

ดูก่อนนิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลาย ที่เราไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า **ทุกขสมุทัยอริยสัง** นี่นั่นแล **เราได้ละแล้ว.**

อิหัง ทุกขะนิโรโธ อะริยะะสัจจันติ เม ภิกขะเว, ปุพเพ
อะนะนุสสุเตสุ ัมเมสุ, จักขุง อุทะปาติ ญาณัง อุทะปาติ
ปัญญา อุทะปาติ วิชชา อุทะปาติ อาโลโก อุทะปาติ.

(สัจจญาณ)

ตั้ง โข ปะนิหัง ทุกขะนิโรโธ อะริยะะสัจจัง สัจจิกาดัพพันติ
เม ภิกขะเว, ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ัมเมสุ, จักขุง อุทะปาติ
ญาณัง อุทะปาติ ปัญญา อุทะปาติ วิชชา อุทะปาติ อาโลโก
อุทะปาติ.

(กิจจญาณ)

ตั้ง โข ปะนิหัง ทุกขะนิโรโธ อะริยะะสัจจัง สัจจิกะตันติ
เม ภิกขะเว, ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ัมเมสุ, จักขุง อุทะปาติ
ญาณัง อุทะปาติ ปัญญา อุทะปาติ วิชชา อุทะปาติ อาโลโก
อุทะปาติ.

(กตญาณ)

อิหัง ทุกขะนิโรธะคามินีปะฏิปะทา อะริยะะสัจจันติ เม ภิกขะเว,
ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ัมเมสุ, จักขุง อุทะปาติ ญาณัง อุทะปาติ
ปัญญา อุทะปาติ วิชชา อุทะปาติ อาโลโก อุทะปาติ.

(สัจจญาณ)

ตั้ง โข ปะนิหัง ทุกขะนิโรธะคามินีปะฏิปะทา อะริยะะสัจจัง
ภาเวตัพพันติ เม ภิกขะเว, ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ัมเมสุ, จักขุง
อุทะปาติ ญาณัง อุทะปาติ ปัญญา อุทะปาติ วิชชา อุทะปาติ
อาโลโก อุทะปาติ.

(กิจจญาณ)

ดูก่อนนิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง
ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลาย ที่เราไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า
นี้ทุกขนิโรธอริยสัง.

ดูก่อนนิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง
ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลาย ที่เราไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า
ทุกขนิโรธอริยสัง นี่นั่นแล **ควรทำให้แจ้ง.**

ดูก่อนนิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง
ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลาย ที่เราไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า
ทุกขนิโรธอริยสัง นี่นั่นแล **เราทำให้แจ้งแล้ว.**

ดูก่อนนิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง
ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลาย ที่เราไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า
นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัง.

ดูก่อนนิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง
ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลาย ที่เราไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า
ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัง นี่นั่นแล **ควรให้เจริญ.**

ตั้ง โข ปะนิตัง ทุกขณะโรธะคามินีประฏิปะทา อะริยะสัจจัง
ภาวัตันติ เม ภิกขะเว, ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ธีมเมสุ,
จักขุง อุทะปาติ ญาณัง อุทะปาติ ปัญญา อุทะปาติ วิชชา
อุทะปาติ อาโลโก อุทะปาติ. (กตญาณ)

ยาวะกั้วญจะ เม ภิกขะเว, อิมesu จะตฺตุสุ อะริยะสัจจเจสุ,
เอวันติประริวัณ्हัง ทฺวาทะสาการัง ยะถาภูตัง ญาณะทัสสะนัง
นะ สุวิสุทฺธัง อะโหสิ.

เนวะ ตาวาหัง ภิกขะเว สะเทวะเก โลเก สะมาระเก
สะพฺรหฺมะเก, สัสสะมะณะพฺรหฺมะณียา ปะชาเย สะเทวะมะนุสสาเย,
อะนุตตะรัง สัมมาสัมโพธิง อะภิสัมพุทฺโธ ปัจจัญญาสิง.

ยะโต จะ โข เม ภิกขะเว อิมesu จะตฺตุสุ อะริยะสัจจเจสุ,
เอวันติประริวัณ्हัง ทฺวาทะสาการัง ยะถาภูตัง ญาณะทัสสะนัง
สุวิสุทฺธัง อะโหสิ.

อะถาหัง ภิกขะเว สะเทวะเก โลเก สะมาระเก
สะพฺรหฺมะเก, สัสสะมะณะพฺรหฺมะณียา ปะชาเย สะเทวะมะนุสสาเย,
อะนุตตะรัง สัมมาสัมโพธิง อะภิสัมพุทฺโธ ปัจจัญญาสิง.

ญาณัญจะ ปะนะ เม ทัสสะนัง อุทะปาติ, อะกุปปา เม
วิมุตติ, อะยะมันติมา ชาติ, นัตถิทานิ ปุณฺณพะวัตติ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง
ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลาย ที่เราไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า
ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ นั้นนั่นแล เราให้เจริญแล้ว.

(ญาณทัสสนะมีรอบ ๓ มีอาการ ๑๒)

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **ปัญญาอันรู้เห็น** ตามเป็นจริงของเรา ใน
อริยสัจ ๔ นี้ **มีรอบ ๓ มีอาการ ๑๒** อย่างนี้ **ยังไม่หมดจด
ดีแล้ว** เพียงใด

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรายังยืนยันไม่ได้ว่า เป็นผู้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิ-
ญาณ อันยอดเยี่ยมในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่
สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ เพียงนั้น.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เมื่อใดแล **ปัญญาอันรู้เห็น** ตามเป็นจริง
ของเรา ในอริยสัจ ๔ นี้ **มีรอบ ๓ มีอาการ ๑๒** อย่างนี้ **หมดจด
ดีแล้ว**

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อนั้น เรายังยืนยันได้ว่า เป็นผู้ตรัสรู้
สัมมาสัมโพธิญาณ อันยอดเยี่ยมในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก
พรหมโลก ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์.

อนึ่ง ปัญญาอันรู้เห็นได้เกิดขึ้นแล้วแก่เราว่า ความพิเศษของเรา
ไม่กลับกำเริบชาตินี้เป็นที่สุด ภาพใหม่ไม่มีอีกต่อไป.

อิทมะโวจะ ภะคะวา, อັตตะมะนา ปัญจะวัคคิยา ภิกขุ
ภะคะวะโต ภาสิตัง อะภินันฺหุง. อิมํสุมิญฺจะ ปะนะ เวยยา-
กะระณํสุมิง ภาณฺญะมาเน, **อายสุมะโต โภณฑัญญัสสะ วิระชัง**
วิตะมะลัง ฐัมมะจักขง อุทะปาที, “ยังกิญฺจิ สะมุทะยะธัมมัง
สัพพันตัง นิโรธะธัมมัน” ตี.

ปะวัตติเต จะ ภะคะวะตา ฐัมมะจักเก, **ภุมมา** เทวา สัททะ-
มะนุสสาเวสูง, เอตัมภะคะวะตา พาราณะสิยัง อิติปะตะเน มิคะทาเย
อะนุตตะรัง ฐัมมะจักกัง ปะวัตติตัง, อับปะภูวิตติยัง สะมะเณนะ वा
พฺราหฺมะเณนะ वा เทเวนะ वा มาเรนะ वा พฺรหฺมูนา वा
เกนะจิ वा โลกัสสมินตี.

ภุมมานัง เทวานัง สัททัง สุตฺวา,
จาคุมมะหาราชิกา เทวา สัททะมะนุสสาเวสูง.
จาคุมมะหาราชิกานัง เทวานัง สัททัง สุตฺวา,
ดาวะติงสา เทวา สัททะมะนุสสาเวสูง.
ดาวะติงसानัง เทวานัง สัททัง สุตฺวา,
ยามา เทวา สัททะมะนุสสาเวสูง.
ยามานัง เทวานัง สัททัง สุตฺวา,
ตุลิตา เทวา สัททะมะนุสสาเวสูง.
ตุลิตานัง เทวานัง สัททัง สุตฺวา,
นิมมานะระตี เทวา สัททะมะนุสสาเวสูง.
นิมมานะระตีนัง เทวานัง สัททัง สุตฺวา,
ปะระนิมมิตะวะสะวัตตี เทวา สัททะมะนุสสาเวสูง.

พระผู้มีพระภาคตรัสภษาชิตนี้แล้ว ภิกษุปัญจวัคคีย์ทั้งห้า ต่างมีใจ
ชื่นชมพระภษิตของพระผู้มีพระภาค ก็แล เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
ไวยากรณภษิตนี้อยู่ ดวงตาเห็นธรรม ปราศจากธุลี ปราศจากมลทิน ได้เกิด
ขึ้นแก่ท่านพระโกณฑัญญะว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา
สิ่งนั้นทั้งมวล มีความดับไปเป็นธรรมดา”.

ครั้นเมื่อ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประกาศพระธรรมจักรให้เป็น
ไปแล้ว เหล่าภุมมเทวดา ได้บันลือเสียงว่า นั้นพระธรรมจักรอันยอดเยี่ยม
พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประกาศให้เป็นไปแล้ว ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน
เขตพระนครพาราณสี อันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ
ในโลก จะปฏิวัติไม่ได้.

เทวดาชั้นจาตุมหาราช ได้ยินเสียงของพวกภุมมเทวดาแล้ว ก็
บันลือเสียงต่อไป

เทวดาชั้นดาวดึงส์ ได้ยินเสียงของพวกเทวดาชั้นจาตุมหาราชแล้ว
ก็บันลือเสียงต่อไป

เทวดาชั้นยามา ได้ยินเสียงของพวกเทวดาชั้นดาวดึงส์แล้ว ก็
บันลือเสียงต่อไป

เทวดาชั้นดุสิต ได้ยินเสียงของพวกเทวดาชั้นยามาแล้ว ก็บันลือ
เสียงต่อไป

เทวดาชั้นนิมมานรดี ได้ยินเสียงของพวกเทวดาชั้นดุสิตแล้ว ก็
บันลือเสียงต่อไป

เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี ได้ยินเสียงของพวกเทวดาชั้นนิมมานรดี
แล้ว ก็บันลือเสียงต่อไป

ประระนิมิตะวะสะวัตตีนัง เทวานัง ลัททัง สุตฺวา,
พฺรหฺมะปาริสัชชา เทวา ลัททะมะนุสสาเวสฺสง.
พฺรหฺมะปาริสัชชานัง เทวานัง ลัททัง สุตฺวา,
พฺรหฺมะปะโรหิตา เทวา ลัททะมะนุสสาเวสฺสง.
พฺรหฺมะปะโรหิตานัง เทวานัง ลัททัง สุตฺวา,
มะหาพฺรหฺมา เทวา ลัททะมะนุสสาเวสฺสง.
มะหาพฺรหฺมานัง เทวานัง ลัททัง สุตฺวา,
ปะริตตภา เทวา ลัททะมะนุสสาเวสฺสง.
ปะริตตภานัง เทวานัง ลัททัง สุตฺวา,
อัปปะมาณภา เทวา ลัททะมะนุสสาเวสฺสง.
อัปปะมาณภานัง เทวานัง ลัททัง สุตฺวา,
อาภัสสะรา เทวา ลัททะมะนุสสาเวสฺสง.
อาภัสสะรานัง เทวานัง ลัททัง สุตฺวา,
ปะริตตะสุภา เทวา ลัททะมะนุสสาเวสฺสง.
ปะริตตะสุภานัง เทวานัง ลัททัง สุตฺวา,
อัปปะมาณะสุภา เทวา ลัททะมะนุสสาเวสฺสง.
อัปปะมาณะสุภานัง เทวานัง ลัททัง สุตฺวา,
สุภะกิณฺหะกา เทวา ลัททะมะนุสสาเวสฺสง.
สุภะกิณฺหะกานัง เทวานัง ลัททัง สุตฺวา,
เวหฺปพะลา เทวา ลัททะมะนุสสาเวสฺสง.
เวหฺปพะลานัง เทวานัง ลัททัง สุตฺวา,
อะวิหา เทวา ลัททะมะนุสสาเวสฺสง.

ปารีสัชชาพรหม ได้ยินเสียงของพวกเทวดาชั้น**ปรนิมมิตวสวัตดี** แล้ว ก็บั่นลือเสียงต่อไป

ปุโรหิตาพรหม ได้ยินเสียงของพวก**ปารีสัชชาพรหม**แล้ว ก็บั่นลือเสียงต่อไป

มหาพรหม ได้ยินเสียงของพวก**ปุโรหิตาพรหม**แล้ว ก็บั่นลือเสียงต่อไป

ปริตตภาพรหม ได้ยินเสียงของพวก**มหาพรหม**แล้ว ก็บั่นลือเสียงต่อไป

อัปปรมาณภาพรหม ได้ยินเสียงของพวก**ปริตตภาพรหม**แล้ว ก็บั่นลือเสียงต่อไป

อาภัสสราพรหม ได้ยินเสียงของพวก**อัปปรมาณภาพรหม**แล้ว ก็บั่นลือเสียงต่อไป

ปริตตสุภาพรหม ได้ยินเสียงของพวก**อาภัสสราพรหม**แล้ว ก็บั่นลือเสียงต่อไป

อัปปรมาณสุภาพรหม ได้ยินเสียงของพวก**ปริตตสุภาพรหม**แล้ว ก็บั่นลือเสียงต่อไป

สุภกิณฑาพรหม ได้ยินเสียงของพวก**อัปปรมาณสุภาพรหม**แล้ว ก็บั่นลือเสียงต่อไป

เวหัพผลาพรหม ได้ยินเสียงของพวก**สุภกิณฑาพรหม**แล้ว ก็บั่นลือเสียงต่อไป

อวิหาพรหม ได้ยินเสียงของพวก**เวหัพผลาพรหม**แล้ว ก็บั่นลือเสียงต่อไป

อะวิหานัง เทวานัง ลัททัง สุตฺวา,
อะตฺปปา เทวา ลัททมะนุสฺสาเวสูง.
 อะตฺปปานัง เทวานัง ลัททัง สุตฺวา,
สุทฺตฺสา เทวา ลัททมะนุสฺสาเวสูง.
 สุทฺตฺसानัง เทวานัง ลัททัง สุตฺวา,
สุทฺตฺสี เทวา ลัททมะนุสฺสาเวสูง.
 สุทฺตฺสีนัง เทวานัง ลัททัง สุตฺวา,
อะกะนฺนิฏฺฐะกา เทวา ลัททมะนุสฺสาเวสูง.

เอตัมภะคะวะตา พาราณะสิยัง อิสิปะตะเน มิคะทาเย อะนุตตะรัง
 ฐัมมะจักกัณเฑาะฐัง ปะวัตติตัง อัมปะนฺนิฏฺฐิตัง สะมะเณนะ วา พุราหุมะเณนะ
 วา เทเวนะ วา มาเรนะ วา พุรัหุมนา วา เกนะจิ วา โลกัสมินติ.

อิติหะ เตนะ ขะเณนะ เตนะ มุหุตเตนะ, ยาวะ พุรัหุมะโลกา
 ลัทโท อัมพะคัคคัจฉิ. อะยฺญจะ ทะสะสะหฺสสี โลกะธาตุ, ลังกัมปิ
 ลัมปะกัมปิ ลัมปะเวธิ, อัมปะมาเณ จะ โอฟาโร โอภาโส โลก
 ปาตุระโหสิ, อะติกัมเมวะ เทวานัง เทวานุภาวัง.

อะถะโข ภะคะวา อุทานัง อุทาเนสิ, อัญญาสิ วะตะ โ
โกณฑัญญะ, อัญญาสิ วะตะ โ โกณฑัญญะ. อิติหิหัง อายฺสุมะโต
 โกณฑัญญะสสะ, อัญญาโกณฑัญญะตุเววะ นามัง อะโหสิตี.

ฐัมมะจักกัณเฑาะฐัง ปะวัตติตัง นินฺนิจิตัง

อตัปปาพรหม ได้ยินเสียงของพวก**อวิหาพรหม**แล้ว ก็บั่นลือเสียงต่อไป

สุทฺถสาพรหม ได้ยินเสียงของพวก**อตัปปาพรหม**แล้ว ก็บั่นลือเสียงต่อไป

สุทฺถสีพรหม ได้ยินเสียงของพวก**สุทฺถสาพรหม**แล้ว ก็บั่นลือเสียงต่อไป

อกนิฏฐกาพรหม ได้ยินเสียงของพวก**สุทฺถสีพรหม**แล้ว ก็บั่นลือเสียงต่อไปว่า

นั่นพระธรรมจักรอันยอดเยี่ยม พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงประกาศให้เป็นไปแล้ว ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตพระนครพาราณสี อันสมณะพราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลก จะปฏิวัติไม่ได้.

ชั่วขณะกาลครู่หนึ่งนั้น เสียงได้กระฉ่อนขึ้นไป จนถึงพรหมโลก ด้วยประการฉะนี้แล.

ทั้งหมื่นโลกธาตุนี้ ได้หวั่นไหว สะเทือนสะท้าน ทั้งแสงสว่างอันยิ่งใหญ่หาประมาณมิได้ ปรากฏแล้วในโลก ล่วงเทวานุภาพของเทวดาทั้งหลาย.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเปล่งพระอุทานว่า **ท่านผู้เจริญ โภณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ ท่านผู้เจริญ โภณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ.**

เพราะเหตุนั้น คำว่า **อัญญาโภณฑัญญะ** นี้ จึงได้เป็นชื่อของท่านพระโภณฑัญญะ ด้วยประการฉะนี้แล.

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร จบ

(วิ. มหา. , ส. มหา.)

บทขัดอนัตตลักษณะสูตร

ย่นตั้ง ลัตเตหิ ทุกขณะ แฉยยัง อะนัตตะลักขณะนัง
อัตตะวาหิตตะลัญญานัง ลัมมะเทวะ วิโมจะนัง
ลัมพุทโธ ตัง ปะกาเสสิ ทิฏฐุละลัจจานะ โยคินัง
อุตตะริง ปะฐิวะธาเย ภาเวตุง ญาณะมุตตะมัง
ย่นเตลั้ง ทิฏฐุละธัมมานัง ญาณะปะปะริกขะตัง
ลัมพาสะเวหิ จิตตานิ วิมุจจิงสุ อะเสสะโต
ตะธา ญาณะนุสาเรนะ สาสะนัง กาทุมิจจะตัง
สาธุนัง อัตตะลิตทัตถัง ตัง สุตตันตัง ภาณามะ เส.

อนัตตลักษณะใด อันลัทธิทั้งหลายพึงหยั่งรู้โดยนัยเป็นทุกข์ ทำให้ผู้มีความสำคัญหมายและความเห็นว่าเป็นอรรถาหลุดพ้นได้โดยชอบ พระสัมพุทธเจ้าทรงประกาศอนัตตลักษณะนั้น แก่พระโยคีทั้งหลายผู้เห็นลัจจะแล้ว เพื่อการแทงตลอดธรรมเบื้องสูง ทำญาณชั้นเลิศให้เกิดขึ้น.

ท่านผู้มีธรรมอันเห็นแล้วเหล่านั้น ใคร่ครวญพิจารณาด้วยปัญญา โดยประการใด จึงมีจิตหลุดพ้นแล้วจากอาสวะทั้งปวง โดยไม่มีส่วนเหลือ เราทั้งหลายจงสวดพระสูตรนั้น เพื่อความสำเร็จประโยชน์แก่สาธุชนทั้งหลาย ผู้ปรารถนากระทำตามคำสอน ด้วยการใช้อุบาย น้อมนึกลงไปตาม โดยประการนั้น เทอญ.

อนัตตลักขณสูตรตั้ง

เอวัมเม สุตัง :- เอกัง สมะยัง ภะคะวา, **พาราณะสี** วิหะระติ,
อิสิปตะเน มิคะทาเย, ตัตตะระ โข ภะคะวา ปัญจะวัตคิเย ภิกขุ
อามันเตสิ.

รูปัง ภิกขเว **อนัตตา**, รูปัญจะ หิทัง ภิกขเว อัตตา
อะภาวิสสะ, นะยิทัง รูปัง อาพาธายะ สังวัตเตยยะ, ลัพภะถะ จะ
รูปเ, เอวัง เม รูปัง โหตุ เอวัง เม รูปัง มา อะโหสีติ.
ยัสมา จะ โข ภิกขเว รูปัง อนัตตา, ตัสมา รูปัง อาพาธายะ
สังวัตตะติ, นะ จะ ลัพภะติ **รูปเ**, เอวัง เม รูปัง โหตุ
เอวัง เม รูปัง มา อะโหสีติ.

เวทนา **อนัตตา**, เวทนา จะ หิทัง ภิกขเว อัตตา
อะภาวิสสะ, นะยิทัง เวทนา อาพาธายะ สังวัตเตยยะ, ลัพภะถะ จะ
เวทนาเย, เอวัง เม เวทนา โหตุ เอวัง เม เวทนา มา อะโหสีติ.
ยัสมา จะ โข ภิกขเว เวทนา อนัตตา, ตัสมา เวทนา อาพาธายะ
สังวัตตะติ, นะ จะ ลัพภะติ **เวทนาเย**, เอวัง เม เวทนา โหตุ
เอวัง เม เวทนา มา อะโหสีติ.

สัญญา **อนัตตา**, สัญญา จะ หิทัง ภิกขเว อัตตา
อะภาวิสสะ, นะยิทัง สัญญา อาพาธายะ สังวัตเตยยะ, ลัพภะถะ จะ
สัญญาเย, เอวัง เม สัญญา โหตุ เอวัง เม สัญญา มา อะโหสีติ.
ยัสมา จะ โข ภิกขเว สัญญา อนัตตา, ตัสมา สัญญา อาพาธายะ
สังวัตตะติ, นะ จะ ลัพภะติ **สัญญาเย**, เอวัง เม สัญญา โหตุ
เอวัง เม สัญญา มา อะโหสีติ.

ปัญจวัคคียสูตร

ชั้นห้า อนัตตา

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้ว่า สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน กรุงพาราณสี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกภิกษุปัญจวัคคีย์มา แล้วตรัสว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **รูปมิใช่อัตตา** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็หากรูปนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้ รูปนี้ก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ ทั้งยังจะได้ตามความปรารถนาในรูปว่า ขอรูปร่างของเราจะเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะเหตุที่รูปมิใช่อัตตา ฉะนั้น รูปจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ และไม่ได้ตามความปรารถนาในรูปว่า ขอรูปร่างของเราจะเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย.

เวทนามิใช่อัตตา ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็หากเวทนานี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้ เวทนานี้ก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ ทั้งยังจะได้ตามความปรารถนาในเวทนาว่า ขอเวทนาของเราจะเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะเหตุที่เวทนามิใช่อัตตา ฉะนั้น เวทนาจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ และไม่ได้ตามความปรารถนาในเวทนาว่า ขอเวทนาของเราจะเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย.

สัญญามิใช่อัตตา ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็หากสัญญานี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้ สัญญานี้ก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ ทั้งยังจะได้ตามความปรารถนาในสัญญาว่า ขอสัญญาของเราจะเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะเหตุที่สัญญามิใช่อัตตา ฉะนั้น สัญญาจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ และไม่ได้ตามความปรารถนาในสัญญาว่า ขอสัญญาของเราจะเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย.

สังขาร อนัตตา, สังขาร จะ หิทั้ง ภิกขะเว อัตตา
อะภาวิสสังสุ, นะยิทัง สังขาร อาพาธายะ สังวัตเตยยุง, ลัพภะถะ จะ
สังขารเรสุ, เอวัง เม สังขาร โหนตุ เอวัง เม สังขาร มา อะहेสนติ.
ยัสมา จะ โข ภิกขะเว สังขาร อนัตตา, ตัสมา สังขาร อาพาธายะ
สังวัตตันติ, นะ จะ ลัพภะถิ สังขารเรสุ, เอวัง เม สังขาร โหนตุ
เอวัง เม สังขาร มา อะहेสนติ.

วิญญาณัง อนัตตา, วิญญาณัญจะ หิทั้ง ภิกขะเว อัตตา
อะภาวิสสะ, นะยิทัง วิญญาณัง อาพาธายะ สังวัตเตยยะ, ลัพภะถะ จะ
วิญญาเณ, เอวัง เม วิญญาณัง โหตุ เอวัง เม วิญญาณัง มา อะโหสีติ.
ยัสมา จะ โข ภิกขะเว วิญญาณัง อนัตตา, ตัสมา วิญญาณัง อาพาธายะ
สังวัตตะติ, นะ จะ ลัพภะถิ วิญญาเณ, เอวัง เม วิญญาณัง โหตุ
เอวัง เม วิญญาณัง มา อะโหสีติ.

ตั้ง กิง มัญญะถะ ภิกขะเว, รูปร่าง นิจัจัง วา อะนิจัจัง วาติ,
อะนิจัจัง ภันเต,
ยัมปะนานิจัจัง ทุกขัง วา ตั้ง ลุขัง วาติ,
ทุกขัง ภันเต,
ยัมปะนานิจัจัง ทุกขัง วิปะริณามะธัมมัง, กัลลัง นุ ตั้ง สะมะนุปปัสสีตุง,
เอตัง มะมะ เอโสหะมัสสิ เอโส เม อัตตาติ,
โน เหตัง ภันเต.

สังขารมิใช่อัตตา ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็หากสังขารนี้จักเป็น
อัตตาแล้วไซ้ริ้ สังขารนี้ก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ ทั้งยังจะได้ตามความ
ปรารถนาในสังขารว่า ขอสังขารของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็น
อย่างนั้นเลย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะเหตุที่สังขารมิใช่อัตตา
ฉะนั้น สังขารจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ และไม่ได้ตามความปรารถนาใน
สังขารว่า ขอสังขารของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย.

วิญญาณมิใช่อัตตา ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็หากวิญญาณนี้จักเป็น
อัตตาแล้วไซ้ริ้ วิญญาณนี้ ก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ ทั้งยังจะได้
ตามความปรารถนาในวิญญาณว่า ขอวิญญาณของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด
อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะเหตุที่วิญญาณ
มิใช่อัตตา ฉะนั้น วิญญาณจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ และไม่ได้ตามความ
ปรารถนาในวิญญาณว่า ขอวิญญาณของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็น
อย่างนั้นเลย.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง ? ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า **ไม่เที่ยงพระเจ้าข้า.**

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ?

ภิก. **เป็นทุกข์พระเจ้าข้า.**

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา
ควรหรือหนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นคือเรา นั่นเป็นอัตตา
ของเรา ?

ภิก. **ไม่ควรเห็นอย่างนั้นเลย พระเจ้าข้า.**

ตั้ง กิ่ง มัญญะเถระ ภิกษุเว, เวทนา นิจจา वा อะนิจจา वाติ,
อะนิจจา ภันเต,
ยัมปะนानิจจัง ทุกขัง वा त्तं सुखं वाति,
ทุกขัง ภันเต,
ยัมปะนानิจจัง ทุกขัง विपरिणामेत्थं, कल्लं नु त्तं सम्मनुप्पसित्तुं,
เอตัง มะมะ ऐसहम्मसुमि ऐस मे अत्ताति,
โน हेतัง ภันเต.

ตั้ง กิ่ง มัญญะเถระ ภิกษุเว, สังญา นิจจา वा อะนิจจา वाติ,
อะนิจจา ภันเต,
ยัมปะนानิจจัง ทุกขัง वा त्तं सुखं वाति,
ทุกขัง ภันเต,
ยัมปะนानิจจัง ทุกขัง विपरिणामेत्थं, कल्लं नु त्तं सम्मनुप्पसित्तुं,
เอตัง มะมะ ऐसहम्मसुमि ऐस मे अत्ताति,
โน हेतัง ภันเต.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
เวทนาเที่ยงหรือไม่เที่ยง ? ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า **ไม่เที่ยงพระเจ้าข้า.**

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ?

ภ. **เป็นทุกข์พระเจ้าข้า.**

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา
ควรหรือหนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นคือเรา นั่นเป็นอัตตา
ของเรา ?

ภ. **ไม่ควรเห็นอย่างนั้นเลย พระเจ้าข้า.**

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
สัญญาเที่ยงหรือไม่เที่ยง ? ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า **ไม่เที่ยงพระเจ้าข้า.**

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ?

ภ. **เป็นทุกข์พระเจ้าข้า.**

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา
ควรหรือหนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นคือเรา นั่นเป็นอัตตา
ของเรา ?

ภ. **ไม่ควรเห็นอย่างนั้นเลย พระเจ้าข้า.**

ตั้ง กิ่ง มัญญะเถะ ภิกขะเว, สังขารา นิจจา वा อะนิจจา วาติ,
อะนิจจา ภันเต,
ยัมปะหานิजजं ทุกขं वा तं सुखं वाति,
ทุกขं ภันเต,
ยัมปะหานिजजं ทุกขं विपरिणामะत्तम्मं, कल्लं नु तं समेनुपसलित्तुं,
เอตัง มะมะ ऐसहम्मस्सुมิ ऐस मे अत्ताति,
โน हेतัง ภันเต.

ตั้ง กิ่ง มัญญะเถะ ภิกขะเว, วิญญาณัง นิजजं वा อะนิजจं वाติ,
อะนิจจं ภันเต,
ยัมปะหานิजजं ทุกขं वा तं सुखं वाति,
ทุกขं ภันเต,
ยัมปะหานิजจं ทุกขं विपरिणामะत्तम्मं, कल्लं नु तं समेनुपसलित्तुं,
เอตัง มะมะ ऐसहम्मस्सुมิ ऐस मे अत्ताति,
โน हेतัง ภันเต.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
สังขารเที่ยงหรือไม่เที่ยง ? ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า **ไม่เที่ยงพระเจ้าข้า.**

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ?

ภ. **เป็นทุกข์พระเจ้าข้า.**

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา
ควรหรือหนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นคือเรา นั่นเป็นอัตตา
ของเรา ?

ภ. **ไม่ควรเห็นอย่างนั้นเลย พระเจ้าข้า.**

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
วิญญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยง ? ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า **ไม่เที่ยงพระเจ้าข้า.**

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ?

ภ. **เป็นทุกข์พระเจ้าข้า.**

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา
ควรหรือหนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นคือเรา นั่นเป็นอัตตา
ของเรา ?

ภ. **ไม่ควรเห็นอย่างนั้นเลย พระเจ้าข้า.**

ตัสมาทิหะ ภิกษเว, ยังกิณฺจ รูปร่าง อะตีตานาคะตะปัจจุปปันนัง,
อัสสัตตัง วา พะหิทธา วา, โอฟาริกัง วา สุขุมัง วา, หีนัง วา ปะณีตัง
วา, ยันฑูเร ลันติเก วา, ลัฟพัง รูปร่าง, เนตัง มะมะ เนโสหะมัสสิมิ นะ
เมโส อัสสัตติ, เอวะเมตัง ยะถาภูตัง สัมมัมปปัญญาเย ทังภูตัง.

ยา กาลิ เวทนา อะตีตานาคะตะปัจจุปปันนา, อัสสัตตา
วา พะหิทธา วา, โอฟาริกา วา สุขุมา วา, หีนา วา
ปะณีตา วา, ยา พูเร ลันติเก วา, ลัฟพา เวทนา, เนตัง
มะมะ เนโสหะมัสสิมิ นะ เมโส อัสสัตติ, เอวะเมตัง
ยะถาภูตัง สัมมัมปปัญญาเย ทังภูตัง.

ยา กาลิ สัญญา อะตีตานาคะตะปัจจุปปันนา, อัสสัตตา
วา พะหิทธา วา, โอฟาริกา วา สุขุมา วา, หีนา วา
ปะณีตา วา, ยา พูเร ลันติเก วา, ลัฟพา สัญญา, เนตัง
มะมะ เนโสหะมัสสิมิ นะ เมโส อัสสัตติ, เอวะเมตัง
ยะถาภูตัง สัมมัมปปัญญาเย ทังภูตัง.

เย เกจิ สังขาร อะตีตานาคะตะปัจจุปปันนา, อัสสัตตา
วา พะหิทธา วา, โอฟาริกา วา สุขุมา วา, หีนา วา
ปะณีตา วา, เย พูเร ลันติเก วา, ลัฟเพ สังขาร,
เนตัง มะมะ เนโสหะมัสสิมิ นะ เมโส อัสสัตติ, เอวะ
เมตัง ยะถาภูตัง สัมมัมปปัญญาเย ทังภูตัง.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุที่นั่นแหละ **รูปอย่างใดอย่างหนึ่ง** ทั้งที่เป็นอดีต อนาคตหรือปัจจุบัน เป็นภายในหรือภายนอก หยาบหรือ ละเอียด ทรามหรือประณีต ทั้งที่อยู่ไกลหรือใกล้ **รูปทั้งหมดนั้น** เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เรา นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา.

เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคตหรือปัจจุบัน เป็นภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด ทรามหรือประณีต ทั้งที่อยู่ไกลหรือใกล้ **เวทนาทั้งหมดนั้น** เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วย ปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่น ไม่ใช่เรา นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา.

สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคตหรือปัจจุบัน เป็นภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด ทรามหรือประณีต ทั้งที่อยู่ไกลหรือใกล้ **สัญญาทั้งหมดนั้น** เธอทั้งหลาย พึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ ของเรา นั่นไม่ใช่เรา นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา.

สังขารเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคตหรือปัจจุบัน เป็นภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด ทรามหรือประณีต ทั้งที่อยู่ไกลหรือใกล้ **สังขารทั้งหมดนั้น** เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วย ปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เรา นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา.

ยังกิญจิ วิญญาณัง อะตีตานาคะตะปัจจุปปันนัง, อัชฌัตตัง
วา พะหิทธา วา, โอฟาริกัง วา สุขุมัง วา, หนีง วา
ปะณีตัง วา, ยันทุเร สันติเก วา, สัพพัง วิญญาณัง,
เนตัง มะมะ เนโสหะมัสมิ นะ เมโส อัตตะติ, เอวะเมตัง
ยะถาภูตัง สัมมปปัญญาเย ทัญญัพพัง.

เอวัง ปัสสัง ภิกขเว สุตฺวา อะริยะสาวะโก, รูปัสสมิงปี
นิพพินทะติ, เวทะนายะปี นิพพินทะติ, สัญญาเยปี นิพพินทะติ,
สังขาระสปี นิพพินทะติ, วิญญาณัสสมิงปี นิพพินทะติ,

นิพพินทัง วิรัชชะติ, วิราคา วิมุจจะติ, วิมุตตัสสมิง วิมุตตะมิตติ
ญาณัง โหติ, ชีณา ชาติ, วุสิตัง พุรัหฺมะจะริยัง, กะตัง กะระณียัง,
นาปะรัง อิตถัตตายาติ ปะชานาตีติ.

อิหะมะโวจะ ภาคะวา, อัตตะมะนา ปัญจะวัคคิยา ภิกขุ
ภาคะวะโต ภาสีตัง อะภินันทุ. อิมัสสมิญจะ ปะนะ เวยยากระณะสสมิง
ภัญญะมาเน, ปัญจะวัคคิยานัง ภิกขุณัง อะนุปาทายะ, อาสะเวหิ
จิตตานิ วิมุจจิงสุติ.

อะนัตตะลักขณะสุตตัง นิฏฐิตัง

วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคตหรือปัจจุบัน เป็นภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด ทรมานหรือประณีต ทั้งที่อยู่ไกลหรือใกล้ **วิญญาณทั้งหมดนั้น** เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วย ปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เรา นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ **ย่อมน้อมใจเพื่อย่อมในรูป ย่อมเพื่อย่อมในเวทนา ย่อมเพื่อย่อมในสัมผัส ย่อมเพื่อย่อมในสังขาร ย่อมเพื่อย่อมในวิญญาณ**

เมื่อเพื่อย่อม ย่อมคลายกำหนด เพราะคลายกำหนดจิตย่อมหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้ มิได้มี.

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัส**อนัตตลักขณสูตร**นี้จบลงแล้ว ภิกษุปัญจวัคคีย์ต่างมีใจชื่นชมยินดี พระภาชิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า ก็แหละเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้ากำลังตรัสไวยาकरणภาชิตนี้อยู่ **ภิกษุปัญจวัคคีย์ ก็มีจิตหลุดพ้นแล้วจากอาสวะ เพราะไม่ถือมั่น** ดังนี้แล.

อนัตตลักขณสูตร จบ

(วิ. มหา. , ส. ชันธ.)

บทคัดอาทิตตปริยายสูตร

เวเนยยะหะมะโนปาเย
อะโมฆะวะจะโน พุทโธ
จิณณานุรูปะโต จาปี
จิณณาคคิปาริจะรียานัง
ยะมาทิตตะปะริยายัง
เต โสတာโร วิโมเจสิ
ตะเถโวปะปะริกขายะ
ทุกขะตาลักขะโนปายัง

ลััพพะโส ปาระมิง คะโต
อะภิญญายานุสาสะโก
ธัมเมนะ วินะยัง ปะชัง
ลัมโพชฌมาระหะโยคินัง
เทสะยันโต มะโนหะรัง
อะเสกขายะ วิมุตติยา
วิญญันัง โสตุมิจจะตัง
ตัง สุตตันตัง ภาณามะ เส.

พระพุทธเจ้า ผู้ถึงฝั่งในอุบายฝึกเวไนยสัตว์โดยประการทั้งปวงแล้ว
ผู้ทรงมีพระดำรัสไม่เป็นโมฆะ ทรงพร่ำสอนเพื่อการรู้ยิ่ง
ทรงแนะนำหมู่สัตว์โดยธรรม ตามสมควรแก่อัธยาศัยอยู่เสมอ
ทรงแสดง**อาทิตตปริยาย**ใดที่น่ารื่นรมย์ใจ แก่พระโยคีทั้งหลาย
ผู้ควรแก่การตรัสรู้ ผู้บูชาไฟอยู่เป็นนิตย์ พระโยคีเหล่านั้นผู้ฟังอยู่
มีจิตหลุดพ้นแล้วจากอาสวะทั้งหลาย. เราทั้งหลายจงสดพระสูตรนั้น
ซึ่งเป็นอุบายแสดง**ทุกขลักษณะ** แก่เหล่าวิญญูชนผู้ปรารถนาจะฟัง
โดยการใคร่ครวญพิจารณา เพื่อความเป็นพระอเสกขะ
เพื่อความหลุดพ้น โดยประการนั้น เทอญ.

อาทิตตปริยายสูตรตั้ง

เอวัมเม สุตัง :- เอกัง สมะยัง ภะคะวา, คะยายัง วิหะระติ,
คะยาสิเส สัทฺธิง ภิกขุสะหฺสเสนะ, ตตฺตระ โข ภะคะวา ภิกขุ อามันเตสิ.

สัพฺพัง ภิกขะเว อาทิตตัง, ภิญฺจะ ภิกขะเว สัพฺพัง อาทิตตัง.

จักขุ ภิกขะเว อาทิตตัง, รูปา อาทิตตา,

จักขุวิญญาณัง อาทิตตัง, จักขุสัมผัสโส อาทิตโต,

ยัมปิทัง จักขุสัมผัสสะปัจจะยา อุปฺปชฺชติ เวทะยิต्तัง,

สุขัง वा ทุกขัง वा อะทุกขะมะสุขัง वा, ตัมปิ อาทิตตัง,

เภนะ อาทิตตัง ? อาทิตตัง ราคคคินา โทสคคินา โมหคคินา,
อาทิตตัง ชาตียา ชะรามะระณนะ, โสเกหิ ปะริเทเวหิ ทุกเขหิ
โทมะนฺสเสหิ อุปาयाเสหิ อาทิตตฺนติ ะทามิ.

โสตัง อาทิตตัง, สัทฺทา อาทิตตา,

โสตะวิญญาณัง อาทิตตัง, โสตะสัมผัสโส อาทิตโต,

ยัมปิทัง โสตะสัมผัสสะปัจจะยา อุปฺปชฺชติ เวทะยิต्तัง,

สุขัง वा ทุกขัง वा อะทุกขะมะสุขัง वा, ตัมปิ อาทิตตัง,

เภนะ อาทิตตัง ? อาทิตตัง ราคคคินา โทสคคินา โมหคคินา,
อาทิตตัง ชาตียา ชะรามะระณนะ, โสเกหิ ปะริเทเวหิ ทุกเขหิ
โทมะนฺสเสหิ อุปาयाเสหิ อาทิตตฺนติ ะทามิ.

อาทิตตปริยายสูตร

สิ่งทั้งปวงเป็นของใหม่

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้ว่า :

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ ตำบลคยาสิสะ ริมฝั่งแม่น้ำคยา พร้อมกับภิกษุ ๑๐๐๐ รูป ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสกะพระภิกษุทั้งหลายว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นของใหม่* ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็อะไรเล่า คือสิ่งทั้งปวงเป็นของใหม่ ?

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **จักขุ**เป็นของใหม่ **รูป**เป็นของใหม่ **จักขุวิญญาณ**เป็นของใหม่ **จักขุสัมผัส**เป็นของใหม่ **แม่สุขเวทนา** **ทุกขเวทนา** หรือ**ออกทุกขมสุขเวทนา** ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ก็เป็นของใหม่,

ใหม่เพราะอะไร ? เรากล่าวว่า ใหม่เพราะไฟคือราคะ ไฟคือโทสะ ไฟคือโมหะ ใหม่เพราะชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาส.

โสตเป็นของใหม่ **สัท**เป็นของใหม่ **โสตวิญญาณ**เป็นของใหม่ **โสตสัมผัส**เป็นของใหม่ **แม่สุขเวทนา** **ทุกขเวทนา** หรือ**ออกทุกขมสุขเวทนา** ที่เกิดขึ้นเพราะโสตสัมผัสเป็นปัจจัย ก็เป็นของใหม่,

ใหม่เพราะอะไร ? เรากล่าวว่า ใหม่เพราะไฟคือราคะ ไฟคือโทสะ ไฟคือโมหะ ใหม่เพราะชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาส.

* ปกติ แปลกันว่า เป็นของร้อน แต่ อาทิตตัง นั้น มิใช่ร้อนอย่างเดียว มีอรรถว่า มอดใหม่หมดไปด้วย

ฆานัง อาทิตตัง, คันทา อาทิตตา, ฆานะวิญญานัง อาทิตตัง,
ฆานะสัมผัสโส อาทิตโต, ยัมปิหัง ฆานะสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ
เวทะยิตัง, สุขัง वा ทุกขัง वा อะทุกขมะสุขัง वा, ตัมปิ อาทิตตัง,
เกนะ อาทิตตัง ? อาทิตตัง ราคคคินา โทลคคินา โมหคคินา,
อาทิตตัง ชาตिया ชะรามะระณนะ, โสเกหิ ประริเทเวหิ ทุกเขหิ
โทมะนัสเสหิ อุपायाเสหิ อาทิตตันติ ะหามิ.

ชีวหา อาทิตตา, ระสา อาทิตตา, ชีวหาวิญญานัง อาทิตตัง,
ชีวหาสัมผัสโส อาทิตโต, ยัมปิหัง ชิวหาสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ
เวทะยิตัง, สุขัง वा ทุกขัง वा อะทุกขมะสุขัง वा, ตัมปิ อาทิตตัง,
เกนะ อาทิตตัง ? อาทิตตัง ราคคคินา โทลคคินา โมหคคินา,
อาทิตตัง ชาตिया ชะรามะระณนะ, โสเกหิ ประริเทเวหิ ทุกเขหิ
โทมะนัสเสหิ อุपायाเสหิ อาทิตตันติ ะหามิ.

กาโย อาทิตโต, โฆฏฐัพพา อาทิตตา, กายะวิญญานัง อาทิตตัง,
กายะสัมผัสโส อาทิตโต, ยัมปิหัง กายะสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ
เวทะยิตัง, สุขัง वा ทุกขัง वा อะทุกขมะสุขัง वा, ตัมปิ อาทิตตัง,
เกนะ อาทิตตัง ? อาทิตตัง ราคคคินา โทลคคินา โมหคคินา,
อาทิตตัง ชาตिया ชะรามะระณนะ, โสเกหิ ประริเทเวหิ ทุกเขหิ
โทมะนัสเสหิ อุपायाเสหิ อาทิตตันติ ะหามิ.

มานะเป็นของใหม่ **คันธะ**เป็นของใหม่ **มานวิญญาน**เป็นของใหม่
มานสัมผัสเป็นของใหม่ **แม่สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือออกทุกขมสุขเวทนา**
ที่เกิดขึ้นเพราะ**มานสัมผัส**เป็นปัจจัย ก็เป็นของใหม่,

ใหม่เพราะอะไร ? เรากล่าวว่า ใหม่เพราะไฟคือราคะ ไฟคือโทสะ
ไฟคือโมหะ ใหม่เพราะชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและ
อุปายาส.

ชีวหาเป็นของใหม่ **รสะ**เป็นของใหม่ **ชีวหาวิญญาน**เป็นของใหม่
ชีวหาสัมผัสเป็นของใหม่ **แม่สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือออกทุกขมสุข**
เวทนาที่เกิดขึ้นเพราะ**ชีวหาสัมผัส**เป็นปัจจัย ก็เป็นของใหม่,

ใหม่เพราะอะไร ? เรากล่าวว่า ใหม่เพราะไฟคือราคะ ไฟคือโทสะ
ไฟคือโมหะ ใหม่เพราะชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและ
อุปายาส.

กายเป็นของใหม่ **โผฏฐัพพะ**เป็นของใหม่ **กายวิญญาน**เป็นของ
ใหม่ **กายสัมผัส**เป็นของใหม่ **แม่สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือออกทุกขมสุข**
เวทนาที่เกิดขึ้นเพราะ**กายสัมผัส**เป็นปัจจัย ก็เป็นของใหม่,

ใหม่เพราะอะไร ? เรากล่าวว่า ใหม่เพราะไฟคือราคะ ไฟคือโทสะ
ไฟคือโมหะ ใหม่เพราะชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและ
อุปายาส.

มะโน อาทิตโต, ธัมมา อาทิตตา, มะโนวิญญาณัง อาทิตตัง,
มะโนสัมผัสโส อาทิตโต, ยัมปิทัง มะโนสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ
เวทะยิตัง, สุขัง वा ทุกขัง वा อะทุกขมะสุขัง वा, ตัมปิ อาทิตตัง,
เกนะ อาทิตตัง ? อาทิตตัง ราคัคคินา โทลัคคินา โมหัคคินา,
อาทิตตัง ชาตिया ชะรามะระณณะ, โสเกหิ परिเทเวหิ ทุกเขหิ
โทมะนัสเสหิ อุปายาเสหิ อาทิตตันติ ะทามิ.

เอวัง ปัสลัง ภิกขะเว สุตวา อะริยะสาวะโก,

จักขุสุมิงปิ นิพพินทะติ, รูเปสุปิ นิพพินทะติ,
จักขุวิญญาณेषิ นิพพินทะติ, จักขุสัมผัสเสปิ นิพพินทะติ,
ยัมปิทัง จักขุสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง,
สุขัง वा ทุกขัง वा อะทุกขมะสุขัง वा, ตัสุมิงปิ นิพพินทะติ.

โสตัสุมิงปิ นิพพินทะติ, สัทเทสุปิ นิพพินทะติ,
โสตะวิญญาณेषิ นิพพินทะติ, โสตะสัมผัสเสปิ นิพพินทะติ,
ยัมปิทัง โสตะสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง,
สุขัง वा ทุกขัง वा อะทุกขมะสุขัง वा, ตัสุมิงปิ นิพพินทะติ.

ฆานัสุมิงปิ นิพพินทะติ, คันฺธेषुปิ นิพพินทะติ,
ฆานะวิญญาณेषิ นิพพินทะติ, ฆานะสัมผัสเสปิ นิพพินทะติ,
ยัมปิทัง ฆานะสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง,
สุขัง वा ทุกขัง वा อะทุกขมะสุขัง वा, ตัสุมิงปิ นิพพินทะติ.

มโนเป็นของใหม่ รัชมารมณเป็นของใหม่ มโนวิญญานเป็นของใหม่
มโนสัมผัสเป็นของใหม่ แม้สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุข
เวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ก็เป็นของใหม่,

ใหม่เพราะอะไร ? เรากล่าวว่า ใหม่เพราะไฟคือราคะ ไฟคือโทสะ
ไฟคือโมหะ ใหม่เพราะชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและ
อุปายาส.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้

ย่อมน้อมใจหมายแม่ในจักขุ ย่อมน้อมใจหมายแม่ในรูป ย่อมน้อมใจหมาย
แม่ในจักขุวิญญาน ย่อมน้อมใจหมายแม่ในจักขุสัมผัส ย่อมน้อมใจหมาย
แม่ในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะ
จักขุสัมผัสเป็นปัจจัย.

ย่อมน้อมใจหมายแม่ในโสตตะ ย่อมน้อมใจหมายแม่ในสัทตะ ย่อมน้อม
ใจหมายแม่ในโสตวิญญาน ย่อมน้อมใจหมายแม่ในโสตสัมผัส ย่อมน้อม
ใจหมายแม่ในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น
เพราะโสตสัมผัสเป็นปัจจัย.

ย่อมน้อมใจหมายแม่ในฆานะ ย่อมน้อมใจหมายแม่ในคันธะ ย่อมน้อม
ใจหมายแม่ในฆานวิญญาน ย่อมน้อมใจหมายแม่ในฆานสัมผัส ย่อมน้อม
ใจหมายแม่ในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น
เพราะฆานสัมผัสเป็นปัจจัย.

ชีวหยาเยปี นิพพินทะติ, ระเสสุปี นิพพินทะติ,
ชีวหาวิญญาเณปี นิพพินทะติ, ชีวหาสัมผัสเสปี นิพพินทะติ,
ยัมปิทัง ชิวหาสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง,
สุขัง वा ทุกขัง वा อะทุกขะมะสุขัง वा, ตัสสมิงปี นิพพินทะติ.

กายัสสมิงปี นิพพินทะติ, โฆฏฐัพเพสุปี นิพพินทะติ,
กายะวิญญาเณปี นิพพินทะติ, กายะสัมผัสเสปี นิพพินทะติ,
ยัมปิทัง กายะสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง,
สุขัง वा ทุกขัง वा อะทุกขะมะสุขัง वा, ตัสสมิงปี นิพพินทะติ.

มะนัสสมิงปี นิพพินทะติ, ธัมเมสุปี นิพพินทะติ,
มะโนวิญญาเณปี นิพพินทะติ, มะโนสัมผัสเสปี นิพพินทะติ,
ยัมปิทัง มะโนสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง,
สุขัง वा ทุกขัง वा อะทุกขะมะสุขัง वा, ตัสสมิงปี นิพพินทะติ.

นิพพินทัง วิรัชชะติ, วิราคา วิมุจจะติ, วิมุตตัสสมิง วิมุตตะมิตติ
ณาณัง โหติ, ขีณา ชาติ, วุสิตัง พุรัหมะจะริยัง, กะตัง กะระณียัง,
นาปะรัง อิตถัตตาทายาติ ปะชานาตีติ.

อิทมะโวจะ ภาคะวา, อัตตะมะนา เต ภิกขุ ภาคะวะโต ภาสิตัง
อะภินันทุง. อิมัสสมิงจะ ปะนะ เวยยากะระณัสสมิง ภาญญะมานะ, ตัสสะ
ภิกขุสะหัสสัสสะ อะนุปาทายะ, อาสะเวหิ จิตตานิ วิมุจจิงสูติ.

อาทิตตะปะริยายะสุตตัง นิฏฐิตัง

ย่อมน้อมเบื่อนายแม่ในชีวิตหา ย่อมเบื่อนายแม่ในรสะ ย่อมเบื่อนายแม่ในชีวิตหาวิญญาณ ย่อมเบื่อนายแม่ในชีวิตหาสัมผัส ย่อมเบื่อนายแม่ในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือออกทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น เพราะชีวิตหาสัมผัสเป็นปัจจัย.

ย่อมน้อมเบื่อนายแม่ในกาย ย่อมเบื่อนายแม่ในโณฏฐัพพะ ย่อมเบื่อนายแม่ในกายวิญญาณ ย่อมเบื่อนายแม่ในกายสัมผัส ย่อมเบื่อนายแม่ในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือออกทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น เพราะกายสัมผัสเป็นปัจจัย.

ย่อมน้อมเบื่อนายแม่ในมโน ย่อมเบื่อนายแม่ในธัมมารมณั ย่อมเบื่อนายแม่ในมโนวิญญาณ ย่อมเบื่อนายแม่ในมโนสัมผัส ย่อมเบื่อนายแม่ในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือออกทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น เพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย.

เมื่อเบื่อนาย ย่อมคลายกำหนด เพราะคลายกำหนด จิตย่อมหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณยังรู้ว่าหลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี.

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสอาทิตตปริยายสูตรนี้จบลงแล้ว ภิกษุเหล่านั้นต่างชื่นชมยินดีพระภาษิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า

ก็แล เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไวยาकरणภาษิตนี้อยู่ **ภิกษุ ๑๐๐๐ รูปนั้น ต่างมีจิตหลุดพ้นจากอัสวะ เพราะไม่ถือมั่น*** ดังนี้แล.

(* ปกติแปลกันว่า**เพราะไม่ถือมั่น** แต่ อุปาทานแปลว่าเชื่อไฟก็ได้ ตรงนี้ถ้าแปลว่า**เพราะหมดเชื่อไฟ** ก็ได้ความดี)

อาทิตตปริยายสูตร จบ

(วิ. มหา. , ส. สฬา.)

คิริमानันทสูตร

เอวัมเม สุตังฯ เอกัง สมะยะยัง ภาคะวา สāvตถิยัง วิหะระติ เขตตะวะเน อณะถะ-
ปิตถิกัสสะ อาราม,

เตนะ โข ปะนะ สมะเยนะ อายัสมา คิริमानันโท อาพาธิโก โหติ ทุกขิตโต
พาฬิหะคิลาโน ฯ

อะถะโข อายัสมา อานันโท เยนะ ภาคะวา เตนุปะสังกะมิ, อุปะสังกะมิตฺวา
ภาคะวันตัง อะภิวาเทตฺวา เอกะมันตัง นิสีหิ, เอกะมันตัง นิสินโน โข อายัสมา
อานันโท ภาคะวันตัง เอตะทะโวจะ,

อายัสมา ภันเต คิริमानันโท อาพาธิโก โหติ ทุกขิตโต พาฬิหะคิลาโน, สาธุ ภันเต
ภาคะวา เยนายัสมา คิริमानันโท เตนุปะสังกะมะตุ อะนุกัมปัง อุปาทายาติ ฯ

สะเจ โข ต்வัง อานันทะ คิริमानันทัสสะ ภิกขุโน อุปะสังกะมิตฺวา ทะสะ สันญญา
ภาเสยยาสิ, ฐานัง โข ปะเนตัง วิชชะติ ยัง คิริमानันทัสสะ ภิกขุโน ทะสะ
สันญญา สุตฺวา โส อาพาโร ฐานะโส ปะฏิปัสสัสมะยยะ,

กะตะมา ทะสะ: **อะนิจจะสันญญา, อะนัตตะสันญญา, อะสุภาสันญญา, อาทีนะวะ-**
สันญญา, ปะหณะสันญญา, วิราคะสันญญา, นิโรธะสันญญา, สัพพะโลเก อะนะภีระตะ-
สันญญา, สัพพะสังขาระสุ อะนิจฉาสันญญา, อานาปานัสสะติ ฯ

ศิริมานนทสูตร

หายป่วยด้วยสัญญา ๑๐

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ก็สมัยนั้นแล พระศิริมานนท้ออาพาธ ได้รับทุกข์เป็นไข้หนัก ครั้งนั้นแล พระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระศิริมานนท้ออาพาธ ได้รับทุกข์เป็นไข้หนัก ขอประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคเจ้า ได้โปรดอนุเคราะห์ เสด็จเยี่ยมพระศิริมานนท้อยู่เถิด พระเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนอานนท์ ถ้าเธอพึงเข้าไปหาแล้ว กล่าวสัญญา ๑๐ ประการแก่ศิริมานนท์ไซ้ร้ ข้อที่อาพาธของศิริมานนท์ จะพึงสงบระงับโดยพลัน เพราะได้ฟังสัญญา ๑๐ ประการ นั้นเป็นฐานะที่จะมีได้

สัญญา ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ อนิจจสัญญา ๑ อนัตตสัญญา ๑ อสุภสัญญา ๑ อาทีนวสัญญา ๑ ปหานสัญญา ๑ วิราคสัญญา ๑ นิโรธสัญญา ๑ สัพพโลเกอนภิตรตสัญญา ๑ สัพพสังขารेषูนิจจาสัญญา ๑ อานาปานสติ ๑.

กะตะมา จานันนหะ อะนิจจะลัญญา อิธานันนหะ ภิกขุ อะรัญญะคะโต वा रुक्ख-
มุละคะโต वा सुญญาकारะคะโต वा อิติ ประภูลัญญิจิกขะติ รุปัง อะนิจัจัง เวทะนา
อะนิจจา ลัญญา อะนิจจา สังขารา อะนิจจา วิญญาณัง อะนิจจันติ อิติ อิมะสุ
ปัญจะสุ อูปาทานักขันเธสุ อะนิจจานุปัสสี วิหะระติ อะยัง วุจจะตานันนหะ
อะนิจจะลัญญา ฯ

กะตะมา จานันนหะ อะนัตตะลัญญา อิธานันนหะ ภิกขุ อะรัญญะคะโต वा रुक्ख-
มุละคะโต वा सुญญาकारะคะโต वा อิติ ประภูลัญญิจิกขะติ จักขุง อะนัตตา รุปัง
อะนัตตา โสตัง อะนัตตา ลัทธา อะนัตตา ฆานัง อะนัตตา คันธา อะนัตตา
ชีวหา อะนัตตา ระสา อะนัตตา กาโย อะนัตตา โผฏฐัพพา อะนัตตา มะโน
อะนัตตา ฐัมมา อะนัตตาติ อิติ อิมะสุ ฉะสุ อัชฌัตติกะพาหิเรสุ อายะตะเนสุ
อะนัตตานุปัสสี วิหะระติ อะยัง วุจจะตานันนหะ **อะนัตตะลัญญา** ฯ

กะตะมา จานันนหะ อะสุภะลัญญา อิธานันนหะ ภิกขุ อิมะเมวะ กายัง อุกังปาทะ-
ตะลา อะโธเกสสมัตตะกา ตะจะปะริยัตัง ปุรันนानันปะปะการัสสะ อะสุจิโน
ปัจจะเวกขะติ อัตติ อิมัสสมิง กายะ เกสา โลมา นะชา ทันตา ตะโจ มังสัง นะหารู
อัญญี อัญญิมิญชัง วักกัณ्हะ หะทะยัง ยะกะนัง กิโละมะกัณ्हะ ปิหะกัณ्हะ ปัพพาสัง อันตัง
อันตะคุณ्हัง อุกะริยัง กะริสัง ปิตัตัง เสมหัง ปุพโพ โลหิตัง เสโท เมโท อัสนุ
วะสา เขโฬะ สิงฆาณิกา ละสิกา มุตตันติ อิติ อิมัสสมิง กายะ อะสุภานุปัสสี
วิหะระติ อะยัง วุจจะตานันนหะ **อะสุภะลัญญา** ฯ

ดูก่อนอาานนท์ อนิจจสัญญา คือ กำหนดหมายความไม่เที่ยงแห่งสังขาร เป็นไฉน
ดูก่อนอาานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ อยู่ปากก็ดี อยู่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างก็ดี
ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า รูปไม่เที่ยง เวทนาไม่เที่ยง สัญญาไม่เที่ยง สังขารทั้ง
หลายไม่เที่ยง วิญญาณไม่เที่ยง ย่อมพิจารณาเห็นโดยความเป็นของไม่เที่ยงใน
อุปาทานชั้นที่ ๕ เหล่านี้ ด้วยประการอย่างนี้ ดูก่อนอาานนท์ นี้เรียกว่า **อนิจจ-
สัญญา**.

ดูก่อนอาานนท์ อนัตตสัญญา คือ กำหนดหมายความเป็นอนัตตาแห่งธรรม ทั้ง
ปวง เป็นไฉน ดูก่อนอาานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ อยู่ปากก็ดี อยู่โคนไม้ก็ดี อยู่ใน
เรือนว่างก็ดี ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า จักขุเป็นอนัตตา รูปเป็นอนัตตา หูเป็น
อนัตตา เสียงเป็นอนัตตา จมูกเป็นอนัตตา กลิ่นเป็นอนัตตา ลิ้นเป็นอนัตตา รส
เป็นอนัตตา กายเป็นอนัตตา โภภุญัพพะเป็นอนัตตา ใจเป็นอนัตตา ธรรมารมณ์
เป็นอนัตตา ย่อมพิจารณาเห็นโดยความเป็นอนัตตาในอายตนะทั้งหลาย ทั้ง
ภายในและภายนอก ๖ ประการเหล่านี้ ด้วยประการอย่างนี้ ดูก่อนอาานนท์ นี้
เรียกว่า **อนัตตสัญญา**.

ดูก่อนอาานนท์ อสุภสัญญา คือ กำหนดหมายความไม่งามแห่งกาย เป็นไฉน
ดูก่อนอาานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นกายนี้ นั่นแล เบื้องบนแต่
พื้นเท้าขึ้นไป เบื้องต่ำแต่ปลายผมลงมา มีหนังหุ้มอยู่เป็นที่สุดรอบ เต็มด้วยของ
ไม่สะอาด มีประการต่างๆ มีอยู่ในกายนี้ มีผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น
กระดูก เยื่อในกระดูก ไต หัวใจ ตับ พังผืด ม้าม ปอด ไล่ใหญ่ ไล่ย่อย อาหาร
ใหม่ อาหารเก่า น้ำดี เสลด หนอง เลือด เหงื่อ มันข้น น้ำตา เปลวมัน น้ำลาย
น้ำมูก น้ำไขข้อ น้ำมุตร ย่อมพิจารณาเห็นโดยความเป็นของไม่งาม ในกายนี้
ด้วยประการดังนี้ ดูก่อนอาานนท์ นี้เรียกว่า **อสุภสัญญา**.

กะตะมา จานันนหะ อาทีนะวะลัญญา อิทานันนหะ ภิกขุ อะรัญญะคะโต वा रुक्ख-
मुल्लะคะโต वा सुญญาकारะคะโต वा इति पञ्चसत्त्वजिक्खะติ पहरुกโข โข อะยัง
กาโย पहरुआทีนะโวति इति इम्मंसिमिं गाये विविठा आपाठा उपपञ्चत्तति सेययेत्तिं
जक्खुरोको सोत्तेरोको खानะरोको शिवहारोको कायेरोको लीसेरोको कण्ठेरोको मुख-
रोको तन्तेरोको कासो सासो पिनासो त्तेहो चะरो गुञ्जिरोको मुञ्जा पक्खन्तिक
सुला विसुजिका गुञ्जिं कण्ठो किलासो सोसो अयेपेमारो तन्नु कण्ठु कञ्जु रचयेसा
वित्तजिका लोहितं पित्तं मरुमेहे अंगसा पिपेका गेकण्ठेत्तेला पित्ततेसमुञ्जाना
आपाठा सेमहेसमुञ्जाना आपाठा वात्तेसमुञ्जाना आपाठा लन्निपाटिका
आपाठा उट्टपेरिणामेसा आपाठा विसमेपरिहारसा आपाठा ओपिकेमिका
आपाठा कम्मवेपाकेसा आपाठा लीत्तं उण्हं शिञ्जना पिपासा उज्जाโร पिसावोति
इति इम्मंसिमिं गाये आทีनेवानुपसिं विहरत्ते अये वुज्जेताननहะ **आทีनेव-**
लञ्ญา ५

กะตะมา จานันนหะ ปะหานะลञ्ญา อิทานันนหะ ภิกขุ อุปปन्नัง กามะวิตักกं
นาธิวาเสติ पञ्चेहेति विनेहेति प्यันตีकेरोति अनेภาवं केमेति उपपन्नं
พียาปาเทวิตักกं नाธิวาเสति पञ्चेहेति विनेहेति प्यันตีकेरोति अनेภาवं
केमेति उपपन्नं विหิงसा वित्तकं नाธิวาเสति पञ्चेहेति विनेहेति प्यันตีकेरोति
अनेภาवं केमेति उपपन्नูปपन्ने पापेके अकुสะले चम्ममे नाธิวาเสति
पञ्चेहेति विनेहेति प्यันตีकेरोति अनेภาवं केमेति अये वุज्जेतानนहะ
ปะหานะลञ्ญา ๕

ดูก่อนอาณนทฺ์ อาทีนวลัญญา คือ กำหนดหมายโทษทุกข์ของกาย อันมีความเจ็บไข้ต่าง ๆ เป็นไฉน ดูก่อนอาณนทฺ์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ อยู่ป่าก็ดี อยู่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างก็ดี ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า กายนี้มีทุกข์มาก มีโทษมาก เพราะฉะนั้นอาหารต่างๆ จึงเกิดขึ้นในกายนี้ คือ โรคตา โรคหู โรคจมูก โรคลิ้น โรคกาย โรคศีรษะ โรคใบหู โรคปาก โรคฟัน โรคไธ โรคหืด โรคหวัด โรคไข้ทรพิษ โรคไข้เชื่องซึม โรคในท้อง โรคลมสลับ โรคบิด โรคจุกเสียด โรคอหิวาต์ โรคเรื้อน โรคฝี โรคผิวหนังกลาก วัณโรค โรคลมชัก โรคแผลพุพอง โรคคัน โรคตกสะเก็ด โรคเล็บขบ โรคหิด โรคหูด โรคอาเจียนหรือถ่ายเป็นเลือด โรคดีซ่าน โรคเบาหวาน โรคอัมพฤกษ์ อัมพาต โรคมะเร็ง โรคริดสีดวง อาหารมีดีเป็นสมุฏฐาน อาหารมีเสมหะเป็นสมุฏฐาน อาหารมีลมเป็นสมุฏฐาน อาหารมีความขาดดุลยภาพของดี เสมหะ และลมเป็นสมุฏฐาน อาหารอันเกิดจากฤดูแปรปรวน อาหารจากการบริหารกายไม่สม่ำเสมอ อาหารอันเกิดจากการถูกทำร้าย อาหารอันเกิดจากวิบากกรรม ความหนาวความร้อน ความหิวความกระหาย ปวดอุจจาระปวดปัสสาวะ ย่อมพิจารณาเห็นโดยความเป็นโทษในกายนี้ ด้วยประการดังนี้ ดูก่อนอาณนทฺ์ นี้เรียกว่า **อาทีนวลัญญา**.

ดูก่อนอาณนทฺ์ ปหานัญญา คือ กำหนดหมายเพื่อละอกุศลวิตกและบาปกรรมทั้งหลาย เป็นไฉน ดูก่อนอาณนทฺ์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมไม่ยินดี ย่อมละ ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้หมดสิ้นไป ย่อมทำให้ถึงความไม่มี ซึ่งกามวิตกอันเกิดขึ้นแล้ว ย่อมไม่ยินดี ย่อมละ ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้หมดสิ้นไป ย่อมทำให้ถึงความไม่มี ซึ่งพยาบาทวิตกอันเกิดขึ้นแล้ว ย่อมไม่ยินดี ย่อมละ ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้หมดสิ้นไป ย่อมทำให้ถึงความไม่มี ซึ่งวิหิงสาวิตกอันเกิดขึ้นแล้ว ย่อมไม่ยินดี ย่อมละ ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้หมดสิ้นไป ย่อมทำให้ถึงความไม่มี ซึ่งอกุศลธรรมทั้งหลายอันชั่วช้าอันเกิดขึ้นแล้ว ดูก่อนอาณนทฺ์ นี้เรียกว่า **ปหานัญญา**.

กะตมะ จานันทะ วิราคะสังญา อิทันนทะ ภิกขุ อะรัญญะคะโต วา รุกขะมุละ-
คะโต วา สุนฺญาคาระคะโต วา อิติ ปะฏิสังญะจิกขะติ เอตัง ลันตัง เอตัง ปะณีตัง
ยะทิทัง สัพพะสังขาระสะมะโถ สัพพะปะธิปะฏินิสสะโค ตัณ्हักขะโย วิราโค
นิพพานันติ อะยัง วุจจะตานันนทะ **วิราคะสังญา** ฯ

กะตมะ จานันนทะ นิโรธะสังญา อิทันนทะ ภิกขุ อะรัญญะคะโต วา รุกขะมุละ-
คะโต วา สุนฺญาคาระคะโต วา อิติ ปะฏิสังญะจิกขะติ เอตัง ลันตัง เอตัง ปะณีตัง
ยะทิทัง สัพพะสังขาระสะมะโถ สัพพะปะธิปะฏินิสสะโค ตัณ्हักขะโย นิโรโธ
นิพพานันติ อะยัง วุจจะตานันนทะ **นิโรธะสังญา** ฯ

กะตมะ จานันนทะ สัพพะโลเก อะนะภีระตะสังญา อิทันนทะ ภิกขุ เย โลเก
อุปายุปาทานา เจตะโส อะธิฐฺฐานาภินิเวसानุสะยา เต ปะชะหันโต วิระมะติ
นะ อุปาที่ยันโต อะยัง วุจจะตานันนทะ **สัพพะโลเก อะนะภีระตะสังญา** ฯ

กะตมะ จานันนทะ สัพพะสังขาระสุ อะนิจฉาสังญา อิทันนทะ ภิกขุ สัพพะ
สังขาระหิ อัมมียะติ หะรายะติ ชิคุจจะติ อะยัง วุจจะตานันนทะ สัพพะสังขาระสุ
อะนิจฉาสังญา ฯ

ดูก่อนอานนท์ วิราคัสัญญา คือ กำหนดหมายวิราคะว่าเป็นธรรมละเอียด ประณีต เป็นไฉน ดูก่อนอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ อยู่ป่าก็ดี อยู่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างก็ดี ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ธรรมชาตินั้นสงบ ธรรมชาตินั้น ประณีต คือ ธรรมเป็นที่ระงับสังขารทั้งปวง ธรรมเป็นที่สละคืนอุปธิทั้งปวง ธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งตัณหา ธรรมเป็นที่สำรอกกิเลส ธรรมชาติเป็นที่ดับกิเลส และกองทุกข์ ดูก่อนอานนท์ นี้เรียกว่า **วิราคัสัญญา**.

ดูก่อนอานนท์ นิโรธัสัญญา คือ กำหนดหมายนิโรธว่าเป็นธรรมละเอียด ประณีต เป็นไฉน ดูก่อนอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ อยู่ป่าก็ดี อยู่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างก็ดี ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ธรรมชาตินั้นสงบ ธรรมชาตินั้นประณีต คือ ธรรมเป็นที่ระงับสังขารทั้งปวง ธรรมเป็นที่สละคืนอุปธิทั้งปวง ธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งตัณหา ธรรมเป็นที่ดับโดยไม่เหลือ ธรรมชาติเป็นที่ดับกิเลสและกองทุกข์ ดูก่อนอานนท์ นี้เรียกว่า **นิโรธัสัญญา**.

ดูก่อนอานนท์ สัพพโลเกอนภิตตัสัญญา คือ กำหนดหมายความไม่น่าเพลิดเพลิด ในโลกทั้งปวง เป็นไฉน ดูก่อนอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ละอุบาย คือ ตัณหา และทิฏฐิ และอุปาทาน ๔ ในโลก (กามอุปาทาน, ทิฏฐุปาทาน, สีสัพพตูปาทาน, อัตตวาหุอุปาทาน) อันเป็นเหตุตั้งมั่น ถือมั่น และเป็นอนุสัย แห่งจิต ย่อมงดเว้น ไม่ถือมั่น ดูก่อนอานนท์ นี้เรียกว่า **สัพพโลเกอนภิตตัสัญญา**.

ดูก่อนอานนท์ สัพพสังขารेषูนิจจาสัญญา คือ กำหนดหมายความไม่น่าปรารถนาในสังขารทั้งปวง เป็นไฉน ดูก่อนอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมอึดอัด ย่อมหน่ายระอา ย่อมเกลียดชังในสังขารทั้งปวง ดูก่อนอานนท์ นี้ เรียกว่า **สัพพสังขารेषูนิจจาสัญญา**.

กะตะมา จานันหะ อานาปานัสสะติ อิทานันหะ ภิกขุ อะรัญญะคะโต वा रुक्ख
मुलคะโต वा सुญญาकारะคะโต वा นิสีหะติ ปัลลังกั อากุชิต्ठा อุชุง กายัง
ปะณิธายะ ประิมุขัง สะติง อุปปัญฐะเปตฺวา
โส สะโต ะ อัสสะสะติ สะโต ปัสสะสะติ

๑) ทีฆัง वा अस्सल्लंโत्ते ทีฆัง अस्सल्लंโत्ते पञ्चानाति

ทีฆัง वा पसस्सल्लंโत्ते ทีฆัง पसस्सल्लंโत्ते पञ्चानाति

๒) รัสสัง वा अस्सल्लंโत्ते รัสสัง अस्सल्लंโत्ते पञ्चानाति

รัสสัง वा पसस्सल्लंโत्ते รัสสัง पसस्सल्लंโत्ते पञ्चानาति

๓) ลัพพะกายะปะภูสิงเวที อัสสะลิสสามีติ ลิกขะติ

ลัพพะกายะปะภูสิงเวที ปัสสะลิสสามีติ ลิกขะติ

๔) ปัสลัมภะยัง กายะสังขารัง อัสสะลิสสามีติ ลิกขะติ

ปัสลัมภะยัง กายะสังขารัง ปัสสะลิสสามีติ ลิกขะติ

๕) ปิติปะภูสิงเวที อัสสะลิสสามีติ ลิกขะติ

ปิติปะภูสิงเวที ปัสสะลิสสามีติ ลิกขะติ

๖) สุขะปะภูสิงเวที อัสสะลิสสามีติ ลิกขะติ

สุขะปะภูสิงเวที ปัสสะลิสสามีติ ลิกขะติ

๗) จิตตะสังขาระปะภูสิงเวที อัสสะลิสสามีติ ลิกขะติ

จิตตะสังขาระปะภูสิงเวที ปัสสะลิสสามีติ ลิกขะติ

๘) ปัสลัมภะยัง จิตตะสังขารัง อัสสะลิสสามีติ ลิกขะติ

ปัสลัมภะยัง จิตตะสังขารัง ปัสสะลิสสามีติ ลิกขะติ

ดูก่อนอานนท์ อานาปานสติ คือ สติกำหนดลมหายใจเข้าออก เป็นไฉน
ดูก่อนอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ อยู่ป่าก็ดี อยู่โคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างก็ดี
นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายให้ตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า
เธอเป็นผู้มีสติอยู่หายใจเข้า เป็นผู้ที่มีสติอยู่หายใจออก

เมื่อหายใจเข้ายาว ก็รู้ชัดว่า เราหายใจเข้ายาว หรือ
เมื่อหายใจออกยาว ก็รู้ชัดว่า เราหายใจออกยาว

เมื่อหายใจเข้าสั้น ก็รู้ชัดว่า เราหายใจเข้าสั้น หรือ
เมื่อหายใจออกสั้น ก็รู้ชัดว่า เราหายใจออกสั้น

ย่อมนำเหนียกว่า เราจักรู้ชัดกาย คือ กองลมทั้งหมด ขณะหายใจเข้า

ย่อมนำเหนียกว่า เราจักรู้ชัดกาย คือ กองลมทั้งหมด ขณะหายใจออก

ย่อมนำเหนียกว่า เราจักผ่อนระงับกายสังขาร (ลมหายใจ) ขณะหายใจเข้า

ย่อมนำเหนียกว่า เราจักผ่อนระงับกายสังขาร (ลมหายใจ) ขณะหายใจออก

ย่อมนำเหนียกว่า เราจักรู้ชัดปีติ ขณะหายใจเข้า

ย่อมนำเหนียกว่า เราจักรู้ชัดปีติ ขณะหายใจออก

ย่อมนำเหนียกว่า เราจักรู้ชัดสุข ขณะหายใจเข้า

ย่อมนำเหนียกว่า เราจักรู้ชัดสุข ขณะหายใจออก

ย่อมนำเหนียกว่า เราจักรู้ชัดจิตสังขาร (คือ เวทนา และสัญญา) ขณะหายใจเข้า

ย่อมนำเหนียกว่า เราจักรู้ชัดจิตสังขาร (คือ เวทนา และสัญญา) ขณะหายใจออก

ย่อมนำเหนียกว่า เราจักผ่อนระงับจิตสังขาร ขณะหายใจเข้า

ย่อมนำเหนียกว่า เราจักผ่อนระงับจิตสังขาร ขณะหายใจออก

๙) จิตตะปะฏิสังเวที อัถสะลิสสามีติ ลิกขะติ
จิตตะปะฏิสังเวที ปัสสะลิสสามีติ ลิกขะติ

๑๐) อะภิปปะโมทะยัง จิตตัง อัถสะลิสสามีติ ลิกขะติ
อะภิปปะโมทะยัง จิตตัง ปัสสะลิสสามีติ ลิกขะติ

๑๑) สะมาทะหัง จิตตัง อัถสะลิสสามีติ ลิกขะติ
สะมาทะหัง จิตตัง ปัสสะลิสสามีติ ลิกขะติ

๑๒) วิโมจะยัง จิตตัง อัถสะลิสสามีติ ลิกขะติ
วิโมจะยัง จิตตัง ปัสสะลิสสามีติ ลิกขะติ

๑๓) อะนิจจานุปัสสี อัถสะลิสสามีติ ลิกขะติ
อะนิจจานุปัสสี ปัสสะลิสสามีติ ลิกขะติ

๑๔) วิราคานุปัสสี อัถสะลิสสามีติ ลิกขะติ
วิราคานุปัสสี ปัสสะลิสสามีติ ลิกขะติ

๑๕) นิโรธานุปัสสี อัถสะลิสสามีติ ลิกขะติ
นิโรธานุปัสสี ปัสสะลิสสามีติ ลิกขะติ

๑๖) ปะภูนิสสังคคานุปัสสี อัถสะลิสสามีติ ลิกขะติ
ปะภูนิสสังคคานุปัสสี ปัสสะลิสสามีติ ลิกขะติ

อะยัง วุจจะตานันนทะ **อาณาปานัสสะติ** ฯ

ย่อมนำเหนียกว่า เราจักรู้ทั่วถึงจิต ขณะหายใจเข้า
ย่อมนำเหนียกว่า เราจักรู้ทั่วถึงจิต ขณะหายใจออก
ย่อมนำเหนียกว่า เราจักยังจิตให้รำเริง ขณะหายใจเข้า
ย่อมนำเหนียกว่า เราจักยังจิตให้รำเริง ขณะหายใจออก
ย่อมนำเหนียกว่า เราจักยังจิตให้ตั้งมั่น ขณะหายใจเข้า
ย่อมนำเหนียกว่า เราจักยังจิตให้ตั้งมั่น ขณะหายใจออก
ย่อมนำเหนียกว่า เราจักปล่อยเปลื้องจิต ขณะหายใจเข้า
ย่อมนำเหนียกว่า เราจักปล่อยเปลื้องจิต ขณะหายใจออก

ย่อมนำเหนียกว่า เราจักตามเห็นความไม่เที่ยง ขณะหายใจเข้า
ย่อมนำเหนียกว่า เราจักตามเห็นความไม่เที่ยง ขณะหายใจออก
ย่อมนำเหนียกว่า เราจักตามเห็นความคลายออกได้ ขณะหายใจเข้า
ย่อมนำเหนียกว่า เราจักตามเห็นความคลายออกได้ ขณะหายใจออก
ย่อมนำเหนียกว่า เราจักตามเห็นความดับกิเลส ขณะหายใจเข้า
ย่อมนำเหนียกว่า เราจักตามเห็นความดับกิเลส ขณะหายใจออก
ย่อมนำเหนียกว่า เราจักตามเห็นความสลัดคืนได้ ขณะหายใจเข้า
ย่อมนำเหนียกว่า เราจักตามเห็นความสลัดคืนได้ ขณะหายใจออก
ดูก่อนอานนทฺ์ นี้เรียกว่า **อานาปานสติ**.

สะเจ ไช ต์วัง อานันทะ คิริมานันท์สสะ ภิกขุโน อูปะสังกะมิต์วา อีมา ทะสะ
ลัญญา ภาเสยยาสิ ฐานัง ไช ปะเนตัง วิชชะติ ยัง คิริมานันท์สสะ ภิกขุโน อีมา
ทะสะ ลัญญา สุต์วา โส อาพาโธ ฐานะโส ปะฏิปัสสัสมเภยยาติ ฯ

อะถะไช อายัสมา อานันโท ภาคะวะโต สันติเก อีมา ทะสะ ลัญญา อุกคะหัต์วา
เยนายัสมา คิริมานันโท เตนุปะสังกะมิ อูปะสังกะมิต์วา อายัสมะโต
คิริมานันท์สสะ อีมา ทะสะ ลัญญา อะภาสิ ฯ อะถะไช อายัสมะโต
คิริมานันท์สสะ อีมา ทะสะ ลัญญา สุต์วา โส อาพาโธ ฐานะโส ปะฏิปัสสัสมภิ ฯ

วุฏฐะหิ จายัสมา คิริมานันโท ตัมहा อาพาธา ตะธา ปะหิโน จะ ปะนายัสมะโต
คิริมานันท์สสะ โส อาพาโธ อะโหสิติ ฯ

คิริมานันทะสุตตัง นิฏฐิตัง

อัญญกรรมฐาน

“ปะฏิปาฏิยัญญิณิ ฐิตานิ โภภิยา
อะเนกะสันธิยะมิโต นะ เกหิจิ

พัทโธ นะหารูหิ ชะรายะ โจทิตโต
อะเจตะโน กัฏฐะกะลิงคะรูปะโม ฯ

“กุณะปัง กุณะเป ชาตัง
ทุกคันธะ จาปี ทุกคันธัง
“อัญญิปุญ्ञุ อัญญิปุญ्ञุ
ตัมหิ จะ วิเนถะ ฉันทัง

อะสุจิม์หิ จะ ปุตินิ
เกทะนัมหิ จะ ะยะธัมมัง ฯ
นิพพัตโต ปุตินิ ปุติกาयัมหิ
เหสสะถะ ปุตตา ทะสะพะลัสสา”ติ ฯ

ดูก่อนอาานนท์ ถ้าเธอฟังเข้าไปหาแล้ว กล่าวสัญญา ๑๐ ประการนี้ แก่
คิริมานนท์ที่ไซรั ข้อที่อาหารของคิริมานนท์จะฟังสงบระงับโดยพลัน เพราะได้ฟัง
สัญญา ๑๐ ประการนี้ เป็นฐานะที่จะมีได้.

ลำดับนั้นแล พระอาานนท์ได้เรียนสัญญา ๑๐ ประการนี้ ในสำนักของพระผู้มี
พระภาคเจ้าแล้ว ได้เข้าไปหาพระคิริมานนท์ยังที่อยู่ ครั้นแล้วได้กล่าวสัญญา
๑๐ ประการแก่พระคิริมานนท์ ครั้งนั้นแล อาหารนั้นของพระคิริมานนท์สงบ
ระงับโดยพลัน เพราะได้ฟังสัญญา ๑๐ ประการนี้

พระคิริมานนท์หายจากอาหารนั้น ก็แล อาหารนั้น เป็นโรคอันพระคิริมานนท์
ละได้แล้ว ด้วยประการนั้นแล.

จบคิริมานนทสูตร

กายกายกอง

กระดุกทั้งหลาย	เรียงรายลดหลั่น
ชนชิดเชื่อมกัน	ใครนั่นผูกไว้
เอ็นร้อยพันผูก	ถูกชราลักไป
ไม่มีจิตใจ	ท่อนไม้ดุ้นพิน ๗
ศพเกิดในศพ	เน่าอบเน่าหืน
บูดในบูดอื่น	เหม็นคื่นในเหม็น
ของเสื่อม ต้องสลาย	กระดุกกายกระเด็น
เปื่อยเหม็น เป็นเช่น	อย่าเห็น พอใจ
กำจัด ความอยาก	ในซาก ออกไป
เป็นบุตรภูวไนย	ใกล้พระศพ ๗

ธาตุวิภังคสูตร

๓๔๒. เอวัง เม สุตฺถิ เอกํ สมยํ ภควา มคธเสสุ จาริกํ จรมาโน เยน ราชคหํ ททวสริ เยน ภคคโว กุมภกาโร เตนุปลสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา ภคควํ กุมภกาโร เอตทโวจ “สเจ เต ภคคว อครุ วิหเรมุ อาเวสเน เอกเรตฺต”นฺติ. “น โข เม ฆนฺเต ครุ. อตฺถิ เจตฺถ ปพฺพชิตฺโต ปจฺมํ วาสูป คโต. สเจ โส อนุชานาติ วิหเรถ ฆนฺเต ยถาสฺข”นฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ปุกฺกุสาตี นาม กุลปฺตฺโต ภควนฺตํ อุทฺทิสฺส สทฺธาย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺโต. โส ตสฺมี กุมภการาเวสเน ปจฺมํ วาสูปคโต โหติ. อถ โข ภควา เยนายสฺมา ปุกฺกุสาตี เตนุปลสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา आयสฺมนฺตํ ปุกฺกุสาตี เอตทโวจ “สเจ เต ภิกฺขุ อครุ วิหเรมุ อาเวสเน เอกเรตฺต”นฺติ. “อุรฺนํ อวฺโส กุมภการาเวสนํ. วิหเรตฺตายสฺมา ยถาสฺข”นฺติ.

อถ โข ภควา กุมภการาเวสนํ ปวิสิตฺวา เอกมนฺตํ ตินฺสนฺถารกํ ปณฺญาเปตฺวา นิสีหิ ปลฺลงฺกํ อากฺขิตฺวา อุชฺฐํ กายํ ปณฺธาย ปริมุขํ สตี อุปญฺจเปตฺวา. อถ โข ภควา พหุเทว รตฺตี นิสฺชชาย วิตีนาเมสิ. आयสฺมาปิ โข ปุกฺกุสาตี พหุเทว รตฺตี นิสฺชชาย วิตีนาเมสิ.

อถ โข ภควโต เอตทโหสิ “ปาสาทิกํ โข อयํ กุลปฺตฺโต อิริยติ. ยํนฺนาหํ ปุจฺเจยฺย”นฺติ. อถ โข ภควา आयสฺมนฺตํ ปุกฺกุสาตี เอตทโวจ “กํสิ ตวํ ภิกฺขุ อุทฺทิสฺส ปพฺพชิตฺโต? โโก วา เต สตฺถา? กสฺส วา ตวํ ฆมฺมํ โรเจสี”ติ? “อตฺถาวฺโส สมฺณ โคตโม สกฺยปฺตฺโต สกฺยกฺลา ปพฺพชิตฺโต. ตํ โข ปน ภควนฺตํ โคตมํ เอวัง กฺลยาณํ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต ‘อิตฺปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควา’ติ ตาหํ ภควนฺตํ อุทฺทิสฺส ปพฺพชิตฺโต. โส จ เม ภควา สตฺถา. ตสฺส จาหํ ภควโต ฆมฺมํ โรเจมี”ติ. “กํ ปน ภิกฺขุ เอตฺรหิ โส ภควา วิหเรติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ”ติ. “อตฺถาวฺโส อุตฺตเรสุ ชนฺปะเทสุ สวตฺถิ นาม นครํ. ตตฺถ โส ภควา เอตฺรหิ วิหเรติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ”ติ. “ทิกฺขุจฺปุโพ ปน เต ภิกฺขุ โส ภควา ทิสฺวา จ ปน ชานะยยาสิ”ติ? “น โข เม อวฺโส ทิกฺขุจฺปุโพ โส ภควา ทิสฺวา จาหํ น ชานะย”นฺติ.

ธาตวิภังคสูตร

จำแนกธาตุ อธิษฐานธรรม

[๓๔๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้: สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้นมคธ ถึงกรุงราชคฤห์แล้ว เสด็จเข้าไปหานายช่างหม้อ ชื่อภักควะ ถึงที่อยู่ แล้วได้ตรัสว่า “ภักควะ ถ้าท่านไม่หนักใจ เราขอพักในศาลาลักคินหนึ่ง”

นายภักควะกราบทูลว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมไม่หนักใจเลย แต่ในกาลานี้ มีบรรพชิตเข้าไปพักอยู่ก่อนแล้ว ถ้าบรรพชิตรูปนั้นอนุญาต ก็ขอเชิญท่านพักตามสบายเถิด”

ก็สมัยนั้นแล กุลบุตรชื่อปุกกุสาติ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธา อุทิศเฉพาะพระผู้มีพระภาค ปุกกุสาติกุลบุตรนั้น เข้าไปพักอยู่ในศาลาของนายช่างหม้อนั้นก่อนแล้ว ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปหาท่านปุกกุสาติถึงที่อยู่แล้วได้ตรัสว่า “ภิกษุ ถ้าเธอไม่หนักใจ เราขอพักในศาลาลักคินหนึ่ง” ท่านปุกกุสาติตอบว่า “ท่านผู้มีอายุ ศาลาของนายช่างหม้อกว้างขวาง เชิญท่านพักตามสบายเถิด”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปยังศาลาของนายช่างหม้อ ทรงลาดส้นถัดหญ้า ณ ส่วนข้างหนึ่ง แล้วประทับนั่งขัดสมาธิ ตั้งพระวรกายตรง ดำรงพระสติไว้เฉพาะหน้า พระองค์ประทับนั่งจนล่วงเลยราตรีไปมาก แม้ท่านปุกกุสาติก็นั่งจนล่วงเลยราตรีไปมากเหมือนกัน

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงดำริว่า “กุลบุตรนี้ประพฤติน่าเลื่อมใสหนอ ทางที่ดี เราควรจะถามดู” จึงตรัสถามท่านปุกกุสาติว่า “ภิกษุ เธอบวชอุทิศใจใคร? ใครเป็นศาสดาของเธอ? หรือเธอชอบใจธรรมของใคร?”

ท่านปุกกุสาติตอบว่า “ท่านผู้มีอายุ มีพระสมณโคดมผู้ศากยบุตร เสด็จออกจากศากยราชตระกูลทรงผนวชแล้ว ก็พระสมณโคดมผู้เจริญพระองค์นั้น มีพระกิตติศัพท์อันงามขจรไปอย่างนี้ว่า “แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ชอบได้ด้วยพระองค์เอง เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถิฝักผู้ไม่ควรฝักได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรม เป็นผู้มีความจำเริญ จำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์” ข้าพเจ้าบวชอุทิศพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเป็นศาสดาของข้าพเจ้า และข้าพเจ้าชอบใจธรรมของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น”

“ภิกษุ ก็บัดนี้ พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นประทับอยู่ ณ ที่ไหน”

“ท่านผู้มีอายุ บัดนี้พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ประทับอยู่ที่กรุงสาวัตถีในอุตตราชนบท” “ก็เธอเคยเห็นพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นหรือ และเธอเห็นแล้วจะรู้จักหรือ?”

“ท่านผู้มีอายุ ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเลย และเห็นแล้วก็มิรู้จัก”

อถ โข ภควโต เอตทโหสิ “มมญจ ขวายํ กุลปฺตุโต อุกฺกิสฺส ปพฺพชิตฺโต. ยํนฺนสฺสหาหํ ฐมฺมํ เทเสยฺย”นฺติ. อถ โข ภควา อายสฺมนตํ ปุํกุกฺสาตี อามนฺเตสิ “ฐมฺมํ เต ภิกฺขุ เทเสสฺสามิ. ตํ สฺสณฺหาหิ สาทุกํ มนฺสิ กโรหิ ภาสิสฺสามิ”ติ. “เอวมาวุโส”ติ โข อายสฺมา ปุํกุกฺสาตี ภควโต ปจฺจสฺโสสิ. ภควา เอตทโวจ :

๓๔๓. “**ฉฺชาตุโร** อยํ **ภิกฺขุ ปุริโส** **ฉผสฺสายตโน** อฏฺฐารสมโนปริจารโ จตุราธิฏฺฐาโน; ยตถ **จิตํ มณฺณสฺสวา** **นปฺปวตฺตนฺติ**, **มณฺณสฺสเว** โข **ปน** **นปฺปวตฺตมาเน** **มุํนิ** **สนฺโตติ** **วฺจฺจติ**. **ปณฺณํ** **นปฺปมชฺเชยฺย** **สจฺจมนฺรฺกฺเขยฺย** **จาคมนฺพฺรฺหฺเขยฺย** **สนฺติเมว** **โส** **สิกฺเขยฺยา’ติ** **อฺยมฺพฺทฺโส** **ชาตฺวิภงฺกสฺส**.

๓๔๔. “**ฉฺชาตุโร** อยํ **ภิกฺขุ ปุริโส’ติ** **อิติ** โข **ปนฺเต** **วฺตฺตํ**. **กิณฺเจตํ** **ปฏฺิจฺจ** **วฺตฺตํ?** (ฉยฺมา **ภิกฺขุ** **ชาตฺโย**) **ปถวีชาตฺ** **อาไปชาตฺ** **เตโชชาตฺ** **วาโยชาตฺ** **อากาสชาตฺ** **วิญฺญาณชาตฺ**. ‘**ฉฺชาตุโร** **อฺย** **ภิกฺขุ ปุริโส’ติ** **อิติ** **ยํ** **ตํ** **วฺตฺตํ** **อิทเมตํ** **ปฏฺิจฺจ** **วฺตฺตํ**.

๓๔๕. “**ฉผสฺสายตโน** อยํ **ภิกฺขุ ปุริโส’ติ** **อิติ** โข **ปนฺเต** **วฺตฺตํ**. **กิณฺเจตํ** **ปฏฺิจฺจ** **วฺตฺตํ?** **จกฺขุ** **สมฺผสฺสายตนํ** **โสตฺตสมฺผสฺสายตนํ** **ฆานสมฺผสฺสายตนํ** **ชิวฺหาสมฺผสฺสายตนํ** **กายสมฺผสฺสายตนํ** **มโนสมฺผสฺสายตนํ**. ‘**ฉผสฺสายตโน** **อฺย** **ภิกฺขุ ปุริโส’ติ** **อิติ** **ยํ** **ตํ** **วฺตฺตํ** **อิทเมตํ** **ปฏฺิจฺจ** **วฺตฺตํ**.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงดำริว่า “กุลบุตรนี้บวชอุทิศเรา ทางที่ดี เราพึงแสดงธรรมแก่เขา”
ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกท่านปุ๊กกุสาติมาตรัสว่า
“ภิกษุ เราจักแสดงธรรมแก่เธอ เธอจงฟังธรรมนั้น จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว”
ท่านปุ๊กกุสาติ ตอบว่า “แสดงเถิด ท่านผู้มีอายุ” พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า :

[๓๔๓] “ภิกษุ บุรุษนี้มีธาตุ ๖ มีผัสสาายตนะ ๖ (แดนเกิดแห่งผัสสะ ๖) มีมโนปริจาร ๑๘ (ความนึกหน่วงทางใจ ๑๘), มีอริขฐานธรรม ๔ ที่เมื่อตั้งไว้ในใจแล้วความสำคัญตนะซึมแทรกไปไม่ถึง ก็เมื่อความสำคัญตนะซึมแทรกไปไม่ถึง บัณฑิตจึงเรียกเขาว่า “มุนีผู้สงบ”. เขาไม่พึงประมาทปัญญา พึงตามรักษาสัจจะ พึงเพิ่มพูนจาคะ พึงศึกษาแต่ทางสงบเท่านั้น” นี้เป็นนุทเทสแห่งชาตวิมังค์ ๖ ประการ

[๓๔๔] เรากล่าวคำนี้ไว้ว่า “ภิกษุ บุรุษนี้มีธาตุ ๖*”

เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น ?

ภิกษุ ธาตุ ๖ ประการ นี้ คือ

๑. ปฐวีธาตุ (ธาตุดิน)	๒. อาโปธาตุ (ธาตุน้ำ)
๓. เตโชธาตุ (ธาตุไฟ)	๔. วาโยธาตุ (ธาตุลม)
๕. อากาสธาตุ (ธาตุอากาศ)	๖. วิญญาณธาตุ (ธาตุจิต)

คำที่เรากล่าวไว้ว่า “ภิกษุ บุรุษนี้มีธาตุ ๖” นั้น เพราะอาศัยเหตุนี้ เราจึงกล่าวไว้

[๓๔๕] เรากล่าวคำนี้ไว้ว่า “ภิกษุ บุรุษนี้มีผัสสาายตนะ ๖”

เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น ? คือ

๑. ผัสสาายตนะคือจักขุ (ตา)	๒. ผัสสาายตนะคือโสตะ (หู)
๓. ผัสสาายตนะคือฆานะ (จมูก)	๔. ผัสสาายตนะคือชีวนา (ลิ้น)
๕. ผัสสาายตนะคือกายะ (กาย)	๖. ผัสสาายตนะคือมโน (ใจ)

คำที่เรากล่าวไว้ว่า “ภิกษุ บุรุษนี้มีผัสสาายตนะ ๖” นั้น เพราะอาศัยเหตุนี้ เราจึงกล่าวไว้

* ธาตุ ๖ คือ ข้อปฏิบัติเบื้องต้นของกุลบุตร: ๑) สำรวมในศีล ๒) คຸ້มครองทวารในอินทริย์ ๓) ฐึ้ประมาณในโภชนะ ๔) ประกอบเนื่องๆ ในเครื่องต้น ๕) สั้ทธรรม ๗ ๖) รูปฌาน ๔

๓๔๖. “**อฏฺฐการสมโนปวิจโร อยํ ภิกฺขุ ปุริโส’ติ** อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ. กิณฺเจตํ ปฏฺิจฺจ วุตฺตํ? จกฺขุณา รุปํ ทิสฺวา โสมนสฺสฏฺฐจฺานียํ รุปํ อฺุปวิจฺรติ โทมฺนสฺสฏฺฐจฺานียํ รุปํ อฺุปวิจฺรติ อฺุเปกฺขาฏฺฐจฺานียํ รุปํ อฺุปวิจฺรติ โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ... ฆาเนน คนฺธํ ฆายิตฺวา... ชิฺวหาย รลํ สายิตฺวา... กาเยน โฝฏฺฐจฺพฺพํ ผุสิตฺวา... มนฺสา ฅมฺมํ วิณฺญาเย โสมนสฺสฏฺฐจฺานียํ ฅมฺมํ อฺุปวิจฺรติ โทมฺนสฺสฏฺฐจฺานียํ ฅมฺมํ อฺุปวิจฺรติ อฺุเปกฺขาฏฺฐจฺานียํ ฅมฺมํ อฺุปวิจฺรติ อิติ จ โสมนสฺสฺุปวิจฺรโร จ โทมฺนสฺสฺุปวิจฺรโร จ อฺุเปกฺขฺุปวิจฺรโร. ‘อฏฺฐการสมโนปวิจโร อยํ ภิกฺขุ ปุริโส’ติ อิติ ยํ ตํ วุตฺตํ อิทฺเมตํ ปฏฺิจฺจ วุตฺตํ.

๓๔๗. “**จตุราริฏฺฐจฺานโน อยํ ภิกฺขุ ปุริโส’ติ** อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ. กิณฺเจตํ ปฏฺิจฺจ วุตฺตํ? ปญฺญาริฏฺฐจฺานโน สจฺจจฺาริฏฺฐจฺานโน จาคาริฏฺฐจฺานโน อฺุปสมาริฏฺฐจฺานโน. ‘จตุราริฏฺฐจฺานโน อยํ ภิกฺขุ ปุริโส’ติ อิติ ยํ ตํ วุตฺตํ อิทฺเมตํ ปฏฺิจฺจ วุตฺตํ.

๓๔๘. “**ปญฺญํ นปฺปมชฺเชยฺย สจฺจมนุรฺกฺเขยฺย จาคมนุรฺกฺเขยฺย สนฺติเมว โส ลิกฺเขยฺยยา’ติ** อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ. กิณฺเจตํ ปฏฺิจฺจ วุตฺตํ? กถญฺจ ภิกฺขุ ปญฺญํ นปฺปมชฺชติ? จยิมา ภิกฺขุ ฐาตุโย ปถวีฐาตุ อาโปฐาตุ เตโชฐาตุ วาโยฐาตุ อากาสฐาตุ วิณฺญาณฐาตุ.

๓๔๙. “กตมา จ ภิกฺขุ ปถวีฐาตุ? ปถวีฐาตุ ลียา อชฺฌตฺติกา, ลียา พาหิรา. กตมา จ ภิกฺขุ อชฺฌตฺติกา ปถวีฐาตุ? ยํ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ กกฺขฬิ ชฺริคตํ อฺุปาทินฺนํ เสยฺยถิทํ- เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ มํลํ นหารุ อฏฺฐิจิ อฏฺฐิจิมิณฺชํ วกฺกํ หทยํ ยกนํ กิโลมกํ ปิหกํ ปปฺผาสํ อนฺตํ อนฺตคฺคฺณํ อฺุทฺริยํ กรีลํ ยํ วา ปนฺณณฺมปิ กิณฺจลิจิ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ กกฺขฬิ ชฺริคตํ อฺุปาทินฺนํ. -อโย วุจฺจติ ภิกฺขุ อชฺฌตฺติกา ปถวีฐาตุ.

ยา เจว โข ปน อชฺฌตฺติกา ปถวีฐาตุ ยา จ พาหิรา ปถวีฐาตุ ปถวีฐาตุเรเวสา. ‘ตํ เนตํ มม เนโสหฺมสมฺมิ น เมโส อตฺตา’ติ เอวเมตํ ยถาภฺุตํ สมฺมปฺปญฺญาเย ทฏฺฐจฺพฺพํ. เอวเมตํ ยถาภฺุตํ สมฺมปฺปญฺญาเย ทิสฺวา ปถวีฐาตุยา นิพฺพินฺนทติ ปถวีฐาตุยา จิตฺตํ วิราเชติ.

[๓๔๖] เรากล่าวคำนี้ไว้ว่า “ภิกษุ **บุรุษนี้มีมโนปริวาร ๑๘**” เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น ? คือ บุคคลเห็นรูปทางตาแล้ว ย่อมนึกหวังรูปอันเป็นที่ตั้งแห่งโสมนัส ย่อมนึกหวังรูปอันเป็นที่ตั้งแห่งโทมนัส ย่อมนึกหวังรูปอันเป็นที่ตั้งแห่งอุเบกขา ฟังเสียงทางหูแล้ว ... ดมกลิ่นทางจมูกแล้ว ... ลิ้มรสทางลิ้นแล้ว ... ถูกต้องโผฏฐัพพะทางกายแล้ว ... รู้แจ้งธรรมารมณ์ทางใจแล้ว ย่อมนึกหวังธรรมารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งโสมนัส ย่อมนึกหวังธรรมารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งโทมนัส ย่อมนึกหวังธรรมารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งอุเบกขา ความนึกหวังโสมนัส ๖ ความนึกหวังโทมนัส ๖ ความนึกหวังอุเบกขา ๖ ย่อมมีด้วยประการฉะนี้ คำที่เรากล่าวไว้ว่า “ภิกษุ **บุรุษนี้มีมโนปริวาร ๑๘**” นั้น เพราะอาศัยเหตุนี้ เราจึงกล่าวไว้

[๓๔๗] เรากล่าวคำนี้ไว้ว่า “ภิกษุ **บุรุษนี้มีอธิษฐานธรรม ๔**”

เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น ? คือ

๑. อธิษฐานธรรมคือปัญญา ๒. อธิษฐานธรรมคือสัจจะ
๓. อธิษฐานธรรมคือจาคะ ๔. อธิษฐานธรรมคืออุปสมะ

คำที่เรากล่าวไว้ว่า “ภิกษุ **บุรุษนี้มีอธิษฐานธรรม ๔**” นั้น

เพราะอาศัยเหตุนี้ เราจึงกล่าวไว้

[๓๔๘] เรากล่าวคำนี้ไว้ว่า “**เขาไม่พึงประมาทปัญญา พึงตามรักษาสัจจะ พึงเพิ่มพูนจาคะ พึงศึกษาแต่ทางสงบเท่านั้น**” เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น ?

เขาไม่พึงประมาทปัญญา เป็นอย่างไร ? คือ ชาติ ๖ ประการนี้ ได้แก่

๑. ปลฐวีธาตุ ๒. อาโปธาตุ ๓. เตโชธาตุ ๔. วาโยธาตุ ๕. อากาศธาตุ ๖. วิญญาณธาตุ

[๓๔๙] **ปลฐวีธาตุ** เป็นอย่างไร ? คือ ปลฐวีธาตุภายในก็มี ปลฐวีธาตุภายนอกก็มี,

ปลฐวีธาตุภายใน เป็นอย่างไร ? คือ อุปาทินนกรูป*ภายในที่เป็นของเฉพาะตน เป็นของแข็งแข็ง เป็นของหยาบ ได้แก่ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ไต หัวใจ ตับ พังผืด ม้าม ปอด ลำไส้ สายรัดไส้ อาหารใหม่ อาหารเก่า หรืออุปาทินนกรูปภายในอื่นใด ที่เป็นของเฉพาะตน เป็นของแข็งแข็ง เป็นของหยาบ : นี้เรียกว่าปลฐวีธาตุภายใน ปลฐวีธาตุภายใน และ ปลฐวีธาตุภายนอกนี้ ก็เป็นปลฐวีธาตุนั่นเอง บัณฑิตควรเห็นปลฐวีธาตุนั้นตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้ว่า “นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เรา นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา” ครั้นเห็นปลฐวีธาตุนั้นตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แล้ว ย่อมเบื่อหน่ายในปลฐวีธาตุ และทำจิตให้คลายกำหนดจากปลฐวีธาตุ

* อุปาทินนกรูป คือ รูปที่กรรมและกิเลสยึดไว้โดยความเป็นผลของตัว (ได้แก่ กัมมชรูป-รูปที่เกิดจากอกุศลกรรม หรือโลกียกุศลกรรม) หมายถึง รูปที่มีใจครอง

๓๕๐. “กตมา จ ภิกขุ **อาโปธาตุ** ? อาโปธาตุ ลียา อชฺฌตฺติกา, ลียา พาทิรา. กตมา จ ภิกขุ อชฺฌตฺติกา อาโปธาตุ? ยํ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ อาโป อาโปคตํ อุปาทินฺนํ เสยฺยถิทํ- ปิตฺตํ เสสมํ ปุพฺโพ โลหิตํ เสโท เมโท อสุสุ วสา เขไฟฺโฟ ลิงฺฆาณิกา ลลิกา มุตฺตํ ยํ วา ปนญฺจมฺปิ กิณฺจิ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ อาโป อาโปคตํ อุปาทินฺนํ -อโย วุจฺจติ ภิกขุ อชฺฌตฺติกา อาโปธาตุ. ยา เจว โข ปน อชฺฌตฺติกา อาโปธาตุ ยา จ พาทิรา อาโปธาตุ อาโปธาตุเรเวสา. ‘ตํ เนตํ มม เนโสหฺมสมฺมิ น เมโส อตฺตา’ติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สฺมมปฺปญฺจาย ทฏฺฐพฺพํ. เอวเมตํ ยถาภูตํ สฺมมปฺปญฺจาย ทิสฺวา อาโปธาตุยา นิพฺพินฺหติ อาโปธาตุยา จิตฺตํ วิราเชติ.

๓๕๑. “กตมา จ ภิกขุ **เตโชธาตุ** ? เตโชธาตุ ลียา อชฺฌตฺติกา, ลียา พาทิรา. กตมา จ ภิกขุ อชฺฌตฺติกา เตโชธาตุ? ยํ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ เตโช เตโชคตํ อุปาทินฺนํ เสยฺยถิทํ- เยน จ สนฺตปฺปติ เยน จ ชีริยติ เยน จ ปริทฺยหติ เยน จ อลิตปิตฺทายิตฺสายิตํ สฺมมา ปริณามํ คจฺจติ ยํ วา ปนญฺจมฺปิ กิณฺจิ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ เตโช เตโชคตํ อุปาทินฺนํ -อโย วุจฺจติ ภิกขุ อชฺฌตฺติกา เตโชธาตุ.

ยา เจว โข ปน อชฺฌตฺติกา เตโชธาตุ ยา จ พาทิรา เตโชธาตุ เตโชธาตุเรเวสา. ‘ตํ เนตํ มม เนโสหฺมสมฺมิ น เมโส อตฺตา’ติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สฺมมปฺปญฺจาย ทฏฺฐพฺพํ. เอวเมตํ ยถาภูตํ สฺมมปฺปญฺจาย ทิสฺวา เตโชธาตุยา นิพฺพินฺหติ เตโชธาตุยา จิตฺตํ วิราเชติ.

๓๕๒. “กตมา จ ภิกขุ **วาโยธาตุ** ? วาโยธาตุ ลียา อชฺฌตฺติกา, ลียา พาทิรา. กตมา จ ภิกขุ อชฺฌตฺติกา วาโยธาตุ? ยํ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ วาโย วาโยคตํ อุปาทินฺนํ เสยฺยถิทํ- อุทฺทงฺคมา วาตา อโรคฺมา วาตา กุจฺจิสฺยา วาตา โภจฺจาสฺยา วาตา องฺคมงฺคานุสฺสาริโน วาตา อสุสาโส ปสุสาโส อิติ ยํ วา ปนญฺจมฺปิ กิณฺจิ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ วาโย วาโยคตํ อุปาทินฺนํ -อโย วุจฺจติ ภิกขุ อชฺฌตฺติกา วาโยธาตุ.

ยา เจว โข ปน อชฺฌตฺติกา วาโยธาตุ ยา จ พาทิรา วาโยธาตุ วาโยธาตุเรเวสา. ‘ตํ เนตํ มม เนโสหฺมสมฺมิ น เมโส อตฺตา’ติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สฺมมปฺปญฺจาย ทฏฺฐพฺพํ. เอวเมตํ ยถาภูตํ สฺมมปฺปญฺจาย ทิสฺวา วาโยธาตุยา นิพฺพินฺหติ วาโยธาตุยา จิตฺตํ วิราเชติ.

[๓๕๐] **อาโปธาตุ** เป็นอย่างไร ? คือ อาโปธาตุภายในก็มี อาโปธาตุภายนอกก็มี, อาโปธาตุภายในเป็นอย่างไร ? คือ อุกาตินนกรูปภายในที่เป็นของเฉพาะตน เป็นของเอิบอาบ ซึมซาบเกาะกุม ได้แก่ ดี เสมหะ* หนอง เลือด เหงื่อ มันทัน น้ำตา มันทลว น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ น้ำมูตร หรือ อุกาตินนกรูปภายในอื่นใด ที่เป็นของเฉพาะตน เป็นของเอิบอาบ ซึมซาบเกาะกุม : นี้เรียกว่า อาโปธาตุภายใน

อาโปธาตุภายในและอาโปธาตุภายนอกนี้ ก็เป็นอาโปธาตุนั่นเอง บัณฑิตพึงเห็นอาโปธาตุนั้นตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้ว่า “นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เรา นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา” ครั้นเห็นอาโปธาตุนั้นตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แล้ว ย่อมเบื่อหน่ายในอาโปธาตุ และทำจิตให้คลายกำหนดจากอาโปธาตุ

[๓๕๑] **เตโชธาตุ** เป็นอย่างไร ? คือ เตโชธาตุภายในก็มี เตโชธาตุภายนอกก็มี, เตโชธาตุภายในเป็นอย่างไร ? คือ อุกาตินนกรูปภายในที่เป็นของเฉพาะตน เป็นของอบอุ้น คอยบ่มให้สุกร้อน ได้แก่ อุสมาไออุ่นที่เป็นเครื่องทำร่างกายให้อบอุ้น ไฟชราที่เป็นเครื่องทำร่างกายให้ทรุดโทรม ไฟใช้ที่เป็นเครื่องทำร่างกายให้เราร้อน ไฟย่อยที่เป็นเครื่องย่อยสิ่งที่กิน ดื่ม เคี้ยว และลิ้มรสแล้ว หรืออุกาตินนกรูปภายในอื่นใด ที่เป็นของเฉพาะตน เป็นของอบอุ้น คอยบ่มให้สุกร้อน : นี้เรียกว่าเตโชธาตุภายใน

เตโชธาตุภายในและเตโชธาตุภายนอกนี้ ก็เป็นเตโชธาตุนั่นเอง บัณฑิตพึงเห็นเตโชธาตุนั้นตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้ว่า “นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เรา นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา” ครั้นเห็นเตโชธาตุนั้นตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แล้ว ย่อมเบื่อหน่ายในเตโชธาตุ และทำจิตให้คลายกำหนดจากเตโชธาตุ

[๓๕๒] **วาโยธาตุ** เป็นอย่างไร ? คือ วาโยธาตุภายในก็มี วาโยธาตุภายนอกก็มี, วาโยธาตุภายในเป็นอย่างไร ? คือ อุกาตินนกรูปภายในที่เป็นของเฉพาะตน ที่พัดไหวไปมา มีความเคร่งตึง ได้แก่ ลมที่พัดขึ้นเบื้องบน ลมที่พัดลงเบื้องล่าง ลมในท้อง ลมในลำไส้ ลมที่เล่นไปตามอวัยวะน้อยใหญ่ ลมหายใจเข้า-ลมหายใจออก หรืออุกาตินนกรูปภายในอื่นใด ที่เป็นของเฉพาะตน ที่พัดไหวไปมา มีความเคร่งตึง: นี้เรียกว่าวาโยธาตุภายใน

วาโยธาตุภายในและวาโยธาตุภายนอกนี้ ก็เป็นวาโยธาตุนั่นเอง บัณฑิตพึงเห็นวาโยธาตุนั้นตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้ว่า “นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เรา นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา” ครั้นเห็นวาโยธาตุนั้นตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แล้ว ย่อมเบื่อหน่ายในวาโยธาตุ และทำจิตให้คลายกำหนดจากวาโยธาตุ

* เสมหะคือน้ำคัดหลัง

๓๕๓. “กตมา จ ภิกขุ **อากาสชาต**? อากาสชาต ลียา อชฺฌตฺติกา, ลียา พาหิรา. กตมา จ ภิกขุ อชฺฌตฺติกา อากาสชาต ยํ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ อากาสํ อากาสคตํ อุปาทินฺนํ เสยฺยถิทํ- กณฺณจฺฉิทํ นาสจฺฉิทํ มฺขทวารํ เยเน จ อลิตปีตขายิตสายิตํ อชฺโฌหฺรติ ยตฺถ จ อลิตปีตขายิตสายิตํ สนฺตฺติจฺฉติ เยเน จ อลิตปีตขายิตสายิตํ อโธภาคํ นิกฺขมฺติ ยํ วา ปนญฺณมฺปิ กิณฺจ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ อากาสํ อากาสคตํ อหฺมํ อหฺมคตํ วิวํ วิวรคตํ อสมฺมุจฺจํ มํสโลหิตฺเทหิ อุปาทินฺนํ - อຍံ ဝုဇ္ဈတိ ဝိနုဗ္ဗု အဇ္ဈတတိကာ အာကာသဇာတု.

ยา เจว โข ปน อชฺฌตฺติกา อากาสชาตฺตา ยา จ พาหิรา อากาสชาตฺตา อากาสชาตฺตาเรเวสา. ‘ตํ เนตํ มม เนโสหฺมສမ္မိ န မေၤလံ အတတာ’တိ အေမေတံ ယဇာဂ္ဂတံ ဓမ္မပပဏ္ဍဏယ ဟဂ္ဂုဗ္ဗပပံ. အေမေတံ ယဇာဂ္ဂတံ ဓမ္မပပဏ္ဍဏယ ဖိလ္လာ အာကာသဇာတုယာ ဝိပဗိနုတိ အာကာသဇာတုယာ ခိတတံ ဝိရာဇေတိ.

๓๕๔. “อถาปรํ **วิญญาณเวย** อวลิสฺสติ ปริสุทฺธํ ปริโยทาทံ. เตเน จ วิญญาเนเน กิ วิชานาติ? ‘สุข’นฺติปิ วิชานาติ ‘ทุกฺข’นฺติปิ วิชานาติ ‘อทุกฺขมสุข’นฺติปิ วิชานาติ. สุขเวทฺนียํ ภิกขุ ผลฺลํ ปฏฺิจจ อุပปชฺชติ สุขာ เวทฺนา. โส สุขံ เวทฺนံ เวทຍမာໂນ ‘สุขံ เวทฺนံ เวทຍာမိ’တိ ปชานาติ. ‘တၣ်ဇေဝ် နုဗ္ဗာနိယၣ်နု နုဗ္ဗာနု နိဝိဇာ ယံ တၣ်ဇုၣ် ဘေယိတံ နုဗ္ဗာနိယံ နုဗ္ဗာနု ပပုဇ္ဈိ ဝုပပုဏ္ဏာ နုဗ္ဗာနု ဘေယိ နာ နိရုဇ္ဈတိ နာ ဝုပပုဏ္ဏာ’တိ ပပုဏ္ဏာတိ.

๓๕๕. “ทุกฺขเวทฺนียံ ภิกขุ နုဗ္ဗာနု ပပုဇ္ဈိ ဝုပပုဏ္ဏာ တုကုဗ္ဗာ ဘေယိ. โส တုကုဗ္ဗံ ဘေယိ ဘေယမာໂນ ‘တုကုဗ္ဗံ ဘေယိ ဘေယာမိ’တိ ပပုဏ္ဏာတိ. ‘တၣ်ဇေဝ် တုကုဗ္ဗာနိယၣ်နု နုဗ္ဗာနု နိဝိဇာ ယံ တၣ်ဇုၣ် ဘေယိတံ တုကုဗ္ဗာနိယံ နုဗ္ဗာနု ပပုဇ္ဈိ ဝုပပုဏ္ဏာ တုကုဗ္ဗာ ဘေယိ နာ နိရုဇ္ဈတိ နာ ဝုပပုဏ္ဏာ’တိ ပပုဏ္ဏာတိ.

๓๕๖. “အတုကုဗ္ဗာနုဗ္ဗာနိယံ ဝိနုဗ္ဗု နုဗ္ဗာနု ပပုဇ္ဈိ ဝုပပုဏ္ဏာ အတုကုဗ္ဗာနု ဘေယိ. โส အတုကုဗ္ဗာနု ဘေယိ ဘေယမာໂນ ‘အတုကုဗ္ဗာနု ဘေယိ ဘေယာမိ’တိ ပပုဏ္ဏာတိ. ‘တၣ်ဇေဝ် အတုကုဗ္ဗာနုဗ္ဗာနိယၣ်နု နုဗ္ဗာနု နိဝိဇာ ယံ တၣ်ဇုၣ် ဘေယိတံ အတုကုဗ္ဗာနုဗ္ဗာနိယံ နုဗ္ဗာနု ပပုဇ္ဈိ ဝုပပုဏ္ဏာ အတုကုဗ္ဗာနု ဘေယိ နာ နိရုဇ္ဈတိ နာ ဝုပပုဏ္ဏာ’တိ ပပုဏ္ဏာတိ.

[๓๕๓] **อากาศธาตุ** เป็นอย่างไร ? คือ อากาศธาตุภายในก็มี อากาศธาตุภายนอกก็มี, อากาศธาตุภายใน เป็นอย่างไร ? คือ อุปาทินนกรูปรภายในที่เป็นของเฉพาะตน เป็นช่องว่าง พื้นที่ว่าง ได้แก่ ช่องหู ช่องจมูก ช่องปากซึ่งเป็นทางให้กลิ่นของที่กิน ที่ดื่ม ที่เคี้ยว ที่ลิ้ม เป็นที่พักอยู่แห่งของที่กิน ที่ดื่ม ที่เคี้ยว ที่ลิ้ม และเป็นช่องระบายของที่กิน ที่ดื่ม ที่เคี้ยว ที่ลิ้ม ออกทางเบื้องล่างหรืออุปาทินนกรูปรภายในอื่นใดที่เป็นของเฉพาะตน เป็นช่องว่าง พื้นที่ว่าง ช่องอากาศ ช่องคั่น รูโพรง ที่เนื้อเลือดไม่สัมผัส : นี้เรียกว่าอากาศธาตุภายใน

อากาศธาตุภายในและอากาศธาตุภายนอกนี้ ก็เป็นอากาศธาตุนั่นเอง บัณฑิตพึงเห็นอากาศธาตุนั้นตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้ว่า “นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่ใช่เรา นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา” ครั้นเห็นอากาศธาตุนั้นตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แล้ว ย่อมเบื่อหน่ายในอากาศธาตุ และทำจิตให้คลายกำหนดจากอากาศธาตุ

[๓๕๔] ที่นั่น **วิญญาณอันบริสุทธิ์ผุดผ่อง** เหลืออยู่ บุคคลย่อมรู้เรื่องอะไรๆ ได้ด้วยวิญญาณนั้น คือรู้ว่า “สุข” บ้าง รู้ว่า “ทุกข์” บ้าง รู้ว่า “อทุกขมสุข” บ้าง เพราะอาศัยผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งสุขเวทนา สุขเวทนาจึงเกิด บุคคลนั้นเมื่อเสวยสุขเวทนา ย่อมรู้ชัดว่า “เราเสวยสุขเวทนาอยู่” รู้ชัดว่า “เพราะผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งสุขเวทนานั้นนั่นแหละดับ สุขเวทนาที่เกิดเพราะอาศัยผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งสุขเวทนาที่ยังเวทนาให้เกิดที่เกิเกิดขึ้นเพราะเหตุนี้ๆ ก็ดับคือสงบไป”

[๓๕๕] เพราะอาศัยผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งทุกขเวทนา ทุกขเวทนาจึงเกิด บุคคลนั้นเมื่อเสวยทุกขเวทนา ย่อมรู้ชัดว่า “เราเสวยทุกขเวทนาอยู่” รู้ชัดว่า “เพราะผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งทุกขเวทนานั้นนั่นแหละดับ ทุกขเวทนาที่เกิดเพราะอาศัยผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งทุกขเวทนาที่ยังเวทนาให้เกิดที่เกิเกิดขึ้นเพราะเหตุนี้ๆ ก็ดับคือสงบไป”

[๓๕๖] เพราะอาศัยผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งอทุกขมสุขเวทนา อทุกขมสุขเวทนาจึงเกิด บุคคลนั้นเมื่อเสวยอทุกขมสุขเวทนา ย่อมรู้ชัดว่า “เราเสวยอทุกขมสุขเวทนาอยู่” รู้ชัดว่า “เพราะผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งอทุกขมสุขเวทนานั้นนั่นแหละดับ อทุกขมสุขเวทนาที่เกิดเพราะอาศัยผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งอทุกขมสุขเวทนาที่ยังเวทนาให้เกิดที่เกิเกิดขึ้นเพราะเหตุนี้ๆ ก็ดับคือสงบไป”

๓๕๗. “เสยยถาปี ภิกขุ ทวินัน्ह กญฺจัน्ह สงฆญฺญา สโมธานา อสุมา ชายติ เตโซ อภินิพพตฺตติ เตลฺเยว ทวินัน्ह กญฺจัน्ह นานาภาวา วิกุเขปา ยา ตชฺชา อสุมา सा निरुद्धमति सा वृप्सम्मति; เอวเมว โข ภิกขุ สุขเวहनียं ผลลं ปฏิจ्ज อุปฺปชฺชติ สุขา เวทนา. โส สุขं เวหนं เวทยมาโน ‘สุขं เวหนं เวทยามิ’ติ ปชานาติ. ‘ตสฺเสว สุขเวहनียสฺส ผลลสฺส นิโรธา ยं ตชฺชं เวทยิตं สุขเวहनียं ผลลं ปฏิจ्ज อุปฺปนฺนา สุขา เวทนา सा निरुद्धमति सा वृप्सम्मति’ติ ปชานาติ.

๓๕๘. “ทุกฺขเวहनียं ภิกขุ ผลลं ปฏิจ्จ อุปฺปชฺชติ ทุกฺขา เวทนา. โส ทุกฺขं เวหนं เวทยมาโน ‘ทุกฺขं เวหนं เวทยามิ’ติ ปชานาติ. ‘ตสฺเสว ทุกฺขเวहनียสฺส ผลลสฺส นิโรธา ยं ตชฺชं เวทยิตं ทุกฺขเวहनียं ผลลं ปฏิจ्จ อุปฺปนฺนา ทุกฺขา เวทนา सा निरुद्धमति सा वृप्सम्मति’ติ ปชานาติ.

๓๕๙. “อทุกฺขมสุขเวहनียं ภิกขุ ผลลं ปฏิจ्จ อุปฺปชฺชติ อทุกฺขมสุขา เวทนา. โส อทุกฺขมสุขं เวหนं เวทยมาโน ‘อทุกฺขมสุขं เวหนं เวทยามิ’ติ ปชานาติ. ‘ตสฺเสว อทุกฺขมสุขเวहनียสฺส ผลลสฺส นิโรธา ยं ตชฺชं เวทยิตं อทุกฺขมสุขเวहनียं ผลลं ปฏิจ्จ อุปฺปนฺนา อทุกฺขมสุขา เวทนา सा निरुद्धमति सा वृप्सम्मति’ติ ปชานาติ.

๓๖๐. “อถาปรํ **อุเปกฺขาเยว** อวลิสฺสติ ปริสุทฺธา ปรีโยทาตา มฺหุ จ กम्मญฺญา จ ปภสฺสรา จ. เสยยถาปี ภิกขุ ทกฺโข สุวณฺณกาโร वा สุวณฺณการุเตवासี वा อุกกं พนฺเชยฺย อุกกं พนฺธิตฺวา อุกกามุขं อาลิมฺเปยฺย อุกกามุขं อาลิมฺเปตฺวา สณฺหาเสน ชาตฺตฺรูปํ คเหตุวา อุกกา- มฺเข ปกฺขิเปยฺย, ตเมन्ह กालेณ กาลं อภิชฺเมยฺย กालेณ กาลं อุตฺเทณ ปรีปฺโผเสยฺย กालेณ กาลं อชฺฉเปกฺเขยฺย, ตํ โหติ ชาตฺตฺรูปํ สฺชนตํ นินฺนตํ นินฺนํ นินฺนิตฺกสฺวํ มฺหุ จ กम्मญฺญจ ปภสฺสรวจ, ยสฺสา ยสฺสา จ ปิพฺพนฺนวิกิตฺยา อากฺขติ- ยถิ ปฏฺฐิกาย ยถิ กุณฺนลา ยถิ คีเวยฺยกาย ยถิ สุวณฺณมาลา ยถิ ตณฺจสฺส อตฺถํ อนฺโฆติ; เอวเมว โข ภิกขุ อถาปรํ **อุเปกฺขา** เยว อวลิสฺสติ ปริสุทฺธา ปรีโยทาตา มฺหุ จ กम्मญฺญา จ ปภสฺสรา จ.

[๓๕๗] ภิกษุ เปรียบเหมือนไม้ ๒ อัน เลียดสีกัน จึงเกิดความร้อน ไฟลุกขึ้น เพราะแยกไม้ทั้งสองนั้นออกจากกัน ความร้อนที่เกิดจากการเลียดสีนั้นจึงดับระงับไป แม้ฉันใด บุคคลก็ฉันนั้นเหมือนกัน เพราะอาศัยผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งสุขเวทนา สุขเวทนาจึงเกิด บุคคลนั้นเมื่อเสวยสุขเวทนา ย่อมรู้ชัดว่า “เราเสวยสุขเวทนาอยู่” รู้ชัดว่า “เพราะผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งสุขเวทนานั้นนั้นแลดับ สุขเวทนาที่เกิดเพราะอาศัยผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งสุขเวทนาที่ยังเวทนาให้เกิดที่เกิดขึ้นเพราะเหตุนี้ๆ ก็ดับคือสงบไป”

[๓๕๘] เพราะอาศัยผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งทุกขเวทนา ทุกขเวทนาจึงเกิด บุคคลนั้นเมื่อเสวยทุกขเวทนา ย่อมรู้ชัดว่า “เราเสวยทุกขเวทนาอยู่” รู้ชัดว่า “เพราะผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งทุกขเวทนานั้นนั้นแลดับ ทุกขเวทนาที่เกิดเพราะอาศัยผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งทุกขเวทนาที่ยังเวทนาให้เกิดที่เกิดขึ้นเพราะเหตุนี้ๆ ก็ดับคือสงบไป”

[๓๕๙] เพราะอาศัยผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งอทุกขมสุขเวทนา อทุกขมสุขเวทนาจึงเกิด บุคคลนั้นเมื่อเสวยอทุกขมสุขเวทนา ย่อมรู้ชัดว่า “เราเสวยอทุกขมสุขเวทนาอยู่” รู้ชัดว่า “เพราะผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งอทุกขมสุขเวทนานั้นนั้นแลดับ อทุกขมสุขเวทนาที่เกิดเพราะอาศัยผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งอทุกขมสุขเวทนาที่ยังเวทนาให้เกิดที่เกิดขึ้นเพราะเหตุนี้ๆ ก็ดับคือสงบไป”

[๓๖๐] ที่นั่น **อุเบกขา**อันบริสุทธิ์ ผุดพ่อง อ่อน เหมาะแก่การใช้งาน และพ่องใส เหลืออยู่ เปรียบเหมือนช่างทองหรือลูกมือของช่างทองผู้ชำนาญ ตระเตรียมเบาแล้ว สุมปากเบา เอาคีมคีบทองใส่ลงในปากเบา แล้วสูบลมตามสมควรแก่เวลา เอาน้ำประพรมตามสมควรแก่เวลา พังดูตามสมควรแก่เวลา ทองนั้นเป็นทองที่ถูกไล่ขึ้นเขม่าหมดแล้ว จึงเป็นทองอ่อน เหมาะแก่การใช้งาน ผุดพ่อง และช่างทองหรือลูกมือของช่างทองมุ่งหมายจะทำเครื่องประดับชนิดใดๆ คือ แผ่นทอง ต่างหู สร้อยคอ หรือมาลัยทอง ทองนั้นย่อมอำนวยประโยชน์ให้เขาได้ แม้ฉันใด อุเบกขาอื่นก็ฉันนั้นเหมือนกัน เป็นอุเบกขาบริสุทธิ์ ผุดพ่อง อ่อน เหมาะแก่การใช้งาน และพ่องใส เหลืออยู่

[๓๖๑] บุคคลนั้นรู้ชัดอย่างนี้ว่า

“ถ้าเราน้อมอุเบกขาอันบริสุทธิ์อย่างนี้ ผุดพ่องอย่างนี้ เข้าไปสู่อากาศาณัญจายตนฌาน และอบรมจิตให้มีธรรมชาติสมควรแก่ฌานนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้น อุเบกขาของเรา ก็จะเป็นอุเบกขาที่อาศัยอากาศาณัญจายตนฌานนั้น ยึดอากาศาณัญจายตนฌานนั้น คงอยู่ตลอดกาลนาน ถ้าเราน้อมอุเบกขาอันบริสุทธิ์อย่างนี้ ผุดพ่องอย่างนี้ เข้าไปสู่วิญญาณัญจายตนฌาน และอบรมจิตให้มีธรรมชาติสมควรแก่ฌานนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้น อุเบกขาของเรา ก็จะเป็นอุเบกขาที่อาศัยวิญญาณัญจายตนฌานนั้น ยึดวิญญาณัญจายตนฌานนั้น คงอยู่ตลอดกาลนาน ถ้าเราน้อมอุเบกขาอันบริสุทธิ์อย่างนี้ ผุดพ่องอย่างนี้ เข้าไปสู่อาภิกขัญญายตนฌาน และอบรมจิตให้มีธรรมชาติสมควรแก่ฌานนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้น อุเบกขาของเรา ก็จะเป็นอุเบกขาที่อาศัยอาภิกขัญญายตนฌานนั้น ยึดอาภิกขัญญายตนฌานนั้น คงอยู่ตลอดกาลนาน ถ้าเราน้อมอุเบกขาอันบริสุทธิ์อย่างนี้ ผุดพ่องอย่างนี้ เข้าไปสู่เนวสัณญานาสัณญายตนฌาน และอบรมจิตให้มีธรรมชาติสมควรแก่ฌานนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้น อุเบกขาของเรา ก็จะเป็นอุเบกขาที่อาศัยเนวสัณญานาสัณญายตนฌานนั้น ยึดเนวสัณญานาสัณญายตนฌานนั้น คงอยู่ตลอดกาลนาน

[๓๖๒] ภิกษุนี้รู้ชัดอย่างนี้ว่า

“ถ้าเราน้อมอุเบกขาอันบริสุทธิ์อย่างนี้ ผุดพ่องอย่างนี้ เข้าไปสู่อากาศาณัญจายตนฌาน และอบรมจิตให้มีธรรมชาติสมควรแก่ฌานนั้น ; จิตนี้ก็ยังคงเป็นจิตที่ถูกปัจจัยปรุงแต่งแล้ว ถ้าเราน้อมอุเบกขาอันบริสุทธิ์อย่างนี้ ผุดพ่องอย่างนี้ เข้าไปสู่วิญญาณัญจายตนฌาน และอบรมจิตให้มีธรรมชาติสมควรแก่ฌานนั้น ; จิตนี้ก็ยังคงเป็นจิตที่ถูกปัจจัยปรุงแต่งแล้ว ถ้าเราน้อมอุเบกขาอันบริสุทธิ์อย่างนี้ ผุดพ่องอย่างนี้ เข้าไปสู่อาภิกขัญญายตนฌาน และอบรมจิตให้มีธรรมชาติสมควรแก่ฌานนั้น ; จิตนี้ก็ยังคงเป็นจิตที่ถูกปัจจัยปรุงแต่งแล้ว ถ้าเราน้อมอุเบกขาอันบริสุทธิ์อย่างนี้ ผุดพ่องอย่างนี้ เข้าไปสู่เนวสัณญานาสัณญายตนฌาน และอบรมจิตให้มีธรรมชาติสมควรแก่ฌานนั้น ; จิตนี้ก็ยังคงเป็นจิตที่ถูกปัจจัยปรุงแต่งแล้ว

ภิกษุนี้จะไม่ปรุงแต่ง จะไม่คิดคำนึงถึงผลเจริญหรือเสื่อมเลย เธอเมื่อไม่ปรุงแต่ง ไม่คิดคำนึง ย่อมไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก, เมื่อไม่ยึดมั่น ย่อมไม่หวาดหวั่น, เมื่อไม่หวาดหวั่น ย่อมดับกิเลสได้เฉพาะตนเท่านั้น. รู้ชัดว่า “ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้ไม่มีอีกต่อไป”

๓๖๓. “โส สุขณฺเจ เวหนํ เวเทติ ‘สา อนิจฺจา’ติ ปชานาติ ‘อนชฺโณลิตา’ติ ปชานาติ ‘อนภินนฺหิตา’ติ ปชานาติ. ทุกฺขณฺเจ เวหนํ เวเทติ ‘สา อนิจฺจา’ติ ปชานาติ ‘อนชฺโณลิตา’ติ ปชานาติ

๓๖๔. “โส สุขณฺเจ เวหนํ เวเทติ, วิสฺยุตฺโต นํ เวเทติ; ทุกฺขณฺเจ เวหนํ เวเทติ, วิสฺยุตฺโต นํ เวเทติ; อทุกฺขมสุขณฺเจ เวหนํ เวเทติ, วิสฺยุตฺโต นํ เวเทติ. โส กายปริยฺนตฺกํ เวหนํ เวทยมาโน ‘กายปริยฺนตฺกํ เวหนํ เวทยามิ’ติ ปชานาติ ชีวิตปริยฺนตฺกํ เวหนํ เวทยมาโน ‘ชีวิตปริยฺนตฺกํ เวหนํ เวทยามิ’ติ ปชานาติ ‘กายสฺส เกทา ปรั มรณา อุทฺธํ ชีวิตปริยาทานา อิเชว สพฺพเวทยิตานิ อนภินนฺหิตานิ สีตฺติภวิสฺสนฺตฺติ’ติ ปชานาติ.

๓๖๕. “เสยฺยถาปิ ภิกฺขุ เตลณฺจ ปฏฺิจจ วฏฺฏณฺณจ ปฏฺิจจ เตลปฺปทึโป ฌายติ ตสฺเสว เตลสฺส จ วฏฺฏณฺญา จ ปริยาทานา อณฺณสฺส จ อนฺนุปหารา อนาหาโร นิพฺพายติ; เอวเมว โข ภิกฺขุ กายปริยฺนตฺกํ เวหนํ เวทยมาโน ‘กายปริยฺนตฺกํ เวหนํ เวทยามิ’ติ ปชานาติ ชีวิตปริยฺนตฺกํ เวหนํ เวทยมาโน ‘ชีวิตปริยฺนตฺกํ เวหนํ เวทยามิ’ติ ปชานาติ ‘กายสฺส เกทา ปรั มรณา อุทฺธํ ชีวิตปริยาทานา อิเชว สพฺพเวทยิตานิ อนภินนฺหิตานิ สีตฺติภวิสฺสนฺตฺติ’ติ ปชานาติ. ตสฺมา เอวํ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อิมินา ปรมเณ ปณฺณาทิฏฺฐาเนน สมนฺนาคโต โหติ. เอสา हि ภิกฺขุ ปรมา **อริยา ปณฺณา** ยทฺธิ **สพฺพทุกฺขกฺขเย ฌาณํ**.

๓๖๖. “ตสฺส สา วิมฺุตฺติ สจฺเจ จิตา อกฺุปฺปา โหติ. ตณฺหิ ภิกฺขุ มฺสา ยํ โมสฺธมฺมํ, ตํ สจฺจํ ยํ อโมสฺธมฺมํ นิพฺพานํ. ตสฺมา เอวํ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อิมินา ปรมเณ สจฺจาทิฏฺฐาเนน สมนฺนาคโต โหติ. เอตณฺหิ ภิกฺขุ ปรมํ **อริยสจฺจํ** ยทฺธิ **อโมสฺธมฺมํ นิพฺพานํ**.

๓๖๗. “ตสฺเสว โข ปน ปุพฺเพ อวิทฺทสฺสโน อฺปฺธิ โหนฺติ สมตฺตา สฺมาทินฺนา. ตฺยาสฺส ปหิณา โหนฺติ อฺจฺฉินฺนมฺูลา ตาลาวตฺถุกฺตา อนภาวํกฺตา आयตฺตี อฺนุปฺปาทมฺมา. ตสฺมา เอวํ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อิมินา ปรมเณ จาคาทิฏฺฐาเนน สมนฺนาคโต โหติ. เอสา हि ภิกฺขุ ปรมโ **อริโย จาโค** ยทฺธิ **สพฺพปฺริปฺภินิสฺสคฺโค**.

[๓๖๓] ถ้าภิกษุหนึ่งเสวยสุขเวทนา จึงรู้ชัดว่า “สุขเวทนานั้นไม่เที่ยง” รู้ชัดว่า “สุขเวทนานั้นไม่น่ากลืนกิน” รู้ชัดว่า “สุขเวทนานั้นไม่น่าเพลิดเพลิน” ถ้าเธอเสวยทุกขเวทนา จึงรู้ชัดว่า “ทุกขเวทนานั้นไม่เที่ยง” รู้ชัดว่า “ทุกขเวทนานั้นไม่น่ากลืนกิน”

[๓๖๔] ถ้าเธอเสวยสุขเวทนา จึงเป็นผู้ปราศจาก (กิเลส) เสวยสุขเวทนานั้น ถ้าเธอเสวยทุกขเวทนา จึงเป็นผู้ปราศจาก (กิเลส) เสวยทุกขเวทนานั้น ถ้าเธอเสวยยอกทุกขมสุขเวทนา จึงเป็นผู้ปราศจาก (กิเลส) เสวยยอกทุกขมสุขเวทนานั้น เธอเมื่อเสวยเวทนามีกายเป็นที่สุด จึงรู้ชัดว่า “เราเสวยเวทนามีกายเป็นที่สุด” เมื่อเสวยเวทนามีชีวิตเป็นที่สุด จึงรู้ชัดว่า “เราเสวยเวทนามีชีวิตเป็นที่สุด” รู้ชัดว่า “หลังจากกายแตกตายไป เวทนาทั้งปวงไม่น่าเพลิดเพลิน จัก (สงบ) เย็นในโลกรนี้ทีเดียว”

[๓๖๕] ภิกษุ เปรียบเหมือนตะเกียงน้ำมันติดอยู่ได้ เพราะอาศัยน้ำมันและไส้ ตะเกียงน้ำมันนั้น ย่อมหมดเชื้อดับไป เพราะหมดน้ำมันและไส้ และเพราะไม่เติมน้ำมันและไส้ใหม่ แม้ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน เมื่อเสวยเวทนามีกายเป็นที่สุด จึงรู้ชัดว่า “เราเสวยเวทนามีกายเป็นที่สุด” เมื่อเสวยเวทนามีชีวิตเป็นที่สุด จึงรู้ชัดว่า “เราเสวยเวทนามีชีวิตเป็นที่สุด” รู้ชัดว่า “หลังจากกายแตกตายไป เวทนาทั้งปวงไม่น่าเพลิดเพลิน จัก (สงบ) เย็นในโลกรนี้ทีเดียว” เพราะเหตุนี้ ภิกษุผู้เพียบพร้อมแล้วอย่างนี้ ชื่อว่าเป็นผู้ประกอบด้วยยอชิสฐานธรรมคือปัญญาอันยอดเยี่ยมนี้ เพราะว่าเป็นผู้ประเสริฐยอดเยี่ยมนี้ คือ**ความรู้ในธรรมเป็นที่สิ้นทุกข์ทั้งปวง**^๑

[๓๖๖] ความหลุดพ้นของภิกษุหนึ่ง ตั้งอยู่ในสัจจะ เป็นคุณไม่กำเริบ เพราะว่าสิ่งใดมีความหลอกลวงเป็นธรรมดา สิ่งนั้นเป็นของเท็จ, สิ่งใดไม่มีสภาพหลอกลวง สิ่งนั้นเป็นของจริงคือพระนิพพาน เพราะฉะนั้น ภิกษุผู้เพียบพร้อมแล้วอย่างนี้ จึงชื่อว่าเป็นผู้ประกอบด้วยยอชิสฐานธรรมคือสัจจะอันยอดเยี่ยมนี้ เพราะว่าเป็น**สัจจะอันประเสริฐ**ยอดเยี่ยมนี้ คือ**พระนิพพานอันมีสภาพไม่หลอกลวง**

[๓๖๗] อนึ่ง อุปธิทั้งหลาย^๒ของภิกษุผู้ไม่รู้แจ้งในกาลก่อนนั้นนั้นแล เป็นอันเธอสมาทานให้บริบูรณ์แล้ว เธอละอุปธิเหล่านั้นได้แล้ว ตัตรากถอนโคณ เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคณไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ เพราะฉะนั้น ภิกษุผู้เพียบพร้อมแล้วอย่างนี้ จึงชื่อว่าเป็นผู้ประกอบด้วยยอชิสฐานธรรมคือจาคะอันยอดเยี่ยมนี้ เพราะว่าเป็น**จาคะอันประเสริฐ**ยอดเยี่ยมนี้ คือ**ความสละคืนอุปธิทั้งปวง**^๓

^๑ ปัญญาในอรหัตตผล

^๒ อุปธิ ๔ (อุปธิคือขันธ / อุปธิคือกิเลส / อุปธิคืออภิสังขาร / อุปธิคือกามคุณ ๕)

^๓ อรหัตตมรรค

๓๖๘. “ตสฺเสว โข ปน ปุพฺเพ อวิทฺสุโน อภิชฺฌา โหติ ฉนฺโท สาราโค. สุวาสส ปหีนโ หติ อัจฺฉินฺนฺมุโล ตาลาวตฺถกฺโต อนภาวํกฺโต อายตี อฺนุปฺปาทชฺโม. ตสฺเสว โข ปน ปุพฺเพ อวิทฺสุโน อาฆาโต โหติ พฺยาปาโท สมฺปโทโส. สุวาสส ปหีนโ หติ อัจฺฉินฺนฺมุโล ตาลาวตฺถกฺโต อนภาวํกฺโต อายตี อฺนุปฺปาทชฺโม. ตสฺเสว โข ปน ปุพฺเพ อวิทฺสุโน อวิชฺชา โหติ สมฺโมโห. สุวาสส ปหีนโ หติ อัจฺฉินฺนฺมุโล ตาลาวตฺถกฺโต อนภาวํกฺโต อายตี อฺนุปฺปาทชฺโม. ตสฺมา เอวํ สมฺนฺนาคโต ภิกฺขุ อิมินา ปฺรเมน อฺปฺสมาธิจฺ्ञาเนน สมฺนฺนาคโต โหติ. เอโส हि ภิกฺขุ ปฺรโม **อริโย อฺปฺสโม** ยทฺธิ **ราคโทสโมหานํ อฺปฺสโม**.

‘ปณฺณํ นปฺปมชฺเชยฺย สจฺจมนุรฺกฺเขยฺย จาคมนุพฺรุเหยฺย สนฺติเมว โส ลิกฺขเยยฺยา’ติ อิติ ยํ ตํ วุตฺตํ อิทฺเมตํ ปฏฺิจจ วุตฺตํ.

๓๖๙. “**ยตฺถ จิตฺ มณฺณสฺสวา นปฺปวตฺตนฺติ, มณฺณสฺสเว โข ปน นปฺปวตฺตมาเน มฺหิ สนฺโตติ วุจฺจตี**’ติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ. กิณฺเจตํ ปฏฺิจจ วุตฺตํ? ‘อสุมี’ติ ภิกฺขุ มณฺณิตเมตํ, ‘อยมหฺมสุมี’ติ มณฺณิตเมตํ, ‘ภวิสฺส’นฺติ มณฺณิตเมตํ, ‘น ภวิสฺส’นฺติ มณฺณิตเมตํ, ‘รूपิ ภวิสฺส’นฺติ มณฺณิตเมตํ, ‘อรูปิ ภวิสฺส’นฺติ มณฺณิตเมตํ, ‘สณฺณิ ภวิสฺส’นฺติ มณฺณิตเมตํ, ‘อสณฺณิ ภวิสฺส’นฺติ มณฺณิตเมตํ, ‘เนวสณฺณินาสณฺณิ ภวิสฺส’นฺติ มณฺณิตเมตํ.

มณฺณิตํ ภิกฺขุ โรโค, มณฺณิตํ คณฺโฑ, มณฺณิตํ สลลํ. สพฺพมณฺณิตานํ ตฺเวว ภิกฺขุ สมตฺติกฺกมา มฺหิ สนฺโตติ วุจฺจติ. มฺหิ โข ปน ภิกฺขุ สนฺโต น ชายติ น ชียติ น มียติ น กฺุปฺปติ น ปิเหติ. ตณฺหิสฺส ภิกฺขุ นตฺถิ เยน ชายเถ, อชายมาโน ก็ ชียิสฺสติ, อชียมาโน ก็ มียิสฺสติ, อมียมาโน ก็ กฺุปฺปิสฺสติ, อกฺุปฺปมาโน ก็ สฺส ปิเหสฺสติ?

‘ยตฺถ จิตฺ มณฺณสฺสวา นปฺปวตฺตนฺติ, มณฺณสฺสเว โข ปน นปฺปวตฺตมาเน มฺหิ สนฺโตติ วุจฺจตี’ติ อิติ ยํ ตํ วุตฺตํ อิทฺเมตํ ปฏฺิจจ วุตฺตํ. อิมํ โข เม ตวํ ภิกฺขุ สํชิตฺเตน ฉฐาตฺวิวงฺคํ ฐาเรหิ”ติ.

[๓๖๘] อนึ่ง อภิชฌา คือ ความพอใจ ความกำหนัดยินดีของภิกษุผู้ไม่รู้แจ้งในกาลก่อนนั้นนั่นแล มีอยู่ เอลละอภิชฌา คือ ความพอใจ ความกำหนัดยินดีได้แล้ว ตัดรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้; ความอาฆาต คือ ความพยาบาท ความคิดประทุษร้ายของภิกษุผู้ไม่รู้แจ้งในกาลก่อนนั้นนั่นแล มีอยู่ เอลละความอาฆาต คือ ความพยาบาท ความคิดประทุษร้ายนั้นได้แล้ว ตัดรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้; อวิชชา คือ ความหลงมกมายของภิกษุผู้ไม่รู้แจ้งในกาลก่อนนั้นนั่นแล มีอยู่ เอลละอวิชชา คือความหลงมกายนั่นได้แล้ว ตัดรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ เพราะฉะนั้น ภิกษุผู้เพียบพร้อมแล้วอย่างนี้ จึงชื่อว่าเป็นผู้ประกอบด้วย อธิษฐานธรรมคืออุปสมะอันยอดเยี่ยมนี้ เพราะว่า **ความสงบระงับอันประเสริฐ**ยอดเยี่ยมนี้ คือ**ความสงบระงับจากราคะ โทสะ โมหะทั้งหลาย**

คำที่เรากล่าวไว้ว่า “**เขาไม่พึงประมาทปัญญา พึงตามรักษาสัจจะ พึงเพิ่มพูนจาคะ พึงศึกษาแต่ทางสงบเท่านั้น**” นั้น เพราะอาศัยเหตุนี้ เราจึงกล่าวไว้

[๓๖๙] เรากล่าวคำนี้ไว้ว่า “**เมื่อความสำคัญตน^๑ ซึมแทรกไม่ถึงบุรุษผู้ตั้งอยู่ในอธิษฐานธรรม^๒ บัณฑิตจึงเรียกเขาว่า “มุนีผู้สงบ”** เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น ?

ภิกษุ ความสำคัญตน^๓ว่า “มีเรา” ความสำคัญตนว่า “นี่คือเรา” ความสำคัญตนว่า “เราจักมี” ความสำคัญตนว่า “เราจักไม่มี” ความสำคัญตนว่า “เราจักมีรูป” ความสำคัญตนว่า “เราจักไม่มีรูป” ความสำคัญตนว่า “เราจักมีสัญญา” ความสำคัญตนว่า “เราจักไม่มีสัญญา” ความสำคัญตนว่า “เราจักมีสัญญาก็มิใช่ ไม่มีสัญญาก็มิใช่”

ความสำคัญตนเป็นดุจโรค ความสำคัญตนเป็นดุจหัวฝี ความสำคัญตนเป็นดุจลูกศร แต่เราเรียกภิกษุว่า “มุนีผู้สงบ” เพราะก้าวล่วงความสำคัญตนทั้งปวง เพราะว่ามีผู้สงบแล้ว ย่อมไม่เกิดไม่แก่ ไม่ตาย ไม่กำเริบ ไม่ปรารถนา แม้มุนีนั้นก็ไม่มีเหตุที่ต้องเกิด, เมื่อไม่เกิด จักแก่ได้ อย่างไร, เมื่อไม่แก่ จักตายได้อย่างไร, เมื่อไม่ตาย จักกำเริบได้อย่างไร, เมื่อไม่กำเริบ จักปรารถนาเป็นอะไร ?

คำที่เรากล่าวไว้ว่า “**เมื่อความสำคัญตน^๑ ซึมแทรกไม่ถึงบุรุษผู้ตั้งอยู่ในอธิษฐานธรรม บัณฑิตจึงเรียกเขาว่า “มุนีผู้สงบ”** นั้น เพราะอาศัยเหตุนี้เราจึงกล่าวไว้.

ภิกษุ เอลจงจำธาตุวิภังค์ ๖ โดยย่อนี้ของเราไว้”

^๑ มัญญัสสวา คือ มานโสตะ กระแสความสำคัญตนของมานะที่เป็นไปกับทวารทั้งหก

^๒ ถูกทำให้เหือดแห้งด้วยอริยมรรค

^๓ มัญญัตถ์ ความสำคัญหมายด้วยอำนาจต้นเหตุ/มานะ/ทิวี่

๓๗๐. อถ โข อายสฺมา ปุกฺกุสาติ “สตุถา กิร เม อนุปฺตโต สุกโต กิร เม อนุปฺตโต สฺมา
สมฺพุทฺโธ กิร เม อนุปฺตโต”ติ อุฏฺฐายาสนา เอกํ ลํ จีวรํ กตฺวา ภควโต ปาเทสุ ลีรสา
นิปฺติตฺวา ภควนฺตํ เอตทวโจ “อจฺจโย มํ ภนฺเต อจฺจคฺมา ยถาพาลํ ยถามุฬฺหํ ยถาอกุสลํ
โยหํ ภควนฺตํ อาวุโสวาทน สฺมาทจฺริตพฺพํ อมณฺณิสฺสํ. ตสฺส เม ภนฺเต ภควา อจฺจยํ อจฺจยโต
ปฏฺธิคฺคณฺหาตุ อายตี ลํวรายา”ติ. “ตคฺช ตวํ ภิกฺขุ อจฺจโย อจฺจคฺมา ยถาพาลํ ยถามุฬฺหํ ยถา
อกุสลํ ยํ มํ ตวํ อาวุโสวาทน สฺมาทจฺริตพฺพํ อมณฺณิสฺสํ. ยโต จ โข ตวํ ภิกฺขุ อจฺจยํ อจฺจยโต
ทิสฺวา ยถาธมฺมํ ปฏฺธิโรสิ ตํ เต มยํ ปฏฺธิคฺคณฺหาตฺถ. วุทฺธิเหสา ภิกฺขุ อริยสฺส วินยโย อจฺจยํ
อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาธมฺมํ ปฏฺธิโรติ อายตี ลํวํ อาปชฺชตี”ติ. “ลภายยาหํ ภนฺเต ภควโต
สนฺติเก อุปสมฺปท”นฺติ. “ปริปฺพุณฺณํ ปน เต ภิกฺขุ ปตฺตจิวฺร”นฺติ? “น โข เม ภนฺเต ปริปฺพุณฺณํ
ปตฺตจิวฺร”นฺติ. “น โข ภิกฺขุ ตถาคตา อปริปฺพุณฺณปตฺตจิวฺร อุปสมฺปาเทนตี”ติ.

อถ โข อายสฺมา ปุกฺกุสาติ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ
อภิวาทิตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปตฺตจิวฺรปริเยสนํ ปกฺกามิ. อถ โข อายสมฺนฺตํ ปุกฺกุสาตี ปตฺต
จิวฺรปริเยสนํ จรฺนํ วิพฺภนฺตา คาวี ชีวิตา โวโรเปสิ.

อถ โข สมฺพหฺลา ภิกฺขุ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมฺีสุ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา
เอกมฺนฺตํ นิสฺสีทิสฺสุ. เอกมฺนฺตํ นิสฺสินฺหา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจ “โย โส ภนฺเต ปุกฺกุสาติ
นาม กุลปฺตโต ภควตา ลํชิตฺเตน โอวาทน โอวาทิตฺโต โส กาลงฺกโต. ตสฺส กา คติ โโก อภิ-
สมฺปฺราโย”ติ? “ปณฺทิตฺโต ภิกฺขเว ปุกฺกุสาติ กุลปฺตโต ปจฺจปาที ฐมฺมสฺสานุฐมฺมํ น จ มํ
ฐมฺมาธิกรณํ วิเหเสสิ. ปุกฺกุสาติ ภิกฺขเว กุลปฺตโต ปณฺจนฺนํ โอรมภาคิยานํ ลํโยชนานํ ปริก
ชยา โอบปาตีโก ตตฺถ ปรีนิพฺพายี อนาวตฺตติฐมฺเม ตสฺมา โลกา”ติ.

อิทมวโจ ภควา. อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา.

ชาตฺวิภงฺคสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ

[๓๗๐] ครั้งนั้นแล ท่านปุกกุสาติถึงได้รู้ว่า “นัยว่า พระศาสดาของเราเสด็จมาถึงแล้ว นัยว่า พระสุคติของเราเสด็จมาถึงแล้ว นัยว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราเสด็จมาถึงแล้ว” จึงลุกขึ้น จากอาสนะ ห่มผ้าเฉวียงป่า หมอบลงแทบพระยุคลบาทของพระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้า แล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ผู้โง่เขลาเบาปัญญา มีความผิดที่ข้าพระองค์ได้ล้าล้นพระผู้มีพระภาคว่าควรเรียกด้วยวาหะว่าผู้มีอายุ ขอพระผู้มีพระภาค จงให้อภัยโทษแก่ข้าพระองค์ เพื่อสำรวมต่อไป” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “เอาเถอะ เธอผู้โง่เขลา เบาปัญญา มีความผิดที่ได้ล้าล้นเราว่าควรเรียกด้วยวาหะว่าผู้มีอายุ แต่เธอเห็นความผิดโดย เป็นความผิดแล้วกระทำคืนตามธรรม เราก็ยกโทษให้เธอ ภิกษุ ก็การที่บุคคลเห็นความผิดโดย เป็นความผิดแล้วกระทำคืนตามธรรม ถึงความสำรวมต่อไป นี่เป็นความเจริญในอริยวินัย” ท่าน ปุกกุสาติกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอข้าพระองค์พึงได้อุปสมบทในสำนักของพระผู้มี พระภาคเถิด” “ก็เธอมีบาตรและจีวรครบแล้วหรือ” “ไม่ครบ พระพุทธเจ้าข้า” “ภิกษุ ตถาคต ทั้งหลายจะไม่ให้กุลบุตรผู้มีบาตรและจีวรไม่ครบอุปสมบท”

ลำดับนั้น ท่านปุกกุสาติขึ้นชมยินดีพระภาสิตของพระผู้มีพระภาค ลุกขึ้นจากอาสนะ ถวาย อภิवाทพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วจากไปแสวงหาบาตรและจีวร ทันใดนั้นเอง แมโคได้ขวิดท่านปุกกุสาติผู้กำลังเที่ยวแสวงหาบาตรและจีวรเสียชีวิต

ครั้งนั้น ภิกษุจำนวนมากได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิवाทแล้ว นิ่ง ณ ที่ สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “กุลบุตรชื่อปุกกุสาติที่พระผู้มีพระภาคทรงโอวาทด้วย พระโอวาทโดยย่อ นั้น ตายเสียแล้ว เขามีคติเป็นอย่างไร มีสัมปรายภพเป็นอย่างไร ? พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ปุกกุสาติกุลบุตรเป็นบัณฑิต ได้บรรลุธรรมสมควรแก่ ธรรมแล้ว และเธอไม่ให้เราลำบากเพราะเหตุแห่งธรรม เพราะโอรัมภาคียสังโยชน์ ๕ ลื่นไป^๑ ปุกกุสาติกุลบุตร จึงเป็นโอปปาติกะ^๒ จะนิพพานในโลกนั้น ไม่หวนกลับมาจากโลกนั้นอีก”

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสภาสิตนี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นมีใจยินดีต่างชื่นชมพระภาสิตของพระผู้มีพระ ภาค ดังนี้แล

ธาตุวิมังคสูตร จบ

^๑ สังโยชน์เบื้องต้น ๕ ได้แก่ ๑) ลักกายทิฐิ ความเห็นว่าเป็นตัวของตน ๒) วิจิกิจฉา ความลังเลสงสัย ๓) สีลพท- ปรามาส ความถือมั่นศีลพท ๔) กามราคะ ความติดใจในกามคุณ ๕) ปฏิฆะ ความกระทบกระทั่งในใจ

^๒ ในที่นี้หมายถึง ไปผูกเกิดเป็นพรหม ในชั้นอวิหาพรหม

ฉบับแปลไทย : สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปปริบทนสาฎก เล่ม ๑๔ ข้อที่ ๓๔๒ - ๓๖๙ หน้า ๔๐๑ - ๔๑๕ (ฉบับ มหาจุฬาฯ) ได้เทียบกับอรรถกถา ฎีกา และนิสสยะ พม่า แล้ว จึงมีการแปลบางคำใหม่ให้เหมาะสม

ตฺวฏฺกปฏฺิพทา

๑. “ปฺจณามิ ตัง อาทิจจจะพันฺธ
กะถัง ทิสฺวา นิพพาทิ ภิกขุ
วิเวกัง สันติปะทัญจะ มะहेสิ.
อะนุปาทียาโน โลกัสฺมิงฺ กิณฺุจฺ”.
๒. “มฺลึงฺ ปะปฺญจะสังขาเย (อิติ ภควา)
มันฺตา อัสฺมีติ สัพพะมฺุประรฺุณฺเ.
ยา กาจิ ตัณฺหา อัสฺมัตตัง
ตาสัง วิเนยา สะทา สะโต ลิกฺเข.
๓. ยัง กิณฺุจฺ ัฒมะมะภิชฺฺญญา
นะ เตะนะ ฑามัง กุพเพถะ
อัสฺมัตตัง อะถะวาปิ พะหิทฺธา.
นะ หิ สา นิพพุติ สะตัง วุตฺตา.
๔. เสยโย นะ เตะนะ มัญญะเยเย
มุณฺุสฺส อะเนกะรฺุเปหิ
นึเเยโย อะถะวาปิ สะริกฺโข.
นาตฺมานัง วิกัปปะยังฺ ติณฺุสฺเส.
๕. อัสฺมัตตะเมวฺุปะสะเม
อัสฺมัตตัง อฺุปะสันตัสสะ
นะ อัญญะโต ภิกขุ สันติเมเสเยเย.
นัตถิ อตฺตา กุโต นิสฺสิตฺตา วา.
๖. มัชฺเฌ เยถา สะมฺุทฺทัสสะ
เอวังฺ ฐิตฺวา อะเนชฺฐัสสะ
อุมิ โน ซายะตี ฐิตฺวา โหติ.
อฺุสสะทัง ภิกขุ นะ กะเรเยเย กุหิณฺุจฺ”.
๗. “อะกิตตะเย วิวะญฺะจกฺขุ
ปะฏิปะทัง วะเทหิ ภัทฺทันเต
ลักฺขิณฺุมมํ ปะริสสะเยวิเนยัง.
ปาติโมกขัง อะถะวาปิ สะมาธิงฺ”.
๘. “จกฺขุหิ เนวะ โลลัสสะ^๑
ระเส จะ นานฺุคิซฺเฌเยเย^๒
คามะกะถายะ อาวะระเย โสตัง^๓.
นะ จะ มะมาเยถะ กิณฺุจฺ โลกัสฺมิงฺ^๔.
๙. ฝัสนะเย เยถา มุณฺุจฺฐัสสะ
ภะวัญจะ นากิซฺุเปเยเย^๖
ปะริเทวังฺ ภิกขุ นะ กะเรเยเย กุหิณฺุจฺ^๕.
ภะระเวสุ จะ นะ สัมปะเวถเยเย^๗.
๑๐. อั้นฺนนะมะโถ ปานานัง
ลัทธา นะ สันนิธิงฺ กะยิธา^๘
ซาหะนึยานัง อะเถปิ วัตถานัง.
นะ จะ ปะริตตะเส ตานิ อะละภะมาโน^๙

ปฏิบัติปาติโมกข์ ๓๗ ข้อ

(ทางด่วน)

(พระพุทธเนรมิตทูลถาม)

๑) “ข้าฯ ขอถามเหล่ากอพระอาทิตย์
ภิกษุเย็น เพราะได้เห็นอย่างไร ?

จะสัมผัสฤทธิ์ ทางวิเวก ด้วยเหตุไหน ?
จึงจะไม่ ยึดสิ่งใด ในโลกพลัน”

(พระผู้มีพระภาคตรัสตอบ)

๒) “ถอนมูลเหตุ ปัญจสังขา
ตัดหน้าใด ภายใน อย่าไถลมัน

ด้วยปัญญา อย่ายึดมา ว่าเป็น ‘ฉัน’
สติมัน ถอนตัดหน้า ลึกขาเพียร

๓) คุณธรรมใน นอก กำหนดรู้
ไม่เอา ‘เรา’ กำเข้า ให้เก่าเวียน

ไม่เอา ‘กู’ ไปติด ให้ผิดเพี้ยน
อยากสงบ ให้เพียร ละ ‘ของเรา’

๔) เหตุต่างๆ อย่าสร้าง ว่าฉัน ‘ใหญ่’
หรือยึดเอา เขาเทียบ ‘เท่า’ ตัวเรา

หรือฉันไว้ คุณธรรม ‘ต่ำ’ กว่าเขา
‘ตน’ ไหนเล่า ควรยึด ควรฝึกคืน

๕) ความสงบ พบอยู่ แต่ภายใน
‘ตน’ ของผู้สงบ ก็จบคืน

ไม่อาจไป แสงไกล ในที่อื่น
‘ตนสิ้นสูญ’ นั้นจะมี จากที่ใด

๖) อันฟองคลื่น ไม่ผุดร่าง กลางสมุทร
ฟองกิเลส ฤาจะฟู ขึ้นอย่างไร

พระพิสุทธิ เมื่อหมด ‘ฉัน’ ไม่หวั่นไหว
เพราะเขาได้ หยั่งถึง บึงวารี”

(พระพุทธเนรมิตทูลถาม)

๗) “โอ้! พระผู้บรรลु จักขุเปิด
ปฏิบัติ ปาติโมกข์ โปรดพาที

ธรรมประเสริฐ ที่ท่านเห็น เป็นลัทธิ
เป็นหลักชี้ สู่สงบ จบเหตุภัย”

(พระผู้มีพระภาคตรัสตอบ)

๘) “จงสำรวจสองตา อย่าล่อกล่อก^๑
จงสำรวจ อย่าหลงรส^๒ สะกดใจ

ได้ยินแยก คามกถา อย่าปราศรัย^๓
สิ่งใดๆ อย่ายึดเหมา ของเรามา^๔

๙) หากโรคา เบียดปีทา พยาธิ
หวังภพใหม่ ให้สุขเสริม กว่าเดิมมา^๕

อย่าปริ-ทเวะ^๕ ปรารธนา-
สิ่งกลัวอย่า ประหวั่น พรันระทม^๖

๑๐) ได้ข้าว-น้ำ-ของเคี้ยว หรือของฉัน
แม่ไม่ได้ ไม่ชวนชวาย ให้ตรอมตรม^๗

ก่อนผ้านั้น พอใช้ ไม่สะสม^๘
สันโดษชม มักน้อยฆ่า ตัณหาชวน

๑๑. ฅมายี ^{๑๐} นะ ปาทะโลลัสสะ ^{๑๑}
อะถาสะเนลฺล สะยะเนลฺล	วิระเม กุกกุจจา ^{๑๒} นัปปะมัจชเชยยะ ^{๑๓}
อัปปะลัทธิเตสฺส ภิกขุ วิหะเรยยะ ^{๑๔}
๑๒. นินทัง นะ พะหุสีกะเรยยะ ^{๑๕}
ตันทิง มายัง หัสสัง ขิททัง	ชาคะริยัง ภาชะยยะ ^{๑๖} อาตาปี ^{๑๗}
เมถุนัง วิปปะชะเห สะวิญฺญัสสัง ^{๑๘}
๑๓. อาถัปปะถัง สุปินัง ลักขะถัง
วิรุตฺถัญจะ คัปปะกะระถัง	โณ วิหะเห อะโถปิ นักรัตตัง ^{๑๙}
ติกิจจัน มามะโก นะ เสเวยยะ ^{๒๐}
๑๔. นินทายะ นัปปะเวเธยยะ ^{๒๑}
โลภัง สหะ มัจจะริเยนะ ^{๒๒}	นะ อุถณะเมยยะ ปะลังสิโต ภิกขุ ^{๒๓}
โกธัง เปสฺสนิยฺญจะ ปะนุทเทยยะ ^{๒๔}
๑๕. กะยะวิกกะเย นะ ติฏฺฐุชฺเวยยะ ^{๒๕}
คาเม จะ นากิสิทฺทเชยยะ ^{๒๖}	อุปะวาหัง ภิกขุ นะ กะเรยยะ กุหิญฺจิลิ ^{๒๗}
ลาภะกัมมยา ชะนัง นะ ละปะเยยยะ ^{๒๘}
๑๖. นะ จะ กัตถิตา ลียา ภิกขุ ^{๒๙}
ปาคัปปิยัง นะ ลิกขะยยะ ^{๓๐}	นะ จะ วาจัน ปะยุตตัง ภาเสยยะ ^{๓๑}
กะถัง วิคคาหิกัง นะ กะถะเยยยะ ^{๓๒}
๑๗. โมสะวัชเช นะ นีเยถะ ^{๓๓}
อะถะ ชีวีเตนะ ปัญญาเย	ลัมปะชาโน ^{๓๔} สะฐฺฐานิ นะ กะยิธา ^{๓๕}
สิลัปปะเตนะ นาญญะมะติมฺญญะ ^{๓๖}
๑๘. สุตฺวา รุสีโต พะหุง วาจัน
ผะรุเสนะ เน นะ ปะฏิวัชชา	สะมะถานัง วา ปุถุชะนาหัง.
นะ หิ สันโต ปะฏิเสนิกะโรนติ ^{๓๗}
๑๙. เอตฺถัญจะ รัมมะมัญญาเย
สันตตีติ นินพฺพุติง ญัตฺวา	วิจันัง ภิกขุ สะทา สะโต ลิกขะ.
สาสะเน โคตตะมัสสะ นะ ปะมัจชเชยยะ
๒๐. อะภิกฺขุ หิ โส อะนะภิกฺขุโต
ตัสมา หิ ตัสสะ ภาชะวะโต สาสะเน	ลักขิตัมมะมะนิติหะมะทัสสี.
อัปปะมัตโต สะทา นะมัสสะมะนุสิกะเท”ติ.

อินทริยั ผัสสะ ปัจจยัสสี ที่สงบ
ไม่ยุ่งเรื้อน ให้มุ่งเรียน อย่าเถียงกัน

ไม่เขาชบ สยบไสย ไม่ไหวหวั่น
รักษัสัจฉัน ไม่หมิ่นกัน ด้วยปัญญา

๑๑) อยู่ในฌาน^{๑๐} รักษาเยนทีโคจร^{๑๑}
ที่นอนนั้น อาสนะ สงัดควร

สำรวมก่อน^{๑๒} ไม่ประมาท^{๑๓} พลาดทางหวน
อิริยาบถล้วน ปลอดภัย สำเนียงดัง^{๑๔}

๑๒) ไม่ห้วงนอน ผ่อนพัก หลับให้มาก^{๑๕}
ละเมอฝัน ฌายา ทรราชยัง

ตื่น^{๑๖}แล้วพาก เพียรเผา กิเลสฝัง^{๑๗}
การละเล่น ชี้เกียดยั้ง ให้หยั่งลง^{๑๘}

๑๓) ทำนายฝัน อาถรรพณ์ ลักษณะ
เที่ยวรักษา ยากาย ไม่หน่ายปลง

นักขัตตะ^{๑๙} บำรุงห้อง ให้น้องหลง
ไม่พึงส่งเสริมเรียน ให้เพี้ยนเดิน^{๒๐}

๑๔) ไม่หวั่นไหว เมื่อใคร ให้นินทา^{๒๑}
ขจัดโลก มัจฉริยะ ที่รักเพลิน^{๒๒}

แม่อัตตะ ไม่ใหญ่ ได้สรรเสริญ^{๒๓}
หยุดเจริญส่อเสียด เบียดโกธา^{๒๔}

๑๕) ไม่รับเงินและทอง ของชื้อชาย^{๒๕}
ไม่เข้าไป จัดแจง แต่งขมา^{๒๖}

ระวังกาย วาจา-คิด อย่าผิดหนา^{๒๖}
ไม่ประจบ ปลาปา พาเลียบเคียง^{๒๗}

๑๖) ไม่อวดตัว^{๒๘} กล่าววาจา หาทางได้^{๒๙}
ไม่ศึกษา ความคะนอง ให้หมองเอียง^{๓๐}

ไม่กล่าวคำ เป็นเหตุร้าย ให้ทุ่มเอียง^{๓๑}
อาชีวะ พิสุทธิ์เลียง จงเพียงพอ

๑๗) รักรหัสจะ ไม่ระคน ปนความเท็จ^{๓๒}
มีสติสัมปชัญญะ รู้ตัวพอ^{๓๓}

ไม่อวด คุณสำเร็จ ของตนหนอ^{๓๔}
ไม่หมิ่นต่อ อื่นชน ว่าตนดี^{๓๕}

๑๘) ยินวาจา นานา ของชนอื่น
ไม่ตอบโต้ ชนเหล่านั้น กลับนวล

อันสุดกลืน ชิงเคียด เข้าเสียดลี
ด้วยมุณี ไม่มี อริใคร^{๓๖}

๑๙) **ปฏิบัติ สามสิบเจ็ด** ตั้งเพชรแก้ว
เห็นสันติ กิเลสลด หมดสิ้นไป

ไตร่ตรองแนว ในสิกขา พาผ่องใส
ประมาทไว้ ในศาสนา พระโคดม

๒๐) ครอบงำเวลา ไร้เงา เข้ามาครอบ
น้อมนำให้ ไม่ประมาท ชาติอุดม

พยานตอบ ธรรมเฉพาะ อันเหมาะสม
สิกขาบ่ม ในศาสนา พระศาสดาเทอญฯ”

แม่ศีลวัตร รุดงค์ขัต พิสุทธิ์ใส
ไม่ท้อใจ คำใคร ต่ำหนิมา

อย่าหมิ่นใคร คนอื่น ให้ชื่นหนา
หมั่นศึกษา ปฏิปทา ปาติโมกข์ เทอญ ฯ

กามสูตร

กามัง กามะยะมานัสสะ
อัทธา ปิติมะโน โหติ
กามกตจรตความไคร
ใจแท้มีสุขสรรค์

ตัสสะ เจ กามะยะมานัสสะ
เต กามา परिหายนติ
ถ้าเขาเฝ้ากำหนด
กามสลายสิ่งหมายปอง

โย กามะ ประวิชเชติ
โลมัง วิสัตติกัง โลเก
ชนใดออกจากกาม
สติเว้นระวาง

เขตตั้ง วัตถุ หิริญญัง วา
ถิโย พันธ ปุณฺณ กามะ
นาสวนเงินและทอง
เมียมลูกพันผูกมา

อะพะลา นัง พะลียันติ
ตะโต นัง ทุกขะมันเวติ
ขุนกามจนเติบโตใหญ่
ทุกข์ตามน้ำตานอง

ตัสม่า ชันตุ สะทา สะโต
เต ปะทายะ ตะเร โอฆัง
เธอจงรังสติ
วิดน้ำห้ามเรือล่ม

ตัสสะ เจ ตัง สะมิชณะติ
ลัทธา มัจโจ ยะทิจจะติ
ถ้าเขาไซ้เสร็จกามนั้น
ได้แล้วพลันกลับเศร้าหมอง

ฉันทะชาตัสสะ ชันตุโน
สัลละวิทโธวะ รูปปะติ
พอใจจดในความข้อง
ตั้งถูกรเข้าเสียดแทง

สัปปัสเสวะ ปะทา ลีโร
สะโต สะมะติวัตตะติ
ทำหลักข้ามงูพิษแรง
ค้นหาแฝงในโลกา

คะวัสลัง ทาสะไปริลัง
โย นะโร อะนุกิชณะติ
โคม้าของในเคหา
แต่คนบ้าหวังครอบครอง

มัททันเตนัง ปะริสสะยา
นาวัง ภินนะมิโวทะกัง
มันย่อนไซ้รัดเจ้าของ
เรือน้อยล่องใกล้จะจม

กามาณี ประวิชชะเย
นาวัง ลิต์วาอะ ปาระคุดิ ฯ
กามดำริอันขึ้นขม
ข้ามหวังตรงถึงฝั่งเอย ฯ

วัตตุคาม

เครื่องกันอันแรก

(เหมือนเศษเนื้อชิ้นใหญ่ใครต่างแย่ง
เหมือนความฝันยามที่ไม่มีจริง
เหมือนเอ็นห้อยร้อยโยงโครงกระดูก
เหมือนคนถือคบเพลิงทวนลมพายุ
เหมือนเศษเลือดเปื้อนกระดูกยิ่งดูแต่แห่ง
เหมือนนายถือดาบโค้งสะกดรอย
เหมือนเลียลิ้มน้ำผึ้งป้ายบนปลายมีด
เหมือนโรคเรื้อนยิ่งเกายิ่งทรมาน

ถ้าได้กามแล้วมีสุขไม่ทุกข์แน่
แต่ยิ่งเสพยิ่งกระหายสายระบม
จงหลีกหนีห่างเจ้ากามชั่ว
มีสติสังวรใจ ไม่เรรวน
ก็คนใดยังฝักใฝ่ในสตรี
นางกามน้อยปล่อยเป็นนางพญา
ทุกข์จักท่วมผู้นั้นตั้งเรือรั้ว
เร่งวิดน้ำออกจากเรือพยายาม

(มันก็สุดเพียงแค่น้ำเจ้ากามเอ๋ย
เมื่อแก่เฒ่าเจ้าก็ไม่เหลืออะไร

เหมือนหลุมถ่านร้อนแรงเข้าแข่งผิง
เหมือนถูกยิงต้องศรพิษที่ติดปลาย
เหมือนจับถูกหัวงูพิษก็ฉิบหาย
เหมือนผลไม้สุกร้างที่ค้างคอย
ยังพืดแย่งมากลบฝังไม่ยั้งถอย
เปลอกรปล่อยออกตัดศีรชะพาน
เหมือนอ้อยริดล่ำยัดยิ่งจืดหวาน
เป็นทางตันพันธการเปือกกามตม)

ผู้คนแท้คงได้แล้วซึ่งสุขสม
ยามวายจรมยิ่งหวนให้อาลัยครวญ
ดูจเจอหัวอสรพิษผิดทางหวน
ตั้งจันทร์นวลหลีกเลี่ยงจากหมอกลา
ทรัพย์หนาที่เงินทองพ้องพงษา
กามแกร่งกล้าก็กัดเขาผู้เมากาม
ระวังตัวอุดรูมืออย่าผลีผลาม
ถึงฝั่งงามต้องพายข้ามห้วงน้ำไป

หลอกให้เซยชมชิตพิสมัย
จงกลับไปทางเก่าที่เจ้ามา ฯ)

กามะคุณา อระยัสสะ วินะเย อันหุตปิ วุจันติ พันธะนันติปิ วุจันติ*

กามคุณ ๕ เหล่านี้ ในวินัยของพระอริยเจ้า เรียกว่า ชื่อคบบ้าง เรียกว่าเครื่องจองจำบ้าง

* พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๙ สุตตันต. เล่ม ๑ ทีฆนิกาย สीलขันธวรรค ข้อ ๓๗๗ หน้า ๓๖๖

**กามัจฉันโท ภิกขะเว อาวะระणे นีวะระणे เจตะโส อุปักกิเลโส ปัญญาเย
ทูปพะลীগะระणे* ๗**

ดูกรภิกษุทั้งหลาย **กามฉันทะเป็นธรรมเครื่องกั้น เป็นธรรมเครื่องห้าม เป็นอุปกิเลส**
ของจิต ทำปัญญาให้ทราวม

* พระไตรปิฎกบาลี เล่มที่ ๑๙ สุตต. ส. มหาวรรคโค ข้อ ๔๙๐ หน้า ๑๓๓

อัปปีสสาทา กามา วุตตา ภาคะวะตา พะหุทุกขา พะหุปายาสา อาทีนะโว เอตถะ ภียโย

กามทั้งหลายพระผู้มีพระภาคตรัสว่า **มีความยินดีน้อย** มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก
โทษในกามทั้งหลายนี้มากยิ่งนัก

อัญญักังกะลุปะมา กามา วุตตา ภาคะวะตา พะหุทุกขา พะหุปายาสา อาทีนะโว เอตถะ
ภียโย

มังสะเปสฺสุปะมา ... ตินุกฺกุปะมา ... อังการะกาสุปะมา ... สุปีนะกุปะมา ...

ยาจิตะกุปะมา ... รุกขะผะลุปะมา ... อะลิสฺสุนุปะมา ... สัตติสฺสุปะมา ...

สัปปะลิสฺสุปะมา กามา วุตตา ภาคะวะตา พะหุทุกขา พะหุปายาสา อาทีนะโว เอตถะ
ภียโยติ ๗

กามทั้งหลายพระผู้มีพระภาคตรัสว่า **เปรียบเหมือนโครงกระดูก ... เปรียบเหมือนชิ้นเนื้อ ... เปรียบเหมือนคบเพลิงหญ้า ... เปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิง ... เปรียบเหมือนความฝัน ... เปรียบเหมือนของยืมมา ... เปรียบเหมือนผลไม้ค้ำตัน ... เปรียบเหมือนเขียงลับเนื้อ ... เปรียบเหมือนดอกทล่าว ... เปรียบเหมือนห้วง**
 มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามทั้งหลายนี้มากยิ่งนัก

* สัปตภาณวรรคที่ ๗ ลิกขาบทที่ ๘ เรื่องพระอริฏฐะ มิจฉาทิฏฐิ พระไตรปิฎกภาษาไทย วินัย. เล่ม ๒ มหาวิภังค์ พุติยภาค ข้อ ๖๖๒ หน้า ๕๕๗

เนกขัมมสุข

สุข วิเวโก ตุฏฐัสสะ	สุตะธัมมัสสะ ปัสสะโต
อัพยาปัชชัง สุขัง โลเก	ปาณะภูเตสุ สยังเยโม
สุขา วิราคะตา โลเก	กามาňง สะมะตีกกะโม
อัสมิมานัสสะ โย วินะโย	เอตัง เว ปะระมัง สุขัน ติฯ

วิเวก เป็นความสุขของผู้สันโดษ ผู้มีธรรมปรากฏแล้ว ผู้เห็นอยู่
 ความไม่เบียดเบียน คือความสำรวมในสัตว์ทั้งหลาย เป็น**สุข**ในโลก
 ความเป็นผู้ปราศจากราคะ คือก้าวล่วงกามทั้งหลายได้ เป็น**สุข**ในโลก
 ส่วนการขจัดอัสมิมานะออกเสียได้ นั้นแลเป็น**สุข**อย่างยิ่ง

วิเวก สุข สันโดษ	เพราะเห็นโทษที่ได้ฟัง
ไม่เบียดเบียนมี สุข จัง	สำรวมระวังไม่พั้งกาย
สุข ปราศจากราคะ	ก้าวล่วงละกามทั้งหลาย
พ้นเทียบเปรียบหญิง - ชาย	สุข สบายที่สุดเอ๋ยฯ

มัจฉลินทสูตร อุทาน

คุหฺฏฐกสูตร

- ๑) ลัตโต คุหายัง พะหุณาภินฺโน
ทฺูเร วิเวกา หิ ตะถาวโร โส
ติฏฐัง นะโร โมหะนัสมิง ปะคัพฺโห
กามา หิ โลเก นะ หิ สุปปะหาเย.
- ๒) อิจฉานิทานา ภาวะสาตะพัทธา
ปัจฉา ปุเร วาปี อะเปกขะมานา
เต ทุปปะมุญจา นะ หิ อัญญะโมกขา
อิเมวะ กามะ ปุริเมวะ ชัปปัง.
- ๓) กามะสุ คิทธา ปะสุตา ปะมุฬฺหา
ทุกขุปะนิตา ปะริทเวะยัันติ
อะวะทานิยา เต วิสะเม นิวิฏฐา
กิงสุ ภาะวิสสามะ อิตโต จุตาเส.
- ๔) ตัสมั หิ ลิกเขถะ อิธะวะ ชันตุ
นะ ตัสสะ เหตุ วิสะมัง จะเรยยะ
ยัง กิณฺุจิ ชัณฺุญา วิสะมันฺติ โลเก
อัปฺปิณฺุหิทัง ชีวิทะมาหุ ธีรา.
- ๕) ปัสสามิ โลเก ปะริผันฺทะมานัง
หิณา นะรา มัจจุมุขะ ละปฺนติ
ปะชัง อิมัง ตัณฺุหะคะตัง ภาเวสุ
อะวีตะตฺุหาเส ภาวาภาเวสุ.
- ๖) มะมายิตะ ปัสสะถะ ผันฺทะมานะ
เอตัมปิ ทิสฺวา อะมะโม จะเรยยะ
มัจเฆวะ อัปฺโปทะเก ชีณะโสเต
ภาเวสุ อาลิตฺติมะกุปพะมาโน.
- ๗) อุโฆสุ อั้นฺเตสุ วิเนยยะ ฉันฺทัง
ยะทตตะคะระหิ ตะทะกุปพะมาโน
ผัสสัง ปะริณฺุญายะ อะนาหุคิทฺโต
นะ ลิปปะตี ทิฏฐะสุเตสุ ธีโร.
- ๘) ลัณฺุญัง ปะริณฺุญา วิตะเรยยะ ไอฆัง
อัพฺพุฬฺหะลโล จะระมฺปปะมตฺโต
ปะริคคะหะสุ มุณี โนปะลิตฺโต
นาสิสะตี โลกะมิมัง ปะรัณฺุจาตี.

ผู้ชองอยู่ในถ้ำ (คือกาย)

- ๑) **กาม**ช่อนไว้ หมายถึงเอา ในเงาถ้ำ ไกลวิเวก ถูกขังไว้ในกายกรง กัม-วน-คลำ บำเรอกาย ไม่หายหลง
กามนั้นคง จะละได้ ไม่ง่ายเลย
- ๒) ปรรณนา พันผูกภาพ ไม่จบเหตุ
หวนอดีต ห่วงอนาคต ไม่จบเลย กามกิเลส ใครเปลื้องเจ้า ได้เล่าเอ๋ย
ความคุ้นเคย พาโลดแล่น ในแดนกาม
- ๓) หมกในกาม ผูกในกาม เลยตามหลง
บ่นเพื่อพร่ำ ทุกข์กระหน่ำ ก็ซ้ำตาม วิ่งขึ้นลง ในกามเขต บ่เข็ดขาม
ตายแล้วข้าม สู่ภพไหน ก็โล่งใจ
- ๔) ฟุ้งหันมา ลึกษา ผู้มาเกิด
ประพฤติผิต ทุจริต เพราะติดเธอ อย่าละเมิด เพียงเพราะเหตุ-ไม่เสมอ
ปราชญ์ห้ามเปลอ รู้ชีวิต มีนิดเดียว
- ๕) เห็นหมู่สัตว์ ผลัดเปลี่ยน เวียนในภาพ
ปรรณนา ยังกาใจ พาไปเที่ยว สุขสยบ กามตัณหา พาประเดี้ยว
สู่ปากเคี้ยว มัจจุราช ไม่อาจพอ
- ๖) 'นี่ของเรา' 'นั่นของเรา' เอาไม่หยุด
ติดในภาพ จบที่ใด ก็ไม่พอ เหมือนปลาผูก ในบึงแห้ง แย่งกันหนอ
เห็นแล้วขอ คื่นของเขา อย่าเอาเลย
- ๗) ฟุ้งจัด ความหมายปอง สองส่วนสุด
ติดคนอื่น ว่าอย่างไร อย่าทำเลย ผัสสะหยุด ไม่ปรุงคิด คงจิตเฉย
รู้แล้วเมย สิ่งใดๆ ได้เห็นฟัง
- ๘) รู้สัญญา ข้ามลาห้วง-กามโอะฆะ
ถอนลูกศร เทียวจรไป สติยัง รู้สละ ไม่ติดรู้ อยู่หนหลัง
ก้าวพ้นหวัง โลกนี้-หน้า ไม่น่าเอา

ทฤษฎีอักษรศาสตร์

๑. วรรณคดี เว ทฤษฎีจะมะนาปี เอเก
วาทัญจะ ชาตัง มุณี โน อุเปติ

อะโถปิ เว ลัจจะมะนา วรรณคดี.
ตัลมา มุณี นัตถิ ชิโล กุหิณฺจจิ.

๒. สกัญหิ ทิฏฐิจฺจ กะถะมัจจะเยยยะ
สะยัง สมะตตานิ ปะกุปพะมาโน

ฉันทานุนีโต รุจिया นิวิฏฐิ.
ยะถา หิ ชาเนยยะ ตะถา วรรณคดี.

๓. โย อตตะโน ลีละวะตานิ ชันตุ
อะนะริยะธัมมัง กุสะลา ตะมาหุ

อะนานุฏฐิจะ ประระสะ ปาวะ.
โย อาตุมานัง สะยะมะวะ ปาวะ.

๔. ลันโต จะ ภิกขุ อะภินิพพุตโต
ตะมะริยะธัมมัง กุสะลา วรรณคดี

อิติหันทิ ลีละสุ อะกัตตะมาโน.
ยัสสุสสะทา นัตถิ กุหิณฺจจิ โลเก.

๕. ปะกัปปิตา ลังขะตา ยัสสะ ธัมมา
ยะทตตะนิ ปัสสะติ อานิสังลัง

ปรักขะตา ลันติ อะวีวะทาตา.
ตั้ง นิสสิโต กุปะปะปะฏิจจะ ลันติง.

๖. ทิฏฐินิเวสา นะ หิ ลีวาตีวัตตา
ตัลมา นะโร เตสุ นิเวสะเนสุ

ธัมเมสุ นิจเฉยยะ สะมุคคะหิตัง.
นิรัสสะตี อาทียะตี จะ ธัมมัง.

๗. โชนัสสะ หิ นัตถิ กุหิณฺจจิ โลเก
มายัญจะ มานัญจะ ปะหาเย โชน

ปะกัปปิตา ทิฏฐิ ภาวะภาวะเวสุ.
สะ เกนะ คัจเฉยยะ อะนุปะโย โส.

๘. อุปะโย หิ ธัมเมสุ อุเปติ วาทัง
อัตตา นิรัตตะนา นะ หิ ตัสสะ อตถิ

อะนุปะยัง เกนะ กะถัง วรรณคดี.
อะโรสิ โส ทิฏฐิมิธะวะ ลัพพันติ.

ปักหมุดทฤษฎี

๑. บางพวกเถียงใครๆ ด้วยใจคด
แต่慕尼 ไม่เข้า ไปลำเอียง

บ้างกำหนด “ลัทธิของข้า” เข้ามาเถียง
รู้ว่าเพียง หมุดบอก ตอกทำไม ?

๒. การก้าวล่วง ทฤษฎีตน มั่นงายหรือ
ปรุงทฤษฎี ขึ้นหลง ปักปลงใจ

ด้วยยึดถือ ตามใจชอบ ไม่บอกไข
เห็นอย่างไร จึงว่าไป ตามนั้นเลย

๓. ผู้ใดไร้ใครถาม พยายามอวด
นั่นมิใช่ อริยะ นะเพื่อนเอ๋ย

คอยสำรวจ คีลสำรวจ บอกเฉลย
เที่ยวเปิดเผย คุณธรรม นำอวดตัว

๔. สำหรับผู้สงบ จบเหตุร้อน
คงอยู่ใน อริยธรรม ไม่นำตัว

การขย้อน เอาศีลอวด นำปวดหัว
ทุกสิ่งทั่ว โลกนี้ มีเท่ากัน

๕. สิ่งปรุงแต่ง กำหนด ปรากฏชอบ
สงบใด ที่อาศัย อยู่บนมัน

มิขารอบเที่ยงแท้ ต้องแปรผัน
สงบนั้น ย่อมหวั่นไหว ไม่แน่นอน

๖. ยึดทฤษฎี แล้วหนอ ไปต่ออยาก
เพราะเหตุนั้น หมู่ประชา ในสาคร

ปักใจแล้ว ลำบาก จะถ่ายถอน
ปล่อยอันก่อน ยึดอันใหม่ ไม่ไปไกล

๗. ส่วนนักปราชญ์ สละขาด หมุดเหล่านี้
ทิ้งมายา มานะ ละทิ้งวไป

ไม่ให้มี ทฤษฎีจรด ภาพไหนๆ
เอาอะไร มานำเขา ผู้เบาตัว

๘. ผู้ไม่หลง ในธรรม ที่ทำเสียง
เมื่อไม่ยึด ไยต้องปล่อย ก็ลอยตัว

ใครจะเถียง กับเขา ผู้เบาหัว
สลัดทัว ทฤษฎีมี ที่นี้เอ๋ยฯ

ติสสเมตเตยยสูตร

๑. “เมถุนะมะนุยุตตัสสะ
 สุตฺวานะ ตะวะ สะสะนัง
 วิฆาตัง พฺรหฺมิ มาริสะ.
 วิเวเก ลิกขิสสามะเส.”
๒. “เมถุนะมะนุยุตตัสสะ
 มิจฉา จะ ปะฏิปัชชะติ
 มุสสะเต วาปี สะสะนัง.
 เอตัง ตัสฺมิง อะนาริยัง.
๓. เอโก ปุพเพ จะริตฺวานะ
 ยานัง ภันตัง วะ ตัง โลเก
 เมถุนัง โย นิเสวะติ.
 หีนะมาหุ ปุถุชชะนัง.
๔. ยะโส กิตติ จะ ยา ปุพเพ
 เอตัมปิ ทิสฺวา ลิกเขถะ
 หายะเต วาปี ตัสสะ สะ.
 เมถุนัง วิปะหาตะเว.
๕. ลังกัปปะหิ ปะเรโต โส
 สุตฺวา ปะเรสัง นิโฆลสัง
 กะปะเณ วิยะ ฉายะติ.
 มังกุ โหติ ตะถาวิโร.
๖. อะถะ ลัตถานิ กุรุเต
 เอสะ ชฺวีสสะ มะหาเคโร
 ปะระวาเทหิ โจทิตะ.
 โมสะวัชชัง ปะคาหะติ.
๗. ปันทิตโตติ สะมฺญญาโต
 อะถาปิ เมถุเน ยุตโต
 เอกะจะริยัง อะธิฏฺฐิตะ.
 มันโทวะ ปะริกิสสะติ.
๘. เอตะมาหีนะวัง ญัตฺวา
 เอกะจะริยัง ทฬัปปัง กะยิรา
 มุณี ปุพพาปะเร อิตฺถะ.
 นะ นิเสวะถะ เมถุนัง.
๙. วิเวกัณฺเณวะ ลิกเขถะ
 นะ เตะนะ เสฏฺฐิโน มฺญเณถะ
 เอตะทะรียานะมุตตะมัง.
 สะ เว นิพพานะสันติเก.
๑๐. วิตตัสสะ มุณีเน จะระโต
 โอฆะติณณัสสะ ปิหะยันติ
 กาเมสุ อะนะปะกชีเน.
 กาเมสุ คะธิตา ปะชา”ติ.

เมถุน มิใช่มิตร

ปัญหาของติสสเมตเตยยะ

(ท่านพระติสสเมตเตยยะได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้)

- ๑) “ขอพระองค์ทรงตรัสบอก ความซ้าซอก ของเมถุน
ได้ฟังแล้ว จักเห็นคุณ ของวิเวก เสกขาเพียร”

(พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เมตเตยยะ)

- ๒) “เมถุนทำให้เลอะ ยิงเสพเยอะ ยิงผิดเพี้ยน
มิจฉาทิฏฐิเวียน ‘อริยะ’ เห็น จากบุคคล
- ๓) วิญญู อยู่โดดเดี่ยว ภายหลังเที่ยว เสพกามกล
เลื่อมหายกลายเป็นฤษุน ตั้งรถยนต์ เล่นตกทาง
- ๔) ยศ เกียรติ สมบัติ ผล ในเบื้องต้น ย่อมเสื่อมร้าง
เข้าใจ ในหนทาง จงปลีกห่างเมถุนธรรม
- ๕) กามคิด เข้าปิดครอบ จิตเคยชอบ ก็ครอบดำ
คนเขา ตำหนิคำ เกื้อเขินอ้า-อึ้งซึ้งไป
- ๖) ถูกเขาตักเตือนอยู่ สร้างศัตรู คัสตราใจ
กลบเกลื่อนด้วยเท็จใหญ่ ราคะใหม่ ให้ชุ่มหมอง
- ๗) บัณฑิต ได้สมญา เที่ยวเอกา ไร้คู่ครอง
ภายหลัง เมถุนข้อง ความมืดหมอง ก็ครองใจ
- ๘) มุนีเห็นโทษแล้ว มุ่งแก้วักล้าจาริกไป
ผู้เดียว ไม่เกี่ยวใคร ไม่เข้าใกล้ เมถุนทราวม
- ๙) คึกษา หาวิเวก เป็นกิจเอก วิเศษงาม
ไม่ยกตนเป็นพราหมณ์ มีนิพพาน อยู่ข้างกาย
- ๑๐) มุนีมีจิตว่าง ซ้ำมั่วหวังงาม อย่างง่ายตาย
หมุ่สัตว์วิจฉาหลาย ต่างก็หมาย หายจากกามฯ”

มกราคม

๑. “ทิสฺวานะ ตัณหัง อะระติง ระคฺญจะ นาโหสิ จันโท อะปิ เมถุนฺลิมิง.
กิเมวิทัง มุตตะกะวีสะปุณณัง ปาหาปิ นัง สัมมุติตุง นะ อิจเณ”.
๒. “เอตาทิสฺง เจ ระตะนัง นะ อิจฉะลิตี นาริง นะรินเทหิ พะหุหิ ปัตติตัง.
ทิฏฐิคะตัง สีละวะตัง นุ ชีวิทัง ภาวูปะปัตติญจะ ะเวลิตี กิทิสฺง”.
๓. “อิทัง ะหามิตี นะ ตัสสะ โหติ (มาคณฺฐิยาติ ภาควา)
ธัมเมสุ นิจเจยยะ สะมุคคะหิตัง.
ปัสสญจะ ทิฏฐิสฺสุ อะนุคคะหายะ
อัชฌัตตะสันตัง ปะจันัง อะทิสฺง”.
๔. “วินิจจะยา ยานิ ปะกัปปิตานิ (อิติ มาคณฺฐิโย)
เต เว มุณี พฺรูลิ อะนุคคะหายะ.
อัชฌัตตะสันตตีติ ยะเมตตะมัตถัง
กะถัง นุ ธีเรหิ ปะเวทิตัง ตัง”.
๕. “นะ ทิฏฐิยา นะ สุตฺติยา นะ ญาเณนะ (มาคณฺฐิยาติ ภาควา)
สีลฺพะเตนาปิ นะ สุกฺขิมาหะ.
อะทิฏฐิยา อัสนฺติยา อะญาณา
อะสีละตา อัพพะตา โนปิ เตนะ.
เอเต จะ นิสฺสชชะ อะนุคคะหายะ
สันโต อะนิสฺสาเย ภาวัง นะ ชฺชเป”.
๖. “โน เจ กิระ ทิฏฐิยา นะ สุตฺติยา นะ ญาเณนะ (อิติ มาคณฺฐิโย)
สีลฺพะเตนาปิ นะ สุกฺขิมาหะ.
อะทิฏฐิยา อัสนฺติยา อะญาณา
อะสีละตา อัพพะตา โนปิ เตนะ.
มัญญามะหัง โมมุหะเมวะ ธัมมัง
ทิฏฐิยา เอเก ปัจเจนติ สุกฺขิง”.

เมถุนและทิวฎี

ตอบปัญหามาคันทิยพราหมณ์

(พระผู้มีพระภาคตรัสแก่มาคันทิยพราหมณ์พร้อมภรรยา ดังนี้)

๑. เห็นตักหนา ราคา อรดี ไม่ยินดี ไม่ต้องพูดถึงเมถุน
เต็มด้วยมธุและคฤหา ให้การุณย์ แม้ทำฝุ่น ยังไม่อยาก ล้มผัสเลย

(มาคันทิยพราหมณ์ทูลถาม ดังนี้)

๒. หากใจท่านไม่ยินดี อิตถิรัทธนะ ที่ราชะ จอมเทพ เสพเสวย
ศีล วัตตะ ชีวิต ทิวฎีเคย จงเฉลย เกิดในภาพ มาทำไม?

(พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า มาคันทิยะ)

๓. การตัดสินธรรมใด แล้วถ้อมัน สิ่งอันนั้น ของเรา หามีไม่
พิจารณา โทษทิวฎีที่ติดไป พบสงบ ภายในใจ จึงได้เย็น

(มาคันทิยพราหมณ์ทูลถาม ดังนี้)

๔. ทิวฎีใดที่ใจกำหนดแล้ว มุนินทร์ แคล้วทิวฎีนั้น เพราะทันเห็น
ก็ความหมาย ภายในสงบเย็น นั้น มันเป็น เช่นใดหนอ? พ่อมุนินทร์

(พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มาคันทิยะ)

๕. ไม่ใช่เพราะได้เห็น ฟัง หรือ รู้ ทั้งมิใช่ เพราะอยู่ด้วยพรตศีล
แต่ถ้าขาด ก็ไม่อาจ พิสุทธิอินทร์ สละสิ้น สงบอยู่ ฐฎีภักขา

(มาคันทิยพราหมณ์กราบทูล ดังนี้)

๖. ไม่ใช่เพราะได้เห็น ฟัง หรือ รู้ ทั้งมิใช่ เพราะอยู่พรตศีลไหน
แต่ถ้าขาด ก็ไม่อาจ พิสุทธิใด ไม่เข้าใจ ตอบอย่างไร ให้ข้าฯ งง

๗. “ทิวัญญจะ นิสสาเย อะนุญจะมานิ (มาคณฺฐิยาติ ภควา)
สะมุคคะหิเตสุ ปะโมหะมาคา.
อิโต จะ นาทักขิ อะณุมปิ สัญญัง
ตัสมา ตูวัง โมหะเต ทะหาสิ.

๘. “สะโม วิเสสี อุทะ วา นิหิโน
ตีสุ วิธาสุ อะวิกัมปะมานิ

โย มัญญะตี โส วิวะเทถะ เตนะ.
สะโม วิเสสีติ นะ ตัสสะ โหติ.

๙. “สัจจันติ โส พราหมะเณ กิง วะเทยยะ
ยัสมิง สะมัง วิสะมัง วาปิ นัตถิ

มุสาติ วา โส วิวะเทถะ เกนะ.
สะ เกนะ วาทัง ปะฐิสัญญะเย.

๑๐. “โอกัง ปะหายะ อะนิเกตะสาโร
กาเมหิ รัตโต อะปุเรกขะราโน

คาเม อะกุปพัง มุณี สันถะวานิ.
กะถัง นะ วิคคัยหะ ชะเนนะ กะยิรา.

๑๑. “เยหิ วิวิตโต วิจะเรยยะ โลก
ชะลัมพุชัง กัณตะกัง วาริซัง
เอวัง มุณี สันติวาโท อะคิทธิ

นะ ตานิ อุกคัยหะ วะเทยยะ นาโค.
ยะถา ชะเลนะ ปังเกนะ จะนุปะลิตตัง.
กาเม จะ โลก จะ อะนุปะลิตโต.

๑๒. “นะ เวทะคุ ทิวัญญิยาเยโก นะ มุติยา
นะ กัมมุนา โนปิ สุเตนะ เนยโย

สะ มานะเมติ นะ หิ ตัมมะโย โส.
อะนุปะนิโต สะ นิเวสะเนสสุ.

๑๓. “สัญญาวิรัตตัสสะ นะ สันติ คันถา
ปัญญาวิมุตตัสสะ นะ สันติ โมหา.
สัญญัญจะ ทิวัญญจะ เย อัคคะเหสุง
เต ฆัญญะยันตา วิจะรันติ โลก”ติ.

(พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มาคันทิยะ)

๗. เธออาศัยทิฏฐิ จึงเที่ยวถาม
เพราะสำคัญสัญญาผิด คิดว่าตรง

หากยึดตามทิฏฐิ ให้คิดหลง
เลยพาง ไล่จับเงา ไม่เข้าใจฯ

๘. เพราะสำคัญ ต่ำ สูง หรือเสมอ
ผู้ไม่มีความสำคัญอย่างนั้นไป

วิวาทเธอ จึงเป็น เห็นเงื่อนไข
ไม่หวั่นไหว แบ่งทำ ให้ลำเอียง

๙. 'นี่แท้จริง' มุนี้หนึ่งจะกล่าวหรือ
สำหรับผู้ สูง ต่ำ ไม่นำเรียง

'นี่แท้จ' ถือตั้งไว้ หาใครเถียง
เขาจะเถียง กับใครไหน ให้รำคาญ

๑๐. ผู้ละถิ่น บินไป อิศระ
ไม่หวังใด ไม่ผูกใคร ใจเบิกบาน

ใจชนะ กิเลสสิ้น ทุกถิ่นฐาน
ไม่ยึดถิ่นงาน แย้งเถียง เขาเพียงมอง

๑๑. วางสิ่งใด จาริกไป ในโลกนั้น
เปรียบดอกบัว เกิดจากตม กลับพื้นคลอง

ไม่ยึดถิ่น ปราศรัย ไม่ชุ่นหมอง
กล่าวแต่ของ สงบ ไม่คบงาม

๑๒. ผู้จบเวท ไม่ไหลไป ในทิฏฐิ
ไม่ถูกนำ ให้ทำกรรม ฟังตามฯ

ไม่ดำริ เนื่องโลก มานะสาม
จิตงดงาม ไม่อาลัย ในความคง

๑๓. เว้นสัญญา ไร้กิเลส เครื่องร้อยรัด
แต่ถ้าใคร ยังยึดชิด ทิฏฐิตรง

จิตสลัด อวิชา พาลุ่มหลง
เขาก็คง เทียวกระทบ ภาพอีกนานฯ

อุปกิเลส เครื่องเศร้าหมองจิต ๑๖

(หันทะ มะยัง โสพะสะอุปปะกิเลสสะคาถาโย ภะณามะ เส)

อะภิชฌาวิสะมะโลโก ความโลภเฟื่องเล็งอยากได้ของเขา

โทโส ความประทุษร้ายเขา ความหงุดหงิด ชุ่นเคือง

โกธ ความโกรธเคืองเขา

อุปปะนาโห ความผูกเวรหมายมั่นกัน

มักโข ความลบหลู่คุณเขา

การลบหล้างปิดซ่อนคุณค่าความดีของผู้อื่น

ปะลาโส ความดีเสมอ ยกตัวขึ้นเทียมเขา

เอาตัวขึ้นตั้งขวางไว้ ไม่ยอมให้ใครดีกว่าตน

อิสสา ความริษยาเขา

มัจจะริยัง ความตระหนี่หวงแหน แบ่งแยกกีดกัน

เรื่องที่อยู่อาศัย ที่องถินดินแดน

เรื่องการได้ลาภผลประโยชน์

เรื่องพงศ์เผ่าเหล่ากอชาติพันธุ์พวกพ้อง

เรื่องชนชั้นวรรณะสีผิว และเรื่องวิชาความรู้

ผลสำเร็จทางภูมิธรรมภูมิปัญญา

มายา ความเป็นคนเจ้าเล่ห์เจ้ากล กลบเกลื่อนสิ่งไม่ดีที่ตนทำได้

สาถะยยัง ความโอ้อวดตัวให้ยิ่งกว่าคุณที่มีอยู่

ถัมภโ ความแข็งกระด้างดื้อดึง

เมื่อเขาลังสอนว่ากล่าวโดยธรรมโดยชอบ

สารัมโก ความปรารถน^๑ไม่ยอมตาม ไม่ลดละ ไม่ลดราวาคอก
หาเหตุผลมาอ้าง หุ่นเถียงต่างๆ
เมื่อขณะเข^๒ว่ากล่าวโดยธรรมโดยชอบ

มานโ ความเย่อหยิ่งถือเราถือเขา ถือตัวถือตน

อะติมานโ ความดูถูกล่วงเกินผู้อื่น

มะโท ความเมาหลงในร่างกายที่ทรุดโทรม

ด้วยความชรา^๓มีอยู่ทุกวันๆ

สำคัญว่ายังหนุ่มสาวอยู่ มัวหลงไป

เมาหลงในร่างกายที่ป่วยไข้^๔อยู่เป็นนิจ

ต้องกินยา^๕คือขำ^๖น้ำทุกเช้าค่ำ

สำคัญว่าไม่มีโรค เป็นสุขสบาย มัวหลงไป

เมาหลงในชีวิตที่เป็นของไม่เที่ยง

อาจดับไปดังประทีป^๗จุดไว้ในที่แจ้ง ฉะนั้น

สำคัญว่าจะไม่ตาย มัวหลงไป

ปะมาโท ความประมาท การเป็นอยู่อย่างขาดสติ

ดำเนินชีวิตตกลงไปในทางเสื่อม

ละเลยหน้าที่ที่พึงรับผิดชอบ

ปล่อยโอกาสสำหรับความดีงาม

และความเจริญก้าวหน้าให้ผ่านไป

ไม่ตระหนักในสิ่งที่พึงทำและพึงเว้น ประมาทไป

อุปกิเลสเครื่องเศร้าหมองใจ ๑๖ ข้อ^๘นี้ มีอยู่ในผู้ใด

จิตของผู้นั้นย่อมขุ่นมัว รับคุณธรรมได้ยาก

ดุจผ้าเปื้อน^๙เปื้อนสกปรก ย้อมให้ดีไม่ได้ ดังนี้แล

ปริหานาย อปริหานาย सूत्र

อภฺจเม ภิกฺขเว ฅมฺมา เสกฺขสฺส ภิกฺขุโน **ปริหานาย** สํวตฺตนฺตํ ๑

กตเม อภฺจ ๑

๑. กมฺมารามตา,
๒. ภสฺสํารามตา,
๓. นินฺทํารามตา,
๔. สงฺคณิการามตา,
๕. อินฺทริเยสฺส อคฺคตฺตทวารตา,
๖. โภชเน อมตฺตตฺตมฺมตา,
๗. สํสคฺคารามตา,
๘. ปปฺปญฺจารามตา ๑

อิเม ไช ภิกฺขเว อภฺจ ฅมฺมา เสกฺขสฺส ภิกฺขุโน **ปริหานาย** สํวตฺตนฺตํ ๑

อภฺจเม ภิกฺขเว ฅมฺมา เสกฺขสฺส ภิกฺขุโน **อปริหานาย** สํวตฺตนฺตํ ๑

กตเม อภฺจ ๑

๑. นกมฺมารามตา,
๒. นภสฺสํารามตา,
๓. นนินฺทํารามตา,
๔. นสงฺคณิการามตา,
๕. อินฺทริเยสฺส คฺคตฺตทวารตา,
๖. โภชเน มตฺตตฺตมฺมตา,
๗. อสํสคฺคารามตา,
๘. นิปฺปปฺปญฺจารามตา ๑

อิเม ไช ภิกฺขเว อภฺจ ฅมฺมา เสกฺขสฺส ภิกฺขุโน **อปริหานาย** สํวตฺตนฺตํ ๑

เหตุให้พระเสขะ เลื่อม หรือไม่เลื่อม

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๘ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเลื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นเสขะ ธรรม ๘ ประการ มีอะไรบ้าง ?

๑. ความเป็นผู้ชอบการงาน
๒. ความเป็นผู้ชอบการพูดคุย
๓. ความเป็นผู้ชอบการนอนหลับ
๔. ความเป็นผู้ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่
๕. ความเป็นผู้ไม่คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย
๖. ความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค
๗. ความเป็นผู้ชอบธรรมเป็นเครื่องข้อง
๘. ความเป็นผู้ชอบปปัญจธรรม (ธรรมที่ทำให้เห็นช้า คือ ตัณหา มานะ ทิฏฐิ)

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๘ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเลื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นเสขะ

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๘ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นเสขะ ธรรม ๘ ประการ มีอะไรบ้าง ?

๑. ความเป็นผู้ไม่ชอบการงาน
๒. ความเป็นผู้ไม่ชอบการพูดคุย
๓. ความเป็นผู้ไม่ชอบการนอนหลับ
๔. ความเป็นผู้ไม่ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่
๕. ความเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย
๖. ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภค
๗. ความเป็นผู้ไม่ชอบธรรมเป็นเครื่องข้อง
๘. ความเป็นผู้ไม่ชอบปปัญจธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๘ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นเสขะ

กุสืตวตถุณี

อภุจมานิ ภิกขเว กุสืตวตถุณี ฯ

กตมานิ อภุจ ฯ

{๑} อิท ภิกขเว ภิกขุณา กมมํ กตตพพํ โหติ.

ตสฺส เอวํ โหติ “กมมํ โข เม กตตพพํ ภวิสฺสติ. กมมํ โข ปน เม กโรนตสฺส กาโย กิลมิสฺสติ. หนฺนทาหํ นิปชฺชามิตี. โส นิปชฺชติ, น วีริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺติตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยา.

อิหํ ภิกขเว ปจฺจํ กุสืตวตถุ ฯ

{๒} ปฺน จปรํ ภิกขเว ภิกขุณา กมมํ กตํ โหติ.

ตสฺส เอวํ โหติ “อหํ โข กมมํ อกาสิ. กมมํ โข ปน เม กโรนตสฺส กาโย กิลนฺโต, หนฺนทาหํ นิปชฺชามิตี. โส นิปชฺชติ, น วีริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺติตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยา.

อิหํ ภิกขเว หุติยํ กุสืตวตถุ ฯ

{๓} ปฺน จปรํ ภิกขเว ภิกขุณา มคฺโค คนฺตพฺโพ โหติ.

ตสฺส เอวํ โหติ “มคฺโค โข เม คนฺตพฺโพ ภวิสฺสติ. มคฺคํ โข ปน เม คจฺฉนตสฺส กาโย กิลมิสฺสติ. หนฺนทาหํ นิปชฺชามิตี. โส นิปชฺชติ, น วีริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺติตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยา.

อิหํ ภิกขเว ตติยํ กุสืตวตถุ ฯ

เหตุแห่งความเกียจคร้าน

ภิกษุทั้งหลาย กุสืตวัตถุ (เหตุแห่งความเกียจคร้าน) มี ๘ ประการ

กุสืตวัตถุ ๘ ประการ มีอะไรบ้าง ?

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ มีงานที่ต้องทำ

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า “เราจักต้องทำงาน เมื่อเราทำงานอยู่ กายจักเมื่อยล้า อย่างกระนั้นเลย เราจะนอน” เธอจึงนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นกุสืตวัตถุ ประการที่ ๑

๒. ภิกษุทำงานแล้ว

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า “เราได้ทำงานแล้ว เมื่อเราทำงาน กายเมื่อยล้าแล้ว อย่างกระนั้นเลย เราจะนอน” เธอจึงนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นกุสืตวัตถุ ประการที่ ๒

๓. ภิกษุต้องเดินทาง

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า “เราจักต้องเดินทาง เมื่อเราเดินทาง กายจักเมื่อยล้า อย่างกระนั้นเลย เราจะนอน” เธอจึงนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นกุสืตวัตถุ ประการที่ ๓

{๔} ปุณ จปรํ ภิกขเว ภิกขุณา มคฺโค คโต โหติ.

ตสฺส เอวํ โหติ “อหํ โข มคฺคํ อคมาสี. มคฺคํ โข ปน เม คจฺจโต กาโย กิลนฺโต, หนฺนทาหํ นิปชฺชามิตี. โส นิปชฺชติ, น วิริยํ อารภาติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺติคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาเย.

อิหํ ภิกขเว จตฺตถํ กุสีตวตฺถุ ๕

{๕} ปุณ จปรํ ภิกขเว ภิกขุ คามํ वा न्निคमं वा पिण्डथाय जरन्तो न लभति लुण्ठस वा पणितस वा मोक्षसस यาวत्तถं पारिप्पुरी.

ตสฺส เอวํ โหติ “อหํ โข คามํ वा น्นิคมं वा पिณฺฑथाเย จรนฺโต นาลตถํ ลุณฺธสฺส वा ปณฺธิตสฺส वा โภชนสฺส ยาวตฺถถํ ปาริप्पुरी. ตสฺส เม กาโย กิลนฺโต อกมฺมณฺโณ. หนฺนทาหํ นิปชฺชามิตี. โส นิปชฺชติ, น วิริยํ อารภาติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺติคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาเย.

อิหํ ภิกขเว ปณฺจจมํ กุสีตวตฺถุ ๕

{๖} ปุณ จปรํ ภิกขเว ภิกขุ คามํ वा न्निคमं वा पिण्डथाय जरन्तो लभति लुण्ठस वा पणितस वा मोक्षसस यาวत्तถं पारिप्पुरी.

ตสฺส เอวํ โหติ “อหํ โข คามํ वा น्นิคมं वा पिณฺฑथाเย จรนฺโต อลตถํ ลุณฺธสฺส वा ปณฺธิตสฺส वा โภชนสฺส ยาวตฺถถํ ปาริप्पुरी. ตสฺส เม กาโย ครุโก อกมฺมณฺโณ, มาสาจิตํ มณฺเณ, หนฺนทาหํ นิปชฺชามิตี. โส นิปชฺชติ, น วิริยํ อารภาติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺติคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาเย.

อิหํ ภิกขเว ฉมฺมจํ กุสีตวตฺถุ

๔. ภิกษุเดินทางแล้ว

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า “เราเดินทางแล้ว เมื่อเราเดินทาง กายเมื่อยล้าแล้ว อยากระนั้นเลย เราจะนอน” เธอจึงนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นกุสัต์วัตถุ ประการที่ ๔

๕. ภิกษุเที่ยววิณฑบาตตามหมู่บ้านหรือนิคม ไม่ได้โภชนะเศร้าหมอง หรือประณีตบริบูรณ์เพียงพอตามต้องการ

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า “เราเที่ยววิณฑบาตตามหมู่บ้านหรือนิคม ก็ไม่ได้โภชนะเศร้าหมอง หรือประณีตบริบูรณ์เพียงพอตามต้องการ กายของเรา นั้นเมื่อยล้าแล้ว ไม่ควรแก่การงาน อยากระนั้นเลย เราจะนอน” เธอจึงนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นกุสัต์วัตถุ ประการที่ ๕

๖. ภิกษุเที่ยววิณฑบาตตามหมู่บ้านหรือนิคม ได้โภชนะเศร้าหมอง หรือประณีตบริบูรณ์เพียงพอตามต้องการ

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า “เราเที่ยววิณฑบาตตามหมู่บ้านหรือนิคม ได้โภชนะเศร้าหมองหรือประณีตบริบูรณ์เพียงพอตามต้องการแล้ว กายของเรา นั้นหนัก ไม่ควรแก่การงาน เหมือนถั่วหมัก อยากระนั้นเลย เราจะนอน” เธอจึงนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นกุสัต์วัตถุ ประการที่ ๖

๗. ภิกษุเกิดมีอาพาธขึ้นเล็กน้อย

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า “เราเกิดมีอาพาธขึ้นเล็กน้อยแล้ว มีข้ออ้างที่จะนอนได้ อย่างกระนั้นเลย เราจะนอน” เธอจึงนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นกุสัลัตถุ ประการที่ ๗

๘. ภิกษุหายอาพาธแล้ว แต่หายอาพาธยังไม่นาน

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า “เราหายอาพาธแล้ว แต่หายอาพาธยังไม่นาน กายของเรา นั้น ยังอ่อนแอ ไม่ควรแก่การงาน อย่างกระนั้นเลย เราจะนอน” เธอจึงนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นกุสัลัตถุ ประการที่ ๘

ภิกษุทั้งหลาย กุสัลัตถุ ๘ ประการ เป็นอย่างนี้แล

ลุกขึ้นเถิด ภิกษุ ตื่นขึ้นเถิด

กระลับกระส่าย กายร้อนกลับนอนวัน

บวชมาแล้ว จากเรือนด้วยศรัทธา

สติกล้า ศรัทธาตั้ง นั่ง-เดิน-ยืน

อย่าเพลินเพลิด ปล่อยจิต คิดเพื่อฝัน

ศรमारป็นปักกมล ทนกล้ากลิ่น

บรรพชา แห่งสำนัก เพื่อฝึกฝน

ผัดวันคืน ย่อหย่อนนอนอยู่ไย ฯ

อารพภูวตถุณี

อภุจมานิ ภิกขเว อารพภูวตถุณี ฯ

กตมานิ อภุจฯ

{๑} อิท ภิกขเว ภิกขุณา กมมํ กตตพพํ โหติ.

ตสฺส เอวํ โหติ “กมมํ โข เม กตตพพํ ภวิสฺสตี. กมมํ โข ปน เม กโรนฺเตน น สุกโร พุทฺธานํ สาสนํ มนสิกาตุํ. นนฺทาหํ ปฏฺิกจฺเจว วีริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺตฺตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาयाติ. โส วีริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺตฺตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาया.

อิทํ ภิกขเว ปจฺมํ อารพภูวตถุ ฯ

{๒} ปฺน จปรํ ภิกขเว ภิกขุณา กมมํ กตํ โหติ.

ตสฺส เอวํ โหติ “อหํ โข กมมํ อกาสิ กมมํ โข ปนาหํ กโรนฺโต นาสกฺขี พุทฺธานํ สาสนํ มนสิกาตุํ. นนฺทาหํ วีริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺตฺตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาयाติ. โส วีริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺตฺตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาया.

อิทํ ภิกขเว ทฺติยํ อารพภูวตถุ ฯ

{๓} ปฺน จปรํ ภิกขเว ภิกขุณา มคฺโค คนฺตพฺโพ โหติ.

ตสฺส เอวํ โหติ “มคฺโค โข เม คนฺตพฺโพ ภวิสฺสตี. มคฺคํ โข ปน เม คจฺฉนฺเตน น สุกโร พุทฺธานํ สาสนํ มนสิกาตุํ. นนฺทาหํ ปฏฺิกจฺเจว วีริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺตฺตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาयाติ. โส วีริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺตฺตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาया.

อิทํ ภิกขเว ตฺติยํ อารพภูวตถุ ฯ

เหตุปรารภความเพียร

ภิกษุทั้งหลาย อารัมภัตถุ มี ๘ ประการ

อารัมภัตถุ ๘ ประการ มีอะไรบ้าง ?

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ มีงานที่จะต้องทำ

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า “เราจักต้องทำงาน เมื่อเราทำงาน การจะใส่ใจคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า มิใช่ทำได้ง่าย อย่างกระนั้นเลย เราจะรีบปรารภความเพียรเสียก่อน เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง” เธอจึงปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นอารัมภัตถุ ประการที่ ๑

๒. ภิกษุทำงานแล้ว

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า “เราทำงานแล้ว เมื่อทำงาน ก็ไม่สามารถที่จะใส่ใจคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้ อย่างกระนั้นเลย เราจะรีบปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง” เธอจึงปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นอารัมภัตถุ ประการที่ ๒

๓. ภิกษุต้องเดินทาง

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า “เราจักต้องเดินทาง การที่เราเดินทางอยู่ จะใส่ใจคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามิใช่ทำได้ง่าย อย่างกระนั้นเลย เราจะรีบปรารภความเพียรเสียก่อน เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง” เธอจึงปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นอารัมภัตถุ ประการที่ ๓

{๔} ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุณา มคฺโค คโต โหติ.

ตสฺส เอวํ โหติ “อหํ โข มคฺคํ อคมาสี. มคฺคํ โข ปนาหํ คจฺจนโต นาสกฺขี พุทฺธานํ สาสนํ มนสิกาตุํ. หนฺนทาหํ วีริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺติตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาयाติ. โส วีริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺติตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาया.

อิหํ ภิกฺขเว จตฺตถํ อารพฺภาวตฺถุ ๑

{๕} ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ คามํ वा นิคมํ वा ปิณฺฑทาย จรฺนโต น ลภติ ลฺลขสฺส वा ปณฺีตสฺส वा โภชนสฺส ยาวทตฺถํ ปาริปุรี.

ตสฺส เอวํ โหติ “อหํ โข คามํ वा นิคมํ वा ปิณฺฑทาย จรฺนโต นาลตฺถํ ลฺลขสฺส वा ปณฺีตสฺส वा โภชนสฺส ยาวทตฺถํ ปาริปุรี. ตสฺส เม กาโย ลหุโก กมฺมณฺเญ. หนฺนทาหํ วีริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺติตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาयाติ. โส วีริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺติตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาया. อิหํ ภิกฺขเว ปณฺจมํ อารพฺภาวตฺถุ ๑

{๖} ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ คามํ वा นิคมํ वा ปิณฺฑทาย จรฺนโต ลภติ ลฺลขสฺส वा ปณฺีตสฺส वा โภชนสฺส ยาวทตฺถํ ปาริปุรี.

ตสฺส เอวํ โหติ “อหํ โข คามํ वा นิคมํ वा ปิณฺฑทาย จรฺนโต อลตฺถํ ลฺลขสฺส वा ปณฺีตสฺส वा โภชนสฺส ยาวทตฺถํ ปาริปุรี. ตสฺส เม กาโย พลวา กมฺมณฺเญ. หนฺนทาหํ วีริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺติตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาयाติ. โส วีริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺติตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาया. อิหํ ภิกฺขเว ฉญฺจํ อารพฺภาวตฺถุ ๑

๔. ภิกษุเดินทางแล้ว

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า “เราเดินทางแล้ว เมื่อเดินทาง ก็ไม่สามารถจะใส่ใจคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้ อย่างกระนั้นเลย เราจะรีบปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง” เธอจึงปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นอรัมภวัตตฤ ประการที่ ๔

๕. ภิกษุเที่ยวบิณฑบาตตามหมู่บ้านหรือนิคม ไม่ได้โภชนะเศร้าหมอง หรือประณีตบริบูรณ์เพียงพอตามต้องการ

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า “เราเที่ยวบิณฑบาตตามหมู่บ้านหรือนิคม ก็ไม่ได้โภชนะเศร้าหมองหรือประณีตบริบูรณ์เพียงพอตามต้องการ กายของเรานั้นเบา ควรแก่การงาน อย่างกระนั้นเลย เราจะรีบปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง” เธอจึงปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นอรัมภวัตตฤ ประการที่ ๕

๖. ภิกษุเที่ยวบิณฑบาตตามหมู่บ้านหรือนิคม ได้โภชนะเศร้าหมอง หรือประณีตบริบูรณ์เพียงพอตามต้องการ

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า “เราเที่ยวบิณฑบาตตามหมู่บ้านหรือนิคม ได้โภชนะเศร้าหมองหรือประณีตบริบูรณ์เพียงพอตามต้องการแล้ว กายของเรา นั้นมีกำลัง ควรแก่การงาน อย่างกระนั้นเลย เราจะรีบปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง” เธอจึงปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นอรัมภวัตตฤ ประการที่ ๖

{๗} ปุณ จปรํ ภิกขเว ภิกขุโน อุปปนโน โหติ อปฺปมตฺตโก อาพาโธ.

ตสฺส เอวํ โหติ “อุปปนโน โข เม ยมํ อปฺปมตฺตโก อาพาโธ. จานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ. ยํ เม อาพาโธ ปวทฺธเมยฺย. หนฺนทาหํ ปฏิกจฺเจว วีริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺติตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาयाติ. โส วีริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺติตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาय.

อิหํ ภิกขเว สत्ตมํ อารพฺภวตฺถุ ๕

{๘} ปุณ จปรํ ภิกขเว ภิกขุ คิลานา วุฏฺฐิตโ หติ อจิริวุฏฺฐิตโ เคลณฺณา.

ตสฺส เอวํ โหติ “อิหํ โข คิลานา วุฏฺฐิตโ อจิริวุฏฺฐิตโ เคลณฺณา. จานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ. ยํ เม อาพาโธ ปจฺจุทวตฺเตยฺย. หนฺนทาหํ ปฏิกจฺเจว วีริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺติตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาयाติ. โส วีริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺติตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาय.

อิหํ ภิกขเว อฏฺฐมํ อารพฺภวตฺถุ ๕

อิมานิ โข ภิกขเว อฏฺฐ อารพฺภวตฺถุนีติ ๕

พระไตรปิฎกบาลี เล่มที่ ๒๓

สุตฺต. อัง. (๔): สุตฺตก-อฏฺฐก-นวกนฺิปาตา

ข้อ ๑๘๓-๑๘๖ หน้า ๓๔๓-๓๔๗

๗. ภิกษุเกิดมีอาพาธขึ้นเล็กน้อย

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า “เราเกิดมีอาพาธขึ้นเล็กน้อยแล้ว เป็นไปได้ที่อาพาธของเราจะพึงรุนแรงขึ้น อย่างกระนั้นเลย เราจะรีบปรารภความเพียรเสียก่อน เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง” เธอจึงปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นอาร์มภวัตถุ ประการที่ ๗

๘. ภิกษุหายอาพาธแล้ว แต่หายอาพาธยังไม่นาน

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า “เราหายอาพาธแล้ว แต่หายอาพาธยังไม่นาน เป็นไปได้ที่อาพาธของเราจะพึงกลับกำเริบขึ้น อย่างกระนั้นเลย เราจะรีบปรารภความเพียรเสียก่อน เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง” เธอจึงปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นอาร์มภวัตถุ ประการที่ ๘

ภิกษุทั้งหลาย อาร์มภวัตถุ ๘ ประการ เป็นอย่างนี้แล

ประธานวัคคะ

[๑] จตุตถาริmani ภิกขเว **สมมุปปธานานิ**.

กตมานิ จตุตถาริ ?

อิธ ภิกขเว ภิกขุ อรูปปนุหนานं ปาปกานं อกุสลานं ฐมฺมานं อรูปปาทาย จฺหนํ
ชเนติ วายมตี วีริยํ อารภาติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ.

อรูปปนุหนานं ปาปกานं อกุสลานं ฐมฺมานं ปทานาย จฺหนํ ชเนติ วายมตี วีริยํ
อารภาติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ.

อรูปปนุหนานं กุสลานं ฐมฺมานं อรูปปาทาย จฺหนํ ชเนติ วายมตี วีริยํ อารภาติ จิตฺตํ
ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ.

อรูปปนุหนานं กุสลานं ฐมฺมานं จิตฺติยา อสมฺโมสาย ภियโยภาวาย เวปุลฺลํ
ภาวนาย ปาริปุริยา จฺหนํ ชเนติ วายมตี วีริยํ อารภาติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ.

อิmani โข ภิกขเว จตุตถาริ สมมุปปธานานีติ ฯ

สมมุปปธานา มารเชยยาภิกขุตา

เต อลิตา ชาติมรณภยสฺส ปารคฺค

เต ตฺถลิตา เชตฺวาน มารํ สวาหนํ

เต อนเชา (สพฺพํ) นมุจฺฉิปลํ อฺปาตีวตฺตตา

(เต สฺขิตฺตาตี)

ประธานสูตร

ว่าด้วยเรื่องความเพียรสี่

[๑] ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สัมมัปปธาน ๔ (ความเพียรชอบ) นี้.

สัมมัปปธาน ๔ เป็นไฉน ?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ยังฉันทะให้เกิด พยายาม ปรรวภาความเพียร ประคองจิต ตั้งจิตไว้ เพื่อ
ยังอกุศลบาปธรรมที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น

๒. ยังฉันทะให้เกิด พยายาม ปรรวภาความเพียร ประคองจิต ตั้งจิตไว้ เพื่อ
ละอกุศลบาปธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

๓. ยังฉันทะให้เกิด พยายาม ปรรวภาความเพียร ประคองจิต ตั้งจิตไว้ เพื่อ
ยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดขึ้น

๔. ยังฉันทะให้เกิด พยายาม ปรรวภาความเพียร ประคองจิต ตั้งจิตไว้ เพื่อ
ให้กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว คงอยู่ ไม่เลือนหายไป ให้ภิกษุโยภาว ไพบูลย์ เจริญ
เต็มที

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้แล สัมมัปปธาน ๔.

ผู้มีความเพียรชอบ ย่อมครอบงำเสียได้ซึ่งแดนมาร ภิกษุเหล่านั้นเป็นผู้
ผู้อันกิเลสไม่อาศัยแล้ว ผู้ถึงฝั่งแห่งชาติและมรณะ ภิกษุเหล่านั้นยินดีแล้ว
ชนะมารกับทั้งพลพาหนะมารแล้ว ภิกษุเหล่านั้นเป็นผู้ไม่หวั่นไหว ล่วงเสีย
ซึ่งมารและพลมารทั้งปวง ถึงซึ่งความสุข

[๒] จตุตถาริmani ภิกขเว **ปธานานิ**.

กตmani จตุตถาริ ?

สัวรปฺปธานั ปหานปฺปธานั ภาวนาปฺปธานั อนุรกฺขนาปฺปธานั

[๒.๑] กตมญจ ภิกขเว **สัวรปฺปธานั** ?

อิธ ภิกขเว ภิกขุ

จกฺขุณา รูปั ทิสฺวา น นิมิตฺตคฺคาคาหิ โหติ นานุพฺยุชนคฺคาคาหิ. ยตฺวาธิกรณเมณั
จกฺขุณฺหุริยั อสัวตั วิหรนฺตั อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกกา อกฺุสลา ฆมฺมา อนฺวาสุสเวยฺยั.
ตสฺส สัวราย ปฏฺิปปชฺชติ. รกฺขติ จกฺขุณฺหุริยั. จกฺขุณฺหุริเย สัวรั อापชฺชติ.

โสเตน สทฺทํ สุตฺวา น นิมิตฺตคฺคาคาหิ โหติ นานุพฺยุชนคฺคาคาหิ. ยตฺวาธิกรณเมณั
โสติณฺหุริยั อสัวตั วิหรนฺตั อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกกา อกฺุสลา ฆมฺมา อนฺวาสุสเวยฺยั.
ตสฺส สัวราย ปฏฺิปปชฺชติ. รกฺขติ โสติณฺหุริยั. โสติณฺหุริเย สัวรั อापชฺชติ.

ฆาเนน คนฺธั ฆายิตฺวา น นิมิตฺตคฺคาคาหิ โหติ นานุพฺยุชนคฺคาคาหิ. ยตฺวาธิกรณเมณั
ฆานินฺหุริยั อสัวตั วิหรนฺตั อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกกา อกฺุสลา ฆมฺมา อนฺวาสุสเวยฺยั.
ตสฺส สัวราย ปฏฺิปปชฺชติ. รกฺขติ ฆานินฺหุริยั. ฆานินฺหุริเย สัวรั อापชฺชติ.

ชิวฺหาย รลั สายิตฺวา น นิมิตฺตคฺคาคาหิ โหติ นานุพฺยุชนคฺคาคาหิ. ยตฺวาธิกรณเมณั
ชิวฺหิณฺหุริยั อสัวตั วิหรนฺตั อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกกา อกฺุสลา ฆมฺมา อนฺวาสุสเวยฺยั.
ตสฺส สัวราย ปฏฺิปปชฺชติ. รกฺขติ ชิวฺหิณฺหุริยั. ชิวฺหิณฺหุริเย สัวรั อापชฺชติ.

[๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความเพียร ๔ ประการนี้ ๔ ประการนี้เป็นไฉน ?
คือ **สังวรปธาน ๑ ปหานปธาน ๑ ภาวนापธาน ๑ อนุรักษนาปธาน ๑**

[๒.๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็**สังวรปธาน**เป็นไฉน ? ภิกษุในธรรมวินัยนี้
เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ไม่ถือโดยนิमित ไม่ถือโดยอนุพยัญชนะ ย่อมปฏิบัติเพื่อ
สำรวมจักขุนทรีย์ ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว ฟังเป็นเหตุให้อกุศลบาปกรรม คือ
อภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ ย่อมรักษาจักขุนทรีย์ ถึงความสำรวมใน
จักขุนทรีย์

ฟังเสียงด้วยหูแล้ว ไม่ถือโดยนิमित ไม่ถือโดยอนุพยัญชนะ ย่อมปฏิบัติเพื่อ
สำรวมโสตินทรีย์ ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว ฟังเป็นเหตุให้อกุศลบาปกรรม คือ
อภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ ย่อมรักษาโสตินทรีย์ ถึงความสำรวมใน
โสตินทรีย์

ดมกลิ่นด้วยจมูกแล้ว ไม่ถือโดยนิमित ไม่ถือโดยอนุพยัญชนะ ย่อมปฏิบัติเพื่อ
สำรวมฆานินทรีย์ ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว ฟังเป็นเหตุให้อกุศลบาปกรรม คือ
อภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ ย่อมรักษาฆานินทรีย์ ถึงความสำรวมใน
ฆานินทรีย์

ลิ้มรสด้วยลิ้นแล้ว ไม่ถือโดยนิमित ไม่ถือโดยอนุพยัญชนะ ย่อมปฏิบัติเพื่อ
สำรวมชีวหินทรีย์ ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว ฟังเป็นเหตุให้อกุศลบาปกรรม คือ
อภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ ย่อมรักษาชีวหินทรีย์ ถึงความสำรวมใน
ชีวหินทรีย์

กาเยน โยภูจพพํ ผุสิตฺวา น นิมิตฺตคฺคาหี โหติ นานุพฺยุชนคฺคาหี. ยตฺวาธิกรณเมณํ
กายินฺทริยํ อสฺวํ ตํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกกา อกฺุสลา ฅมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ.
ตสฺส สํวราย ปฏฺิปปชฺชติ. รกฺขติ กายินฺทริยํ. กายินฺทริเย สํวํ อาปชฺชติ.

มนสา ฅมฺมํ วิญฺญาเย น นิมิตฺตคฺคาหี โหติ นานุพฺยุชนคฺคาหี ยตฺวาธิกรณเมณํ
มณินฺทริยํ อสฺวํ ตํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกกา อกฺุสลา ฅมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ.
ตสฺส สํวราย ปฏฺิปปชฺชติ. รกฺขติ มณินฺทริยํ. มณินฺทริเย สํวํ อาปชฺชติ.

อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สํวรปฺปชานํ ฯ

{๒.๒} กตมญฺจ ภิกฺขเว **ปทานปฺปชานํ** ?

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ

อุปฺปนฺนํ กามวิตกฺกํ นาธิวาเสติ ปชฺหติ วิโนเทติ พฺยุนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ.

อุปฺปนฺนํ พฺยาปาทวิตกฺกํ นาธิวาเสติ ปชฺหติ วิโนเทติ พฺยุนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ.

อุปฺปนฺนํ วิหีสาวิตกฺกํ นาธิวาเสติ ปชฺหติ วิโนเทติ พฺยุนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ.

อุปฺปนฺนฺปฺปนฺเน ปาปกเก อกฺุสเล ฅมฺเม นาธิวาเสติ ปชฺหติ วิโนเทติ พฺยุนฺตีกโรติ
อนภาวํ คเมติ.

อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปทานปฺปชานํ ฯ

ถูกต้องโง่เง่าด้วยกายแล้ว ไม่ถือโดยนิमित ไม่ถือโดยอนุพยัญชนะ
ยอมปฏิบัติเพื่อสำรวมกายินทรีย์ ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว ฟังเป็นเหตุให้อกุศลบาปกรรม
คือ อภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ ย่อมรักษากายินทรีย์ ถึงความสำรวมใน
กายินทรีย์

รู้ธรรมารมณด้วยใจแล้ว ไม่ถือโดยนิमित ไม่ถือโดยอนุพยัญชนะ ย่อมปฏิบัติ
เพื่อสำรวมมโนอินทรีย์ ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว ฟังเป็นเหตุให้อกุศลบาปกรรม คือ
อภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ ย่อมรักษามโนอินทรีย์ ถึงความสำรวมในมโนอินทรีย์

นี่เราเรียกว่าสังวรปธาน

[๒.๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ปธานปธานเป็นไฉน ? ภิกษุในธรรมวินัยนี้

ยอมครอบงำ ย่อมละ ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้พินาศ ย่อมให้ถึงความไม่มี
ซึ่งกามวิตก ที่เกิดขึ้นแล้ว

ยอมครอบงำ ย่อมละ ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้พินาศ ย่อมให้ถึงความไม่มี
ซึ่งพยาบาทวิตก ที่เกิดขึ้นแล้ว

ยอมครอบงำ ย่อมละ ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้พินาศ ย่อมให้ถึงความไม่มี
ซึ่งวิหิงสาวิตก ที่เกิดขึ้นแล้ว

ยอมครอบงำ ย่อมละ ย่อมบรรเทา ย่อมทำให้พินาศ ย่อมให้ถึงความไม่มี
ซึ่งบาปอกุศล ที่เกิดขึ้นแล้วๆ เล่าๆ

นี่เราเรียกว่าปธานปธาน

{๒.๓} กตมถจ ภิกขเว **ภาวนาปฺปธานํ** ?

อิธ ภิกขเว ภิกขุ

สติสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ.

ธมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺค
ปริณามิ.

วีริยสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺค
ปริณามิ.

ปฺปติสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามิ.

ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺค
ปริณามิ.

สมาธิสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺค
ปริณามิ.

อุปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์ิสฺสิตํ นิโรธนิสฺสิตํ โวสุสคฺค
ปริณามิ.

อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว ภาวนาปฺปธานํ ฯ

[๒.๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภาวนาปธานเป็นไฉน ?

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

ย่อมนเจริณฺสติ สัมโพชฌงค์ อั้นอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไป
ในความสละ

ย่อมนเจริณฺธัมมวิจยะ สัมโพชฌงค์ อั้นอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ
น้อมไปในความสละ

ย่อมนเจริณฺวิริยะ สัมโพชฌงค์ อั้นอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อม
ไปในความสละ

ย่อมนเจริณฺปีติ สัมโพชฌงค์ อั้นอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไป
ในความสละ

ย่อมนเจริณฺปัสสัทธิ สัมโพชฌงค์ อั้นอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ
น้อมไปในความสละ

ย่อมนเจริณฺสมาธิ สัมโพชฌงค์ อั้นอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อม
ไปในความสละ

ย่อมนเจริณฺอุเบกขา สัมโพชฌงค์ อั้นอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ
น้อมไปในความสละ

นี่เราเรียกว่าภาวนาปธาน

{๒.๔} กตมณจ ภิกขเว **อนุรกฺขนาปฺปชานํ** ?

อิธ ภิกขเว ภิกขุ

อุปปนฺหนํ ภาทฺทกํ สมาริณิมีตฺตํ อนุรกฺขติ อฏฺฐจิกสณฺณํ ปุฬฺวกสณฺณํ วินีลกสณฺณํ
วิปฺพพกสณฺณํ วิจฺฉิทฺทกสณฺณํ อุทฺธมาตกสณฺณํ.

อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว อนุรกฺขนาปฺปชานํ ฯ

อิมานิ โข ภิกขเว จตฺตาริ ปชานานีติ ฯ

สํวโร จ ปหานณฺจ ภาวนา อนุรกฺขนา

เอเต ปชานา จตฺตาริ เทสิตาทิจฺจพฺนฺธฺนาติ ฯ

ปัญญัตติวัคคะ

[๓] จตฺสฺโส อิมา ภิกขเว อคฺคปณฺณตฺติโย.

กตมา จตฺสฺโส ?

เอตทคฺคํ ภิกขเว อตฺตภาวีนํ ยทิทํ ราชุ อสุรินฺโท.

เอตทคฺคํ ภิกขเว กามโภคีนํ ยทิทํ ราชา มนฺธธาตา.

เอตทคฺคํ ภิกขเว อาธิปเตยฺยานํ ยทิทํ มาโร ปาปิมา.

สเทวเก ภิกขเว โลเก สมารเก สพรหมเก สสฺสมณฺพฺรหฺมณฺนิยา ปชาย

สเทวมนฺธุสฺสาย ตถาคโต อคฺคมกฺขายติ อรหํ สมนฺมาสมฺพุทฺโธ.

อิมา โข ภิกขเว จตฺสฺโส อคฺคปณฺณตฺติโยติ ฯ

[๒.๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย **อนุรักษนาปธาน**เป็นไฉน ?

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ตามรักษาสมาธินิมิตที่ได้แล้วที่เกิดขึ้นแล้ว คือ
อัญญิกัลญาณ (ศพที่เหลือแต่กระดูก) ปุพฺพุกัลญาณ (ศพที่มีหนอนคลาคลำ)
วินิลกัลญาณ (ศพที่มีสีเขียวคล้ำ) วิปฺพวกัลญาณ (ศพที่มีน้ำเหลืองไหล)
วิจฉิททกัลญาณ (ศพที่ขาดเป็นท่อน) อุทฺธูมาตกัลญาณ (ศพที่ขึ้นพอง)

นี้เรียกว่า **อนุรักษนาปธาน**

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้แล ปธาน ๔.

สังวรปธาน ๑ ปหานปธาน ๑ ภาวนापธาน ๑ **อนุรักษนาปธาน ๑** ปธาน ๔ นี้
พระพุทธเจ้าผู้แผ่พันธุ์แห่งพระอาทิตย์ ทรงแสดงไว้เป็นเครื่องให้ภิกษุผู้มีความ
เพียรในพระศาสนานี้ บรรลุถึงความสิ้นทุกข์.

บัญญัติสูตร

[๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัญญัติที่เลิศมี ๔ ประการนี้

๔ ประการ เป็นไฉน ? ดูกรภิกษุทั้งหลาย

บรรดาสัตว์ผู้มีอัตภาพ (ใหญ่) อสุรินทราหูเป็นเลิศ

บรรดาบุคคลผู้บริโศคกาม พระเจ้ามณฑาตุเป็นเลิศ

บรรดาผู้เป็นใหญ่ มารผู้มีบาปเป็นเลิศ

พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า อันใครๆ กล่าวว่าเป็นเลิศในโลก

ทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์

เทวดาและมนุษย์

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัญญัติที่เลิศ ๔ ประการเป็นอย่างนี้แล ฯ

ราหูคัค อตตภาวีเน มนุชชตา กามโมคินิ
มาโร อาธิปเตยยานัง อิทธิยา ยสสา ชลั
อุทฺธํ ติริยํ อปาจันนํ ยาวตา ชคโต คติ
สเทวกสฺส โลกสฺส พุทฺโธ อคคํ ปวฺจจตีติ ฯ

พระไตรปิฎกบาลี เล่มที่ ๒๑
สุตต. อง. (๒): จตุกกนิปาโต
ข้อ ๑๓-๑๕ หน้า ๒๐-๒๒

บรรดาสัตว์ผู้มีอัธมภาพ(ใหญ่) อสุรินทราหูเป็นเลิศ
บรรดาบุคคลผู้บริโศคกาม พระเจ้ามันธาทูเป็นเลิศ
บรรดาผู้เป็นใหญ่ มารเป็นเลิศ
พระพุทฺธเจ้าผู้รุ่งเรืองด้วยฤทธิ์อันไครๆ กล่าวว่าเป็นเลิศในโลก ทั้งเทวดา
และมนุษย์ ทำภูมิตั้งอยู่ที่อยู่ของสัตว์ ทั้งเบื้องบน ท่ามกลาง และเบื้องล่าง ฯ

พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๒๑
สุตตันต. เล่ม ๑๓ อังคุตตรนิกาย จตุกกนิปาต
ข้อ ๑๓-๑๕ หน้า ๑๖-๑๙

สัลเลขสูตร ๔๔ ข้อขัดเกลา

(หันทะ มะยัง สัลเลขะสูตรัง ภาณามะ เส)

อิธะ โข ปะนะ โว จุนทะ สัลเลโข กะระณีโย.

ดูก่อนจุนทะ เธอทั้งหลาย พึงทำความขัดเกลากิเลสในข้อเหล่านี้แล :

๑) ปะเร วิหิงสะกา ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ อะวิหิงสะกา ภาวิสสามาติ
สัลเลโข กะระณีโย.

เมื่อผู้อื่นเป็นผู้เบียดเบียน เราจักไม่เบียดเบียน.

๒) ปะเร ปาณาติปาตี ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ ปาณาติปาตา
ปะฏิวิระตา ภาวิสสามาติ สัลเลโข กะระณีโย.

เมื่อผู้อื่นกระทำปาณาติบาต เราจักเว้นขาดจากปาณาติบาต.

๓) ปะเร อะทินนาทายี ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ อะทินนาทานา
ปะฏิวิระตา ภาวิสสามาติ สัลเลโข กะระณีโย.

เมื่อผู้อื่นกระทำอทินนาทาน เราจักเว้นขาดจากอทินนาทาน.

๔) ปะเร อะพรัหมะจารี ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ พรรัหมะจารี
ภาวิสสามาติ สัลเลโข กะระณีโย.

เมื่อผู้อื่นไม่ประพฤติพรหมจรรย์ เราจักประพฤติพรหมจรรย์.

๕) ปะเร มุสาวาที ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ มุสาวาธา ปะฏิวิระตา
ภาวิสสามาติ สัลเลโข กะระณีโย.

เมื่อผู้อื่นพูดเท็จ เราจักเว้นขาดจากการพูดเท็จ.

- ๖) **ปะเร ปิสุณะวจา ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ ปิสุณายะ วาจาเย**
ปะฏิวาระตา ภาวิสสามาติ สัลเลโข ภาวะณีโย.
 เมื่อผู้อื่นพูดส่อเสียด เราจักเว้นขาดจากการพูดส่อเสียด.
- ๗) **ปะเร ณะรุสะวจา ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ ณะรุสาเย วาจาเย**
ปะฏิวาระตา ภาวิสสามาติ สัลเลโข ภาวะณีโย.
 เมื่อผู้อื่นพูดคำหยาบ เราจักเว้นขาดจากการพูดคำหยาบ.
- ๘) **ปะเร สัมผัสปะลาปี ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ สัมผัสปะลาปา**
ปะฏิวาระตา ภาวิสสามาติ สัลเลโข ภาวะณีโย.
 เมื่อผู้อื่นพูดเพ้อเจ้อ เราจักเว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ.
- ๙) **ปะเร อะภิชฌาลู ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ อะนะภิชฌาลู**
ภาวิสสามาติ สัลเลโข ภาวะณีโย.
 เมื่อผู้อื่นมากด้วยความเพ่งเล็งอยากได้ เราจักไม่มากด้วยความเพ่งเล็งอยากได้.
- ๑๐) **ปะเร พัยยาป็นนะจิตตา ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ อัพัยยาป็นนะ-**
จิตตา ภาวิสสามาติ สัลเลโข ภาวะณีโย.
 เมื่อผู้อื่นมีจิตพยาบาท เราจักไม่มีจิตพยาบาท.
- ๑๑) **ปะเร มิจฉาทิฏฐิกา ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ สัมมาทิฏฐิกา**
ภาวิสสามาติ สัลเลโข ภาวะณีโย.
 เมื่อผู้อื่นมีมิจฉาทิฐิ เราจักมีสัมมาทิฐิ.

๑๒) **ปะเร มิจฉาสังกัปปา ภาวีสสันติ มะยะเมตถะ สัมมาสังกัปปา
ภาวีสสามาติ สัลเลโข ภาวะณีโย.**

เมื่อผู้อื่นมีมิจฉาสังกัปปะ เราจักมีสัมมาสังกัปปะ.

๑๓) **ปะเร มิจฉาวาจา ภาวีสสันติ มะยะเมตถะ สัมมาวาจา
ภาวีสสามาติ สัลเลโข ภาวะณีโย.**

เมื่อผู้อื่นมีมิจฉาวาจา เราจักมีสัมมาวาจา.

๑๔) **ปะเร มิจฉากัมมันตา ภาวีสสันติ มะยะเมตถะ สัมมากัมมันตา
ภาวีสสามาติ สัลเลโข ภาวะณีโย.**

เมื่อผู้อื่นมีมิจฉากัมมันตะ เราจักมีสัมมากัมมันตะ.

๑๕) **ปะเร มิจฉาอาชีวา ภาวีสสันติ มะยะเมตถะ สัมมาอาชีวา
ภาวีสสามาติ สัลเลโข ภาวะณีโย.**

เมื่อผู้อื่นมีมิจฉาอาชีวะ เราจักมีสัมมาอาชีวะ.

๑๖) **ปะเร มิจฉาวายามา ภาวีสสันติ มะยะเมตถะ สัมมาวายามา
ภาวีสสามาติ สัลเลโข ภาวะณีโย.**

เมื่อผู้อื่นมีมิจฉาวายามะ เราจักมีสัมมาวายามะ.

๑๗) **ปะเร มิจฉาสะตี ภาวีสสันติ มะยะเมตถะ สัมมาสะตี ภาวีสสามาติ
สัลเลโข ภาวะณีโย.**

เมื่อผู้อื่นมีมิจฉาสติ เราจักมีสัมมาสติ.

๑๘) **ปะเร มิจจาสะมาธิ ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ สัมมาสะมาธิ**
ภาวิสสามาติ สัลเลโข ภาวะณีโย.
เมื่อผู้อื่นมีมิจจาสะมาธิ เราจักมีสัมมาสะมาธิ.

๑๙) **ปะเร มิจจาญาณี ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ สัมมาญาณี**
ภาวิสสามาติ สัลเลโข ภาวะณีโย.
เมื่อผู้อื่นมีมิจจาญาณะ เราจักมีสัมมาญาณะ.

๒๐) **ปะเร มิจจาวิมุตตี ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ สัมมาวิมุตตี**
ภาวิสสามาติ สัลเลโข ภาวะณีโย.
เมื่อผู้อื่นมีมิจจาวิมุตติ เราจักมีสัมมาวิมุตติ.

๒๑) **ปะเร ถีนะมิทระปะริยฎฐิตา ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ**
วิคะตะถีนะมิทธา ภาวิสสามาติ สัลเลโข ภาวะณีโย.
เมื่อผู้อื่นมีความม่งว่งเหงาหาวนอนกลุ้มรุ่ม
เราจักปราศจากความม่งว่งเหงาหาวนอน.

๒๒) **ปะเร อุทระตา ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ อะนุทระตา**
ภาวิสสามาติ สัลเลโข ภาวะณีโย.
เมื่อผู้อื่นฟุ้งซ่าน เราจักไม่ฟุ้งซ่าน.

๒๓) **ปะเร เวจิกิจฉี ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ ตินณะวิจิกิจฉา**
ภาวิสสามาติ สัลเลโข ภาวะณีโย.
เมื่อผู้อื่นมีความสงสัย เราจักข้ามพ้นความสงสัย.

๒๔) ประเร โภคะนา ภาวิสสันติ มะยะเมตตะ อักโภคะนา ภาวิสสามาติ
สัลเลโข กะระณีโย.

เมื่อผู้อื่นมักโกรธ เราจักไม่มักโกรธ.

๒๕) ประเร อุปะนาหิ^๑ ภาวิสสันติ มะยะเมตตะ อะนุปะนาหิ ภาวิสสามาติ
สัลเลโข กะระณีโย.

เมื่อผู้อื่นผูกโกรธ เราจักไม่ผูกโกรธ.

๒๖) ประเร มัคชี ภาวิสสันติ^๒ มะยะเมตตะ อะมัคชี ภาวิสสามาติ สัลเลโข
กะระณีโย.

เมื่อผู้อื่นลบหลู่คุณ เราจักไม่ลบหลู่คุณ.

๒๗) ประเร ปะฬาสี^๓ ภาวิสสันติ มะยะเมตตะ อะปะฬาสี ภาวิสสามาติ
สัลเลโข กะระณีโย.

เมื่อผู้อื่นแข่งดี เราจักไม่แข่งดี.

๒๘) ประเร อิสสุกั ภาวิสสันติ มะยะเมตตะ อะนิสสุกั ภาวิสสามาติ
สัลเลโข กะระณีโย.

เมื่อผู้อื่นริษยา เราจักไม่ริษยา.

๒๙) ประเร มัจฉะรี^๔ ภาวิสสันติ มะยะเมตตะ อะมัจฉะรี ภาวิสสามาติ
สัลเลโข กะระณีโย.

เมื่อผู้อื่นตระหนี่ เราจักไม่ตระหนี่.

^๑ ผู้กวاهرหมายมันกัน

^๒ ลบล้างปิดซ่อนคุณค่าความดีของคนอื่น

^๓ ดีเสมอยกตนขึ้นเทียมเขา ไม่ยอมให้ใครดีกว่าตัว

^๔ ตระหนี่หวงแหนแบ่งแยกกีดกันเรื่องที่อยู่อาศัย ท้องถิ่นดินแดน, เรื่องการได้ลาภผลประโยชน์, เรื่องพงศ์เผ่าเหล่ากษัตริย์พันธุ์พวกพ้อง, เรื่องของชนชั้นวรรณะสีผิว, เรื่องวิชาความรู้ ผลสำเร็จทางภูมิธรรมภูมิปัญญา

- ๓๐) **ปะเร สะฐา^๑ ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ อะสะฐา ภาวิสสามาติ**
สัลเลโข ภาวะณีโย.
 เมื่อผู้อื่นโ้ฮวด เราจักไม่โ้ฮวด.
- ๓๑) **ปะเร มายาวิ^๒ ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ อะมายาวิ ภาวิสสามาติ**
สัลเลโข ภาวะณีโย.
 เมื่อผู้อื่นมีมารยา เราจักไม่มีมารยา.
- ๓๒) **ปะเร ถัทธา^๓ ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ อะถัทธา ภาวิสสามาติ**
สัลเลโข ภาวะณีโย.
 เมื่อผู้อื่นกระต่าง เราจักไม่กระต่าง.
- ๓๓) **ปะเร อะติมานี ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ อะนะติมานี ภาวิสสามาติ**
สัลเลโข ภาวะณีโย.
 เมื่อผู้อื่นดูหมิ่นท่าน เราจักไม่ดูหมิ่นท่าน.
- ๓๔) **ปะเร ทุพะพะจา ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ สุวะจา ภาวิสสามาติ**
สัลเลโข ภาวะณีโย.
 เมื่อผู้อื่นเป็นผู้ว่ายาก เราจักเป็นผู้ว่าง่าย.
- ๓๕) **ปะเร ปาปะมิตตา ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ กัลยาณะมิตตา**
ภาวิสสามาติ สัลเลโข ภาวะณีโย.
 เมื่อผู้อื่นมีมิตรชั่ว เราจักมีมิตรดี.

^๑ โ้ฮวดตัวให้ยิ่งกว่าคุณที่ตนมีอยู่

^๒ เจ้าเล่ห์เจ้ากล กลบเกลื่อนสิ่งที่ไม่ดีที่ตนทำได้

^๓ แข็งกระด้างดื้อดึง เมื่อเขว่ากล่าวโดยธรรมโดยชอบ

๓๖) **ปะเร ปะมัตตา^๑ ภาวิสสันติ มะยะเมตตะ อัมปะมัตตา ภาวิสสามาติ**
สัลเลโข กะระณีโย.
เมื่อผู้อื่นประมาท เราจักไม่ประมาท.

๓๗) **ปะเร อะสัทธา ภาวิสสันติ มะยะเมตตะ สัทธา ภาวิสสามาติ**
สัลเลโข กะระณีโย.
เมื่อผู้อื่นไม่มีศรัทธา เราจักมีศรัทธา.

๓๘) **ปะเร อะหิริกา ภาวิสสันติ มะยะเมตตะ หิริมะนา ภาวิสสามาติ**
สัลเลโข กะระณีโย.
เมื่อผู้อื่นไม่มีหิริ เราจักมีหิริ.

๓๙) **ปะเร อะโนตตัมปี ภาวิสสันติ มะยะเมตตะ โอตตัมปี ภาวิสสามาติ**
สัลเลโข กะระณีโย.
เมื่อผู้อื่นไม่มีโอตตัมปะ เราจักมีโอตตัมปะ.

๔๐) **ปะเร อัมปะสุตา ภาวิสสันติ มะยะเมตตะ พหุสุตา ภาวิสสามาติ**
สัลเลโข กะระณีโย.
เมื่อผู้อื่นมีสุตตะน้อย เราจักมีสุตตะมาก.

๔๑) **ปะเร กุสีตา ภาวิสสันติ มะยะเมตตะ อารัทธะวีริยา ภาวิสสามาติ**
สัลเลโข กะระณีโย.
เมื่อผู้อื่นขี้เกียจ เราจักปรารถนาความเพียร.

^๑ เป็นอยู่อย่างขาดสติ ดำเนินชีวิตถลาลงไปในทางเสื่อม ละเลยหน้าที่ที่พึงรับผิดชอบ ปล่อยให้โอกาสสำหรับความดีงามและความเจริญก้าวหน้าให้ผ่านไป ไม่ตระหนักในสิ่งที่พึงทำและพึงเว้น

๔๒) **ปะเร มุฏฐัสสะตี ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ อุปฏฐิตะสะตี**
ภาวิสสามาติ สัลเลโข ภาวะณีโย.
เมื่อผู้อื่นมีสติอันหลงลืม เราจักมีสติตั้งมั่น.

๔๓) **ปะเร ทุปปัญญา ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ ปัญญาสัมปันนา**
ภาวิสสามาติ สัลเลโข ภาวะณีโย.
เมื่อผู้อื่นมีปัญญาทราวม เราจักถึงพร้อมด้วยปัญญา.

๔๔) **ปะเร สันทิฏฐิปะรามาสี - อาธานะคาหิ - ทุปปะฐินิสัคคี**
ภาวิสสันติ มะยะเมตถะ อะสันทิฏฐิปะรามาสี - อะนาธานะคาหิ -
สุปะฐินิสัคคี ภาวิสสามาติ สัลเลโข ภาวะณีโย.
เมื่อผู้อื่นยึดติด ถือมั่นทิวชิของตน สลัดทิ้งได้ยาก
เราจักไม่ยึดติด ถือมั่นทิวชิของตน สลัดทิ้งได้ง่าย.

อิติ โข จุนทะ เทสิโต มะยา สัลเลชปะริยาโย, เทสิโต จิตตูปปาหะ-
ปะริยาโย, เทสิโต ปะริกกะมะนะปะริยาโย, เทสิโต อุปะริภาวะ-
ปะริยาโย, เทสิโต ปะรินิพพานะปะริยาโย.

ดูกรจุนทะ เหตุแห่งการขัดเกลาภิเลส เราได้แสดงแล้ว, เหตุแห่งการเกิด
กุศลจิตเราได้แสดงแล้ว, เหตุแห่งการหลีกเลี่ยง เราได้แสดงแล้ว,
เหตุแห่งการไปสู่เบื้องบน เราได้แสดงแล้ว, เหตุแห่งความดับสนิท เราได้แสดงแล้ว
ด้วยประการฉะนี้.

**ยัง ไช จุนทะ สัตถารา กระณียัง สาวะกานัง หิตะสินา อะนุกัมปะเณนะ
อะนุกัมปัง อุปาทายะ กะตัง โว ตัง มะยา.**

ดูกรจุนทะ กิจใด อันพระศาสดาผู้แสวงหาประโยชน์ อнуเคราะห์ เอ็นดู
แก่เหล่าสาวก จะพึงกระทำ, กิจนั้น เราได้ทำแก่เธอทั้งหลายแล้ว.

**เอตานิ จุนทะ รุกขะมุลาณี, เอตานิ สุญญาคารานิ, ฉายะถะ จุนทะ
มา ปะมาทัตถะ, มา ปัจฉา วิปะฐิสาริโน อะหุวัตถะ.**

ดูกรจุนทะ นั้นโคนไม้, นั้นเรือนว่าง, เธอทั้งหลายจงพึงพิณิจเกิด
อย่าประมาท, จงอย่าได้เป็นผู้มีความเดือดร้อนในภายหลังเลย.

อะยัง โว อัมหากัง อะนุสาสะนิตี ฯ

นี่เป็นคำพร่ำสอนของเรา สำหรับพวกเธอทั้งหลาย ดังนี้แล.

สมาธิวัคคะ

เอวมเม สุตัง เอกัง สมยं ภควา สาวตถึยัม วิหระติ เขตวเน อนาถปิณฑิกัสส อาราเมฯ
ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโวติ ฯ

“ภทฺเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสุสฺสํ ฯ ภควา เอตทโวจ ฯ

[๑] **สมาธิ** ภิกฺขเว ภาวเถ ฯ สมหิตโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ
กิญฺจิ ยถาภูตํ ปชานาติ ?

“อิหํ ทฺกฺขนฺหติ ยถาภูตํ ปชานาติ.

“อຍံ ทฺกฺขสมฺทโยติ ยถาภูตํ ปชานาติ.

“อຍံ ทฺกฺขนิโรฺหติ ยถาภูตํ ปชานาติ

“อຍံ ทฺกฺขนิโรธคามินී ปฏฺฐิพทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. ฯ

สมาธิ ภิกฺขเว ภาวเถ ฯ สมหิตโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ

ตสฺมาติห ภิกฺขเว “อิหํ ทฺกฺขนฺหติ โยโค กรณฺโຍ.

“อຍံ ทฺกฺขสมฺทโยติ โยโค กรณฺโຍ.

“อຍံ ทฺกฺขนิโรฺหติ โยโค กรณฺโຍ.

“อຍံ ทฺกฺขนิโรธคามินීปฏฺฐิพทาติ โยโค กรณฺโຍติ ฯ

[๒] **ปฏฺฐิสลฺลาเน** ภิกฺขเว โยคมาปชฺชถ ฯ

ปฏฺฐิสลฺลีเน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ

ผู้มีจิตตั้งมั่นย่อมรู้ในสิ่งจะสิ้นนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่าน
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี. ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัส
เรียกภิกษุทั้งหลายว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย.” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว.
พระผู้มีพระภาคตรัสพระพุทธานุญาตนี้ว่า :

สมาธิสูตร -- ผู้มีใจตั้งมั่น ย่อมรู้ตามความเป็นจริง

[๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงเจริญสมาธิ. ภิกษุผู้มีใจตั้งมั่นแล้ว ย่อมรู้
ชัดตามความเป็นจริง. ย่อมรู้อะไรตามความเป็นจริง ? ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า
“นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา”

เธอทั้งหลาย จงเจริญสมาธิ. ภิกษุผู้มีใจตั้งมั่นแล้ว ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริง.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้นแหละ เธอทั้งหลาย พึงกระทำความเพียร
เพื่อรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า “นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธ-
คามินีปฏิปทา.”

ปฏิลลทานสูตร -- ผู้หลีกออก เร้นอยู่* ย่อมรู้ตามความเป็นจริง

[๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงถึงความประกอบในการหลีกออก
เร้นอยู่.

ภิกษุผู้หลีกออก เร้นอยู่ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริง.

* หลีกออก (จากการคลุกคลี จากกาม = กายวิเวก)
เร้นอยู่ (ในอารมณ์กรรมฐาน = จิตตวิเวก)

ย่อมรู้อะไรตามความเป็นจริง ?

ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า “นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธ-คามินีปฏิบัติ”

เธอทั้งหลาย จงถึงความประกอบในการสลักออก เร้นอยู่. ภิกษุผู้สลักออก เร้นอยู่ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริง.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้นแหละ เธอทั้งหลาย พึงกระทำความเพียร เพื่อรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า “นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธ-คามินีปฏิบัติ.”

กุกฺลปุตตสูตรที่ ๑ -- กุกฺลบุตรออกบวชโดยชอบ เพื่อรู้อรียสัจ ๔

[๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ก็กุกฺลบุตรเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ในอดีตกาล ออกบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบ. กุกฺลบุตรเหล่านั้นทั้งหมด ออกบวชแล้ว เพื่อรู้อรียสัจ ๔ ตามความเป็นจริง.

กุกฺลบุตรเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ในอนาคตกาล จักออกบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบ. กุกฺลบุตรเหล่านั้นทั้งหมด จักออกบวช เพื่อรู้อรียสัจ ๔ ตามความเป็นจริง.

กุกฺลบุตรเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ในปัจจุบันกาล ออกบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบ. กุกฺลบุตรเหล่านั้นทั้งหมด ออกบวชอยู่ เพื่อรู้อรียสัจ ๔ ตามความเป็นจริง.

อรียสัจ ๔ เป็นไหน ? คือ ทุกขอรียสัจ ทุกขสมุทัยอรียสัจ ทุกขนิโรธอรียสัจ ทุกขนิโรธคามินีปฏิบัติอรียสัจ.

ก็กุกฺลบุตรเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ในอดีตกาล ... ในอนาคตกาล ... ในปัจจุบันกาล ได้ออกบวชแล้ว จักออกบวช และบวชอยู่เป็นบรรพชิตโดยชอบ.

กุกฺลบุตรเหล่านั้นทั้งหมด ออกบวช เพื่อรู้อรียสัจ ๔ นี้แล ตามความเป็นจริง.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว “อิหํ ทุกฺขนฺตํ โยโค กรณฺโຍ. “อํยํ ทุกฺขสมฺภวํ โยติ โยโค กรณฺโຍ.
“อํยํ ทุกฺขนิโรธํ โยโค กรณฺโຍ. “อํยํ ทุกฺขนิโรธคามินิํ ปฏิปทาติ โยโค กรณฺโຍติ ๑

[๔] เย หิ เกจฺจ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ กุลปฺตฺตํ สมนฺมา อคฺการสฺมา อนคฺการิยํ
ปพฺพชิตา ยถาภูตํ **อภิสเมสฺสุ**. สพฺเพ เต จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสเมสฺสุ ๑

เย หิ เกจฺจ ภิกฺขเว อนาคตมทฺธานํ กุลปฺตฺตํ สมนฺมา อคฺการสฺมา อนคฺการิยํ ปพฺพชิตา
ยถาภูตํ อภิสเมสฺสนฺตํ. สพฺเพ เต จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสเมสฺสนฺตํ ๑

เย หิ เกจฺจ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กุลปฺตฺตํ สมนฺมา อคฺการสฺมา อนคฺการิยํ ปพฺพชิตา ยถาภูตํ
อภิสเมนฺตํ. สพฺเพ เต จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสเมนฺตํ ๑

กตฺมานิ จตฺตาริ ? ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ทุกฺขสมฺภวํ อริยสจฺจํ ทุกฺขนิโรธํ อริยสจฺจํ ทุกฺข
นิโรธคามินิํ ปฏิปทา อริยสจฺจํ ๑

เย หิ เกจฺจ ภิกฺขเว อตีตมทฺธานํ กุลปฺตฺตํ สมนฺมา อคฺการสฺมา อนคฺการิยํ ปพฺพชิตา
ยถาภูตํ อภิสเมสฺสุ... อภิสเมสฺสนฺตํ... อภิสเมนฺตํ.

सพฺเพ เต อิมานิ จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสเมสฺสุ... อภิสเมสฺสนฺตํ...
อภิสเมนฺตํ ๑

ตสฺมาติห ภิกฺขเว

“อิหํ ทุกฺขนฺตํ โยโค กรณฺโຍ.

“อํยํ ทุกฺขสมฺภวํ โยติ โยโค กรณฺโຍ.

“อํยํ ทุกฺขนิโรธํ โยโค กรณฺโຍ.

“อํยํ ทุกฺขนิโรธคามินิํ ปฏิปทาติ โยโค กรณฺโຍติ ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้นแหละ เธอทั้งหลาย พึงกระทำความเพียร เพื่อรู้ตามความเป็นจริงว่า “นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินี ปฏิปทา.”

กุกฺลปุตตสูตรที่ ๒ -- กุกฺลบุตรออกบวชโดยชอบ ได้รู้หรือยัสัจ ๔ ตามความเป็นจริง

[๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ก็กุกฺลบุตรเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ในอดีตกาล ออกบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบ รู้แจ้งแล้วตามความเป็นจริง.

กุกฺลบุตรเหล่านั้นทั้งหมด รู้แจ้งแล้วซึ่งอริยสัจ ๔ ตามความเป็นจริง.

กุกฺลบุตรเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ในอนาคตกาล ออกบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบ จักรู้แจ้งตามความเป็นจริง.

กุกฺลบุตรเหล่านั้นทั้งหมด จักรู้แจ้งซึ่งอริยสัจ ๔ ตามความเป็นจริง.

กุกฺลบุตรเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ในปัจจุบันกาล ออกบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบ ย่อมรู้แจ้งตามความเป็นจริง.

กุกฺลบุตรเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมรู้แจ้งซึ่งอริยสัจ ๔ ตามความเป็นจริง.

อริยสัจ ๔ เป็นไฉน ? คือ ทุกขอริยสัจ ทุกขสมุทัยอริยสัจ ทุกขนิโรธอริยสัจ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ.

ก็กุกฺลบุตรเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ในอดีตกาล... ในอนาคตกาล... ในปัจจุบันกาล ออกบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบ ได้รู้ จักรู้ รู้อยู่ ตามความเป็นจริง.

กุกฺลบุตรเหล่านั้นทั้งหมด รู้ซึ่งอริยสัจ ๔ เหล่านี้ ตามความเป็นจริง.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้นแหละ เธอทั้งหลาย พึงกระทำความเพียร เพื่อรู้ตามความเป็นจริงว่า “นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินี ปฏิปทา.”

[๕] เย หิ เกจิ ภิกขเว อตีตมทุชานํ สมณา วา พุราหุมนว วา ยถาภูตํ **อภิสม
พฺชณฺสีสุ**. สพฺเพ เต จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมพฺชณฺสีสุ ฯ

เย หิ เกจิ ภิกขเว อนาคตมทุชานํ สมณา วา พุราหุมนว วา ยถาภูตํ อภิสม
พฺชณฺสีสนฺติ. สพฺเพ เต จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมพฺชณฺสีสนฺติ ฯ

เย หิ เกจิ ภิกขเว เอตฺรหิ สมณา วา พุราหุมนว วา ยถาภูตํ อภิสมพฺชณฺตฺติ.
สพฺเพ เต จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมพฺชณฺตฺติ ฯ

กตมานิ จตฺตาริ ? ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ทุกฺขสมฺมทโย อริยสจฺจํ ทุกฺขนิโรฺธอ อริยสจฺจํ
ทุกฺขนิโรธคามินีปฏฺิปปทา อริยสจฺจํ ฯ

เย หิ เกจิ ภิกขเว อตีตมทุชานํ สมณา วา พุราหุมนว วา ยถาภูตํ อภิสมพฺชณฺสีสุ...
อภิสมพฺชณฺสีสนฺติ... อภิสมพฺชณฺตฺติ.

สพฺเพ เต อิมานิ จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมพฺชณฺสีสุ... อภิสมพฺชณฺสีสนฺติ...
อภิสมพฺชณฺตฺติ ฯ

ตสฺมาตฺติห ภิกขเว

“อิทํ ทุกฺขนฺตฺติ โยโค กรณฺนีโย.

“อຍံ ทุกฺขสมฺมทโยตฺติ โยโค กรณฺนีโย.

“อຍံ ทุกฺขนิโรฺธอตฺติ โยโค กรณฺนีโย.

“อຍံ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺิปปทาตฺติ โยโค กรณฺนีโยตฺติ ฯ

สมณพราหมณสูตรที่ ๑ -- สมณพราหมณ์รู้แจ้งอริยสัจ ๔ ตามเป็นจริง

[๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย

ก็สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ในอดีตกาล รู้แจ้งแล้วตามความเป็นจริง.
สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้นทั้งหมด รู้แจ้งแล้วซึ่งอริยสัจ ๔ ตามความเป็นจริง.

สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ในอนาคตกาล จักรู้แจ้งตามความเป็นจริง.
สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้นทั้งหมด จักรู้แจ้งซึ่งอริยสัจ ๔ ตามความเป็นจริง.

สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ในปัจจุบันกาล ย่อมรู้แจ้งตามความเป็นจริง.
สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้นทั้งหมด ย่อมรู้แจ้งซึ่งอริยสัจ ๔ ตามความเป็นจริง.

อริยสัจ ๔ เป็นไฉน ? คือ ทุกขอริยสัจ ทุกขสมุทัยอริยสัจ ทุกขนิโรธอริยสัจ
ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ.

ก็สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ในอดีตกาล... ในอนาคตกาล ...
ในปัจจุบันกาล ได้รู้แจ้ง จักรู้แจ้ง รู้แจ้งอยู่ ตามความเป็นจริง.
สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้นทั้งหมด รู้แจ้งซึ่งอริยสัจ ๔ เหล่านี้ตามความเป็นจริง.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้นแหละ เธอทั้งหลายพึงกระทำความเพียร
เพื่อรู้ตามความเป็นจริงว่า “นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินี
ปฏิปทา.”

[๖] เย หิ เกจิ ภิกขเว อตีตมทฺธานํ สมณฺหา วา พุราหุมนฺหา วา ยถาภูตํ อภิสมฺพุทฺธํ **ปกาสเสสฺสุ**. สพฺเพ เต จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมฺพุทฺธํ ปกาสเสสฺสุ ฯ

เย หิ เกจิ ภิกขเว อนาคตมทฺธานํ สมณฺหา วา พุราหุมนฺหา วา ยถาภูตํ อภิสมฺพุทฺธํ ปกาสเสสฺสนฺหฺติ. สพฺเพ เต จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมฺพุทฺธํ ปกาสเสสฺสนฺหฺติ ฯ

เย หิ เกจิ ภิกขเว เอตฺรหิ สมณฺหา วา พุราหุมนฺหา วา ยถาภูตํ อภิสมฺพุทฺธํ ปกาสเนหฺติ. สพฺเพ เต จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมฺพุทฺธํ ปกาสเนหฺติ ฯ

กตฺมานิ จตฺตาริ ? ทฺกฺขํ อริยสจฺจํ ทฺกฺขสมฺภโย อริยสจฺจํ ทฺกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ ทฺกฺขนิโรธคามินิปฏิบัติทา อริยสจฺจํ ฯ

เย หิ เกจิ ภิกขเว อตีตมทฺธานํ สมณฺหา วา พุราหุมนฺหา วา ยถาภูตํ อภิสมฺพุทฺธํ ปกาสเสสฺสุ... ปกาสเสสฺสนฺหฺติ... ปกาสเนหฺติ.

สพฺเพ เต อิมานิ จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมฺพุทฺธํ ปกาสเสสฺสุ... ปกาสเสสฺสนฺหฺติ... ปกาสเนหฺติ ฯ

ตสฺมาติห ภิกขเว

“อิทํ ทฺกฺขนฺหฺติ โยโค กรณฺนโย.

“อโย ทฺกฺขสมฺภโยติ โยโค กรณฺนโย.

“อโย ทฺกฺขนิโรโธติ โยโค กรณฺนโย.

“อโย ทฺกฺขนิโรธคามินิ ปฏิปทาติ โยโค กรณฺนโยติ ฯ

สมณพราหมณสูตรที่ ๒ -- สมณพราหมณ์ประกาศอริยสัจ ๔ ที่ตนรู้แจ้งแล้ว

[๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ในอดีตกาล ประกาศแล้ว ซึ่งสิ่งที่ตนรู้แจ้งแล้วตามความจริง. สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้นทั้งหมด ประกาศแล้วซึ่งอริยสัจ ๔ ว่าเป็นสิ่งที่ตนรู้แจ้งแล้วตามความเป็นจริง.

สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ในอนาคตกาล จักประกาศสิ่งที่ตนรู้แจ้งแล้วตามความเป็นจริง. สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้นทั้งหมด จักประกาศอริยสัจ ๔ ว่าเป็นสิ่งที่ตนรู้แจ้งแล้วตามความเป็นจริง.

สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ในปัจจุบันกาล ประกาศอยู่ซึ่งสิ่งที่ตนรู้แจ้งแล้วตามความเป็นจริง. สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้นทั้งหมด ประกาศอยู่ซึ่งอริยสัจ ๔ ว่าเป็นสิ่งที่ตนรู้แจ้งแล้วตามความเป็นจริง.

อริยสัจ ๔ เป็นไฉน ? คือ ทุกขอริยสัจ ทุกขสมุทัยอริยสัจ ทุกขนิโรธอริยสัจ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ.

ก็สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ในอดีตกาล ... ในอนาคตกาล ... ในปัจจุบันกาล ประกาศแล้ว จักประกาศ ประกาศอยู่ ซึ่งสิ่งที่ตนรู้แจ้งแล้วตามความเป็นจริง.

สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้นทั้งหมดประกาศอริยสัจ ๔ เหล่านี้ ว่าเป็นสิ่งที่ตนรู้แจ้งแล้วตามความเป็นจริง.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้นแหละ เธอทั้งหลายพึงกระทำความเพียร เพื่อรู้ตามความเป็นจริงว่า “นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา.”

[๗] มา ภิกษุเว **ปาปเก อกุลเส วิตกเก** วิตกฺเกยฺยาถ ฯ
เสยฺยถึหํ ฯ กามวิตกํ พยาปาหวิตกํ วิหีสาวิตกํ ฯ

ตํ กิสุส เหตุ ? เนเต ภิกษุเว วิตกกา อตฺถสญฺหิตา นาทิพฺรหฺมจฺริยกา น นิพฺพิทาย
น วิราคายน น นิโรธายน น อุปสมาย น อภินฺนายน น สมฺโพธายน น นิพฺพานาย สํวตฺตนฺติ ฯ

วิตกฺเกนฺตา จ โข ตฺเมห ภิกษุเว

“อิหํ ทฺกฺขนฺติ วิตกฺเกยฺยาถ.

“อญํ ทฺกฺขสมฺทโยติ วิตกฺเกยฺยาถ.

“อญํ ทฺกฺขนิโรธติ วิตกฺเกยฺยาถ.

“อญํ ทฺกฺขนิโรธคามินิ ปฏฺฐิปทาติ วิตกฺเกยฺยาถ ฯ

ตํ กิสุส เหตุ ? เอเต ภิกษุเว วิตกกา อตฺถสญฺหิตา เอเต อาทิพฺรหฺมจฺริยกา
เอเต นิพฺพิทาย วิราคายน นิโรธายน อุปสมาย อภินฺนายน สมฺโพธายน นิพฺพานาย
สํวตฺตนฺติ ฯ

ตสฺมาติห ภิกษุเว

“อิหํ ทฺกฺขนฺติ โยโค กรณฺนโย.

“อญํ ทฺกฺขสมฺทโยติ โยโค กรณฺนโย.

“อญํ ทฺกฺขนิโรธติ โยโค กรณฺนโย.

“อญํ ทฺกฺขนิโรธคามินิ ปฏฺฐิปทาติ โยโค กรณฺนโยติ ฯ

วิตักกสูตร -- ว่าด้วยการตรีกที่ทราวม

[๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงอย่าตรีกถึงอกุศลวิตกอันทราวม
คือ กามวิตก พยาบาทวิตก วิหิงสาวิตก

ข้อนั้นเพราะเหตุไร ? เพราะวิตกเหล่านี้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ใช่เบื้องต้น
แห่งพรหมจรรย์ ย่อมไม่เป็นไปเพื่อความหน่าย ไม่เป็นไปเพื่อความคลายกำหนด
ไม่เป็นไปเพื่อความดับ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบ ไม่เป็นไปเพื่อความรู้อย่าง ไม่เป็น
ไปเพื่อความรู้อพร้อม ไม่เป็นไปเพื่อพระนิพพาน.

ก็เมื่อเธอทั้งหลายจะตรีก ฟังตรีกว่า “นี้ทุกข์ นี้ทุกข์สมุทัย นี้ทุกข์นิโรธ นี้
ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา”

ข้อนั้นเพราะเหตุไร ? เพราะความตรีกเหล่านี้ ประกอบด้วยประโยชน์ เป็น
เบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ย่อมเป็นไปเพื่อความหน่าย เพื่อความคลายกำหนด
เพื่อความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้อย่าง เพื่อความรู้อพร้อม เพื่อพระนิพพาน.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้นแหละ เธอทั้งหลาย ฟังกระทำความเพียร
เพื่อรู้ตามความเป็นจริงว่า “นี้ทุกข์ นี้ทุกข์สมุทัย นี้ทุกข์นิโรธ นี้ทุกข์นิโรธคามินี
ปฏิปทา.”

[๘] มา ภิกษเว **ปาปกํ อกุสลํ จิตตํ** จินฺตเตยฺยาถ. “สฺสสโต โลโกติ वा अससुसुतो
लोकोति वा अनुत्वा लोकोति वा अननुत्वा लोकोति वा तं शिवं तं श्रीरनुति वा अण्णं शिवं
अण्णं श्रीरनुति वा होति तद्दत्तो प्रं मरणाति वा न होति तद्दत्तो प्रं मरणाति
वा होति ज न ज होति तद्दत्तो प्रं मरणाति वा नेव होति न न होति तद्दत्तो प्रं
मरणाति वा ५

तं गिस्स हेतु ? नेसा भिग्खवे जिनुता अत्तुत्तुत्तुत्ता नातिपरुत्तुत्तुत्ता
न निपुत्तुत्ता न विरात्ता न निरुत्ता न उप्पत्ता न अण्णत्ता न सम्पत्ता
न निपुत्तात्ता लवत्तुत्ता ५

जिनुत्तात्ता ज हो तुत्ता भिग्खवे “อิทํ तुक्खนฺติ จินฺตเตยฺยาถ. “อัยํ तुक्खสมุทฺติโยติ
จिनुत्เตยฺยาถ. “อัยํ तुक्खนिरุत्ति จินฺตเตยฺยาถ. “อัยํ तुक्खนिरุत्ताมิเนปฺปฏิปทาติ
จिनुत्เตยฺยาถ ๕

तं गिस्स हेतु ? ऐसा भिग्खवे जिनुता अत्तुत्तुत्तुत्ता ऐसा आतिपरुत्तुत्तुत्ता
ऐसा निपुत्तुत्ता विरात्ता निरुत्ता उप्पत्ता अण्णत्ता सम्पत्ता निपुत्तात्ता
लवत्तुत्ता ५

त्तत्तात्ता भिग्खवे
“อิทํ तुक्खนฺติ โยโค กรณฺนियो.
“อัยํ तुक्खสมุทฺติโยติ โยโค กรณฺนियो.
“อัยํ तुक्खนिरุत्ति โยโค กรณฺนियो.
“อัยํ तुक्खนिरุत्ताมิเน ปฺปฏิปทาติ โยโค กรณฺนियोติ ๕

จินตสูตร -- ว่าด้วยการคิดที่ทรมาน

[๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงอย่าคิดถึงอกุศลจิตอันทรมานว่า “โลกเที่ยง โลกไม่เที่ยง, โลกมีที่สิ้นสุด โลกไม่มีที่สิ้นสุด, ชีพอันนั้น สรีระก็อันนั้น, ชีพอย่างหนึ่ง สรีระก็อย่างหนึ่ง, ลัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเป็นอีก ลัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมไม่เป็นอีก ลัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเป็นอีกก็มี ย่อมไม่เป็นอีกก็มี ลัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเป็นอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เป็นอีกก็หามิได้.”

ข้อนี้เพราะเหตุไร ? เพราะความคิดนี้ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ใช่เบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ย่อมไม่เป็นไปเพื่อความหน่าย ไม่เป็นไปเพื่อความคลายกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อความดับ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบ ไม่เป็นไปเพื่อความรู้อย่าง ไม่เป็นไปเพื่อความรู้อพร้อม ไม่เป็นไปเพื่อพระนิพพาน.

ก็เมื่อเธอทั้งหลายจะคิด พึงคิดว่า “นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา”

ข้อนี้ เพราะเหตุไร ? เพราะความคิดนี้ประกอบด้วยประโยชน์ เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ย่อมเป็นไปเพื่อความหน่าย เพื่อความคลายกำหนด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้อย่าง เพื่อความรู้อพร้อม เพื่อพระนิพพาน.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้นแหละ เธอทั้งหลายพึงกระทำความเพียร เพื่อรู้ตามความเป็นจริงว่า “นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา.”

[๙] มา ภิกษุเว **วิคคาหิกกถ** กถะยาถ. “น ตวํ อิมํ ฌมฺมวีนยํ อาชานาสี. อหํ อิมํ ฌมฺมวีนยํ อาชานามิ. ก็ ตวํ อิมํ ฌมฺมวีนยํ อาชานิสฺสสึ.

มิจฺฉาปฏฺฐิปนฺโน ตวมลฺลิตฺติ. อหฺมสฺสมิ สฺมมาปฏฺฐิปนฺโน. ปุเร วจฺนียํ ปจฺฉา อวจ. ปจฺฉา วจฺนียํ ปุเร อวจ. สหิตํ เม. อสฺหิตนฺเต. อธิจฺฉนฺตํ เต วิปฺราวตฺตํ. อาโรปีโต เต วาโห จรฺวาทปฺปโมกฺขาย. นิคฺคหิตฺตสฺสึ, นินฺพเพเชหิ วา สจฺเจ ปโหสฺสึติ ฯ

ตํ กิสฺส เหตุ ? เนสา ภิกษุเว กถา อตฺถสฺสวฺหิตา นาทิพฺรหฺมจฺริยกา น นินฺพพิทาย น วิรคทาย น นโรธาย น อฺปสฺมาย น อภินฺถาย น สฺมโปกฺขาย น นินฺพพานาย สํวตฺตติ ฯ

กถนฺตา จ โช ตฺเมห ภิกษุเว “อิหํ ทฺกฺชนฺตฺติ กถะยาถ. “อฺยํ ทฺกฺชนฺตฺติ โยโค กถะยาถ. “อฺยํ ทฺกฺชนโรธฺตฺติ กถะยาถ. “อฺยํ ทฺกฺชนโรธคามินิปฏฺฐิพาทฺติ กถะยาถ.

ตํ กิสฺส เหตุ ? เอสา ภิกษุเว กถา อตฺถสฺสวฺหิตา. เอสา นาทิพฺรหฺมจฺริยกา. เอสา นินฺพพิทาย วิรคทาย นโรธาย อฺปสฺมาย อภินฺถาย สฺมโปกฺขาย นินฺพพานาย สํวตฺตติ ฯ

ตสฺมาตฺติห ภิกษุเว

“อิหํ ทฺกฺชนฺตฺติ โยโค กถะยาถ.

“อฺยํ ทฺกฺชนฺตฺติ โยโค กถะยาถ.

“อฺยํ ทฺกฺชนโรธฺตฺติ โยโค กถะยาถ.

“อฺยํ ทฺกฺชนโรธคามินิ ปฏฺฐิพาทฺติ โยโค กถะยาถ.

วิคคาทิกกถาสูต -- ว่าด้วยการพูดที่ไม่เป็นประโยชน์

[๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงอย่าพูดถ้อยคำแก่งแย่งกันว่า “ท่านไม่รู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ เรารู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้, ไฉนท่านจักรู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ได้ ?”

ท่านปฏิบัติผิด เราปฏิบัติถูก, คำที่ท่านควรกล่าวก่อน ท่านกล่าวทีหลัง คำที่ท่านควรกล่าวทีหลัง ท่านกล่าวก่อน, คำของเรามีประโยชน์ คำของท่านไม่มีประโยชน์, ข้อที่ท่านเคยประพฤตินาผิดเสียแล้ว, เรายกวาตะแก่ท่านแล้ว ท่านจงประพฤติเพื่อปลดเปลื้องวาตะเสีย, ท่านเป็นผู้อันเราชมได้แล้ว หรือจงปลดเปลื้องเสียเอง ถ้าท่านสามารถ.”

ข้อนั้นเพราะเหตุไร? เพราะถ้อยคำนี้ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ใช่เบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ย่อมไม่เป็นไปเพื่อความหน่าย ไม่เป็นไปเพื่อความคลายกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อความดับ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบ ไม่เป็นไปเพื่อความรู้อย่าง ไม่เป็นไปเพื่อความรู้อพร้อม ไม่เป็นไปเพื่อพระนิพพาน.

ก็เมื่อเธอทั้งหลายจะพูด พึงพูดว่า “นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา”

ข้อนั้นเพราะเหตุไร ? เพราะถ้อยคำนี้ประกอบด้วยประโยชน์ เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ย่อมเป็นไปเพื่อความหน่าย เพื่อความคลายกำหนด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้อย่าง เพื่อความรู้อพร้อม เพื่อพระนิพพาน.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้นแหละ เธอทั้งหลายพึงกระทำความเพียรเพื่อรู้ตามความเป็นจริงว่า “นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา.”

[๑๐] มา ภิภษเว อเนกวิหิตํ **ติรจฺจนกถํ** กถเยยยาถ ฯ เสยฺยถึทํ :

ราชกถํ โจรกถํ มหามตฺตกถํ เสนากถํ ภยกถํ ยฺยทฺธกถํ อนนฺกถํ ปานกถํ
วตฺตกถํ สยนฺกถํ มาลากถํ คนฺธกถํ ฃาติกถํ ยานกถํ คามกถํ นิคมกถํ นครกถํ
ชนฺปนฺทกถํ อิตฺถีกถํ สฺฐรากถํ วิสิขากถํ กุมฺภฏฺจานกถํ ปุพฺพเปตฺกถํ นานตฺตกถํ
โลกกฺขายิกํ สมฺมุทฺทกฺขายิกํ อิติภวภวกถํ อิติ วา ฯ

ตํ กิสฺส เหตุ ? เนสา ภิภษเว กถา อตฺถสฺสญฺหิตา นาทิพฺรหฺมจฺริยกา
น นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น อุปสมาย น อภิญฺจาย น สมฺโพธาย
น นิพฺพานาย สํวตฺตติ ฯ

กถนฺตา จ โช ตฺเมห ภิภษเว “อิทํ ทฺกฺขนฺตติ กถเยยยาถ. “อัยํ ทฺกฺขสมฺมุทโยติ กถเยยยาถ.
“อัยํ ทฺกฺขนิโรธติ กถเยยยาถ. “อัยํ ทฺกฺขนิโรธคามินิ ปฏฺิปปทาติ กถเยยยาถ ฯ

ตํ กิสฺส เหตุ ? เอสา ภิภษเว กถา อตฺถสฺสญฺหิตา เอสา อาทิพฺรหฺมจฺริยกา เอสา
นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺจาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ ฯ

ตสฺมาติห ภิภษเว “อิทํ ทฺกฺขนฺตติ โยโค กรณฺนโย. “อัยํ ทฺกฺขสมฺมุทโยติ โยโค กรณฺนโย.
“อัยํ ทฺกฺขนิโรธติ โยโค กรณฺนโย. “อัยํ ทฺกฺขนิโรธคามินิ ปฏฺิปปทาติ โยโค กรณฺนโยติ ฯ

สมฺมาธิวคฺโค นิฏฺฐจฺิโต ฯ

พระไตรปิฎกบาลี เล่มที่ ๑๙ สุตตันต. เล่ม ๑๑ สังยุตตนิกาย มหาวรรค สัจจสังยุต ข้อ ๑๖๕๓-๑๖๖๓ หน้า ๕๒๐-๕๒๖

ดิรัจฉานกถาสูต -- ว่าด้วยการพูดดิรัจฉานกถา
(ถ้อยคำเป็นเหตุขวางทางสวรรค์และนิพพาน)

[๑๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงอย่าพูดดิรัจฉานกถา ซึ่งมีหลายอย่าง (แบ่งเป็น ๓๒ เรื่อง) คือ

พูดเรื่องพระราชา เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องรบ เรื่องภัย เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องวีรบุรุษ เรื่องตลก เรื่องทำน้ำ เรื่องคนที่ล่องลับไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความยั่งยืน เรื่องความขาดสูญ เรื่องความเจริญ เรื่องความเสื่อม เรื่องบำรุงกามสุข เรื่องการทรมาณตน เรื่องไร้สาระมีประการอย่างนี้หรืออื่นจากนี้

(ในภิกขา รวม เรื่อง ปา ภูเข่า แม่น้ำ เกาะ เป็นดิรัจฉานกถา ๓๖)

ข้อนั้นเพราะเหตุไร? เพราะถ้อยคำนี้ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ไม่เป็นไปเพื่อความหน่าย ไม่เป็นไปเพื่อความคลายกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อความดับ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบ ไม่เป็นไปเพื่อความรู้อย่าง ไม่เป็นไปเพื่อความรู้อพร้อม ไม่เป็นไปเพื่อพระนิพพาน.

ก็เมื่อเธอทั้งหลายจะพูด ฟังพูดว่า “นี้ทุกข์ นี้ทุกข์สมุทัย นี้ทุกข์นิโรธ นี้ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา.”

ข้อนั้นเพราะเหตุไร ? เพราะถ้อยคำนี้ประกอบด้วยประโยชน์ เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ เป็นไปเพื่อความหน่าย เพื่อความคลายกำหนด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้อย่าง เพื่อความรู้อพร้อม เพื่อพระนิพพาน.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้นแหละ เธอทั้งหลายพึงกระทำความเพียร เพื่อรู้ตามความเป็นจริงว่า “นี้ทุกข์ นี้ทุกข์สมุทัย นี้ทุกข์นิโรธ นี้ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา.”

สมาธิวรรค จบเท่านี้

วิชัยสูตร

(กายวิจันนทนิกสูตร)

๑. จะรัง วา ยะที วา ติฏฐัง
สะมิญฺเชติ ปะสาเรติ
นิสินโน อุทะ วา สะยัง.
เอสา กายัสสะ อิญฺชณะ.
๒. อัญฺญิหารุสังยุตโต
ฉะเวีย กายิ ปะฏิจันโน
ตะจะมังสาวะเลปะโน.
ยะถาภูตัง นะ ทิสสะติ.
๓. อันตะปุโร อุทะระปุโร
หะหะยัสสะ ปัพพาสัสสะ
ยะกะนะเปฬัสสะ วัตถิโน.
วักกัสสะ ปิหะกัสสะ จะ.
๔. สิงฆาณิกายะ เขฬัสสะ
โลหิตัสสะ ละสิกายะ
เสทัสสะ จะ เมทัสสะ จะ.
ปีตัตัสสะ จะ ะสาเย จะ.
๕. อะถัสสะ นะวะหิ โสเทหิ
อักษิมฺหา อักขิคุถะโก
อะสุจฺจิ สะวะติ สัพพะทา.
กัณณัมฺหา กัณณะคุถะโก.
๖. สิงฆาณิกา จะ นาสะโต
ปีตัตัง เสมฺหัญฺจะ ะมะติ
มุขะนะ ะมะเตกะทา.
กายัมฺหา เสทะชัลลิกา.
๗. อะถัสสะ สุริรัง สีลัง
สุภะโต หนัง มัญญะติ พาโล
มัตถะลุงคัสสะ ปุริตัง.
อะวิชชายะ ปุรักขะโต.

๘. ยะทา จะ โส มะโต เสติ
อะปะวิทฺโธ สุสาน्हัมมิง
๙. ขาทันติ นัง สุวานา จะ
กากา คิชฌมา จะ ขาทันติ
๑๐. สุตฺวานะ พุทธะวะจะนัง
โส โข นัง ปะริชานาติ
๑๑. ยะธา อิหัง ตะธา เอตัง
อัสสมัตตัญจะ พะหิทธา จะ
๑๒. ฉันทะราคะวิรัตโต โส
อัสสมะคา อะมะตัง สันติง
๑๓. ทวีปาทะโกยัง อะสุจิ
นานากุณะปะปะริปุโร
๑๔. เอตาทีเสนะ กาเยนะ
ปะรัง วา อะวะชาเนยยะ
- อุทฺตมาโต วินีละโก.
อะนะเปกขา โหนติ ญาตะโย.
- สิงคาลา วะกา กิมิ.
เย จัญญเญ สันติ ปาณินเ.
- ภิกขุ ปัญญาณะวา อิธะ.
ยะธาภูตัญหิ ปัสสะติ.
- ยะธา เอตัง ตะธา อิหัง.
กาเย ฉันทัง วิราชะเย.
- ภิกขุ ปัญญาณะวา อิธะ.
นิพพานัง ปะทะมัจจุตัง.
- หุคคันโธ ปะริหาระติ.
วิสสะวันโต ตะโต ตะโต.
- โย มัญญเญ อุณณะเมตะเว.
กิมัญญุตฺระ อะทัสสะนาติ.

๘. ในกาลใด เราตาย นอนขึ้นอืด
ญาตีเขาทิ้ง ในสุสาน ไม่ขานเอา
ก็เย็นซืด เขียวพอง กองภูเขา
รอวันเผา ญาตีก็หนี ไม่รื้อ
๙. สุนัขแย่ง แร้งกา เข้ามากัด
แมลงหนอน ยัวเยี้ย เข้าเคลียดลอ
หมาป่าฟัด จิ้งจอกได้ น้ำลายสอ
กระดุกหนอ ก็เป็นฝุ่น เป็นจุนไป
๑๐. ได้สดับ พุทธพจน์ สลดเสียว
กายไม่งาม ตามจริง ทุกสิ่งใน
อยู่คนเดียว พิจารณา ปัญญาไซ
ไม่หลงไหล ชายหญิง ได้ยินเตือน
๑๑. นี้อย่างไร กายอื่นเขา ก็เท่านั้น
ทั้งภายใน-นอกนิต ไม่บิดเบือน
อะไรนั่น กายนี้ ก็มีเหมือน
ไม่กลบเกลื่อน ราคะปล่อย ถอยจากกาม
๑๒. ภิกษุ ทรงปัญญา ระอาแสน
กลับมาสั้น ถิ่นสงบ บรรจบงาม
ตัดหาแดน แผ่ไม่จบ ในภาพสาม
ไม่ต้องตาม เกิดแก่ตาย ก็คลายพอ
๑๓. สองเท่านี้ หาไม่มี ที่งามเห็น
กัตซากศพ มา-กลบใส่ เท่าไรพอ
บริหารกัน ไม่เป็น ก็หมิ่นหนอ
กินแล้วก็ ไหลออกท่อ รอเวลา
๑๔. แข่งกันตรวจ อวดประชัน ในกายนี้
จะมีอะไร ในกายเนีย เสียเวลา
ตรองให้ดี เหมือนถุ้งขี้ ที่มีฝา
นอกจากหา อริยสัจ ขจัดเมาฯ

อสุภสูตร

ความไม่งามตามเราไป

(หันทะ มะยัง อะสุภะสุตตะปาฐัง ภาณามะ เส)

อะสุภานุปัสสี ภิกขเว กายัส้มิง วิหะระถะ,
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เธอทั้งหลายจงเป็นผู้พิจารณาตามเห็นซึ่ง**อารมณ์**,
โดยความเป็นของ**ไม่งาม**ในกายอยู่เป็นปรกติเถิด,

อานาปานัสสะติ จะ โว อัชฌัตตัง ปะริมุขัง สุปป์ภูตฺติตา โหตุ,
จงเข้าไปตั้งสติอยู่เฉพาะหน้าด้วยดี ในลมหายใจเข้าออก,

สัพพะสังขารេสุ อะเนิจจานุปัสสิโน วิหะระถะ,
จงพิจารณาตามเห็นความไม่เที่ยง ในสังขารทั้งปวงอยู่เป็นปรกติเถิด,

อะสุภานุปัสสีนัง ภิกขเว กายัส้มิง วิหะระตัง,
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เมื่อเธอทั้งหลายตามพิจารณาเห็นอยู่ซึ่ง**อารมณ์**,
โดยความเป็นของ**ไม่งาม** โดยปรกติมีอยู่ในกาย,

โย สุภายะ ธาตุยา รากานุสสะโย โส ปะหิยยะติ,
ย่อมละรากานุสัย* ในสุภานิมิตเสียได้,

อานาปานัสสะติ อัชฌัตตัง ปะริมุขัง สุปป์ภูตฺติตายะ,
เมื่อเธอทั้งหลาย, เข้าไปตั้งสติไว้ด้วยดีเฉพาะหน้าในลมหายใจเข้าออก,

* กามรากานุสัย อันพึงเกิดในสุภะอารมณ์

เย พาหิรา วิตักกาสะยา วิฆาตะปิกขิกา เต นะ โหนติ,
ยอมทำให้วิตกทั้งหลาย, อันมีมาจากภายนอกให้นอนลง,
ความคิดอันเป็นฝักฝ่ายแห่งความคับแค้นยอมไม่มี เพราะวิตกนั้น,

สัพพะสังขารesu อะนิจจานุปัสสีนัง วิหะระตัง,
เมื่อเธอทั้งหลาย, ตามพิจารณาเห็นซึ่งความไม่เที่ยง, ในสังขารทั้งปวงอยู่
เป็นประจำ,

ยา อะวิชชา สา ปะหียะติ ยา วิชชา สา อุปปัชชะติ,
ยอมละอวิชชาเสียได้ ย่อมทำวิชชาให้เกิดขึ้น,

อะสุภานุปัสสี กายัสสัมมัง อานาปาเน ปะฐิสสะโต,
ภิกษุผู้ตามพิจารณาเห็นอยู่ซึ่งอารมณ์, ในกายว่าไม่งามโดยปรกติ,
มีสติอยู่เฉพาะ ที่ลมหายใจเข้าออก,

สัพพะสังขาระสะมะถัง ปัสสัง อาตาปี สัพพะทา,
มีความเพียรพยายามอยู่ทุกเมื่อ, พิจารณาเห็นอยู่ซึ่งความสงบลงแห่ง
สังขารทั้งปวง,

สะ เว สัมมัททะโส ภิกขุ ยะโต ตัตถะ วิมุจจะติ,
ภิกษุนั้นแล, เป็นผู้เห็นโดยชอบ พยายามอยู่, ย่อมหลุดพ้น เพราะเหตุนี้,

อะภิญญา โวลีโต สันโต สะ เว โยคาคิโค มุนี,
ภิกษุนั้นแล, เป็นผู้จบอภิญญา สงบระงับแล้ว, เป็นผู้ล่วงส่วนแห่งโยคะ
(กิเลสเป็นเครื่องประกอบ) เสียได้ ชื่อว่าเป็นมุนี,

อิติ... ด้วยประการ ฉะนี้แล.

สมาธิสูตร

(หันทะ มะยัง สะมาธิสุตตะปาฐัง ภาณามะ เส)

สมาธิง ภิกขะเว ภาเวถะ, อัปปะมาถัง นิปะกา ปะติสสะตา,
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงมีปัญญารักษาตน มีสติ เจริญสมาธิ-
หาประมาณมิได้เถิด

สมาธิง ภิกขะเว ภาวะยะตัง อัปปะมาถัง นิปะกาณัง ปะติสสะตานัง,
ปัญจะ ญาณานิ ปัจจัตตัญญูวะะ อุปปัชชติ,
เมื่อเรามีปัญญารักษาตน, มีสติ เจริญสมาธิหาประมาณมิได้อยู่,
ญาณ ๕ อย่างย่อมเกิดขึ้นเฉพาะตน,

กะตะมานิ ปัญจะ,
ญาณ ๕ อย่างเป็นไหน ?

อะยัง สะมาธิ ปัจจุปันนะสุโข เจวะ อายะติญจะ สุขะวิปาโกติ,
ปัจจัตตัญญูวะะ ญาณัง อุปปัชชติ,
คือ ญาณย่อมเกิดขึ้นเฉพาะตนว่า.
สมาธินี้มีสุขในปัจจุบัน และมีสุขเป็นวิบากต่อไป,

อะยัง สะมาธิ อะริโย นิรามิโสติ, ปัจจัตตัญญูวะะ ญาณัง อุปปัชชติ,
ย่อมรู้เฉพาะตนว่า, สมาธินี้เป็นอริยะ ไม่แอบอิงอาภิส,

อะยัง สะมาธิ อะกาปุริสเสวิโตติ ปัจจัตตัญญูวะะ ญาณัง อุปปัชชติ,
ย่อมรู้เฉพาะตนว่า, สมาธินี้อันคนเลว ๆ ย่อมเสพไม่ได้เลย

**อะยัง สะมาธิ สันโต ประณีโต ปฏิปัสสัทธิลัทธ, เอโกทิภาวาคิคะโต
นะ สะสังขาระ - นิคคัยหะ - วาริตะคะโตติ, ปัจจัตตัญญูเฐวะ ญาณัง
อุปปีชชะติ,**

ย่อมนรู้เฉพาะตนว่า, สมาธินี้เป็นของละเอียดประณีต, ได้ด้วยความสงบ
ระงับ, บรรลุได้ด้วยความเป็นธรรมเอกผุดขึ้น, มิใช่บรรลุได้ด้วยการ
ข่มธรรมที่เป็นข้าศึก - ห้ามกิเลสด้วยจิตอันเป็นสังขาร,

**โส โข ปะนาหัง อิมัง สะมาธิง, สะโตวะ สะมาปัสซามิ สะโต วุฏฐะหามิติ,
ปัจจัตตัญญูเฐวะ ญาณัง อุปปีชชะติ,**

ย่อมนรู้เฉพาะตนว่า, เราย่อมนมีสติเข้าสมาธินี้ได้ มีสติออกจากสมาธินี้ได้,

สะมาธิง ภิกขะเว ภาเวละ อัปปะมาณัง นิปะกา ปะติสสะตา,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย

เธอทั้งหลายจงมีปัญญารักษาตน มีสติ เจริญสมาธิอันหาประมาณมิได้ เกิด,

สะมาธิง ภิกขะเว ภาวะยะตัง อัปปะมาณัง นิปะกาณัง ปะติสสะตานัง,

เมื่อเธอทั้งหลาย มีปัญญารักษาตน มีสติ เจริญสมาธิอันหาประมาณมิได้อยู่,

อิมานิ ปัญจะ ญาณานิ ปัจจัตตัญญูเฐวะ อุปปีชชันตีติ.

ญาณ คือความรู้แจ้งทั้ง ๕ ประการนี้แล ย่อมเกิดขึ้นแก่เธอ ดังนี้.

(สมาธิสูตร ปณจ อง ๒๒/๒๗/๒๕)

อรัญญสูตร

(หันทะ มะยัง อรัญญะสุตตะปาฐัง ภะณามะ เส)

ปัญจะหิ ภิกขะเว รัมเมหิ สะมันนาคะโต, ภิกขุ อานาปานะสะติง

พะหุลีกะโรนโต นะจิริสเสวะ อะกุปปัง ปะฏิวิชณะติ,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ,

ทำให้มากซึ่งอานาปานสติกัมมัฏฐานอยู่,

ย่อมหมดตลอดธรรมที่ไม่กำเริบ ต่อกาลไม่นานนัก,

กะตะเมหิ ปัญจะหิ, ธรรม ๕ ประการ อย่างไรเล่า,

อิระ ภิกขะเว ภิกขุ, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ภิกษุในธรรมวินัยนี้,

๑) อัปปัญโญ โหติ, เป็นผู้มึนระน้อย,

อัปปะกิจโจ โหติ, เป็นผู้มึนกิจน้อย

สุภะโร, เป็นผู้เลี้ยงง่าย,

สุสันโตโส ชีวิตะปะริกขาระสุ, เป็นผู้มีความยินดียิ่งในบริวารแห่งชีวิต,

๒) อัปปาหารโ โหติ, เป็นผู้มึนอาหารน้อย,

อะโนทะริกัตตัง อะนุยุตโต, ประกอบความเป็นผู้ไม่เห็นแก่ปากแก่ท้อง,

๓) **อัปปะมัทโร โหติ,** ย่อมเป็นผู้มีความง่วงนอนน้อย,

ชาคะริยัง อะนุยุตโต, ประกอบความเพียรเป็นผู้ตื่นอยู่,

๔) **อระรัญญะโก โหติ,** ย่อมเป็นผู้อยู่ป่าเป็นวัตร,

ปีนตะเสนาสะโน, เป็นผู้อยู่ในเสนาสนะอันสงัด,

๕) **ยะถาวิมุตตัง จิตตัง ปัจจะเวกขะติ,**

ย่อมพิจารณาตามจิตที่หลุดพ้น,

อิเมหิ โข ภิกขะเว ปัญจะหิ ธัมเมหิ สมะนนาคะโต,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ นี้แล,

ภิกขุ อานาปานะสะติง พะหุสีกะโรนโต,

ทำให้มากซึ่งอานาปานสติกัมมัฏฐานอยู่,

นะจิริสเสวะ อะกุปปัง ปะฐิวิชณะติ,

ย่อมแทงตลอดธรรมที่ไม่กำเริบ ต่อกาลไม่นานนัก,

อิติ... ด้วยประการ ฉะนี้แล...

อานาปานสติสูตร

ศาสตร์แห่งการหายใจ

ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้: สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ปราสาทของอุบลากวิสาขาภิคารมารดาในพระวิหารบุพพารามเขตพระนครสาวัตถี พร้อมด้วยพระสาวกผู้เถระมีชื่อเสียงเด่นมากรูปด้วยกัน เช่น ท่านพระสารีบุตร ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ท่านพระมหากัสสปะ ท่านพระมหากัจจายนะ ท่านพระมหาโกฏิติยะ ท่านพระมหากัปปินะ ท่านพระมหาจุนทะ ท่านพระเวทชะ ท่านพระอานันท และพระสาวกผู้เถระมีชื่อเสียงเด่นอื่นๆ

ก็สมัยนั้นแล พระเถระทั้งหลายพากันโอวาทพร้าสอนพวกภิกษุอยู่ คือ พระเถระบางพวกโอวาทพร้าสอนภิกษุ ๑๐ รูปบ้าง บางพวกโอวาทพร้าสอน ๒๐ รูปบ้าง บางพวกโอวาทพร้าสอน ๓๐ รูปบ้าง บางพวกโอวาทพร้าสอน ๔๐ รูปบ้าง ฝ่ายภิกษุนวกะเหล่านั้น อันภิกษุผู้เถระโอวาทพร้าสอนอยู่ ย่อมรู้ชัดธรรมวิเศษอย่างกว้างขวางยิ่งกว่าที่ตนรู้มาก่อน ฯ

ก็สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคมีภิกษุสงฆ์ห้อมล้อมประทับนั่งกลางแจ้งในราตรีมีจันทร์เพ็ญ วันนั้นเป็นวันอุโบสถ ๑๕ ค่ำ ทั้งเป็นวันปวารณาด้วย ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคทรงเปลี่ยวดูภิกษุสงฆ์ ซึ่งนั่งเฝ้าอยู่โดยลำดับ จึงตรัสบอกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราปรารถนาในปฏิปทานี้ เรามีจิตยินดีในปฏิปทานี้ เพราะฉะนั้นแล พวกเธอจงปรารภความเพียร เพื่อถึงคุณที่ตนยังไม่ถึง เพื่อบรรลุคุณที่ตนยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งคุณที่ตนยังไม่ทำให้แจ้ง โดยยิ่งกว่าประมาณเถิด เราจักรออยู่ในเมืองสาวัตถีนี้แล จนถึงวันครบ ๔ เดือนแห่งฤดูฝน เป็นที่บานแห่งดอกโกมุท

พวกภิกษุชาวชนบททราบข่าวว่า พระผู้มีพระภาคจักรออยู่ในเมืองสาวัตถีนั้น จนถึงวันครบ ๔ เดือนแห่งฤดูฝน เป็นที่บานแห่งดอกโกมุท จึงพากันหลั่งไหลมายังพระนครสาวัตถี เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาค ฝ่ายภิกษุผู้เถระเหล่านั้นก็พากันโอวาทพร้าสอนภิกษุนวกะเพิ่มประมาณขึ้น คือ ภิกษุผู้เถระบางพวกโอวาทพร้าสอนภิกษุ ๑๐ รูปบ้าง บางพวกโอวาทพร้าสอน ๒๐ รูปบ้าง บางพวกโอวาทพร้าสอน ๓๐ รูปบ้าง บางพวกโอวาทพร้าสอน ๔๐ รูปบ้าง และภิกษุนวกะเหล่านั้น อันภิกษุผู้เถระโอวาทพร้าสอนอยู่ ย่อมรู้ชัดธรรมวิเศษอย่างกว้างขวางยิ่งกว่าที่ตนรู้มาก่อน ฯ

อานาปานสติสูตร

เอวํ เม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา สวตถึยํ วิหระติ ปุพฺพพาราเม มิคารมาตุปาสาเท
สมพฺพุเลหิ อภิญญาเตหิ อภิญญาเตหิ เถเรหิ สวเกหิ สทุธี อายสุมตา จ สารีปุตฺเตน
อายสุมตา จ มหาโมคฺคัลลานเณ อายสุมตา จ มหากสฺสเปเน อายสุมตา จ มหา-
กจฺจายนเณ อายสุมตา จ มหาโกฏฺฐิตเณ อายสุมตา จ มหากปฺปิเนเน อายสุมตา จ
มหาจุนฺเณเน อายสุมตา จ อนฺรุฑฺเดเน อายสุมตา จ เรวเตเน อายสุมตา จ อานนฺเณเน,
อญฺเณหิ จ อภิญญาเตหิ อภิญญาเตหิ เถเรหิ สวเกหิ สทุธี.

เตเน โข ปน สมเยเน เถรา ภิกฺขุ นเว ภิกฺขุ โววหนฺติ อนฺุสาสนฺติ.
อปฺเปกฺจเจ เถรา ภิกฺขุ ทสฺปิ ภิกฺขุ โววหนฺติ อนฺุสาสนฺติ,
อปฺเปกฺจเจ เถรา ภิกฺขุ วิสฺมฺปิ ภิกฺขุ โววหนฺติ อนฺุสาสนฺติ,
อปฺเปกฺจเจ เถรา ภิกฺขุ ตีสมฺปิ ภิกฺขุ โววหนฺติ อนฺุสาสนฺติ,
อปฺเปกฺจเจ เถรา ภิกฺขุ จตฺตารีสมฺปิ ภิกฺขุ โววหนฺติ อนฺุสาสนฺติ.
เต จ นวา ภิกฺขุ เถเรหิ ภิกฺขุหิ โววทียมานา อนฺุสาสิยมานา
อุพฺพารํ ปุพฺพเพนาปรํ วิเสสํ ชานนฺติ .

เตเน โข ปน สมเยเน ภควา ตทฺหุโปสเถ ปณฺุณฺเรเส ปวารณาย ปุณฺุณฺนาย
ปุณฺุณฺมาย รตฺติยา ภิกฺขุสงฺฆปริวฺโต อพฺโปกาสเ นิสินฺโน โหติ.
อถ โข ภควา ตฺถนฺุหิภฺภูตํ ตฺถนฺุหิภฺภูตํ ภิกฺขุสงฺฆํ อนฺุวิโลเกตฺวา ภิกฺขุ อามนฺุเตสิ
อารทฺโรสฺมิ, ภิกฺขเว, อิมาย ปฏฺิปปทาย; อารทฺจิจฺจิตฺโตสฺมิ, ภิกฺขเว, อิมาย ปฏฺิปปทาย.
ตสฺมาตฺติห, ภิกฺขเว, ภฺยโยโสเมตฺตาย วีริยํ อารภถ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา, อนนฺุคตสฺส อธิ-
คมาเย, อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาเย. อึเชวาทํ สวตถึยํ โกมฺุหิ จาตฺตุมาสินฺุ อาคเมสฺสามิตี.

อสุสฺสุํ โข ชานปทา ภิกฺขุ “ภควา กิร ตตฺถเว สวตถึยํ โกมฺุหิ จาตฺตุมาสินฺุ
อาคเมสฺสตีตี. เต ชานปทา ภิกฺขุ สวตถึ อึสรนฺุติ ภควนฺุตํ ทสฺสนาย.
เต จ โข เถรา ภิกฺขุ ภฺยโยโสเมตฺตาย นเว ภิกฺขุ โววหนฺติ อนฺุสาสนฺติ.
อปฺเปกฺจเจ เถรา ภิกฺขุ ทสฺปิ ภิกฺขุ โววหนฺติ อนฺุสาสนฺติ, [วิสฺมฺปิ / ตีสมฺปิ / จตฺตารีสมฺปิ]
เต จ นวา ภิกฺขุ เถเรหิ ภิกฺขุหิ โววทียมานา อนฺุสาสิยมานา
อุพฺพารํ ปุพฺพเพนาปรํ วิเสสํ ชานนฺติ.

ก็สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคมีภิกษุสงฆ์ห้อมล้อมประทับนั่งกลางแจ้ง
ในราตรีมีจันทร์เพ็ญ เป็นวันครบ ๔ เดือนแห่งฤดูฝน เป็นที่บ้านแห่งดอก
โกมุท วันนั้นเป็นวันอุโบสถ ๑๕ ค่ำ ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคทรงเปลี่ยวดู
ภิกษุสงฆ์ ซึ่งนั่งเียบอยู่โดยลำดับ จึงตรัสบอกภิกษุทั้งหลายว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย บริษัทนี้ไม่คุยกัน บริษัทนี้เียบเสียงคุย
ดำรงอยู่ในสาราธรรม อันบริสุทธิ์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุสงฆ์นี้ บริษัทนี้ เป็นเช่นเดียวกันกับบริษัทที่ควรแก่การคำนับ
ควรแก่การต้อนรับ ควรแก่ทักษิณาทาน ควรแก่การกระทำอัญชลี
เป็นเนืองนิตย์ของโลกลอยหาที่อื่นยิ่งกว่ามิได้
ภิกษุสงฆ์นี้ บริษัทนี้ เป็นเช่นเดียวกันกับบริษัทที่เขากวายน้อย
มีผลมาก และถวายของมาก มีผลมากยิ่งขึ้น
ภิกษุสงฆ์นี้ บริษัทนี้ เป็นเช่นเดียวกันกับบริษัท อันชาวโลกยากที่จะได้เห็น
ภิกษุสงฆ์นี้ บริษัทนี้ เป็นเช่นเดียวกันกับบริษัทอันสมควร
ที่แม้คนผู้เอาเสบียงคล่องเบาเดินทางไปชมนับเป็นโยชน์ๆ”

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ย่อมมีภิกษุในภิกษุสงฆ์นี้ ผู้เป็นพระอรหันตชีณาสพ
อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระได้แล้ว
บรรลุประโยชน์ตนแล้วโดยลำดับ ลีฬงสัญญาญาณในภาพแล้ว พันวิเศษแล้ว
เพราะรู้ชอบ แม้ภิกษุเช่นนี้ในหมู่ภิกษุนี้ ก็มีอยู่ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ย่อมมีภิกษุในภิกษุสงฆ์นี้ ผู้เป็นโอบปาติกะ
เพราะลีฬงสัญญาญาณส่วนเบื้องต้นทั้ง ๕ จะได้บริทิพพานในโลกนั้นๆ มีอันไม่
กลับมาจากโลกนั้นอีกเป็นธรรมดา แม้ภิกษุเช่นนี้ในหมู่ภิกษุนี้ ก็มีอยู่ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ย่อมมีภิกษุในภิกษุสงฆ์นี้ ผู้เป็นพระสกคาทามี
เพราะลีฬงสัญญาญาณ ๓ อย่าง และเพราะทำราคะ โทสะ โมหะให้เบาบาง
มายังโลกนี้อีกครั้งเดียวเท่านั้น ก็จะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้
แม้ภิกษุเช่นนี้ในหมู่ภิกษุสงฆ์นี้ ก็มีอยู่ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ย่อมมีภิกษุในภิกษุสงฆ์นี้ ผู้เป็นพระโสดาบัน
เพราะลีฬงสัญญาญาณ ๓ อย่าง มีอันไม่ตกอบายเป็นธรรมดา
แน่นอนที่จะได้ตรัสรู้ในเบื้องต้น แม้ภิกษุเช่นนี้ในหมู่ภิกษุนี้ ก็มีอยู่ ฯ

เตน โข ปน สมเยน ภควา ตทหุโปสเถ ปณฺณรเส โภมฺหิยา จาตุมาลีนียา
ปฺนุณฺณาย ปฺนุณฺณมาย รตฺติยา ภิกฺขุสงฺฆปริวฺโต อพฺโปกาสเ นิลินฺโน โหติ.
ถ โข ภควา ตฺถนฺหิภฺภูตํ ตฺถนฺหิภฺภูตํ ภิกฺขุสงฺฆํ อนุวិไลเกตฺวา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ

อปลาปายํ, ภิกฺขเว, ปริสา; นิปปลาปายํ, ภิกฺขเว, ปริสา; สฺสุทฺธา สาเร ปตฺติภฺจิสฺสา.
ตถารุโป อยํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุสงฺโฆ; ตถารูปา อยํ, ภิกฺขเว, ปริสา ยถารูปา ปริสา
อาหุเนยฺยา ปาหุเนยฺยา ทกฺขิณฺเนยฺยา อณฺชลิกรณฺเีย อนุตฺตํ ปฺนุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺส.
ตถารุโป อยํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุสงฺโฆ; ตถารูปา อยํ, ภิกฺขเว, ปริสา
ยถารูปาย ปริสาย อปฺปํ ทินฺนํ พหุ โหติ, พหุ ทินฺนํ พหุตฺรํ.
ตถารุโป อยํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุสงฺโฆ; ตถารูปา อยํ, ภิกฺขเว, ปริสา
ยถารูปา ปริสา ทุลลภา ทสฺสนาย โลกสฺส.
ตถารุโป อยํ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุสงฺโฆ; ตถารูปา อยํ, ภิกฺขเว, ปริสา
ยถารูปํ ปริสํ อลํ โยชนคณฺณานิ ทสฺสนาย คนฺตุํ ปุณฺเณนาปิ.

สนฺติ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺเ อรหฺนฺโต ชีณาสฺวา วุสิตวฺนฺโต กตกรณฺเีย
โอหิตภารา อนุปฺปตฺตสทฺถตา ปริกฺชีณภวสฺโยชนา สมฺมทณฺณาวิมฺตฺตา.
เอวรูปาปิ, ภิกฺขเว, สนฺติ ภิกฺขุ อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺเ.

สนฺติ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺเ ปณฺจณฺนํ โอรมภาคิยานํ สฺโยชนานํ ปริกฺชยา
โอปปาตฺิกา ตตฺถ ปรีนิพฺพายิโน อนาวตฺติชมฺมา ตสฺมา โลกา.
เอวรูปาปิ, ภิกฺขเว, สนฺติ ภิกฺขุ อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺเ.

สนฺติ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺเ ตินฺณํ สฺโยชนานํ ปริกฺชยา ราชโทสโมหานํ
ตฺนุตฺตา สกฺหาคามิโน สกฺิเทว อิมํ โลกํ อาคฺนฺตฺวา ทฺกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสนฺติ.
เอวรูปาปิ, ภิกฺขเว, สนฺติ ภิกฺขุ อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺเ.

สนฺติ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺเ ตินฺณํ สฺโยชนานํ ปริกฺชยา โสตาปนฺนา อวินิปาต-
ชมฺมา นียตา สมฺโพธิปฺราयนา. เอวรูปาปิ, ภิกฺขเว, สนฺติ ภิกฺขุ อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺเ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ย่อมมีภิกษุในภิกษุสงฆ์นี้ ที่เป็นผู้ประกอบความเพียร
ในอันเจริญสติปัฏฐาน ๔ อยู่ แม้ภิกษุเช่นนี้ในหมู่ภิกษุนี้ ก็มีอยู่ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ย่อมมีภิกษุในภิกษุสงฆ์นี้ ที่เป็นผู้ประกอบความเพียร
ในอันเจริญสัมมัปปธาน ๔ อยู่ แม้ภิกษุเช่นนี้ในหมู่ภิกษุนี้ ก็มีอยู่ ฯ

[อิทธิบาท ๔ / อินทรีย์ ๕ / พละ ๕ /
โพชฌงค์ ๗ / มรรคมีองค์ ๘ อันประเสริฐ]

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ย่อมมีภิกษุในภิกษุสงฆ์นี้ ที่เป็นผู้ประกอบความเพียร
ในอันเจริญเมตตาอยู่ แม้ภิกษุเช่นนี้ในหมู่ภิกษุนี้ ก็มีอยู่ ฯ

[กรุณา / มุทิตา / อุเบกขา / อสุภสังขยา / อนิจจสังขยา]

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ย่อมมีภิกษุในภิกษุสงฆ์นี้ ที่เป็นผู้ประกอบความเพียร
ในอันเจริญอานาปานสติอยู่ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อานาปานสติ อันภิกษุเจริญแล้ว

ทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก

ภิกษุที่เจริญอานาปานสติแล้ว ทำให้มากแล้ว

ย่อมบำเพ็ญสติปัฏฐาน ๔ ให้บริบูรณ์ได้

ภิกษุที่เจริญสติปัฏฐาน ๔ แล้ว ทำให้มากแล้ว

ย่อมบำเพ็ญโพชฌงค์ ๗ ให้บริบูรณ์ได้

ภิกษุที่เจริญโพชฌงค์ ๗ แล้ว ทำให้มากแล้ว

ย่อมบำเพ็ญวิชชาและวิมุตติให้บริบูรณ์ได้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อานาปานสติ อันภิกษุเจริญแล้วอย่างไร

ทำให้มากแล้วอย่างไร จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ อยู่ในป่าก็ดี อยู่ที่โคนไม้ก็ดี

อยู่ในเรือนว่างก็ดี นั่งคู้บัลลังก์ตั้งกายตรง ดำรงสติมั่นเฉพาะหน้า

เธอย่อมมีสติขณะหายใจออก มีสติขณะหายใจเข้า

เมื่อหายใจออกยาว ก็รู้ชัดว่า หายใจออกยาว
หรือเมื่อหายใจเข้ายาว ก็รู้ชัดว่า หายใจเข้ายาว
เมื่อหายใจออกสั้น ก็รู้ชัดว่า หายใจออกสั้น
หรือเมื่อหายใจเข้าสั้น ก็รู้ชัดว่า หายใจเข้าสั้น

สนฺติ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺฆे จตฺตุนฺนํ สติปญฺ्ञานานํ ภาวนานุโยคมนุญฺตฺตทา
วิหฺรณฺติ. เอวฺรฺอุปปี, ภิกฺขเว, สนฺติ ภิกฺขุ อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺฆे.

สนฺติ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺฆे จตฺตุนฺนํ สมฺมปฺปชานานํ ภาวนานุโยคมนุญฺตฺตทา
วิหฺรณฺติ. เอวฺรฺอุปปี, ภิกฺขเว, สนฺติ ภิกฺขุ อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺฆे.

[จตฺตุนฺนํ อิทฺธิปาทานํ / ปญฺจนนํ อินฺทริยานํ / ปญฺจนนํ พลาณํ /
สฺตตฺตุนฺนํ โปชฺฌณฺคานํ / อริยสฺส อภฺยจฺงคิกสฺส มคฺคสฺส]

สนฺติ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺฆे เมตฺตทาภาวนานุโยคมนุญฺตฺตทา วิหฺรณฺติ.
เอวฺรฺอุปปี, ภิกฺขเว, สนฺติ ภิกฺขุ อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺฆे.

[กฺรฺุณา / มุทิตฺตา / อฺุเปกฺขทา / อสุภ / อนิจฺจสญฺญา]

สนฺติ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อิมสฺมี ภิกฺขุสงฺฆे อานาปานสฺสตีภาวนานุโยคมนุญฺตฺตทา วิหฺรณฺติ.
อานาปานสฺสตี, ภิกฺขเว, ภาวิตฺตา พหุสฺสีกฺตา มหปฺผลา โหตี มหานิสฺสสา.
อานาปานสฺสตี, ภิกฺขเว, ภาวิตฺตา พหุสฺสีกฺตา จตฺตารโ สติปญฺ्ञาเน ปรีปฺุเรตี.
จตฺตารโ สติปญฺ्ञานา ภาวิตฺตา พหุสฺสีกฺตา สตฺต โปชฺฌณฺเค ปรีปฺุเรตี.
สตฺต โปชฺฌณฺคา ภาวิตฺตา พหุสฺสีกฺตา วิชฺชาวิมฺุตฺตี ปรีปฺุเรตี.

กถํ ภาวิตฺตา จ, ภิกฺขเว, อานาปานสฺสตี
กถํ พหุสฺสีกฺตา มหปฺผลา โหตี มหานิสฺสสา ?

อิธ, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ อรณฺณคโตะ วา รุกฺขมฺูลคโตะ วา สฺุณฺณาคารคโตะ วา
นิสฺสีหตี ปฺลลงฺกํ อากฺฺขิตฺวา อฺุชฺุ กายํ ปณฺิธาย ปรีมุขํ สตี อฺุปญฺ्ञเปตฺวา.
โส สโตะว อสุสฺสตี สโตะว ปสุสฺสตี.

**ทีฆํ วา อสุสฺสนฺโต ‘ทีฆํ อสุสฺสามี’ติ ปชานาตี,
ทีฆํ วา ปสุสฺสนฺโต ‘ทีฆํ ปสุสฺสามี’ติ ปชานาตี;
รสุสฺสํ วา อสุสฺสนฺโต ‘รสุสฺสํ อสุสฺสามี’ติ ปชานาตี,
รสุสฺสํ วา ปสุสฺสนฺโต ‘รสุสฺสํ ปสุสฺสามี’ติ ปชานาตี;**

สพฺพกายปฏฺฐิสํเวที อสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ,
สพฺพกายปฏฺฐิสํเวที ปสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ;
ปสฺสสมฺภยํ กายสงฺขารํ อสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ,
ปสฺสสมฺภยํ กายสงฺขารํ ปสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ.

ปีติปฏฺฐิสํเวที อสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ,
ปีติปฏฺฐิสํเวที ปสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ;
สุขปฏฺฐิสํเวที อสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ,
สุขปฏฺฐิสํเวที ปสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ;
จิตฺตสงฺขารปฏฺฐิสํเวที อสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ,
จิตฺตสงฺขารปฏฺฐิสํเวที ปสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ;
ปสฺสสมฺภยํ จิตฺตสงฺขารํ อสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ,
ปสฺสสมฺภยํ จิตฺตสงฺขารํ ปสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ.

จิตฺตปฏฺฐิสํเวที อสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ,
จิตฺตปฏฺฐิสํเวที ปสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ;
อภิปฺปโมหยํ จิตฺตํ อสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ,
อภิปฺปโมหยํ จิตฺตํ ปสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ ;
สมาทหนํ จิตฺตํ อสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ,
สมาทหนํ จิตฺตํ ปสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ;
วิโมจยํ จิตฺตํ อสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ,
วิโมจยํ จิตฺตํ ปสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ.

อนิจฺจานุปสฺสึ อสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ,
อนิจฺจานุปสฺสึ ปสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ;
วิราคานุปสฺสึ อสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ,
วิราคานุปสฺสึ ปสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ;
นิโรธานุปสฺสึ อสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ,
นิโรธานุปสฺสึ ปสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ;
ปฏฺฐินิสฺสคฺคานุปสฺสึ อสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ,
ปฏฺฐินิสฺสคฺคานุปสฺสึ ปสฺสสิสฺสามี’’ติ ลิกฺขติ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อานาปานสติ อันภิกษุเจริญแล้ว อย่างนี้
ทำให้มากแล้วอย่างนี้แล จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุที่เจริญอานาปานสติแล้วอย่างไร
ทำให้มากแล้วอย่างไร จึงบำเพ็ญสติปัฏฐาน ๔ ให้บริบูรณ์ได้ ?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมัยใด

เมื่อภิกษุหายใจออกยาว ก็รู้ชัดว่า หายใจออกยาว

หรือเมื่อหายใจเข้ายาว ก็รู้ชัดว่า หายใจเข้ายาว

เมื่อหายใจออกสั้น ก็รู้ชัดว่า หายใจออกสั้น

หรือเมื่อหายใจเข้าสั้น ก็รู้ชัดว่า หายใจเข้าสั้น

สำเนียงอยู่ ว่าเราจักรู้ชัดกาย คือกองลมทั้งหมด ขณะหายใจออก

ว่าเราจักรู้ชัดกาย คือกองลมทั้งหมด ขณะหายใจเข้า

สำเนียงอยู่ ว่าเราจักระงับกายสังขาร ขณะหายใจออก

ว่าเราจักระงับกายสังขาร ขณะหายใจเข้า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในสมัยนั้น ภิกษุชื่อว่าพิจารณาเห็นกายในกาย
มีความเพียร รู้สีกตัว มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้อยู่

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวลมหายใจออก ลมหายใจเข้านี้

ว่าเป็นกายชนิดหนึ่งในพวกกาย

เพราะฉะนั้นแล ในสมัยนั้น ภิกษุจึงชื่อว่าพิจารณาเห็นกายในกาย

มีความเพียร รู้สีกตัว มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้อยู่ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมัยใด

ภิกษุสำเนียงอยู่ ว่าเราจักรู้ชัดปีติ ขณะหายใจออก

ว่าเราจักรู้ชัดปีติ ขณะหายใจเข้า

สำเนียงอยู่ ว่าเราจักรู้ชัดสุข ขณะหายใจออก

ว่าเราจักรู้ชัดสุข ขณะหายใจเข้า

สำเนียงอยู่ ว่าเราจักรู้ชัดจิตสังขาร (คือเวทนาและสัญญา) ขณะหายใจออก

ว่าเราจักรู้ชัดจิตสังขาร (คือเวทนาและสัญญา) ขณะหายใจเข้า

สำเนียงอยู่ ว่าเราจักระงับจิตสังขาร ขณะหายใจออก

ว่าเราจักระงับจิตสังขาร ขณะหายใจเข้า

เอว ภาวิตา โข, ภิกขเว, อานาปานัสสติ
เอว พหุลีกตา มหปผลา โหติ มหानิสฺสา.

กถ ภาวิตา จ, ภิกขเว, อานาปานัสสติ
กถ พหุลีกตา จตฺตารโ สติปฏฺจําเน ปริปุเรติ?

ยสฺมี สมเย, ภิกขเว, ภิกขุ

ทีฆ ฺวา อสฺสสนฺโต ‘ทีฆ อสฺสสํ’ติ ปชานาติ,
ทีฆ ฺวา ปสฺสสนฺโต ‘ทีฆ ปสฺสสํ’ติ ปชานาติ;
รสฺส ฺวา อสฺสสนฺโต ‘รสฺส อสฺสสํ’ติ ปชานาติ,
รสฺส ฺวา ปสฺสสนฺโต ‘รสฺส ปสฺสสํ’ติ ปชานาติ;
สพฺพกายปฏฺฐิํเวที อสฺสสิสฺสํ’ติ ลิกฺขติ,
สพฺพกายปฏฺฐิํเวที ปสฺสสิสฺสํ’ติ ลิกฺขติ;
ปสฺสมุภํ ฺกายสงฺขารํ อสฺสสิสฺสํ’ติ ลิกฺขติ,
ปสฺสมุภํ ฺกายสงฺขารํ ปสฺสสิสฺสํ’ติ ลิกฺขติ;

กาเย กายานุปสฺสี, ภิกขเว, ตสฺมี สมเย ภิกขุ วิหฺรติ อาตํปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลกํ อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. กาเยสุ กายณฺณตฺราหํ, ภิกขเว, เอวํ วทามิ
ยทิทํ -- อสฺสาสปสฺสํ. ตสฺมาตีห, ภิกขเว, กาเย กายานุปสฺสี
ตสฺมี สมเย ภิกขุ วิหฺรติ อาตํปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลกํ อภิชฺฌาโทมนสฺสํ.

ยสฺมี สมเย, ภิกขเว, ภิกขุ

ปีติปฏฺฐิํเวที อสฺสสิสฺสํ’ติ ลิกฺขติ,
ปีติปฏฺฐิํเวที ปสฺสสิสฺสํ’ติ ลิกฺขติ;
สฺขปฏฺฐิํเวที อสฺสสิสฺสํ’ติ ลิกฺขติ,
สฺขปฏฺฐิํเวที ปสฺสสิสฺสํ’ติ ลิกฺขติ;
จิตฺตสงฺขารปฏฺฐิํเวที อสฺสสิสฺสํ’ติ ลิกฺขติ,
จิตฺตสงฺขารปฏฺฐิํเวที ปสฺสสิสฺสํ’ติ ลิกฺขติ;
ปสฺสมุภํ จิตฺตสงฺขารํ อสฺสสิสฺสํ’ติ ลิกฺขติ,
ปสฺสมุภํ จิตฺตสงฺขารํ ปสฺสสิสฺสํ’ติ ลิกฺขติ;

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในสมัยนั้น ภิกษุชื่อว่าพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา มีความเพียร รู้สีกตัว มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้อยู่
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวการใส่ใจลมหายใจออก ลมหายใจเข้า เป็นอย่างนี้ ว่าเป็นเวทนาชนิดหนึ่งในพวกเวทนา เพราะฉะนั้นแล ในสมัยนั้น ภิกษุจึงชื่อว่า พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา มีความเพียร รู้สีกตัว มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้อยู่ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมัยใด

ภิกษุสำเนียงกอยู่ ว่าเรารู้ชัดจิต ขณะหายใจออก
ว่าเรารู้ชัดจิต ขณะหายใจเข้า

สำเนียงกอยู่ ว่าเรารู้ชัดจิตให้เราริ่ง ขณะหายใจออก
ว่าเรารู้ชัดจิตให้เราริ่ง ขณะหายใจเข้า

สำเนียงกอยู่ ว่าเรารู้ชัดจิตมั่น ขณะหายใจออก
ว่าเรารู้ชัดจิตมั่น ขณะหายใจเข้า

สำเนียงกอยู่ ว่าเรารู้ชัดจิต ขณะหายใจออก
ว่าเรารู้ชัดจิต ขณะหายใจเข้า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในสมัยนั้น ภิกษุชื่อว่า พิจารณาเห็นจิตในจิต มีความเพียร รู้สีกตัว มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้อยู่
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่กล่าวอานาปานสติแก่ภิกษุผู้เปลอสติ ไม่รู้สีกตัวอยู่ เพราะฉะนั้นแล ในสมัยนั้น ภิกษุจึงชื่อว่า พิจารณาเห็นจิตในจิต มีความเพียร รู้สีกตัว มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้อยู่ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมัยใด

ภิกษุสำเนียงกอยู่ ว่าเรารู้ตามพิจารณาความไม่เที่ยง ขณะหายใจออก
ว่าเรารู้ตามพิจารณาความไม่เที่ยง ขณะหายใจเข้า

สำเนียงกอยู่ ว่าเรารู้ตามพิจารณาความคลายกำหนด ขณะหายใจออก
ว่าเรารู้ตามพิจารณาความคลายกำหนด ขณะหายใจเข้า

สำเนียงกอยู่ ว่าเรารู้ตามพิจารณาความดับกิเลส ขณะหายใจออก
ว่าเรารู้ตามพิจารณาความดับกิเลส ขณะหายใจเข้า

สำเนียงกอยู่ ว่าเรารู้ตามพิจารณาความสละคืน ขณะหายใจออก
ว่าเรารู้ตามพิจารณาความสละคืน ขณะหายใจเข้า

เวทนาสุ เวทนานุปสุสี, ภิกขเว, ตสฺมี สมเย ภิกขุ วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. เวทนาสุ เวทนาญฺจตฺราหํ, ภิกขเว, เอวํ วทามิ
ยทิทํ อสฺสาสปสฺสาสาณํ สาธุกํ มนสิการํ. ตสฺมาติห, ภิกขเว, เวทนาสุ เวทนานุปสุสี
ตสฺมี สมเย ภิกขุ วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ.

ยสฺมี สมเย, ภิกขเว, ภิกขุ
จิตฺตปฏฺฐิถฺวทํ อสฺสสิสฺสามิ”ติ ลิกฺขติ,
จิตฺตปฏฺฐิถฺวทํ ปสฺสสิสฺสามิ”ติ ลิกฺขติ;
อภิปฺปโมหยํ จิตฺตํ อสฺสสิสฺสามิ”ติ ลิกฺขติ,
อภิปฺปโมหยํ จิตฺตํ ปสฺสสิสฺสามิ”ติ ลิกฺขติ;
สมาทหํ จิตฺตํ อสฺสสิสฺสามิ”ติ ลิกฺขติ,
สมาทหํ จิตฺตํ ปสฺสสิสฺสามิ”ติ ลิกฺขติ;
วิโมจยํ จิตฺตํ อสฺสสิสฺสามิ”ติ ลิกฺขติ,
วิโมจยํ จิตฺตํ ปสฺสสิสฺสามิ”ติ ลิกฺขติ;

จิตฺเต จิตฺตานุปสุสี, ภิกขเว, ตสฺมี สมเย ภิกขุ วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. นาทํ, ภิกขเว, มุญฺจสฺสติสฺส อสมฺปชานสฺส
อานาปานสฺสทํ วทามิ. ตสฺมาติห, ภิกขเว, จิตฺเต จิตฺตานุปสุสี
ตสฺมี สมเย ภิกขุ วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ.

ยสฺมี สมเย, ภิกขเว, ภิกขุ
อนิจฺจานุปสุสี อสฺสสิสฺสามิ”ติ ลิกฺขติ,
อนิจฺจานุปสุสี ปสฺสสิสฺสามิ”ติ ลิกฺขติ;
วิราคานุปสุสี อสฺสสิสฺสามิ”ติ ลิกฺขติ,
วิราคานุปสุสี ปสฺสสิสฺสามิ”ติ ลิกฺขติ;
นิโรธานุปสุสี อสฺสสิสฺสามิ”ติ ลิกฺขติ,
นิโรธานุปสุสี ปสฺสสิสฺสามิ”ติ ลิกฺขติ;
ปฏฺฐินิสฺสคฺคานุปสุสี อสฺสสิสฺสามิ”ติ ลิกฺขติ,
ปฏฺฐินิสฺสคฺคานุปสุสี ปสฺสสิสฺสามิ”ติ ลิกฺขติ;

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในสมัยนั้น ภิกษุชื่อว่า พิจารณาเห็นธรรมในธรรม มีความเพียร รู้สึกตัว มีสติ กำจัดอกิขณาและโทมนัสในโลกเสียได้อยู่ เธอเห็นการละอกิขณาและโทมนัสด้วยปัญญาแล้ว ย่อมเป็นผู้วางเฉยได้ดี เพราะฉะนั้นแล ในสมัยนั้น ภิกษุจึงชื่อว่า พิจารณาเห็นธรรมในธรรม มีความเพียร รู้สึกตัว มีสติ กำจัดอกิขณาและโทมนัสในโลกเสียได้อยู่ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่เจริญอานาปานสติแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้ว อย่างนี้แล ชื่อว่าบำเพ็ญสติปัฏฐาน ๔ ให้บริบูรณ์ได้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุที่เจริญสติปัฏฐาน ๔ แล้วอย่างไร ทำให้มากแล้วอย่างไร จึงบำเพ็ญโพชฌงค์ ๗ ให้บริบูรณ์ได้ ?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมัยใด ภิกษุพิจารณาเห็นกายในกาย มีความเพียร รู้สึกตัว มีสติ กำจัดอกิขณา และโทมนัสในโลกเสียได้อยู่ ในสมัยนั้น สติย่อมเป็นอันเธอผู้เข้าไปตั้งไว้แล้ว ไม่เผลอเธอ ฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมัยใด สติเป็นอันภิกษุเข้าไปตั้งไว้แล้ว ไม่เผลอเธอ ในสมัยนั้น สติสัมโพชฌงค์ย่อมเป็นอันภิกษุปรารภแล้ว สมัยนั้น ภิกษุชื่อว่า ย่อมเจริญสติสัมโพชฌงค์ สมัยนั้น สติสัมโพชฌงค์ย่อมถึงความเจริญและความบริบูรณ์แก่ภิกษุ

เธอเมื่อเป็นผู้มีสติอย่างนั้นอยู่ ย่อมคั่นคำว่า ไตร่ตรอง ถึงความพิจารณาธรรมนั้นได้ด้วยปัญญา ฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมัยใด ภิกษุเป็นผู้มีสติอย่างนั้นอยู่ ย่อมคั่นคำว่า ไตร่ตรอง ถึงความพิจารณาธรรมนั้นด้วยปัญญา ในสมัยนั้น ธรรมวิจยสัมโพชฌงค์ ย่อมเป็นอันภิกษุปรารภแล้ว สมัยนั้น ภิกษุชื่อว่า ย่อมเจริญธรรมวิจยสัมโพชฌงค์ สมัยนั้น ธรรมวิจยสัมโพชฌงค์ย่อมถึงความเจริญและความบริบูรณ์แก่ภิกษุ

เธอเมื่อคั่นคำว่า ไตร่ตรอง ถึงความพิจารณาธรรมด้วยปัญญาอยู่ ย่อมเป็นอันปรารภความเพียร ไม่ย่อหย่อน ฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมัยใด ภิกษุคั่นคำว่า ไตร่ตรอง ถึงความพิจารณาธรรมนั้นด้วยปัญญา ปรารภความเพียร ไม่ย่อหย่อน ในสมัยนั้น วิริยสัมโพชฌงค์ ย่อมเป็นอันภิกษุปรารภแล้ว สมัยนั้น ภิกษุชื่อว่า ย่อมเจริญวิริยสัมโพชฌงค์ สมัยนั้น วิริยสัมโพชฌงค์ย่อมถึงความเจริญและความบริบูรณ์แก่ภิกษุ

ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสึ, ภิกฺขเว, ตสฺมี สฺมเย ภิกฺขุ วิหฺรติ อาตปฺปี สฺมปฺชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. โส ยํ ตํ อภิชฺฌาโทมนสฺसानํ ปหานํ ตํ ปญฺญา
ทิสฺวา สาธุกํ อชฺฌเปกฺขิตา โหติ. ตสฺมาติห, ภิกฺขเว, ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสึ
ตสฺมี สฺมเย ภิกฺขุ วิหฺรติ อาตปฺปี สฺมปฺชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ.

เอวํ ภาวิตา ไช, ภิกฺขเว, อานาปานสฺสติ
เอวํ พหุลีกตา จตฺตารโ สติปฺญฺจानเน ปริปุเรติ.

กถํ ภาวิตา จ, ภิกฺขเว, จตฺตารโ สติปฺญฺจานา
กถํ พหุลีกตา สตฺต โพชฺฌนฺเค ปริปุเรนฺติ ?

ยสฺมี สฺมเย, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ กายเย กายานุปสฺสึ วิหฺรติ อาตปฺปี สฺมปฺชาโน สติมา
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ, อฺปฺญฺจิตาสฺส ตสฺมี สฺมเย สติ โหติ อสมฺมุจฺจา .
ยสฺมี สฺมเย, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน อฺปฺญฺจิตา สติ โหติ อสมฺมุจฺจา,
สตีสมฺโพชฺฌนฺโค ตสฺมี สฺมเย ภิกฺขุโน อารทฺโห โหติ.
สตีสมฺโพชฺฌนฺคํ ตสฺมี สฺมเย ภิกฺขุ ภาเวติ,
สตีสมฺโพชฺฌนฺโค ตสฺมี สฺมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺฉติ.

โส ตถาสฺสโต วิหฺรนฺโต ตํ ธมฺมํ ปญฺญา ยปริจฺฉินฺติ ยปริจฺยติ ยปริวีมฺสํ อปฺชฺชติ.
ยสฺมี สฺมเย, ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ตถาสฺสโต วิหฺรนฺโต
ตํ ธมฺมํ ปญฺญา ยปริจฺฉินฺติ ยปริจฺยติ ยปริวีมฺสํ อปฺชฺชติ,
ธมฺมวិยสฺมฺโพชฺฌนฺโค ตสฺมี สฺมเย ภิกฺขุโน อารทฺโห โหติ,
ธมฺมวិยสฺมฺโพชฺฌนฺคํ ตสฺมี สฺมเย ภิกฺขุ ภาเวติ,
ธมฺมวิยสฺมฺโพชฺฌนฺโค ตสฺมี สฺมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺฉติ.

ตสฺส ตํ ธมฺมํ ปญฺญา ยปริจฺฉินฺโต ยปริจฺยโต ยปริวีมฺสํ อปฺชฺชโต
อารทฺโห โหติ ยปริยํ อสฺลลีนํ.
ยสฺมี สฺมเย, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน ตํ ธมฺมํ ปญฺญา ยปริจฺฉินฺโต ยปริจฺยโต
ยปริวีมฺสํ อปฺชฺชโต อารทฺโห โหติ ยปริยํ อสฺลลีนํ,
ยปริยสฺมฺโพชฺฌนฺโค ตสฺมี สฺมเย ภิกฺขุโน อารทฺโห โหติ,
ยปริยสฺมฺโพชฺฌนฺคํ ตสฺมี สฺมเย ภิกฺขุ ภาเวติ,
ยปริยสฺมฺโพชฺฌนฺโค ตสฺมี สฺมเย ภิกฺขุโน ภาวนาปาริปุรี คจฺฉติ.

ปีติปราศจากอามิสย่อมเกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้ปรารถนาความเพียรแล้ว ฯ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมัยใด ปีติปราศจากอามิสเกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้ปรารถนา-
ความเพียรแล้ว ในสมัยนั้น ปีติสัมโพชฌงค์ย่อมเป็นอันภิกษุปรารถนาแล้ว
สมัยนั้น ภิกษุชื่อว่าย่อมเจริญปีติสัมโพชฌงค์
สมัยนั้น ปีติสัมโพชฌงค์ย่อมถึงความเจริญและความบริบูรณ์แก่ภิกษุ

ภิกษุผู้มีใจเกิดปีติ ย่อมมีทั้งกายทั้งจิตระงับได้ ฯ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมัยใด ทั้งกายทั้งจิตของภิกษุผู้มีใจเกิดปีติ ระงับได้
ในสมัยนั้น ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ย่อมเป็นอันภิกษุปรารถนาแล้ว
สมัยนั้น ภิกษุชื่อว่าย่อมเจริญปัสสัทธิสัมโพชฌงค์
สมัยนั้น ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ย่อมถึงความเจริญและความบริบูรณ์แก่ภิกษุ

ภิกษุผู้มีกายระงับแล้ว มีความสุข ย่อมมีจิตตั้งมั่น ฯ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมัยใด จิตของภิกษุผู้มีกายระงับแล้ว มีความสุข ย่อมตั้งมั่น
ในสมัยนั้น สมานิสัมโพชฌงค์ย่อมเป็นอันภิกษุปรารถนาแล้ว
สมัยนั้น ภิกษุชื่อว่าย่อมเจริญสมานิสัมโพชฌงค์
สมัยนั้น สมานิสัมโพชฌงค์ย่อมถึงความเจริญและความบริบูรณ์แก่ภิกษุ

ภิกษุนั้นย่อมเป็นผู้วางเฉยจิตที่ตั้งมั่นแล้วเช่นนั้น ได้เป็นอย่างดี ฯ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมัยใด ภิกษุเป็นผู้วางเฉยจิตที่ตั้งมั่นแล้วเช่นนั้น ได้เป็นอย่างดี
ในสมัยนั้น อุเบกขาสัมโพชฌงค์ย่อมเป็นอันภิกษุปรารถนาแล้ว
สมัยนั้น ภิกษุชื่อว่าย่อมเจริญอุเบกขาสัมโพชฌงค์
สมัยนั้น อุเบกขาสัมโพชฌงค์ย่อมถึงความเจริญและความบริบูรณ์แก่ภิกษุ ฯ
[เวทนาในเวทนา / จิตในจิต / ธรรมในธรรม]

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่เจริญสติปัฏฐาน ๔ แล้วอย่างนี้
ทำให้มากแล้ว อย่างนี้แล ชื่อว่าบำเพ็ญโพชฌงค์ ๗ ให้บริบูรณ์ได้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่เจริญโพชฌงค์ ๗ แล้วอย่างไร
ทำให้มากแล้วอย่างไร จึงบำเพ็ญวิชชาและวิมุตติให้บริบูรณ์ได้ ?

อารทฐวีริยสฺส อุปปชฺชติ ปีติ นิรามิสฺสา.
ยสฺมึ สมเย, ภิกฺขเว, ภิกฺขุโน อารทฐวีริยสฺส อุปปชฺชติ ปีติ นิรามิสฺสา,
ปีติสฺมโພຸຊຸຸຸໂຕ ທສຸມິ ສມຍ ກິກຸຸໂນ ອາຣທຸໂໄ ໂຫຕີ,
ປີຕິສມໂພຸຊຸຸຸໂຕ ທສຸມິ ສມຍ ກິກຸຸ ກາເວຕີ,
ປີຕິສມໂພຸຊຸຸຸໂຕ ທສຸມິ ສມຍ ກິກຸຸໂນ ກາວນາປາຣີປູຣີ ຄຈຸຸຸຕີ.

ປີຕິມນສສ ກາໂຍປິ ປສສມກຕີ, ຈິຕຕມປິ ປສສມກຕີ.
ຍສຸມິ ສມຍ, ກິກຸຸໄວ, ກິກຸຸໂນ ປີຕິມນສສ ກາໂຍປິ ປສສມກຕີ, ຈິຕຕມປິ ປສສມກຕີ,
ປສສທຸສມໂພຸຊຸຸຸໂຕ ທສຸມິ ສມຍ ກິກຸຸໂນ ອາຣທຸໂໄ ໂຫຕີ,
ປສສທຸສມໂພຸຊຸຸຸໂຕ ທສຸມິ ສມຍ ກິກຸຸ ກາເວຕີ,
ປສສທຸສມໂພຸຊຸຸຸໂຕ ທສຸມິ ສມຍ ກິກຸຸໂນ ກາວນາປາຣີປູຣີ ຄຈຸຸຸຕີ.

ປສສທຸກກາຍສສ ສຸຸໂນ ຈິຕຕໍ ສມາຸຍຕີ.
ຍສຸມິ ສມຍ, ກິກຸຸໄວ, ກິກຸຸໂນ ປສສທຸກກາຍສສ ສຸຸໂນ ຈິຕຕໍ ສມາຸຍຕີ,
ສມາຸສມໂພຸຊຸຸຸໂຕ ທສຸມິ ສມຍ ກິກຸຸໂນ ອາຣທຸໂໄ ໂຫຕີ,
ສມາຸສມໂພຸຊຸຸຸໂຕ ທສຸມິ ສມຍ ກິກຸຸ ກາເວຕີ,
ສມາຸສມໂພຸຊຸຸຸໂຕ ທສຸມິ ສມຍ ກິກຸຸໂນ ກາວນາປາຣີປູຣີ ຄຈຸຸຸຕີ.

ໂສ ຕຄາສມາຸທິຕໍ ຈິຕຕໍ ສາຸກໍ ອຸຸຸເປກຸຸຸຸໂຕ ໂຫຕີ.
ຍສຸມິ ສມຍ, ກິກຸຸໄວ, ກິກຸຸ ຕຄາສມາຸທິຕໍ ຈິຕຕໍ ສາຸກໍ ອຸຸຸເປກຸຸຸຸໂຕ ໂຫຕີ,
ອຸເປກຸຸຸໂຕ ທສຸມິ ສມຍ ກິກຸຸໂນ ອາຣທຸໂໄ ໂຫຕີ,
ອຸເປກຸຸຸໂຕ ທສຸມິ ສມຍ ກິກຸຸ ກາເວຕີ,
ອຸເປກຸຸຸໂຕ ທສຸມິ ສມຍ ກິກຸຸໂນ ກາວນາປາຣີປູຣີ ຄຈຸຸຸຕີ.
[ເວທນາສຸ ເວທນານຸປສຸສີ / ຈິຕເຕ ຈິຕທານຸປສຸສີ / ຕມເມສຸ ຕມມານຸປສຸສີ]

ເວວໍ ກາວິຕາ ໂໄ, ກິກຸຸໄວ, ຈຕຕາໂໄ ສຕິປຸຸຸຈານາ
ເວວໍ ພຸສຸສິກຕາ ສຕຕ ສມໂພຸຊຸຸຸໂຕ ປຣີປູເຣນຸຕີ.

ກຄໍ ກາວິຕາ ຈ, ກິກຸຸໄວ, ສຕຕ ໂພຸຊຸຸຸໂຕ
ກຄໍ ພຸສຸສິກຕາ ວິຸຸຸຸໂຕ ປຣີປູເຣນຸຕີ ?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญ**สติ**สัมโพชฌงค์
อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ อันน้อมไปในการสละ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญ**ธรรมวิจย**สัมโพชฌงค์
อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ อันน้อมไปในการสละ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญ**วิริย**สัมโพชฌงค์
อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ อันน้อมไปในการสละ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญ**ปิต**สัมโพชฌงค์
อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ อันน้อมไปในการสละ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญ**ปัสสัทธิ**สัมโพชฌงค์
อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ อันน้อมไปในการสละ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญ**สมาธิ**สัมโพชฌงค์
อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ อันน้อมไปในการสละ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญ**อุเบกขา**สัมโพชฌงค์
อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ อันน้อมไปในการสละ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่เจริญโพชฌงค์ ๗ แล้วอย่างนี้
ทำให้มากแล้ว อย่างนี้แล ชื่อว่าบำเพ็ญวิชาและวิมุตติให้บริบูรณ์ได้ ฯ
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระภาษิตนี้แล้ว
ภิกษุเหล่านั้นต่างชื่นชมยินดี พระภาษิตของพระผู้มีพระภาคดังนี้แล ฯ

จบ อานาปานสติสูตร

อิฐ, ภาณุเว, ภาณุ **สดี**สมโพชฌงคํ ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามํ.

อิฐ, ภาณุเว, ภาณุ **ธมฺม**วิจยสมโพชฌงคํ ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามํ.

อิฐ, ภาณุเว, ภาณุ **วีริย**สมโพชฌงคํ ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามํ.

อิฐ, ภาณุเว, ภาณุ **ปีติ**สมโพชฌงคํ ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามํ.

อิฐ, ภาณุเว, ภาณุ **ปสฺส**ทฺธิสมโพชฌงคํ ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามํ.

อิฐ, ภาณุเว, ภาณุ **สมาธิ**สมโพชฌงคํ ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามํ.

อิฐ, ภาณุเว, ภาณุ **อุเปกฺข**าสมโพชฌงคํ ภาเวติ
วิเวกนิสฺสิตํ วิราคนิสฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ ไวสฺสคฺคปริณามํ.

เอวํ ภาวิตา โข, ภาณุเว, สตฺต โพชฌงคํ
เอวํ พหุสํกตา วิชฺชาวิมุตฺตํ ปรีปฺปฺเรนฺตํ.
อิทมโวจ ภควา. อตฺตมณา เต ภาณุ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺนฺตํ.

อานาปานสฺสตีสุตฺตํ นิฎฺฐิตํ

อานาปานสติสมาธิปาฐะ หายใจให้สดชื่น (หันทะ มะยัง อานาปานัสสะติสะมาธิปาฐัง ภาณามะ เส)

อะยมปิ โข ภิกขเว, อานาปานัสสะติสะมาธิ ภาวิต พะหุสีกะโต,
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, อานาปานสติสมาธิ อันบุคคลเจริญให้มาก
ทำให้มากแล้ว,

สันโต เจวะ ประณีโต จะ อะเสจะนะโก* จะ,
ย่อมเป็นสภาพอันสงบ ประณีต และชื่นใจ,

สุโข จะ วิหาโร,
เป็นธรรมที่ทำให้เกิดความผาสุกแห่งจิต,

อุปปีนุปปีเนเน จะ ปาปะเก อะกุสะเล ทัมเม ฐานะโส อันตะระธาเปติ
วูปะสะเมติ,
และยังอกุศลอันเป็นบาปกรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้ว, ให้อันตรธานไปโดยพลัน,

เสยยะถาปิ ภิกขเว คิมหานัง ปัจจิมะ มาเส
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เหมือนเดือนท้าย ๆ แห่งฤดูร้อน,

อุหะตัง ระโชชัลลัง, ฝุ่นธุลีละอองย่อมฟุ้งขึ้น,

ตะเมนัง มะหา อะกาละเมโฆ ฐานะโส อันตะระธาเปติ วูปะสะเมติ,
ฝนใหญ่ในสมัยมิใช่กาลตกลงมา,
ย่อมยังธุลีละอองนั้น ให้อันตรธานสงบไปฉันท,

เอวระเมวระ โข ภิกขะเว อานาปานัสสะติสะมาธิ ภาวิต พะหุลีกะโต,
สมาธิอันประกอบด้วยสติในลมหายใจเข้าออก.
อันบุคคลเจริญให้มาก ทำให้มากแล้ว,

สันโต เจวะ ประณีโต จะ อเสจะนะโก* จะ,
ย่อมเป็นสภาพอันสงบ ประณีต และชื่นใจ,

สุโข จะ วิหาโร,
เป็นธรรมที่ทำให้เกิดความผาสุกแห่งจิต,

อุปปีนุปปันเน จะ ปาปะเก อะกุสะเล รัมเม ฐานะโส อันตะระธาเปติ
วุปะสะเมติ,
และยังอกุศลอันเป็นบาปกรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้ว, ให้อันตรายกันไปโดยพลัน,

อะหัมปิ สุกัง ภิกขะเว, ปุพเพวะ สัมโพธา อะนะภิสัมพุทโธ โพิธัสโตวะระ,
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เมื่อก่อนแต่เรายังไม่ตรัสรู้ เรายังเป็นโพิธัสตว์อยู่,

สะมาโน อิมินา วิหาเรนะ, อานาปานัสสะติ พะหุลัง วิหะรามิ,
เราย่อมเป็นอยู่ด้วยวิหารธรรม, คืออานาปานสตินี้แล เป็นส่วนมาก,

ตัสสะ มัย्हัง ภิกขะเว, อิมินา วิหาเรนะ พะหุลัง วิหะระโต,
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เมื่อเราเป็นอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้เป็นส่วนมากแล้ว,

เนวะ เม กาโย กิลมะมะติ, นะ จักขุณิ,
กายของเราไม่ลำบาก ตาของเราไม่ลำบาก,

อะนุปาหายะ จะ เม อาสะเวหิ จิตตัง วิมุจจะติ,
จิตของเราที่หลุดพ้นจากอาสวะทั้งปวง, เพราะความไม่ถือมั่น,

ตัสส์มาติหะ ภิกขะเว ภิกขุ เจปิ อากังเขยยะ,
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เพราะเหตุนี้แล, ถ้าเธอทั้งหลาย จักพึงหวังว่า,

เนวะ เม กาโยปิ กิละเมยยะ, นะ จักขุณิ,
แม้กายของเราจักไม่ลำบาก, ตาของเราจักไม่ลำบาก,

อะนุปาหายะ จะ เม อาสะเวหิ จิตตัง วิมุจเจยยาติ,
จิตของเราจักพึงหลุดพ้นจากอาสวะทั้งปวง, เพราะความไม่ยึดมั่นแล้วไซ้,

อะยะเมวะ อานาปานัสสะตีสสะมาธิ สาธุกัง มะนะสิกาตัพโพ,
เธอทั้งหลาย จงทำไว้ในใจให้ดีๆ, ซึ่งอานาปานสติสมาธินี้แล,

อานาปานัสสะติ ภิกขะเว, ภาวิตา พะหุลีกะตา,
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, อานาปานสติอันบุคคลเจริญทำให้มากแล้ว,

มะหัพพะลา โหติ มะหานิสังสา,
ย่อมมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่,

อานาปานัสสะติ ภิกขะเว, ภาวิตา พะหุลีกะตา,
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, อานาปานสติอันบุคคลเจริญทำให้มากแล้ว,

จัตตาโร สะติปัญฺฐานเน ปะริปุเรนติ,
ย่อมทำสติปัญฐานทั้ง ๔ ให้บริบูรณ์,

จัดตำราโร สติปัญญาภาววิดา พระหูลีกะตา,
สติปัญญาทั้ง ๔ อันบุคคลเจริญทำให้มากแล้ว,

สัตตะโพชฌังคะ ประริปุเรนติ, ย่อมทำโพชฌงค์ทั้ง ๗ ให้บริบูรณ์,

สัตตะโพชฌังคะ ภาววิดา พระหูลีกะตา, โพชฌงค์ทั้ง ๗ อันบุคคลเจริญ
ทำให้มากแล้ว,

วิชา วิมุตติง ประริปุเรนติ, ย่อมทำวิชาและวิมุตติให้สมบูรณ์,

กะถัง ภาววิดา จะ ภิกขเว, อานาปานัสสะติ กะถัง พระหูลีกะตา ?

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, อานาปานสติอันบุคคลเจริญทำให้มากแล้ว อย่างไรเล่า ?

มะหัพพะลา โหติ มะหานิสังสา, จึงมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่,

อิระ ภิกขเว ภิกขุ, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้,

อะรัญญะคะโต วา, ไปแล้วสู่ป่าก็ตาม,

รุกขะมุละคะโต วา, ไปแล้วสู่โคนไม้ก็ตาม,

สุญญาคาระคะโต วา, ไปแล้วสู่เรือนว่างก็ตาม,

นีสีหะติ ปลั่งกั อากุชิตวา, นั่งคู้ขาเข้ามาโดยรอบแล้ว,

อุชุง กายัง ปะณิธายะ ประมุขัง สะติง อุပ္ปฐุระเปตวา,

ตั้งกายตรง ดำรงสติมั่น,

โส สะโต วะ อัสนะสะติ, สะโต ปัสสะสะติ,

ภิกษุหนึ่ง เป็นผู้มีสติอยู่นั้นเทียว หายใจเข้า มีสติอยู่ หายใจออก,

(๑) ทีฆัง วา อัสนะสันโต ทีฆัง อัสนะสามีติ ปะชานาติ,

ภิกษุหนึ่ง เมื่อหายใจเข้ายาว, ก็รู้สึกตัวทั่วถึงว่า เราหายใจเข้ายาว

ทีฆัง วา ปัสสะสันโต ทีฆัง ปัสสะสามีติ ปะชานาติ,

ภิกษุหนึ่ง เมื่อหายใจออกยาว, ก็รู้สึกตัวทั่วถึงว่า เราหายใจออกยาว

(๒) รัสสัง วา อัสนะสันโต รัสสัง อัสนะสามีติ ปะชานาติ,

ภิกษุหนึ่ง เมื่อหายใจเข้าสั้น, ก็รู้สึกตัวทั่วถึงว่า เราหายใจเข้าสั้น

รัสสัง วา ปัสสะสันโต รัสสัง ปัสสะสามีติ ปะชานาติ,

ภิกษุหนึ่ง เมื่อหายใจออกสั้น, ก็รู้สึกตัวทั่วถึงว่า เราหายใจออกสั้น

(๓) สัพพะกายะปะฏิสังเวที อัสนะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบทธคิชาว่า

เราจักรู้พร้อมเฉพาะซึ่งกาย (คือกองลม) ทั้งหมด ขณะหายใจเข้า ดังนี้,

สัพพะกายะปะฏิสังเวที ปัสสะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่งย่อมทำในบทธคิชาว่า

เราจักรู้พร้อมเฉพาะซึ่งกาย (คือกองลม) ทั้งหมด ขณะหายใจออก ดังนี้,

(๔) ปัสสัมภะยัง กายะสังขารัง อัสนะสิสสามีติ ลิกขะติ

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบทธคิชาว่า

เราจักทำกายสังขาร (คือลมหายใจ) ให้รำงับอยู่ ขณะหายใจเข้า ดังนี้,

ปัสสัมภะยัง กายะสังขารัง ปัสสะสิสสามีติ ลิกขะติ

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบทธคิชาว่า

เราจักทำกายสังขาร (คือลมหายใจ) ให้รำงับอยู่ ขณะหายใจออก ดังนี้,

(จบจตุกกะที่ ๑)

(๕) ปีติประภัสสรังเวที่ อัสนะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบทธศิกษาว่า

เราจักรู้พร้อมเฉพาะซึ่งปีติ ขณะหายใจเข้า ดังนี้,

ปีติประภัสสรังเวที่ ปัสสะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบทธศิกษาว่า

เราจักรู้พร้อมเฉพาะซึ่งปีติ ขณะหายใจออก ดังนี้,

(๖) สุขะประภัสสรังเวที่ อัสนะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบทธศิกษาว่า

เราจักรู้พร้อมเฉพาะซึ่งสุข ขณะหายใจเข้า ดังนี้,

สุขะประภัสสรังเวที่ ปัสสะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบทธศิกษาว่า

เราจักรู้พร้อมเฉพาะซึ่งสุข ขณะหายใจออก ดังนี้,

(๗) จิตตะสังขาระประภัสสรังเวที่ อัสนะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบทธศิกษาว่า

เราจักรู้พร้อมเฉพาะซึ่งจิตสังขาร (คือ เวทนาและสัญญา) ขณะหายใจเข้า ดังนี้,

จิตตะสังขาระประภัสสรังเวที่ ปัสสะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบทธศิกษาว่า

เราจักรู้พร้อมเฉพาะซึ่งจิตสังขาร (คือ เวทนาและสัญญา) ขณะหายใจออก ดังนี้,

(๘) ปัสสัมภะยัง จิตตะสังขารัง อัสนะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบทธศิกษาว่า

เราจักทำจิตสังขารให้รำงับอยู่ ขณะหายใจเข้า ดังนี้,

ปัสสัมภะยัง จิตตะสังขารัง ปัสสะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบทธศิกษาว่า

เราจักทำจิตสังขารให้รำงับอยู่ ขณะหายใจออก ดังนี้,

(จบจตุกกะที่ ๒)

(๙) จิตตะประภัสสรเวที อัสนะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบพคึกษาว่า

เราจักรู้พร้อมเฉพาะซึ่งจิต ขณะหายใจเข้า ดังนี้,

จิตตะประภัสสรเวที ปัสสะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบพคึกษาว่า

เราจักรู้พร้อมเฉพาะซึ่งจิต ขณะหายใจออก ดังนี้,

(๑๐) อะภิปปะโมหะยัง จิตตัง อัสนะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบพคึกษาว่า

เราจักทำจิตให้ปราโมทย์ยิ่งอยู่ ขณะหายใจเข้า ดังนี้,

อะภิปปะโมหะยัง จิตตัง ปัสสะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบพคึกษาว่า

เราจักทำจิตให้ปราโมทย์ยิ่งอยู่ ขณะหายใจออก ดังนี้,

(๑๑) สะมาหะหัง จิตตัง อัสนะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบพคึกษาว่า

เราจักทำจิตให้ตั้งมั่นอยู่ ขณะหายใจเข้า ดังนี้,

สะมาหะหัง จิตตัง ปัสสะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบพคึกษาว่า

เราจักทำจิตให้ตั้งมั่นอยู่ ขณะหายใจออก ดังนี้,

(๑๒) วิโมจะยัง จิตตัง อัสนะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบพคึกษาว่า

เราจักทำจิตให้ปล่อยอยู่ ขณะหายใจเข้า ดังนี้,

วิโมจะยัง จิตตัง ปัสสะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบพคึกษาว่า

เราจักทำจิตให้ปล่อยอยู่ ขณะหายใจออก ดังนี้,

(จบจตุกกะที่ ๓)

(๑๓) อะนิจจานุปัสสี อัสนะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบทธศิกษาว่า

เราจักตามเห็นซึ่งความไม่เที่ยงอยู่เป็นประจำ ขณะหายใจเข้า ดังนี้,

อะนิจจานุปัสสี ปัสสะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบทธศิกษาว่า

เราจักตามเห็นซึ่งความไม่เที่ยงอยู่เป็นประจำ ขณะหายใจออก ดังนี้,

(๑๔) วิราคานุปัสสี อัสนะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบทธศิกษาว่า

เราจักตามเห็นซึ่งความจางคลายอยู่เป็นประจำ ขณะหายใจเข้า ดังนี้,

วิราคานุปัสสี ปัสสะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบทธศิกษาว่า

เราจักตามเห็นซึ่งความจางคลายอยู่เป็นประจำ ขณะหายใจออก ดังนี้,

(๑๕) นิโรธานุปัสสี อัสนะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบทธศิกษาว่า

เราจักตามเห็นซึ่งความดับไม่เหลืออยู่เป็นประจำ ขณะหายใจเข้า ดังนี้,

นิโรธานุปัสสี ปัสสะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบทธศิกษาว่า

เราจักตามเห็นซึ่งความดับไม่เหลืออยู่เป็นประจำ ขณะหายใจออก ดังนี้,

(๑๖) ปะฆฺนิสสังคคานุปัสสี อัสนะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบทธศิกษาว่า

เราจักตามเห็นซึ่งความสลัดคืนอยู่เป็นประจำ ขณะหายใจเข้า ดังนี้,

ปะฆฺนิสสังคคานุปัสสี ปัสสะสิสสามีติ ลิกขะติ,

ภิกษุหนึ่ง ย่อมทำในบทธศิกษาว่า

เราจักตามเห็นซึ่งความสลัดคืนอยู่เป็นประจำ ขณะหายใจออก ดังนี้,

(จบจตุกกะที่๔)

เอวัง ภาวิตโต โข ภิกขเว อานาปานัสสะตีสมาธิ เอวัง ภาวิตโต พะหุสีกะโต,
สมาธิอันประกอบด้วยสติในลมหายใจเข้าออก.
อันบุคคลเจริญให้มาก ทำให้มากแล้ว อย่างนี้,

สันโต เจวะ ประณีโต จะ อเสจะนะโก* จะ,
ย่อมเป็นสภาพอันสงบ ประณีต และชื่นใจ,

สุโข จะ วิหาโร,
เป็นธรรมที่ทำให้เกิดความผาสุกแห่งจิต,

อุปปีนุปปีนเน จะ ปาปะเก อะกุสะเล ทัมเม ฐานะโส อันตระธาเปติ
วูปะสะเมติ,
และยังอกุศลอันเป็นบาปกรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้ว, ให้อันตรธานไปโดยพลัน,

อิตติ... ด้วยประการ ฉะนี้แล.

* คำว่าอเสจนกะ (ชัดเจนดี) คือ ไม่มีเครื่องอุปถัมภ์ที่ประกอบเข้า หมายถึง ไม่มีสิ่งที่ถูกประกอบเข้า คือ สมาธิเฉพาะอย่างต่างหากที่ไม่ปะปน (กับเครื่องอุปถัมภ์อย่างใดอย่างหนึ่ง) ความหมายคือ ในอานาปานสติสมาธินี้ไม่มีการเตรียมการ อีกรายหนึ่ง ความสงบมิได้มีด้วยอุปจารสมาธิ แต่สงบประณีตตามสภาวะของตนตั้งแต่การใส่ใจในเบื้องต้นแรก [กรรมฐานอื่นมีปฏิวิกิจ เป็นต้น สงบประณีตด้วยการปราศจากนิรณและมืองค์มานปรากฏในขณะบรรลุดุจจารสมาธิ แต่อานาปานสติกรรมฐานนี้มิได้เป็นเช่นนั้น (คือไม่ต้องอาศัยอุปจารสมาธิเป็นเครื่องอุปถัมภ์) ก็สงบประณีตตามสภาวะของตน ตั้งแต่การใส่ใจเป็นเบื้องต้นแรก จึงเรียกว่า อเสจนโก (ชัดเจนดี) ...

ธัมมทเทศ ๔ :

“อุปะนียะติ โลโก อัทรุโว
อะตาโณ โลโก อะนะภิสสะโร
อัสสะโก โลโก สัพพัง ปะหายะ คะมะนียัง
อุโน โลโก อะติตโต ตัณหาทาโส”

รัฐลูपालเถระ

๔ เหตุที่บวช : เพราะโลกไม่เป็นอย่างที่อวด

“โลกอันชราหายไป ไม่ยั่งยืน
ไม่เป็นใหญ่ แต่เป็นอื่น ไม่มีที่ต้านทาน
ไม่มีอะไรเป็นของเรา ไม่ให้เขาก็เผาถ่าน
โลกพร่องตลอดกาล ไม่อึดอยาก เป็นทาสตัณหา ฯ”

รัฐลูपालเถระ

รัฐपालคาถา

(หันทะ มะย้ง รัฐฐะปาละคาถาโย ภะณามะ เส)

๑. ปัสสามิ โลเก สะระเน มะนุสเส ลัทธานะ วิตตัง นะ ทะหันติ โมหา
 ลุทธา ณะนัง สันนิจะย้ง กะโรนติ ภียโย จะ กามะ อะภิปัตถะยันติ
๒. ราชา ปะสัยหะ ปะฐะวง วิชิต์วา สะสาคะรันตัง มะหิมาวะสันโต
 โอรัง สะมุทท์สสะ อะติตตะรุโป ปารัง สะมุทท์สสะปิ ปัตถะเยถะ
๓. ราชา จะ อัญญะ จะ พะหุ มะนุสสา อะวีตะตังหา มะระณัง อุเปนติ
 อุनावะ หุต์วานะ ชะหันติ เทหัง กามะหิ โลกัมหิ นะหัตถิ ทิตติ
๔. กัณหันติ นัง ญาติ ปะกัริยะ เกเส อะโห ะตะโน อะมะราติ จาหุ
 วัตถะนะ นัง ปารุตัง นีหะริต์วา จิตัง สะมาทายะ ตะโต ะหันติ
๕. โส ทัยหะติ สุละหิ ตุชชะมาโน เอเกนะ วัตถะนะ ปะทายะ โภเค
 นะ มียะมานัสสะ ภะวันติ ตาณา ญาตี จะ มิตตา อะถะ วา สะหายา
๖. ทายาทะกา ตัสสะ ณะนัง ะรันติ สัตโต ปะนะ คัจฉะติ เยนะ กัมมัง
 นะ มียะมานัง ณะนะมันเวติ กิญจิ ปุตตา จะ ทารา จะ ณะนัญจะ รัฐฐัง
๗. นะ ที่ม้ง आयุง ละภะเต ณะนะ นะ จาปิ วิตเตนะ ชะรัง วิหันติ
 อัปปะกัญจิทัง ชีวิตะมาหุ ธีรา อัสสัสสะตัง วิปปะริณามะธัมมัง
๘. อัจฉา ทะลิททา จะ มุสันติ ผัสสัง พาโล จะ ธีโร จะ ตะถะวะ มุญ्ञุ
 พาโล หิ พาล์ยา ะธิตะวะ เสติ ธีโร จะ นะ เวระติ ผัสสะมุญ्ञุ

ทำไมรัฐบาลจึงบวช

พระเจ้าโกรัพยะ:

พระราชชาติรสถาม รัฐบาลหนุ่ม
บ้านก็รวย ท่านไม่ป่วย ไม่ชรา

ท่านกลัดกลุ้ม สิ่งใด ให้อดหนา
มีหน้าตา คึกขาล้ำ บวชทำไม ?

พระรัฐบาล:

๑. ฉันเห็นคน บนโลกนี้ ที่มีทรัพย์
ยิ่งสะสม ไม่บรรเทา เอายิ่งไป
ยังยึดจับ แน่นอยู่ ไม่รู้ให้
มีจิตใจ ร้อนร่า เผาด้วยกาม
๒. แม่ราชา รบมา อาณาจักร
ผืนแผ่นดิน กว้างใหญ่ ไม่พอกาม
ก็บ่พัก เพียงผ่อน สาศรสาม
หมายรุกข้าม อีกราก สมุทรไกล
๓. เห็นราชา มนุษย์นั้น เป็นอันมาก
ยังพร้อมอยู่ แท้เจียว ก็เที่ยวไป
ไม่หมดอยาก ก็ทิ้งร้าง ลงบ้างไหม ?
ในโลกใหญ่ ใครได้ลิ้ม จะอิมกาม
๔. น้ำตานอง ถอง-อกและชกหัว
เหลือเพียงผ้า ผืนเดียว เป็นเดี่ยวตาม
ก่อกนเพลิงลาม ลูกใหม่ ในโลงนอน
ญาติมิตรตัว กรีดร้อง ประคองหาม
๕. ทิ้งโศคะ ทั้งหลาย ไว้ภายหลัง
ญาติและมิตร สนิทเอง ยังต้องจร
กระดุกยัง แรกบาน บนถ่านขอน
ใครเล่าผ่อน ผันได้ ไม่ตายแล
๖. ทายาทเจ้า ปราดแก่ง แย่งมรดก
ทรัพย์สักนิด ไม่ติด ตามตัวแล
ตัวก็ตก ตามกรรม ที่ทำแท้
บุตรเมียแม่ แผ่นดิน ต้องทิ้งวาง
๗. ก็ทรัพย์หรือ ซ้อมฤ-ตยูได้
ปราศรัยว่า เพียงน้อยนิด ชีวิตวาง
สมบัติไซ้ไร ฤทำ ชราขวาง
ไปตามราง เปลี่ยนแปร แก่เจ็บตาย
๘. ทั้งยากดี มีจน ทนล้มผัส
แต่พาลเพลิน รับปรุง สะดุ้งกาย
พาลบัณฑิต หมู่สัตว์ กระทบหลาย
บัณฑิตคลาย ใจมั่น บ่สิ้นคลอน

๙. ตั้สมา หิ ปัญญา ะ ณะเนนะ เสยโย
อัปโยลิตัตตา หิ ภาวามะเวสุ
๑๐. อุเปติ คัพภัญจะ ะรัญจะ โลกัง
ตัสสัปปะปัญโญ อะภิสัททะหันโต
๑๑. โจโร ยะธา สันธิมุเข คะหิโต
เอวัง ปะชา เปจจะ ะรัมหิ โลกเ
๑๒. กามา หิ จิตฺตรา มะธฺรุมะโนระมา
อาทีนะวัง กามะคฺุณเสุ ทิสฺวา
๑๓. ทุมฺปพะลานีวะ ะตั้นติ มาณะวา
เอตัมปิ ทิสฺวา ปัพพะชิโตมฺหิ ราชะ
๑๔. สัทธาหัง ปัพพะชิโต
อะวัชชา มัยหัง ปัพพัชชา
๑๕. กามะ อาทิตตะโต ทิสฺวา
คัพภะโวกัันติโต ทุกขัง
๑๖. เอตะมาทีนะวัง ญัตฺวา
โสหัง วิทฺโธ ตะทา สันโต
๑๗. ะริจันเณ มะยา สัตถา
โอหิโต คะรุโก ภาโร
๑๘. ยัสสัตถายะ ปัพพะชิโต
โส เม อตฺถเ อนะอุปโต
- ยายะ โวสานะมิธาคัจฉะติ
ปาปานิ กัมมานิ กะโรนติ โมหา
- สังสาระมาปฺชชะ ะรัมปะรายะ
อุเปติ คัพภัญจะ ะรัญจะ โลกัง
- สะกัมมุนา ्हัญญะติ ปาปะธัมโม
สะกัมมุนา ्हัญญะติ ปาปะธัมโม
- วิฐุปะฐุเปนะ มะเถนติ จิตตัง
ตั้สมาหัง ปัพพะชิโตมฺหิ ราชะ
- ทะหะราจะ วุฑฺฒาจะ ะริระภาทา
อะปฺเณกะกัง สามฺญญะเมวะ เสยโยติ ฯ
- อุเปโต ชินะสาสะเน
อะนะเณ ฤญฺชามิ โภชะนัง
- ชาตะรูปานิ สัตถะโต
นิริยะสุ มะหฺพะยัง
- สังเวคัง อะละภิง ตะทา
ลัมปโต อาสะวกะยัง
- กะตัง พุทฺธัสสะ สาสะนัง
ภาวะเนตติ สะมุหะตา
- อะการัสฺมานะการียัง
ลัพพะสังโยชะนักะโยติ

๙. ปัญญาเหวย ท่านเอ่ยคำ ยิ่งกว่าทรัพย์ เป็นยอดดับ ทุกข์ได้ ช่วยถ่ายถอน
เพราะไม่ได้ปัญญา จึงพاجر เทียวเดือดร้อน ทำกรรม นำอบาย
๑๐. เข้าอุตุ คู้เกิด เติลิดเรื่อย คีบคลานเลื้อยสังสาร เนินนานหลาย
อ่อนปัญญา เชื้อรับ ก็กลับกลาย ลงอบาย ตามไป ให้อาดูร
๑๑. ตั้งใจรัก จับได้ คาหนังเขา กรรมใดเรา ทำไว้ ไม่หายสูญ
ทบตันหนี่ มีดอก ยิ่งพอกพูน เป็นเชื้อมูล มอมเรา เมათ่อไป
๑๒. โอ้กามเอ๋ย เคยจ้อง ให้ข้องจิต หลากชนิด เข้ายำ ทำจิตไหว
เพราะเห็นโทษ แห่งกาม นี้อย่างไร ขอสุขใน บรรพชิต เอาจิตคืน
๑๓. ผลไม้ สุกงอม ก็พร้อมหล่น สุดท้ายคน ไหนหรือ จะดีผี
คืนกลับสู่ สามัญ ที่ยังยืน ไม่แปรอื่น ขอเป็นพระ สีสมนะงาม ฯ
๑๔. เราบวช ด้วยศรัทธา ในศาสนา พระชินเจ้า
บรรพชา พิสุทธิขาว บริโภคข้าว หมดหนี่ใคร
๑๕. เห็นเงินทอง ดุจอาวุธ เห็นกามลูก เป็นก้อนไฟ
เห็นกรรม คือทุกข์ภัย นรกไหม้ เหมือนเรือนนอน
๑๖. เห็นโทษ ดั่งนี้ชัด บวชปฏิบัติ ตัดลูกศร
อาสวะสิ้น ไม่ดีนร้อน สุดคำสอน พระศาสดา
๑๗. ภาระหนัก สลัดแล้ว พันปวง แคล้วจากตันทา
๑๘. ลุประโยชน์ แห่งบรรพชา ลังโยชน์ข้า ฯ หมดสิ้นเอย ฯ

ปาราปริยเดรคาตา

สละมณัสสะ อะหุ จินตา
เอกัคคัสสะ นิสินนัสสะ

ปุปผิตัมหิ มะหาเวเน
ปะวิวิตตัสสะ ฌายิโน ๑

อัญญะธา โลกะนาถัมหิ
อิริยัง อาสิ ภิกขุณัง

ติฏฐันเต ปุริสุตตะเม
อัญญะธา ทานิ ทิสสะเต ๑

สีตะวาตะปะริตตานัง
มัตตัญญูยัง อะภุญชิสสุ

หิริโกปีนะฉาทะนัง
สันตุญญา อิตะรีตะเร ๑

ปะณีตัง ยะที วา ลูขัง
ยาปะนัตถัง อะภุญชิสสุ

อปปัง วา ยะที วา พะหุง
อะคิทธา นาธิมุจจिता ๑

ชีวิตานัง ปะริกขาระ
นะ พาฬิหัง อุสสุกา อาสุง

เภสัชเช อะถะ ปัจจะเย
ยะธา เต อาสะวักขะเย ๑

อะรัญญะ รุกขะมุเลสุ
วิเวกะมะนุฬุหันทา

กันทะราสุ คุหาสุ จะ
วิหังสุ ตัปปะรายะนา ๑

นีจา นิวิญญา สุภะรา
อัปป์ยาเสกา อะมุขะรา

มุฑู อัตถัทธะมานะสา
อัสสะจินตาวะสาอนุคา ๑

เมื่อพระผู้สำรวจอินทรีย์เอ่ยคำ

พระปาราปริยเถระผู้เป็นสมณะ มีจิตแน่วแน่ในอารมณ์เดียว
ผู้ชอบปลีกวิเวก นั่งเจริญฌานอยู่ในป่าใหญ่ ฤดูดอกไม้ผลิ ได้มีความคิดว่า :

“ในเมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นอุดมบุรุษ ทรงเป็นนาถะของโลก
ยังทรงพระชนมชีพอยู่ ความประพฤติของภิกษุทั้งหลายเป็นอย่างไร
เมื่อพระองค์เสด็จปรินิพพานไปแล้ว เดียวนี้ปรากฏเป็นอย่างไร

ภิกษุทั้งหลายแต่ปางก่อน เป็นผู้สันโดษด้วยปัจจัยตามมีตามได้
นุ่งห่มผ้าเป็นปริมนศล ก็เพียงเพื่อจะป้องกันความหนาวอันเกิดแต่ลม
และปกปิดความละอายเท่านั้น

ขบฉันอาหารประณีตก็ตาม เสร้าหมองก็ตาม น้อยก็ตาม มากก็ตาม
ก็เพื่อยังอัตภาพให้เป็นไปเท่านั้น ไม่ติด ไม่พัวพันเลย

(แม้จะถูกความเจ็บไข้ครอบงำ) ไม่ชวนชวายหาเภสัชปัจจัยอันเป็น
บริหารแก่ชีวิต เหมือนการชวชวายในความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย

ท่านเหล่านั้นชวชวายพอกพูนวิเวก มุ่งแต่ความวิเวกอยู่ในป่า
โคนไม้ ชอบเขาและถ้ำเท่านั้น

ภิกษุทั้งหลายแต่ปางก่อน เป็นผู้อ่อนน้อม มีศรัทธาตั้งมั่น
เลี้ยงง่าย อ่อนโยน มีน้ำใจ ไม่กระด้าง ไม่ปราศจากสติ ปากไม่ร้าย
น้อมความคิดเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อตนและผู้อื่น

ตะโต ปาสาทิกัง อาสิ
สินิทธา เตละธาราวะ

คะตัง ภูตตัง นิเสวิตัง
อะโหสิ อิริยาปะโถ ๗

ลัพพาสะวะปะริกชีณา
นิพพุตา ทานิ เต เถรา

มะหาฌายี มะหาหิตา
ปะริตตา ทานิ ตาทิสา ๗

กุสะลันัญจะ รัมมานัง
ลัพพาการะวะฐุเปตัง

ปัญญายะ จะ ปะริกขะยา
ลุชชะเต ชินะสาสะนัง ๗

ปาปะกานัญจะ รัมมานัง
อุปัฏฐิตา วิเวกายะ

กิละส้านัญจะ โย อุตฺ
เย จะ ลัทธิมมะเสสะกา ๗

เต กิละสา ปะวัทตัมันตา
กีฬันติ มัญญะ พาเลหิ

อาวิสันติ พะหุง ชะนัง
อุมมัตเตหิวะ รักขะสา ๗

เพราะเหตุ^{นั้น} ภิภษุแต่ปางก่อน เป็นผู้^{มี}ข้อปฏิบัติ
ในการก้าวไปและถอยกลับ การบริโภคปัจจัย การสั่งเสพโคจร
มีอิริยาบถละมุนละไม ก่อให้เกิดความเลื่อมใส
เหมือนสายธารน้ำมันไหลออกจากปากภาชนะไม่ขาดสาย ฉะนั้น

พระเถระเหล่านั้น ลีนอาสวะทั้งปวงแล้ว
ประกอบแล้วด้วยฌานใหญ่ ประกอบแล้วด้วยประโยชน์ใหญ่
บัดนี้ พากันนิพพานไปเสียหมดแล้ว บัดนี้ ท่านเหล่านั้นเหลืออยู่น้อยเต็มที

เพราะความสิ้นไปแห่งกุศลธรรมและปัญญา คำสั่งสอนของ
พระชินเจ้า อันประกอบด้วยอาการอันประเสริฐทุกอย่าง ก็จักสิ้นไป

ในเวลาแห่งบาปกรรมและกิเลสทั้งหลายเป็นไปอยู่
ภิภษุเหล่าใด ปรารภความเพียรเพื่อความวิเวก
ภิภษุเหล่านั้น เป็นได้แค่ผู้ปฏิบัติพระสัทธรรมเท่าที่เหลือ

เมื่อกิเลสเหล่านั้นเจริญงอกงามขึ้น
ย่อมครอบงำคนเป็นอันมากไว้ในอำนาจ
เหมือนรากษส*เข้าสิงพวกคนพาลหลอกเล่นเขาให้มัวเมาอยู่ ฉะนั้น

*ยักษ์ชนิดหนึ่งชอบจับคนกินเป็นอาหาร

กิเลสหาภิกษุตา เต
นระรา กิเลสวัตรฐุ

เตนะ เตนะ วิชาวิตา
สะสังคาเมวะ โฆสิเต ๑

ประริจจะชิต์วา สัทธัมมัง
ทิกฺขุคิจะตานิ อันนเวนตา

อัญญะมัญญเอหิ ภักษะเร
อิหัง เสยโยติ มัญญะเร ๑

ระนัญจะ ปุตตะภะริยัญจะ
กะภูัจจุภิกษะเหตุปิ

ฉัทตะยิต์วานะ นิคคะตา
อะกัจจานิ นิเสวะเร ๑

อุทระวาระเทหะกัง ภูต์วา
กะถัง วัตเตนติ ปะฐิพุทธา

สะยันทุตตานะเสยยะกา
ยา กะถา สัตถุคะระหิตา ๑

สัพพะการุกะสิปปานิ
อะวุปะสันตา อชฌัตตัง

จิตติง กัต์วานะ ลิกษะเร
สามัญญัตโถติอัจฉะติ ๑

มัตติกัง เตละจุณณัญจะ
คิหีนัง อุปะนาเมนติ

อุทะกาสะนะโกชะนัง
อากังขันตา พะหุตตะรัง

ทันทะไปถัง กะปิฏฐัญจะ
ปิณฑะปาเต จะ สัมปันเน

ปุปพะชาทะนินยานิ จะ
อัมเพ อามะละกานิ จะ ๑

นรชนเหล่านี้ถูกกิเลสครอบงำ วิ่งวนไปมาเพราะกิเลสนั้นๆ
เหมือนอย่าง การประจัญกันโฆษณาในกิเลสวัตถุทั้งหลาย

พากันละทิ้งพระสัทธรรมเสียด ทำการทะเลาะซึ่งกันและกัน
ยึดถือตามความเห็นของตน สำคัญว่าอย่างนี้เท่านั้นประเสริฐ

นรชนทั้งหลายที่ละทิ้งทรัพย์สมบัติ บุตร และภรรยา ออกบวชแล้ว
กลับพากันทำกรรมที่ไม่ควรทำ แม้เพราะเหตุแห่งภักตริเพียงทัพพีเดียว

ภิกษุทั้งหลายฉันภัตตาหารเต็มท้องแล้ว ก็นอนแผ่หงาย
ตื่นแล้วก็วุ่นวาย กล่าวกันแต่เดียวรัจฉานกถา ที่พระศาสดาทรงติเตียน

ภิกษุผู้มีจิตไม่สงบในภายใน นิยมเรียนกันแต่ลึปะทางโลกๆ
การบำเพ็ญสมณธรรมไม่ซึ่มซาบพวกเขาเสียบ้างเลย

ภิกษุทั้งหลายนำเอา ดินเหนียวบ้าง น้ำมันบ้าง จูรณ (แบ่งฝุ่น) เจิมบ้าง
น้ำบ้าง ที่นั่งที่นอนบ้าง อาหารบ้าง

ไม้สีฟันบ้าง ผลมะขวิดบ้าง ดอกไม้บ้าง ของควรเคี้ยวบ้าง
บิณฑบาตบ้าง ผลมะม่วงบ้าง ผลมะขามป้อมบ้าง
ไปให้แก่คฤหัสถ์ทั้งหลาย หวังลาภที่มากกว่ากลับมา

เภสัชเชสุ ยะถา เวชชา
คะณิกาวะ วิภูสายัง

กิจจากิจเจ ยะถา คีหี
อิสสระเร ชัตติยา ยะถา

เนกะติกา วัณฺณจะนิกา
พะหุหิ ประริกัปปเปหิ

กฺุณเฐลักขี อะปาณฺุกา
อามิสัง ประริกฺุณฺุชเชเร ฯ

เลสะกัปปเป ประริยาเย
ชีวิกัตถา อุปาเยนะ

ประริกัปปเนนุธาวิตา
สังกัฑถันฺติ พะหุง ฐะนัง ฯ

อุปฺุณฺุชฺชาเปนฺติ ประริสัง
ธัมมัง ประเรสัง เทเสนฺติ

กัมมะโต โน จะ ธัมมะโต
ลาภะโต โน จะ อັตถะโต ฯ

สังฆะลาภัสสะ ภักถันฺติ
ประระลาโภปะชีวันฺตา

สังฆะโต ประริพาหิรา
อะหิริกา นะ ลัชชะเร ฯ

นानุยุตฺตา ตะถา เอเก
สัมภาวะนังเยวิจฉันฺติ

มฺุณฺุชฺชา ลังฆาณฺุปารุตา
ลาภะลักกการะมฺุจฉิตา ฯ

ภิกษุทั้งหลายพากันประกอบเกาส์เหมือนพวกหมอยา
ทำกิจการค้ำน้อยใหญ่อย่างคฤหัสถ์
แต่งตัวร่างกายเหมือนหญิงคณิกา
เป็นอยู่หรุหราเหมือนกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่

ทำให้คนหลงเชื่อ หลอกหลวง เป็นพยานโก่ง ใช้เล่ห์เหลี่ยมต่างๆ
ไม่สำรวม บริโภคอามิสด้วยอุบายเป็นอันมาก

การพูดเลียบเคียง ล่อลวงโดยปริยาย
วิ่งวุ่นหาปัจจัยโดยใช้อุบายต่างๆ
รวบรวมทรัพย์ไว้เป็นอันมาก เพราะเหตุแห่งอาชีพ

ย่อมยังบริษัทให้บำเรอตนเพราะเหตุแห่งการงาน มิใช่ให้บำรุงโดยธรรม
เที่ยวแสดงธรรมแก่คนอื่น เพราะเหตุแห่งลาภ มิใช่เพราะมุ่งประโยชน์

ภิกษุเหล่านั้นทะเลาะวิวาทกันเพราะเหตุแห่งลาภสงฆ์
เป็นผู้เห็นห่างจากอริยสงฆ์ เลี้ยงชีวิตด้วยการอาศัยลาภของผู้อื่น*
ไม่มีหิริ ไม่ละอาย

* อรรถกถาอธิบายว่า ลาภเขาตั้งใจถวายอริยสงฆ์ หาใช้ถวายอลัชชีสงฆ์ไม่

ภิกษุบางพวก ตามที่วามานั้น ไม่ประพฤติธรรมที่ทำให้เป็นสมณะเสียเลย
เป็นเพียงคนโล้น คลุมร่างไว้ด้วยผ้ากาสาพัสตร์เท่านั้น
ปรารถนาแต่การสรรเสริญถ่ายเดียว มุ่งหวังแต่ลาภสักการะ

เอวัง นานัปปะยาตัมหิ
อะมุลิตัง วา มุลิตุง

นะ ทานิ สุกะรัง ตะธา
มุลิตัง วานุรักขิตุง ฯ

ยะธา กัณณะกัณฐานัมหิ
สะติง อุปัสสัณเฑติวานะ

จะเรยยะ อะนุปาหะโน
เอวัง คาเม มุนี จะเร ฯ

สะริตฺวา ปุพพะเก โยคี
กิญจาปิ ปัจฉิม กาลิ

เตสัง วัตตะมะนุสสะรัง
มุเสยยะ อะมะตัง ปะทัง ฯ

อิทัง วัตฺวา สาละวะเน
พีร่าหฺมะเณ ปะรินิพพายิ

สะมะเณ ภาวิตินทริโย
อิสิ ชีณะปนฺนพะวะโวติ ฯ

พระไตรปิฎกบาลี เล่มที่ ๒๖ สุตต. ขุ. วิมานวตฺถุ-เปตวตฺถุ-เถรคาถา-เถรีคาถา ข้อ ๓๙๔ (เถรคาถา)
หน้า ๓๙๔ - ๓๙๗

เมื่อธรรมเป็นเครื่องทำลายมีประการต่างๆ เป็นไปอยู่อย่างนี้
การบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ หรือการตามรักษาธรรมที่ได้บรรลุแล้ว
ไม่ใช่ทำได้ง่าย เหมือนครั้งเมื่อพระศาสดายังทรงพระชนม์อยู่

บุรุษผู้ไม่ได้สวมรองเท้า ต้องตั้งสติ เทียวไปในถิ่นที่มีหินนาม ฉันได
มุนี ฟังตั้งสติเทียวไปในบ้านเหมือนกัน ฉะนั้น

เมื่อระลึกถึง พระโยคีที่มีมาแล้วในกาลก่อน
ไม่ทอดธุระวัตรปฏิบัติของท่านทั้งหลายเหล่านั้น
แม้เวลานี้เป็นกาลภายหลังพระศาสดาได้ล่วงลับไปแล้ว
แต่ก็พึงบรรลุอมตบพได้”

พระปาราปริยเถระผู้เป็นสมณะ มีอินทรีย์อันอบรมแล้ว เป็นผู้ประเสริฐ
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ มีภพใหม่สิ้นไปแล้ว ครั้นกล่าววิธีปฏิบัติอย่างนี้แล้ว
ก็ปรินิพพานในกาลวัน.

[หมายเหตุ ตามฉบับภาษาไทย จะใช้ชื่อ ปาราปริยเถระ (ซึ่งน่าจะแปลได้ว่า ปราศรัย)
แต่ในเล่มนี้ขอใช้ชื่อ ปาราปริยเถระ ตามฉบับจันฎฐสังคายนา เพราะ สามารถตั้ง
วิเคราะห์ได้ว่า ปราปรสส หิตอ อวหตีติ ปาราปริโย, เถโร แปลว่า ‘พระเถระผู้นำ
ประโยชน์แก่อนุชนรุ่นหลังๆ’ ซึ่งเหมาะกับความหมายของคาถาที่ท่านรำพึงดี]

อรหันตสูตร

สุชิตา วัชระ อเสนาทนโต
อัสมิมาโน สมะมุจจินโน

อะเนชันทโต อะนุปัตตทา
โลเก อะนุปะลิตตา เต

ปัญจักขันธะ ปะริญญาเย
ปะลังสิยา ลัปปุริสา

ลัตตะระตะนะลัมปันนา
อะนุวิจะรันติ มะหาวิรา

ทะสะหังคะหิ ลัมปันนา
เอเต โข เสฎฐา โลกัสสัมมิง

อะเสกขะญาณะมุขุปันนัง
โย สारो พรัหมะจะริยัสสะ

วิธาสุ นะ วิกัมปันติ
หันทะภุมิง อะนุปัตตทา

อุทัง ติริยัง อะปาจันัง
นะหันทิ เต ลีหะนาหัง

ตังหา เตสัง นะ วิชชะติ
โมหะชาลัง ปะทาลิตัง ฯ

จิตตัง เตสัง อะนาวิลัง
พรัหมะภูตา อะนาสะวา ฯ

ลัตตะลัทธัมมะโคจะรา
ปุตทา พุทฺธัสสะ โอรสะวา ฯ

ดีสุ ลิกขาสู ลิกขิตา
ปะหีนะภะยะภะระวา ฯ

มะหานาคา สะมาหิตา
ตังหา เตสัง นะ วิชชะติ ฯ

อันติเมยัง สะมุสสะโย
ตัสสัมมิง อะปะระปัจจะยา ฯ

วิปะมุตตา ปุณฺโพนะวา
เต โลเก วิชิตาวิโน ฯ

นันทิ เตสัง นะ วิชชะติ
พุทฺธา โลเก อะนุตตะราติ ฯ

พระไตรปิฎกบาลี เล่มที่ ๑๗ สูตร. ส. ขนฺธวารวคฺโค ข้อ ๑๕๓ หน้า ๑๐๒

เมื่อพระพุทธเจ้ากล่าวถึงพระอรหันต์

มีสุข แต่ ไม่ยินดี
ถอนทิ้ง ลึน “ตัวเรา”

ตัณหา ไม่มี แก่พวกเขา
ทำลาย ตาข่ายหลง

ล่วงรูป ตามลำดับ
ไม่เก้อกกั๊กกับโลก ส่ง-

ละอองไม่จับ ใจมั่นคง
ให้เป็นพรหม ลึนอาสา

ชั้นห้า กำหนดรู้
ลับบุรุษ ย่อมบุชา

ธรรมเจ็ด^๑อยู่ โศจรา
เป็นบุตรกล้า พระโคดม

สมบุรณ รัตนะเจ็ด^๒
แก่กล้ากว่า ยักษ์ยม

เรียนสำเร็จ ลิกขา^๓สม
ความกล้าข่ม ลึนปวงภัย

สมบุรณ ตัวของค์ลึบ^๔
ยอดเยี่ยม ในโลกไตร

สมาธิ เป็นนาคใหญ่
ตัณหาไหน ก็ไม่มี

ญาณอุบัติ อเสชะ
ไม่ต้องเชื่อใครๆ ชี้

สรีระ สุดที่นี้
สาระนี้ แห่งพรหมจรรย์

ไม่สิ้นไหว ในมานะ
ฝึกจิต ถึงภูมิหัตต์

เพราะเลิกละ ภาพใหม่ฝัน
ทั่วเขตขัณฑ์ ก็ครองชัย

บน กลาง แล เบื้องล่าง
บรรลือ สี่หะไกล

ความเพลนค่าง หามีไม่
“พุทธ” นามให้ ไร้ใครเทียม ฯ

^๑ ลัทธธรรม ๗ : ศรัทธา หิริ โอตตปปะ พหุสลัจจะ วิริยะ สติ ปัญญา

^๒ โพชฌงค์ ๗ : สติ ธัมมวิจยะ วิริยะ ปิติ ปัสสัทธิ สมาธิ อุเบกขา

^๓ ลิกขา ๓ : คีล สมาธิ ปัญญา

^๔ องค์ของพระอเสชะ ๑๐ : สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว สัมมาวายาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สัมมาญาณ สัมมาวิมุตติ

โรหิตีคาถา

“ ‘สละมณ’ติ โภติ สุปิ
สละมณานะเมวะ กิตเตลลิตี

“สละมณ’ติ ประพุชณะลิตี
สละมณี นูณะ ภาวิสสะลิตี ฯ

วิปลัง อันัญจะ ปาัญจะ
โรหิตี ทานิ ปุจฉามิ

สละมณันัง ประเวจจะลิตี
เกณะ เต สละมณา ปิยา ฯ

อะกัมมะกามา อะละสา
อาสังสุกา สาทุกามา

ประระทตตูปะชีวิน
เกณะ เต สละมณา ปิยา ” ฯ

“ จิรัลลัง ะตะ มัง ตาตะ
เตลลัง เต กิตตะยิสสามิ

สละมณันัง ประริปลุจจะลิตี
ปัญญาสิละประรักกะมัง ฯ

กัมมะกามา อะนะละสา
ราคัง โทลลัง ประชะหันติ

กัมมะเสฏฐัสสะ การะกา
เตนะ เม สละมณา ปิยา ฯ

ตีณิ ปาปัสสะ มุลานิ
ลัพพัง ปาปัง ประทีเนลลัง

ธุนันติ สุจิการิโน
เตนะ เม สละมณา ปิยา ฯ

กายะกัมมัง สุจิ เนลลัง
มะโนกัมมัง สุจิ เนลลัง

วะจีกัมมังญจะ ตาทิลัง
เตนะ เม สละมณา ปิยา ฯ

สุขใจเมื่อใกล้สมณะ

(บิดาถามเราว่า:)

“แม่โรหิณีผู้จำเริญ
ทั้งหลับและตื่นนะ

เจ้าสรรเสริญแต่สมณะ
เจ้าจะบวชเป็นพระหรือ ?

ข้าวน้ำอย่างดีเลิศ
น้อมถวายไหว้สองมือ

สุดประเสริฐที่เธอถือ
สมณะชื่อ ดีอย่างไร ?

สมณะไม่ทำงาน
หวังลี้มลองของถูกใจ

พวกเกียจคร้าน เทียวขอไป
เพราะเหตุใด ลูกชื่นชม ฯ”

(เราตอบท่านว่า:)

“พ่อจำ มาถามลูก
รักษาศีล อยู่เกลียวกลม

เข้าใจให้ถูก บุตรพระโคดม
ฝึกอบรม บ่มพรหมจรรย์

สมณะชอบทำงาน
ละโลกโกรธโมหันธ์

ไม่เกียจคร้าน อยู่ขยัน
เป็นงานชั้นอริยชน

ตัดมูลราก ของปวงบาป
บาปสิ้นถิ่นกมล

งานสะอาด ละเอียดยล
ลูกชื่นชมสมณะดี

กรรมทางกาย ก็สะอาด
มโนกรรม พิสุทธิ์ศรี

พร้อมผูกขาด กรรมวจี
สมณะนี้ มีรักษา

วิมละลา สังขะมุตตาวะ
ปฺนุณณา สุกกานะ ทัมมานัง

พะหุสสุตา ทัมมะระธา
อັตถัง ทัมมัญจะ เทเสนติ

พะหุสสุตา ทัมมะระธา
เอกัคคะจิตตา สะติมันโต

ทฺฐังคะมา สะติมันโต
ทฺกขัสนันตัง ปะชานันติ

ยัสฺมา คามา ปักกะมันติ
อะนะเปกขาวะ คัจฉันติ

นะ เตสัง โภจฺญู โอบเนนติ
ปะริณฺญูตตะเมสาหา

นะ เต หิริญฺญัง คัณ्हันติ
ปัจจุปปันเนนะ ยาเปนติ

นานากุลา ปัพพะชิตา
อัญญะมัญญัง ปิยายันติ

สุทธา สันตะระพาหิรา
เตนะ เม สะมะณา ปิยา ฯ

อะริยา ทัมมะชีวิโน
เตนะ เม สะมะณา ปิยา ฯ

อะริยา ทัมมะชีวิโน
เตนะ เม สะมะณา ปิยา ฯ

มันตะภาณี อะนุทตะตา
เตนะ เม สะมะณา ปิยา ฯ

นะ วิโลเกนติ กิญจะนัง
เตนะ เม สะมะณา ปิยา ฯ

นะ กุมภิง นะ ขะไฟฺปิยง
เตนะ เม สะมะณา ปิยา ฯ

นะ สุวัณ्हนัง นะ รุปิยง
เตนะ เม สะมะณา ปิยา ฯ

นานาชนะปะเทหิ จะ
เตนะ เม สะมะณา ปิยา ' ฯ

ดุจสังข์ที่ขัดแล้ว
ธรรมชา พราวประกาย

พิสุทธิ์แผ้ว วิปัสสนา
ทรงคุณค่า ทั้งนอกใน

พหูสูตร ผู้ทรงธรรม
ชี้เหตุผลต้นปลาย

อริยะล้ำ กิเลสไกล
สติไว ใจเอกา

อยู่ป่า ห่างผู้คน
ไม่ฟุ้งซ่าน พล่านวาทา

สติฝน เปี่ยมปัญญา
รู้นัตตา ที่สุดตน

หลีกออก จากบ้านใด
เป็นที่รักของทุกคน

ไร้เยื่อใย ไม่กังวล
ล้ำรวมตน เมื่อจำนรรจ์

ทรัพย์สิน ไม่สะสม
บิณฑบาตได้ก็ฉัน

เลี้ยงชีพบ่ม พรหมจรรย์
ด้วยเหตุนั้น ฉันชื่นชม

เงินทองรูปียะ
ปัจจัยสี่ มีอุดม

ท่านไม่รับ ไม่เหมาะสม
พอให้ชม ชัดตันทา

บวชมาหลากหลายพันธุ์
ทิวลิป คีล เสมอหน้า

เกือกกุลกัน ด้วยเมตตา
ปลุกศรัทธาของลูกเอย ฯ ”

“ อัจฉริยะ วรรณะ โน โภติ
สัทธา พุทธ จะ ธรรมเม จ

ตุวัง เห่ง ปะชานาติ
อัมหมปิ เอเต สมะณะ

“ ปะติภุคฺฉิตฺโต เหตุถะ ยัญญโณ
สะเจ ภาเยสิ ทุกขัสสะ

“ อุเปหิ สรรณะง พุทธัง
สะมาทียาหิ สีลานิ

“ อุเปมิ สรรณะง พุทธัง
สะมาทียามิ สีลานิ

“ ภัรฺหมะพันธุ ปุเร อาสิง
เตวิชโช โสตติโย จัมมิ

กุล ชาตาลี โรหิณี
สังฆะ จะ ตีพพะการะวา ฯ

ปุณฺณักเขตตัง อะนุตตะรัง
ปะภุคฺฉิตฺตัง ทักขิณัง ”ฯ

วิบุโล โน ภาวิสสะติ
สะเจ เต ทุกขะมปปียัง ฯ

ธรรมัง สังฆัญจะ ตาทินัง
ตัง เต อัจฉริยะ เหหิติ ”ฯ

ธรรมัง สังฆัญจะ ตาทินัง
ตัง เม อัจฉริยะ เหหิติ ”ฯ

โส อิทานิรมฺหิ ภัรฺหมะโณ
เวทะคฺช จัมมิ นฺหาตะโกติ ”ฯ

(บิดาได้พิจารณาแล้วกล่าวกะเราว่า:)

“โรหิณีผู้เจริญ พ่อเพลิดเพลินคำเฉลย
ไตรรัตน์ศรัทธาเอ๋ย เจ้าเปิดเผยแก่พวกเรา

บุญเขตอันยอดเยี่ยม หาใครเทียมสงฆ์องค์เจ้า
นาบุญทุกๆ เข้า ทักซิณาเราคงออกผลฯ ”

(เรากล่าวตอบบิดาว่า:)

“ยัญบุญที่หวานไว้ ย่อมไพบุลย์พูนกมล
ถ้าพ่อกลัวทุกข์ตรม กลัวขึ้นขมจงใส่ใจฯ ”

(เราและบิดาเปล่งอุทานว่า:)

“พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ น้อมธำรงค์รัตนตรัย
พ่อ-ลูกพันผูกใจ สมาทานศีลไว้ให้ดังามฯ ”

(พราหมณ์ผู้บิดาตั้งอยู่ในสภาวะและศีลแล้ว ต่อมาเกิดความสลดใจ บวชเจริญ
วิปัสสนา ตั้งอยู่ในพระอรหัต พิจารณาทบทวนความเป็นมาของตน จึงกล่าว
อุทานคาถาว่า:)

“เฝ้าพันธุพ่อมาแต่พรหม วันนี้สมที่เป็นพราหมณ์
รู้จักวิชาสาม ชำระความชั่วสิ้นเอ๋ยฯ ”

สุภากัมมารีตาคาถา

ทะหะราหัง สุทระวะสะนา
ตัสสา เม อัมปะมัตตายะ

ยัง ปุเร ฐัมมะมัสสุณิง
สัจจาภิสะมะโย อะหุ ๑

ตะโตหัง สัพพะกาเมสุ
ลักกายัสสัมมิง ภายัง ทิสฺวา

ภุสฺยัง อะระติมฺชณะคัง
เนกขัมมะเมวะ ปิยะเย ๑

หิตฺวานะหัง ญาตึคะณัง
คามะเขตตานิ ฆิตานิ

ทาสะกัมมะกะรานิ จะ
ระมะณีเย ปะโมทิตะ ๑

ปะหายะหัง ปัพพะชิตา
เอวํ สัทธายะ นิกขัมมะ

สาปะเตยยะมะนัปปะกัง
สัทธัมเม สุปปะเวทิตะ ๑

นะ เมตัง อัสสะ ปะติรูปัง
โย ชาตะรูปัง ระชะตัง

อากิญจัญญ์ญฺหิ ปัตถะเย
ฉันทเตตฺวา ปุณะราคะเม ๑

ระชะตัง ชาตะรูปัง วา
เนตัง สะมะณะสารูปัง

นะ โโพธายะ นะ สันติยา
นะ เอตัง อะริยัทธะนัง ๑

โลภะนัง มะหะนัญฺเจตัง
สาสังกัง พะหุอายาสัง

โมหะนัง ระชะวัตถะนัง
นัตถิ เจตถะ ฐวํ ลูตฺติ ๑

เอตถะ รัตตา ปะมัตตา จะ
อัญญะมัญญะณะ พียารุทธา

สังกิลิฏฐะมะนา นหฺวา
ปุถุ กุพพันติ เมธะคัง ๑

โทษของเงินทองโดยธิดาช่างทอง

เมื่อก่อน เรายังสาว พึงธรรม ไม่ประมาท	ไว้ผมยาว ผ้าขาวพาด บรรลุนชาติ อริยชน
ระอายิ่ง กามทั้งหลาย เนกขัมมะ สละทน	เห็นภัยร้าย ในกายตน ความหลุดพ้น ยอดปราวณา
ละหมู่ญาติทาสกรรมกร ความมั่งคั่ง ทรัพย์โสภา	บ้านนครก้อนเงินตรา ที่เขาหาความรื่นรมย์
ละสมบัติ มิใช่น้อย ศรัทธากล้ำ ทวนจิตข่ม	บวชตามรอยพระโคตม ศีลธรรมบ่มพรหมจรรย์
เงินทอง สละขาด สลัดทิ้งปวง ห่วงไม่มี	แล้วโยอาจ กลับยินดี เงินทองนี้ ย่อมไม่ควร
เงินมิไว้ใจตรัสรู้ สงบเย็น ก็ขาดห้วน	ครอบครองอยู่ ย่อมเฝ้าหวน อริยทรัพย์ล้วน ค่อยหมดไป
มีเงินทองหมองโลกเกิด มัวระแวง ยุ่งยากใจ	เมาเตลิด หลงกันใหญ่ เงินของใคร ที่ยังยืน
ผิดใจ ก็เพราะทรัพย์ วิวาทบาดหมางขึ้น	ทะเลาะกัด ต้องกล้ากลืน ต้องสะอื้น เพราะเคยกาม

วะโร พันโร ปะริกฺ์เลโส
กาเมสุ อะธิปັນนาฬัง

ตั้ง มัง ญาตี อะमितตาวะ
ชานาถะ มัง ปัพพะชิตัง

นะ หิริญญะสุวัณเณนะ
อะमितตา วัระกะกา กามา

ตั้ง มัง ญาตี อะमितตาวะ
ชานาถะ มัง ปัพพะชิตัง

อุตติฏฐะปิณโฑ อุญโห จะ
เอตัง โข มะมะ สารูปัง

วันตา มะหะสีหิ กามา
เขมัญญุทฺธาเน วิมุตตา เต

มาหัง กาเมหิ ลังคัจฉิง
อะमितตา วัระกะกา กามา

ปะริปันโถ เอสะ ภาโย
เคโร สุวิสะโม เลโป

ชานิ โสกะปะริททะโว
ทิสสะเต พ็ยะสะนัง พะหุง ๗

กิง โว กาเมสุ ยุญชะถะ
กาเมสุ ภายะทัสสิณิง ๗

ปะริกชียันติ อาสะวา
สะปิตตา ลัลละพันธะนา ๗

กิง โว กาเมสุ ยุญชะถะ
มฺนทัง ลังฆาปฏิปาฐุตั้ง ๗

ปังสุกฺกัลญะจะ จีวะรัง
อะนะการูปะนิสสะโย ๗

เย ทิพพา เย จะ มานุสา
ปิตตา เต อะจะลัง สุขัง ๗

เยสุ ตาถัง นะ วิชชะติ
อัคคิกขันธูปะมา ทุขา ๗

สะวิฆาโต สะกัณฐะโก
มะหันโต โมหะนามุโข ๗

ฆ่ากันและจองจำ
โศกเศร้า ไร้ไรรลอม

กันดำนำไปขึ้นความ
พินาศตาม เพราะกามไฉ

ท่านเป็นญาติ หรือศัตรู
เราบวช เพราะเห็นภัย

ชักเรารู้กามทำไม ?
กองไฟใหญ่ ใครจะลง

อาสวะสิ้นเพราะเงินหรือ
แท้ศัตรู ผู้ปลดปลง

กลับกระพือ ไฟโลภหลง
กามนี้คงตั้งศรไฟ

ท่านเป็นญาติ หรือศัตรู
เราโกนผม และสวมใส่

ชักเรารู้กามทำไม ?
จิวไว้ ให้ไกลรุ่น

ก้อนข้าว ฟังลุกรับ
อาศัยบ้านทานเกื้อหนุน

ผ้ามากับ บังสกุล
เพียงเจือจุน พอแก่เรา

กามทิพย์ กามมนุษย์
กายทิ้ง ลิ่นความเมา

ผู้บริสุทธิ์ที่ท่านไม่เอา
คินความเบา สุขเกษม

อย่าร่วมกามทั้งหลาย
กามไฟ ไม่เกษม

มิช่วยคลายให้อิมเอม
อยากปรีดีเปรม หาสิ่งแทน

ทางเปลี่ยว เสียวมีภัย
ชะล่ากาม หนามเสียบแฉ่น-

ชะโลมใจ ให้คับแค้น
ข้ามสู่แดนความมืดมิด

อุปะลัคโค ภีมะรุโป
เย พาลา อะภินันท์นติ

กามะปิงเกนะ ลัตตทา หิ
ประรียนตั้ง นะ ชานันติ

ทุดคะติคะมะนัง มัคคัง
พะหุง เว ประฏิปัชชันติ

เอวัง อะमितตะชชะนะนา
โลกามิสา พันธะนียา

อุมมาทะนะนา อุลละปะนะนา
ลัตตทานัง ลังกิเลสาเย

อะนันทาทินะวา กามา
อัปปัสสาทา ระณะกะรา

สาหัง เอตาทิสัง กัตตวา
นะ ตั้ง ปัจจาคะมิสสามิ

ระณัง ตะริตฺตวา กามาณัง
อัปปะมัตตทา วิหัสสามิ

กามา ลัปปะสิฐุปะมา
อันธะภูตา ปุถุชชะนา ฯ

พะหุ โลเก อะวิททะสุ
ชาติยา มะระณัสสะ จะ ฯ

มะนุสสา กามะเหตุกัง
อัตตะโน โรคะมาวะหัง ฯ

ตาปะนะ ลังกิเลสิกา
กามา มะระณะพันธะนา ฯ

กามา จิตตูปปะมัททินโน
ชิปัง มาเรนะ โอททิตัง ฯ

พะหุทุกขา มะหาวิสา
สุกกะปักกะวิโสสะกา ฯ

พียะสะนัง กามะเหตุกัง
นิพพานาภิระตา สะทา ฯ

สีติภาวาภิกังขินี
ลััพพะสังโยชชะนักรชะเย ฯ

ขัดข้อง นำหวาดหวั่น
พาลปฤๅชุน คนเห็นผิด

กามเมื่อนั้นมันงูพิษ
ชอบเซยชิด ติดกามเกิน

ตกในตม จมในกาม
สุดเกิดตาย กลับหมายเมิน

ไม่รู้ความเลื่อมเจริญ
ว่ายเวียนเพลิน ไนวิภูฎัน

ส่วนมาก ไปทุกติ
นำโรคร้ายกล้ากลายตน

กามดำริ คือเหตุผล
ไม่คิดหนทางถ้ายถอน

ทำมิตรเป็นศัตรู
ล่อเหยื่อมาให้อวรณ์

เขารนผู้อยู่เดื่อร้อน
รอตายต้อนไปจัดการ

เหตุบ้า เหตุบ่นเพ้อ
เป็นบ่วงดักของมาร

ยามจิตเปลอ ย่ารุกราน
วางหลอกไว้ ให้ชิดเซย

โทษกามนี้ไม่มีสุด
รสร้อยช่างน้อยเอย

ทุกขไม่หยุด พิษเสวย
กุศลเคยก็เหือดหาย

เราเห็นแล้ว ความพินาศ
ไม่หวนกาม ความวอดวาย

จึงละขาด กามทั้งหลาย
ใจมุ่งหมาย พระนิพพาน

สัมผัสความสงบเย็น
สิ้นสังโยชน์ สันโตษสราญ

สงครามเข็ญ แห่งสังสาร
สถิติ้านประมาทธรรม

อะโสกัง วิระชัง เขมัง
ตั้ง มัคคัง อะนุกัจฉามิ

อะริยัญ्ञังคิกัง อุกุง
เยนะ ตินถนา มะเหลสีโน ๑

อิมัง ปัสสะถะ ทัมมัญ्ञัง
อะเนชัง อุปะสัมปัชชะ

สุภัง กัมมาระธีตะรัง
รูกขะมุลล์มहि ฌายะติ ๑

อัชชัญ्ञุละมี ปัพพะชิตา
วินิตุปะละวัณณายะ

ลัทธา ลัทธัมมะโสภะนา
เตวิชชา มัจจุหายินี ๑

สายัง ภูชิสสา อะนะถนา
ลัพพะโยคะวิสังยุตตา

ภิกขุณี ภาวัตินห์ริยา
กะตะกิจจา อะนาสะวา ๑

ตั้ง ลักโก เทวะสังเขนะ
นะมัสสะติ ภูตะปะติ

อุปะสังกัมมะ อิทธิยา
สุภัง กัมมาระธีตะรันติ ๑

อริยมรรค ทางสายตรง
ข้ามถึงฝั่งพระองค์นำ

ปราศจากผงธุลีดำ
เข้าถึงธรรมพระมหามุนี ฯ

(พระผู้มีพระภาค ทรงแนะนำพระเถรีผู้บรรลุพระอรหัตตผลในวันที่ ๘ หลัง
จากบวช ผู้นั้นเข้ามานอนอยู่ที่โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง แก่ภิกษุทั้งหลาย เมื่อจะทรง
สรรเสริญ จึงตรัสคาถาเหล่านี้ว่า)

เธอจงดูธิดาเรา
ได้ร่วมพุกษapati

เข้าถึงธรรมที่น่าชี้
จิตยินดีเจริญฌาน

วันที่แปดหลังออกเรือน
งามด้วยไตรวิชาชาญ

ได้ยอดเพื่อนอุบลวาทณ์^๑
มัจจุมารก็แหลกลไป

ภิกษุณีนี้หมดหนี้
พ้นสังโยค จิตเป็นไท

มีอินทรีย์ที่ผ่องใส
กิจหมดไป ลีนอาสวา

ทวยเทพ ลักการะ
เธอชื่อ กัมมาระสุภา

ท้าวลักกะ น้อมเข้ามา
ธิดาแท้ เกิดแต่เรา ฯ

^๑ ได้พระนางอุบลวรรณาเถรีช่วยแนะนำ

มหาโคपालกสูตร

๓๔๖. เอว เม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เขตวเน อนาถปิณฑิกสุส อารามे. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโว”ติ. “ภทฺเตติ” เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสิสฺสุ. ภควา เอตทโวจ:

“เอกาทสฺหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต โคपालโก อภพฺโพ โคคณํ ปริหริตุํ ฆาตี กาทุํ.

กตเมหิ เอกาทสฺหิ?

**อิธ ภิกฺขเว โคपालโก น รูปญฺญุ โหติ น ลกฺขณกฺุสโล โหติ น อาสาฎฺฐิกํ หาเรตา โหติ น
วณํ ปฏฺิจฺจาเหตา โหติ น ฐมํ กตฺตา โหติ น ติตฺถํ ชานาติ น ปีตํ ชานาติ น วีถิํ ชานาติ
น โคจรกฺุสโล โหติ อนวเสสโหตี จ โหติ. เย เต อุสฺสา โคปิตโร โคปริณายกา เต น
อติเรกฺุชชาย ปุเชตา โหติ.**

อิเมหิ โข ภิกฺขเว เอกาทสฺหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต โคपालโก อภพฺโพ โคคณํ ปริหริตุํ
ฆาตี กาทุํ. เอวเมว โข ภิกฺขเว เอกาทสฺหิ ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อภพฺโพ อิมสฺมี ฌมฺม
วินเย วุฑฺธิ วิรุฬฺหิ เวปุลลํ อาปชฺชิตุํ.

กตเมหิ เอกาทสฺหิ?

**อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น รูปญฺญุ โหติ น ลกฺขณกฺุสโล โหติ น อาสาฎฺฐิกํ หาเรตา โหติ น
วณํ ปฏฺิจฺจาเหตา โหติ น ฐมํ กตฺตา โหติ น ติตฺถํ ชานาติ น ปีตํ ชานาติ น วีถิํ ชานาติ
น โคจรกฺุสโล โหติ อนวเสสโหตี จ โหติ. เย เต ภิกฺขุ เถรา รตฺตญฺญุ จิรปพฺพชิตา
สงฺฆปิตโร สงฺฆปริณายกา เต น อติเรกฺุชชาย ปุเชตา โหติ.**

๓๔๗. “กถญจ ภิกฺขเว **ภิกฺขุ น รูปญฺญุ โหติ?** อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยํ กิณฺจิ รูปํ สพฺพํ รูปํ ‘จตฺตาริ
มหาภูตานิ จตฺตุนญจ มหาภูตานิ อุปาทายรูปนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. เอว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ น รูปญฺญุ โหติ.

กถญจ ภิกฺขเว **ภิกฺขุ น ลกฺขณกฺุสโล โหติ?** อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ‘กมฺมลกฺขโณ พาลो กมฺม
ลกฺขโณ ปณฺหิตโหติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. เอว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ลกฺขณกฺุสโล โหติ.

กถญจ ภิกฺขเว **ภิกฺขุ น อาสาฎฺฐิกํ หาเรตา โหติ?** อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อุปฺปนฺนํ กามวิตกฺกํ อธิ-
วาเสติ นปฺปชหติ น วิโนหติ น พฺยนฺตี กโรติ น อนนฺนํ คเมติ. อุปฺปนฺนํ พฺยาปาหวิตกฺกํ
ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ วิหีสาวิตกฺกํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํอุปฺปนฺเน ปาปกเ อกฺุสเล ฌมฺเม อธิวาเสติ
นปฺปชหติ น วิโนหติ น พฺยนฺตี กโรติ น อนนฺนํ คเมติ. เอว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ น อาสาฎฺฐิกํ
หาเรตา โหติ.

มหาโคपालกสูตร

เลี้ยงคุณ (ธรรม) ให้เหมือนเลี้ยงโค

[๓๔๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี่ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย นายโคบาลประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการ เป็นผู้ไม่สามารถเลี้ยงฝูงโคให้เจริญ ให้เพิ่มขึ้นได้ องค์ ๑๑ ประการ อะไรบ้าง ? คือ นายโคบาลในโลกนี้

๑. ไม่รู้รูปโค ๒. ไม่ฉลาดในลักษณะโค ๓. ไม่กำจัดไขขาง ๔. ไม่ปกปิดแผล ๕. ไม่สูมไฟ
๖. ไม่รู้ทำน้ำ ๗. ไม่รู้ว่าโคดื่มแล้ว ๘. ไม่รู้ทาง ๙. ไม่ฉลาดในที่หากิน ๑๐. รีดนมไม่ให้เหลือ
๑๑. ไม่บูชาโคผู้ทั้งหลายที่เป็นพ่อโค เป็นจำฝูง ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง

นายโคบาลประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่สามารถจะเลี้ยงฝูงโคให้เจริญ ให้เพิ่มขึ้นได้ ฉันทโค ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการก็ฉันทนั้นเหมือนกัน เป็นผู้ไม่สามารถถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ได้

ธรรม ๑๑ ประการ อะไรบ้าง ? คือ **ภิกษุในธรรมวินัยนี้**

๑. ไม่รู้รูป ๒. ไม่ฉลาดในลักษณะ ๓. ไม่กำจัดไขขาง ๔. ไม่ปกปิดแผล ๕. ไม่สูมไฟ
๖. ไม่รู้ทำน้ำ ๗. ไม่รู้ธรรมที่ดื่มแล้ว ๘. ไม่รู้ทาง ๙. ไม่ฉลาดในโคจร ๑๐. รีดนมไม่ให้เหลือ
๑๑. ไม่บูชาภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู เป็นผู้บวชนาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง

[๓๔๗] **ภิกษุไม่รู้รูป** เป็นอย่างไร ?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่รู้ชัดรูปอย่างใดอย่างหนึ่งตามความเป็นจริงว่า รูปทั้งหมดนั้น เป็นแค่ “มหาภูตรูป ๔ และรูปที่อาศัยมหาภูตรูป ๔” เท่านั้น ภิกษุเป็นผู้ไม่รู้รูป เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุไม่ฉลาดในลักษณะ เป็นอย่างไร ?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า “คนพาลมีกรรมเป็นลักษณะ บัณฑิตมีกรรมเป็นลักษณะ” ภิกษุไม่ฉลาดในลักษณะ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุไม่กำจัดไขขาง เป็นอย่างไร ?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ รับกามวิตกที่เกิดขึ้น ไม่ละ ไม่บรรเทา ไม่ทำให้สิ้นสุด ไม่ทำให้ถึงความเกิดขึ้นไม่ได้อีกต่อไป รับพยาบาทวิตกที่เกิดขึ้น ... รับวิหิงสาวิตกที่เกิดขึ้น ... รับบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเกิดขึ้นอีก ไม่ละ ไม่บรรเทา ไม่ทำให้สิ้นสุด ไม่ทำให้ถึงความเกิดขึ้นไม่ได้ อีกต่อไป ภิกษุไม่กำจัดไขขาง เป็นอย่างนี้แล

กถญจ ภิกขเว **ภิกขุ น วณํ ปฏิจจาคเตตา โหติ?** อิท ภิกขเว ภิกขุ จกขุณา รูปํ ทิสฺวา นิมิตฺตคคาคาหิ โหติ อนุพฺยณชนคคาคาหิ. ยตฺวาธิกฺรณเมณํ จกขุณฺหุริยํ อสํวุตํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกฺุสลา ฅมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ ตสฺส สํวราย น ปฏิปชฺชติ น รกฺขติ จกขุณฺหุริยํ จกขุณฺหุริเย น สํวรํ อาปชฺชติ. โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ๑เป๑ ฌาเนน คณฺธํ ฌายิตฺวา ๑เป๑ ชิวฺหาย รลํ สายิตฺวา ๑เป๑ กาเยน โฝฏฺจพฺพํ ผุสิตฺวา ๑เป๑ มนฺสา ฅมฺมํ วิญญาเย นิมิตฺตคคาคาหิ โหติ อนุพฺยณชนคคาคาหิ. ยตฺวาธิกฺรณเมณํ มนินฺหุริยํ อสํวุตํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกฺุสลา ฅมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ ตสฺส สํวราย น ปฏิปชฺชติ น รกฺขติ มนินฺหุริยํ มนินฺหุริเย น สํวรํ อาปชฺชติ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ น วณํ ปฏิจจาคเตตา โหติ.

กถญจ ภิกขเว **ภิกขุ น ฐมํ กตฺตา โหติ?** อิท ภิกขเว ภิกขุ ยถาสุตํ ยถาปริยตฺตํ ฅมฺมํ น วิตฺถาเรน ปเรลํ เทเสตา โหติ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ น ฐมํ กตฺตา โหติ.

กถญจ ภิกขเว **ภิกขุ น ติตฺถํ ชานาติ?** อิท ภิกขเว ภิกขุ เย เต ภิกขุ พหุสฺสุตา อาคตาคมา ฅมฺมชฺชา วินยชฺชา มาตีกาชฺชา เต กาเลน กาลํ อฺุปลงฺกमितฺวา น ปริปฺุจฺจติ น ปริปญฺหติ ‘อิทํ ภนฺเต กถํ? อิมสฺส โก อตฺโถ’ติ? ตสฺส เต อายสฺมนโต อวิวญฺญเวจฺว น วิวรนฺติ อนุตฺตทานิ กถญจ น อุตฺตทานิ กโรนฺติ อนนฺทวิเทเสสุ จ กงฺขาจानิเยสุ ฅมฺเมสุ กงฺขํ น ปฏิวิโนทนฺติ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ น ติตฺถํ ชานาติ.

กถญจ ภิกขเว **ภิกขุ น ปิตํ ชานาติ?** อิท ภิกขเว ภิกขุ ตถาคตปฺปเวทิตฺเต ฅมฺมวินเย เทสิย-มาเน น ลภติ อตฺถเวทํ น ลภติ ฅมฺมเวทํ น ลภติ ฅมฺมุปลํหิตํ ปาโมชฺชํ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ น ปิตํ ชานาติ.

กถญจ ภิกขเว **ภิกขุ น วิถิํ ชานาติ?** อิท ภิกขเว ภิกขุ อริยํ อฏฺุจฺจคิกํ มคคํ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ น วิถิํ ชานาติ.

กถญจ ภิกขเว **ภิกขุ น โคจฺรกฺุสโล โหติ?** อิท ภิกขเว ภิกขุ จตฺตารโ สติปฏฺุจฺจาเน ยถาภูตํ นปฺปชานาติ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ น โคจฺรกฺุสโล โหติ.

ภิกษุไม่ปกปิดแผล เป็นอย่างไร ?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปทางตาแล้ว รวบถือ แยกถือ ไม่ปฏิบัติเพื่อสำรวมในจักขุนทรีย์ซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วก็จะ เป็นเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรมคืออภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ ไม่รักษาจักขุนทรีย์ ไม่ถึงความสำรวมในจักขุนทรีย์ ฟังเสียงทางหู ... ดมกลิ่นทางจมูก ... ลิ้มรสทางลิ้น ... ถูกต้องโผฏฐัพพะทางกาย ... รู้แจ้งธรรมารมณ์ทางใจแล้ว รวบถือ แยกถือ ไม่ปฏิบัติเพื่อสำรวมในเมนินทรีย์ ซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วก็จะ เป็นเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรมคืออภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ ไม่รักษามนินทรีย์ ไม่ถึงความสำรวมในเมนินทรีย์ ภิกษุไม่ปกปิดแผล เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุไม่สุ่มไฟ เป็นอย่างไร ?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่แสดงธรรมตามที่ฟังมาแล้ว ตามที่เล่าเรียนมาแล้ว แก่คนอื่น ๆ โดยพิสดาร ภิกษุไม่สุ่มไฟ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุไม่รู้ทำน้ำ เป็นอย่างไร ?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เข้าไปหาภิกษุผู้เป็นพหูสูต ผู้เรียนจบคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกาตามเวลาสมควรแล้ว ไม่สอบสวนไต่ถามว่า “พุทฺธพจน์นี้เป็นอย่างไร เนื้อความแห่งพุทฺธพจน์นี้เป็นอย่างไร” ท่านผู้คงแก่เรียนเหล่านั้นไม่เปิดเผยธรรมที่ยังไม่ได้เปิดเผย ไม่ทำให้ง่าย ซึ่งธรรมที่ยังไม่ทำให้ง่าย และไม่บรรเทาความสงสัยในธรรมที่น่าสงสัยหลายอย่างแก่ภิกษุนั้น ภิกษุไม่รู้ทำน้ำ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุไม่รู้ธรรมที่ติ่มแล้ว เป็นอย่างไร ?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่ได้ความปลาบปลื้มอิงอรระดี ไม่ได้ความปลาบปลื้มอิงธรรม ไม่ได้ปราโมทย์ที่ประกอบด้วยธรรมในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วซึ่งผู้อื่นแสดงอยู่ ภิกษุไม่รู้ธรรมที่ติ่มแล้ว เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุไม่รู้ทาง เป็นอย่างไร ?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่รู้อริยมรรคมีองค์ ๘ ตามความเป็นจริง ภิกษุไม่รู้ทาง เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุไม่ฉลาดในโคจร เป็นอย่างไร ?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่รู้ชัดสติปัญญา ๔ ประการตามความเป็นจริง ภิกษุไม่ฉลาดในโคจร เป็นอย่างนี้แล

กถณจ ภิกขเว **ภิกขุ อนวเสสโทหิ โหติ?** อธิ ภิกขเว ภิกขุ สหชา คหปติกา อภิหัญจํ ปวาเรนฺติ จีวร ปิณฑปาต เสนาสน คิลานปฺปจฺยเมสซชฺช ปริกฺขาเรหิ ตตฺตร ภิกขุ มตฺตํ น ชานาติ ปฏฺิคฺคหณฺนํ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ อนวเสสโทหิ โหติ.

กถณจ ภิกขเว **ภิกขุ เย เต ภิกขุ เถรา รตฺตณฺณฺญ จิรปพฺพชิตา สงฺฆปิตโร สงฺฆปริณายกา เต น อติเรกปฺุชาย ปฺุชฺเตตา โหติ?** อธิ ภิกขเว ภิกขุ เย เต ภิกขุ เถรา รตฺตณฺณฺญ จิรปพฺพชิตา สงฺฆปิตโร สงฺฆปริณายกา เตสฺสุ น เมตฺตํ กายกมฺมํ ปจฺจุปฺภฺุจฺจาเปติ อวิ เจว รโห จ น เมตฺตํ วจฺจิกมฺมํ ปจฺจุปฺภฺุจฺจาเปติ อวิ เจว รโห จ น เมตฺตํ มโนกมฺมํ ปจฺจุปฺภฺุจฺจาเปติ อวิ เจว รโห จ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ เย เต ภิกขุ เถรา รตฺตณฺณฺญ จิรปพฺพชิตา สงฺฆปิตโร สงฺฆปริณายกา เต น อติเรกปฺุชาย ปฺุชฺเตตา โหติ.

อิมฺเหิ โข ภิกขเว เอกาทสฺหิ ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกขุ ภาพฺุโพ อิมสฺสุมี ฌมฺมวินเย วุฑฺฺธิ วิรูฬฺุหิ เวปฺุลฺลํ อปาชฺชิตฺุ.

๓๔๘. “เอกาทสฺหิ ภิกขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต โคปาลโก ภาพฺุโพ โคคณฺํ ปฺุริหฺริตฺุ ฆาตี กาทฺุ. กตเมหิ เอกาทสฺหิ?

อธิ ภิกขเว โคปาลโก รูปณฺณฺญ โหติ ลกฺขณกฺุสโล โหติ อาสาฎฺุกํ หาเรตา โหติ วณฺํ ปฏฺุจฺจาเทตา โหติ ฐมฺํ กตฺุตา โหติ ติตฺุถฺุ ชานาติ ปิตํ ชานาติ วิถิ ชานาติ โคจรกฺุสโล โหติ สาวเสสโทหิ จ โหติ. เย เต อฺุสภา โคปิตโร โคปริณายกา เต อติเรกปฺุชาย ปฺุชฺเตตา โหติ.

อิมฺเหิ โข ภิกขเว เอกาทสฺหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต โคปาลโก ภาพฺุโพ โคคณฺํ ปฺุริหฺริตฺุ ฆาตี กาทฺุ. เอวเมว โข ภิกขเว เอกาทสฺหิ ฌมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกขุ ภาพฺุโพ อิมสฺสุมี ฌมฺมวินเย วุฑฺฺธิ วิรูฬฺุหิ เวปฺุลฺลํ อปาชฺชิตฺุ.

กตเมหิ เอกาทสฺหิ?

อธิ ภิกขเว ภิกขุ รูปณฺณฺญ โหติ ลกฺขณกฺุสโล โหติ อาสาฎฺุกํ หาเรตา โหติ วณฺํ ปฏฺุจฺจาเทตา โหติ ฐมฺํ กตฺุตา โหติ ติตฺุถฺุ ชานาติ ปิตํ ชานาติ วิถิ ชานาติ โคจรกฺุสโล โหติ สาวเสสโทหิ จ โหติ. เย เต ภิกขุ เถรา รตฺตณฺณฺญ จิรปพฺพชิตา สงฺฆปิตโร สงฺฆปริณายกา เต อติเรกปฺุชาย ปฺุชฺเตตา โหติ.

ภิกษุรีดนมไม่ให้เหลือ เป็นอย่างไร ?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่รู้จักประมาณเพื่อจะรับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานปัจจัยเภสัช-
บริหาร ที่พวกคหบดีผู้มีศรัทธาปวารณานำไปถวายเฉพาะ ภิกษุรีดนมไม่ให้เหลือ เป็นอย่างนี้แล

**ภิกษุไม่บูชาภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู เป็นผู้บวชนาน เป็นสังฆบิดร เป็น
สังฆปริณายก ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง เป็นอย่างไร ?**

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่เข้าไปตั้งเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรมทั้งต่อ
หน้าและลับหลังในเหล่าภิกษุผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู เป็นผู้บวชนาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆ-
ปริณายก ภิกษุไม่บูชาภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู เป็นผู้บวชนาน เป็นสังฆบิดร
เป็นสังฆปริณายก ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการนี้แล เป็นผู้ไม่สามารถถึงความเจริญ
งอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ได้

[๓๔๘] นายโคบาลประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการ เป็นผู้สามารถจะเลี้ยงฝูงโคให้เจริญ
ให้เพิ่มขึ้นได้ องค์ ๑๑ ประการ อะไรบ้าง ?

คือ **นายโคบาลในโลกนี้**

๑. รู้รูปโค ๒. จลตในลักษณะโค ๓. กำจัดไขขา ๔. ปกปิดแผล ๕. สุมไฟ
๖. รู้ทำน้ำ ๗. รู้ว่าโคเต็มน้ำแล้ว ๘. รู้ทาง ๙. จลตในที่หากิน ๑๐. รีดนมไม่ให้เหลือ
๑๑. บูชาโคผู้ทั้งหลายที่เป็นพ่อโค เป็นจำฝูง ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง

นายโคบาลประกอบด้วยองค์ ๑๑ ประการนี้แล จึงเป็นผู้สามารถจะเลี้ยงฝูงโคให้เจริญ ให้เพิ่ม
ขึ้นได้ ฉนใด ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการ ก็ฉนนั้นเหมือนกัน เป็น
ผู้สามารถถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ได้

ธรรม ๑๑ ประการ อะไรบ้าง ?

คือ **ภิกษุในธรรมวินัยนี้**

๑. รู้รูป ๒. จลตในลักษณะ ๓. กำจัดไขขา ๔. ปกปิดแผล ๕. สุมไฟ
๖. รู้ทำน้ำ ๗. รู้ธรรมที่เต็มแล้ว ๘. รู้ทาง ๙. จลตในโคจร ๑๐. รีดนมไม่ให้เหลือ
๑๑. บูชาภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู เป็นผู้บวชนาน เป็นสังฆบิดร เป็น
สังฆปริณายก ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง

๓๔๙. “กถณจ ภิกขเว **ภิกขุ รูปญญ โหติ?** อธิ ภิกขเว ภิกขุ ยํ กิณฺจิ รูปํ สพฺพํ รูปํ ‘จตุตตาริ มหาภูตานิ จตฺตุนฺณจ มหาภูตานิ อูปาทายรูปนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ รูปญญ โหติ.

กถณจ ภิกขเว **ภิกขุ ลกฺขณกฺุสโล โหติ?** อธิ ภิกขเว ภิกขุ กมฺมลกฺขโณ พาลो กมฺมลกฺขโณ ปณฺหิโตติ ยถาภูตํ ปชานาติ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ ลกฺขณกฺุสโล โหติ.

กถณจ ภิกขเว **ภิกขุ อาสาฎิกํ หาเรตา โหติ?** อธิ ภิกขเว ภิกขุ อูปปนฺนํ กามวิตกฺกํ นาธิวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ พฺยนฺตี กโรติ อนนฺนํ คเมติ. อูปปนฺนํ พฺยาปาหวิตกฺกํ ๗เปฯ อูปปนฺนํ วิหีสาวิตกฺกํ ๗เปฯ อูปปนฺนูปปนฺเน ปาปกเก อกฺุสเส ฅมฺเม นาธิวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ พฺยนฺตี กโรติ อนนฺนํ คเมติ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ อาสาฎิกํ หาเรตา โหติ.

กถณจ ภิกขเว **ภิกขุ วณฺํ ปฏฺิจฺฉาเทตา โหติ?** อธิ ภิกขเว ภิกขุ จกฺุชฺชนา รูปํ ทิสฺวา น นิमितฺตคฺคาหิ โหติ นานฺุพฺยณฺชนคฺคาหิ. ยตฺวาธิกรณเมณฺํ จกฺุชฺชนฺุริยํ อลฺวฺตํ วิหรนฺตํ อภิชฺฉมา โทมนสฺสา ปาปกเก อกฺุสลา ฅมฺมา อนฺวาสุสเวยฺยํ ตสฺส ลํวราย ปฏฺิจฺชชติ รกฺุชติ จกฺุชฺชนฺุริยํ จกฺุชฺชนฺุริเย ลํวํ อปชฺชติ. โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ๗เปฯ ฅาเนน คณฺ์ ฅายิตฺวา ๗เปฯ ชิฺวหาย รลํ ลายิตฺวา ๗เปฯ กาเยน โผฏฺุจพฺพํ ผุสิตฺวา ๗เปฯ มนฺสา ฅมฺมํ วิญฺญาเย น นิमितฺตคฺคาหิ โหติ นานฺุพฺยณฺชนคฺคาหิ. ยตฺวาธิกรณเมณฺํ มนฺินฺุริยํ อลฺวฺตํ วิหรนฺตํ อภิชฺฉมา โทมนสฺสา ปาปกเก อกฺุสลา ฅมฺมา อนฺวาสุสเวยฺยํ ตสฺส ลํวราย ปฏฺิจฺชชติ รกฺุชติ มนฺินฺุริยํ มนฺินฺุริเย ลํวํ อปชฺชติ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ วณฺํ ปฏฺิจฺฉาเทตา โหติ.

กถณจ ภิกขเว **ภิกขุ ฐมฺํ กตฺตา โหติ?** อธิ ภิกขเว ภิกขุ ยถาสฺตํ ยถาปริยตฺตํ ฅมฺมํ วิตฺถาเรน ปเรลํ เทเสตา โหติ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ ฐมฺํ กตฺตา โหติ.

กถณจ ภิกขเว **ภิกขุ ติตฺถํ ชานาติ?** อธิ ภิกขเว ภิกขุ เย เต ภิกขุ พหุสฺสุตา อาคตาคมา ฅมฺมชฺรา วินยชฺรา มาติกาชฺรา เต กालเณ กาลํ อูปสงฺกมิตฺวา ปรีปฺุจฺจติ ปรีปญฺหติ ‘อิทํ ฆนฺเต กถํ? อิมสฺส โก อตฺถโถติ? ตสฺส เต อายสฺมนฺโต อวิวิญฺญเจว วิวรนฺติ อนฺุตฺตานี กถณจ อุตฺตานี กโรนฺติ อนเภาวิทฺเตสฺสุ จ กงฺขาจานีเยสฺสุ ฅมฺเมสฺสุ กงฺขํ ปฏฺิวินฺเทนฺติ. เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ ติตฺถํ ชานาติ.

[๓๔๙] **ภิกษุรู้รูป** เป็นอย่างไร ?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ รู้ชัดรูปอย่างใดอย่างหนึ่งตามความเป็นจริงว่า รูปทั้งหมดนั้น เป็นแค่ “มหาภูตรูป ๔ และรูปที่อาศัยมหาภูตรูป ๔” เท่านั้น ภิกษุรู้รูป เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุฉลาดในลักษณะ เป็นอย่างไร ?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า “คนพาลมีกรรมเป็นลักษณะ บัณฑิตมีกรรมเป็นลักษณะ” ภิกษุฉลาดในลักษณะ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุกำจัดไขฆาง เป็นอย่างไร ?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่รับกามวิตกที่เกิดขึ้น ละ บรรเทา ทำให้สิ้นสุด ทำให้ถึงความเกิดขึ้นไม่ได้อีกต่อไป ไม่รับพยาบาทวิตกที่เกิดขึ้น ... ไม่รับวิหิงสาวิตกที่เกิดขึ้น ... ไม่รับบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเกิดขึ้นอีก ละ บรรเทา ทำให้สิ้นสุด ทำให้ถึงความเกิดขึ้นไม่ได้อีกต่อไป ภิกษุกำจัดไขฆาง เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุปกปิดแผล เป็นอย่างไร ?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปทางตาแล้ว ไม่รวบถือ ไม่แยกถือ ปฏิบัติเพื่อสำรวมในจักขุนทรีย์ ซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วก็เป็นเหตุให้ถูกบาปอกุศลธรรมคืออภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ จึงรักษาจักขุนทรีย์ ถึงความสำรวมในจักขุนทรีย์ ฟังเสียงทางหู ... ดมกลิ่นทางจมูก ... ลิ้มรสทางลิ้น ... ถูกต้องโผฏฐัพพะทางกาย ... รู้แจ้งธรรมารมณฺ์ทางใจแล้ว ไม่รวบถือ ไม่แยกถือ ปฏิบัติเพื่อสำรวมในมโนทริย ซึ่งเมื่อไม่สำรวมแล้วก็เป็นเหตุให้บาปอกุศลธรรมคืออภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ จึงรักษามโนทริย ถึงความสำรวมในมโนทริย ภิกษุปกปิดแผลเป็นอย่างนี้แล

ภิกษุสุมไฟ เป็นอย่างไร ?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ แสดงธรรมที่ฟังมาแล้ว ตามที่เล่าเรียนมาแล้วแก่คนอื่นฯ โดยพิสดาร ภิกษุสุมไฟ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุรู้ทำน้ำ เป็นอย่างไร ?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เข้าไปหาภิกษุทั้งหลายผู้เป็นพหูสูต ผู้เรียนจบคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกาตามเวลาสมควร สอบสวนไต่ถามว่า “พุทธพจน์นี้เป็นอย่างไร เนื้อความแห่งพุทธพจน์นี้เป็นอย่างไร” ท่านผู้คงแก่เรียนเหล่านั้นย่อมเปิดเผยธรรมที่ยังไม่ได้เปิดเผย ทำให้ง่าย ซึ่งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้ง่าย และบรรเทาความสงสัยในธรรมที่น่าสงสัยหลายอย่างแก่ภิกษุนั้น ภิกษุรู้ทำน้ำ เป็นอย่างนี้แล

กถณจ ภิกขเว **ภิกขุ ปิตံ ชานาติ?** อธิ ภิกขเว ภิกขุ ตถาคตปเวทิตะ ชมมวินเย เทลียมานะ
ลภติ อตถเวทံ ลภติ ชมมเวทံ ลภติ ชมมุปลสंहิตं ปาโมชขัง. เอวံ โข ภิกขเว ภิกขุ ปิตံ ชานาติ.

กถณจ ภิกขเว **ภิกขุ วีถิ ชานาติ?** อธิ ภิกขเว ภิกขุ อริยੰ อัญจุงคิกัง มคคัง ยถาภูตัง ปชานาติ.
เอวံ โข ภิกขเว ภิกขุ วีถิ ชานาติ.

กถณจ ภิกขเว **ภิกขุ โคจรกุสโล โหติ?** อธิ ภิกขเว ภิกขุ จตตะวาโร สติปัญญาเน ยถาภูตัง
ปชานาติ. เอวံ โข ภิกขเว ภิกขุ โคจรกุสโล โหติ.

กถณจ ภิกขเว **ภิกขุ สาวเสสโหตี โหติ?** อธิ ภิกขเว ภิกขุ สหุชา คหปติกา อภิหัญจुं ปวาเรนุติ
จีวร ปิณฑปาต เสนาสน คีลานปปัจจยฆาสซช ปริกขาระหิ. ตตฺตร ภิกขุ มตฺตัง ชานาติ ปญฺญิค
คหณาย. เอวံ โข ภิกขเว ภิกขุ สาวเสสโหตี โหติ.

กถณจ ภิกขเว **ภิกขุ เย เต ภิกขุ เถรา รตฺตมญฺญ จิรปพฺพชิตา สงฺฆปิตโร สงฺฆปริณายกา
เต อติเรกปุชาย ปุชชตา โหติ?** อธิ ภิกขเว ภิกขุ เย เต ภิกขุ เถรา รตฺตมญฺญ จิรปพฺพชิตา
สงฺฆปิตโร สงฺฆปริณายกา เตสุ เมตฺตัง กายกมฺมं ปจฺจุปญฺญาเปติ อาริ เจว รโห จ เมตฺตัง วจ
กมฺมं ปจฺจุปญฺญาเปติ อาริ เจว รโห จ เมตฺตัง มโนกมฺมं ปจฺจุปญฺญาเปติ อาริ เจว รโห จ.
เอวံ โข ภิกขเว ภิกขุ เย เต ภิกขุ เถรา รตฺตมญฺญ จิรปพฺพชิตา สงฺฆปิตโร สงฺฆปริณายกา เต
อติเรกปุชาย ปุชชตา โหติ.

อิเมหิ โข ภิกขเว เอกาทสสิ ชมฺเมหิ สมนนาคโตะ ภิกขุ ภาโพ อิสมสฺมี ชมมวินเย วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ
เวปุลลํ อापชฺชิตุ”นฺติ.
อิทมวโจ ภควา. อตฺตมณา เต ภิกขุ ภควโตะ ภาสิตัง อภินนฺทฺนฺติ.

มหาโคपालกสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ

ภิกษุวัชรธรรมที่เต็มแล้ว เป็นอย่างไร ?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ได้ความปลาบปล้ำมอริชธรรต ได้ความปลาบปล้ำมอริชธรรต ได้ปราโมทย์ ที่ประกอบด้วยธรรมในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วซึ่งผู้อื่นแสดงอยู่ ภิกษุวัชรธรรมที่เต็มแล้ว เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุรู้ทาง เป็นอย่างไร ?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ รู้ปริยมรรคมีองค์ ๘ ตามความเป็นจริง ภิกษุรู้ทาง เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุฉลาดในโคจร เป็นอย่างไร ?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ รู้ชัดสติปัญญา ๔ ประการตามความเป็นจริง ภิกษุฉลาดในโคจรเป็น อย่างนี้แล

ภิกษุรีดนมให้เหลือ เป็นอย่างไร ?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ รู้จักประมาณเพื่อจะรับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานปัจฉัยเภสัช- บริหาร ที่พวกคหบดีผู้มีศรัทธาพาธรรตนาไปถวายเฉพาะ ภิกษุรีดนมให้เหลือ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุเป็นผู้บูชาภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู เป็นผู้บวชนาน เป็นสังฆบิดร เป็น สังฆปริณายก ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง เป็นอย่างไร ?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เข้าไปตั้งเมตตาทากายกรรม เมตตาวาจกรรม เมตตานิกรรมทั้งต่อหน้า และลับหลังในเหล่าภิกษุผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู เป็นผู้บวชนาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆ- ปริณายก ภิกษุบูชาภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู เป็นผู้บวชนาน เป็นสังฆบิดร เป็น สังฆปริณายก ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๑๑ ประการนี้แล เป็นผู้สามารถถึงความเจริญงอกงาม ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้”

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสภาษิตนี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้นมีใจยินดี ต่างชื่นชมพระภาษิตของพระผู้มี พระภาค ดังนี้แล

มหาโคปาลกสูตร จบ

โคตมสูตร

หลักตัดสินธรรมวินัย ๑๖ ข้อ

(หันทะ มะยัง โคตมะมีสุตตะปาฐัง ภาณามะ เส)

เอวัมเม สุตัง

ข้าพเจ้าได้ฟังมาแล้วอย่างนี้

เอกัง สะมะยัง ภาคะวา

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้า

เวสาลียัง วิหะระติ มะหาวะเน ภูฏาคาระสาลายัง

เสด็จประทับอยู่ในภูฏาคารศาลา ในป่ามหาวัน ใกล้เมืองเวสาลี

อะถะ โข มหาปะชาปะติ โคตมะมี

ครั้งนั้นแล พระนางมหาปชาบดีโคตมี

เยนะ ภาคะวา เตนุปะสังกะมิ

เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า

อุปะสังกะมิต์วา ภาคะวันตัง อะภิวาเทตฺวา เอกะมันตัง อัญญาสิ

ครั้งเข้าไปเฝ้าแล้ว ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ยินแล้ว

ณ ส่วนข้างหนึ่ง

เอกะมันตัง ฐิตา โข มหาปะชาปะติ โคตมะมี

พระนางมหาปชาบดีโคตมี ยืนแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่งแล

ภาคะวันตัง เอตะทะโวจะ

ได้กราบทูลถามคำนี้กะพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า

สาธุ เม ภันเต ภาคะวา สังขิตเตนะ รัम्मมัง เทเสตุ
ยะมะหัง ภาคะวะโต รัम्मมัง สุตฺวา
พระพุทธรเจ้าข้า พระธรรมใด
ของพระผู้มีพระภาคเจ้า ที่ข้าพระองค์ได้สดับแล้ว

เอกาวุปะกัฏฐา อัมปะมัตตา

อาตานิ ปะลิตตตา วิหะเรยฺยันติ

จะพึงเป็นผู้เดียวหลีกออกแล้ว เป็นผู้ไม่ประมาท
มีความเพียร มีตนส่งไปแล้วอยู่ ขอพระผู้มีพระภาคเจ้า
ทรงแสดงธรรมนั้นแก่ข้าพระองค์โดยย่อเถิด

เย โข ต்வัง โคตมะมิ รัम्मเม ชาเนยยาสิ

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนพระนางโคตมิ
เธอพึงรู้ธรรมเหล่านี้ใดแล

(๑) อิมะ รัम्मมา สะราคายะ สังวัตตันติ

ว่าธรรมเหล่านี้ เป็นไปเพื่อความกำหนดย่อมใจ

โน วิราคายะ

มิใช่เพื่อความคลายกำหนัด

(๒) สังโยคายะ สังวัตตันติ

เป็นไปเพื่อความประกอบทุกข์

โน วิสังโยคายะ

มิใช่เพื่อปราศจากความประกอบทุกข์

(๓) อาจะยายะ สัณฺหวัตตันติ

เป็นไปเพื่อความลั้งสมกองกิเลส

โน อะปะจะยายะ

มิใช่เพื่อความไม่ลั้งสมกองกิเลส

(๔) มะหิจจะตายะ สัณฺหวัตตันติ

เป็นไปเพื่อความอยากใหญ่

โน อับปิจจะตายะ

มิใช่เพื่อความอยากอันน้อย

(๕) อะสันตุฏฐิยา สัณฺหวัตตันติ

เป็นไปเพื่อความไม่สันโดษ

โน สันตุฏฐิยา

มิใช่เพื่อความสันโดษ

(๖) สัณฺคะณิกายะ สัณฺหวัตตันติ

เป็นไปเพื่อความคลุกคลีด้วยหมู่คณะ

โน ปะวิเวกายะ

มิใช่เพื่อความสงัดจากหมู่คณะ

(๗) โกัสสชายะ สัณฺหวัตตันติ

เป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน

โน วีริยารัมภายะ

มิใช่เพื่อปรารภความเพียร

(๘) ทูพภะระตายะ สังวัตตันติ
เป็นไปเพื่อความเป็นคนเลี้ยงยาก

โน สุภะระตายาติ
มิใช่เพื่อความเป็นคนเลี้ยงง่าย

เอกังเสนะ โคตะมิ ธาเรยยาสิ
ดูก่อนพระนางโคตมิ เธอพึงทรงจำไว้โดยส่วนเดียว

เนโส รัมโม เนโส วินะโย เนตัง สัตถุสาสะนันติ
ว่านี้ไม่ใช่ธรรม นี้ไม่ใช่วินัย
หาใช่คำสั่งสอนของพระศาสดาไม่

เย จะ โข ตังวัง โคตะมิ รัมเม ชาเนยยาสิ
ดูก่อนพระนางโคตมิ เธอพึงรู้ธรรมเหล่าใดแล

(๑) อิมะ รัมมา วิราคายะ สังวัตตันติ
ว่าธรรมเหล่านี้ เป็นไปเพื่อความคลายกำหนด

โน สระคายะ
มิใช่เพื่อความกำหนด

(๒) วิสังโยคายะ สังวัตตันติ
เป็นไปเพื่อปราศจากความประกอบทุกข์

โน สังโยคายะ
มิใช่เพื่อความประกอบทุกข์

(๓) อะปะจะยายะ สังวัตตันติ

เป็นไปเพื่อความไม่สังสมกองกิเลส

โน อาจะยายะ

มิใช่เพื่อความสังสมกองกิเลส

(๔) อัปปิจจะตายะ สังวัตตันติ

เป็นไปเพื่อความอยากอันน้อย

โน มะหิจจะตายะ

มิใช่เพื่อความอยากใหญ่

(๕) สันตญฺฐิยา สังวัตตันติ

เป็นไปเพื่อความสันโดษ

โน อะสันตญฺฐิยา

มิใช่เพื่อความไม่สันโดษ

(๖) ปะวิเวกายะ สังวัตตันติ

เป็นไปเพื่อความสงัดจากหมู่คณะ

โน สังคะณิกายะ

มิใช่เพื่อความคลุกคลีด้วยหมู่คณะ

(๗) วิริยารัมภายะ สังวัตตันติ

เป็นไปเพื่อปรารถนาความเพียร

โน โกสัชชายะ

มิใช่เพื่อความเกียจคร้าน

(๘) สุภะระตายะ สังวัตตันติ
เป็นไปเพื่อความเป็นคนเลี้ยงง่าย

โน ทุภะระตายะ
มิใช่เพื่อความเป็นคนเลี้ยงยาก

เอกังเสนะ โคตะมิ ธาเรยยาสิ
ดูก่อนพระนางโคตมิ เธอพึงทรงจำไว้โดยส่วนเดียว

เอโส ธัมโม เอโส วินะโย เอตัง สัตถุสาสะนันติ
ว่านี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย
นี่เป็นคำสั่งสอนของพระศาสดา ดังนี้แล

อิหะมะโวจะ ภาคะวา
พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสพระสูตรนี้จบลง

อัตตะมะนา มะหาปะชาปะติ โคตะมิ
พระนางมหาปชาบดีโคตมิ ก็มีใจยินดี

ภาคะวะโต ภาสิตัง อะภินันท์ติ.
เพลิดเพลินักซึ่งภาชิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า ดังนี้แล.

คาถาธรรมบท

มะโนปุปพพังคะมา ฐัมมา
มะนะสา เจ ประทุฏฐเฐนะ
ตะโต นัง ทุกขะมันเวติ

มะโนปุปพพังคะมา ฐัมมา
มะนะสา เจ ประสันเนนะ
ตะโต นัง สุขะมันเวติ

สุภานุปัสสิง วิหะรันตัง
โกชะนัมหิ อะมัตตัญญุง
ตัง เว ประสะหะติ มาโร

อะสุภานุปัสสิง วิหะรันตัง
โกชะนัมหิ จะ มัตตัญญุง
ตัง เว นัปปะสะหะติ มาโร

จักขุณา สังวะโร สาธุ
ฆาเนนะ สังวะโร สาธุ
กาเยนะ สังวะโร สาธุ

มะนะสา สังวะโร สาธุ
สัพพัตถะ สังวุโต ภิกขุ

มะโนเสฏฐา มะโนมะยา
ภาสะติ वा กะโรติ वा
จักกังวะ วะหะโต ประทังฯ (๑)

มะโนเสฏฐา มะโนมะยา
ภาสะติ वा กะโรติ वा
ฉายาวะ อะนุपाโยนีฯ (๒)

อินทริเยสุ อะสังวุตัง
กุสิตัง หินะวีริยัง
วาโต รุกขังวะ ทุพพะลังฯ (๓)

อินทริเยสุ สุสังวุตัง
สัทธัง อารัทธะวีริยัง
วาโต เสลังวะ ปัพพะตังฯ (๔)

สาธุ โสเตนะ สังวะโร
สาธุ ชิวหายะ สังวะโร
สาธุ วาจาเย สังวะโรฯ (๓๖๐)

สาธุ สัพพัตถะ สังวะโร
สัพพะทุกขา ปะมุจจะติฯ (๓๖๑)

ธรรมะคือเพื่อนร่วมทาง

ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าพูดหรือ
ทำสิ่งใดด้วยใจชั่ว ทุกข์ย่อมตามตัวเขา เหมือนล้อหมุนแต่้าตามรอยเท้าโค (๑)

ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จแล้วด้วยใจ
ถ้าพูดหรือทำสิ่งใดด้วยใจผ่องใส สุขย่อมติดตามเขา เหมือนเงาติดตามตน (๒)

มารย่อมรังควานบุคคล ผู้ตกเป็นทาสของความงาม
ผู้ไม่สำรวมอินทรีย์ทั้งหลาย ไม่รู้ประมาณในโภชนาหาร
เกียจคร้าน ขาดความเพียร เหมือนลมระรานต้นไม้ที่ไม่แข็งแรง ฉะนั้น (๓)

มารย่อมไม่สามารถรังควานบุคคล ผู้ไม่ตกเป็นทาสของความงาม
สำรวมอินทรีย์ทั้งหลายดีแล้ว รู้ประมาณในโภชนาหาร
มีศรัทธา ปรารภความเพียร เหมือนลมระรานภูเขาคิดไม่ได้ ฉะนั้น (๔)

สำรวมทางตาเป็นการดี สำรวมทางหูเป็นการดี
สำรวมทางจมูกเป็นการดี สำรวมทางลิ้นเป็นการดี
สำรวมทางกายเป็นการดี สำรวมทางวาจาเป็นการดี (๓๖๐)

สำรวมทางใจเป็นการดี ความสำรวมทางทวารทั้งปวงเป็นความดี
ภิกษุผู้สำรวมแล้วในทวารทั้งปวง ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ (๓๖๑)

ธัมมาราโม ธัมมะระโต
ธัมมัง อะนุสสะรัง ภิกขุ

อัมปะลาโหมปี เจ ภิกขุ
ตั้ง เว เทวา ประสังสน์ติ

ลัมพะโส นามะรูปัสมิง
อะสสะตา จะ นะ โสจะติ

เมตตาวิหารี โย ภิกขุ
อะธัคคฺจเณ ประทัง สันตัง

ปาโมชชะพะหุโล ภิกขุ
อะธัคคฺจเณ ประทัง สันตัง

โย หะเว ทะหะโร ภิกขุ
โส อิมัง โลกัง ประภาเสติ

ธัมมะปீติ สุขัง เสติ
อะริยัมปะเวทิตเณ ธัมเม

เสโล ยะถา เอกะฆะโน
เอวัง นิินทาปะสังสาสุ

ธัมมัง อะนุวิจันตะยัง
ลัมธัมมา นะะ ปะริหาเยติฯ (๓๖๔)

สะลาภัง นาติมัญญะติ
สุทธาชีวิง อะตันหิตังฯ (๓๖๖)

ยัสสะ นัตถิ มะมายิตัง
สะ เว ภิกขุติ วุจจะติฯ (๓๖๗)

ปะสันโน พุทธะสาสะเน
สังขารูปะสะมัง สุขังฯ (๓๖๘)

ปะสันโน พุทธะสาสะเน
สังขารูปะสะมัง สุขังฯ (๓๗๑)

ยฺญชะติ พุทธะสาสะเน
อัมภา มุตโตวะะ จันทิมายฯ (๓๗๒)

วิปะสันเนนะ เจตตะสา
สะทา ระมะติ ปันทิตายฯ (๓๗๙)

วาเตนะ นะะ สะมีระติ
นะ ลัมมิญจันติ ปันทิตายฯ (๔๑)

ภิกษุผู้มีธรรมเป็นที่มา ยินดีแล้วในธรรม คั่นคว่ำธรรม
ระลึกถึงธรรม ย่อมไม่เสื่อมจากพระสัทธรรม (๓๖๔)

ภิกษุแม้มีลาภน้อย ก็ย่อมไม่ดูหมิ่นลาภของตน
เทวดาทั้งหลายย่อมสรรเสริญภิกษุนั้น ผู้มีอาชีพบริสุทธิ์ ไม่เกียจคร้าน (๓๖๖)

ผู้ใดไม่มีความยึดถือในนามรูปว่าของเรา โดยประการทั้งปวง
และย่อมไม่เศร้าโศก เพราะนามรูปไม่มีอยู่ ผู้นั้นแลเรากล่าวว่าเป็นภิกษุ (๓๖๗)

ภิกษุใดมีปกติอยู่ด้วยเมตตา เลื่อมใสแล้วในพระพุทธศาสนา
ภิกษุนั้นพึงบรรลุล้นตบท อันเป็นที่ระบับสังฆาร เป็นสุข (๓๖๘)

ภิกษุผู้มากด้วยความปราโมทย์ เลื่อมใสแล้วในพุทธศาสนา
พึงบรรลุล้นตบท อันเป็นที่เข้าไปสงบแห่งสังฆาร เป็นสุข (๓๗๑)

ภิกษุใดยังเป็นหนุ่ม ย่อมเพียรพยายามในพุทธศาสนา
ภิกษุนั้นย่อมยังโลกนี้ให้สว่างไสว เหมือนพระจันทร์พ้นแล้วจากเมฆ (๓๗๒)

บุคคลผู้อิมเอิบในธรรม มีใจผ่องใสแล้ว ย่อมอยู่เป็นสุข
บัณฑิตย่อมยินดี ในธรรมที่พระอริยเจ้าประกาศแล้ว ทุกเมื่อ (๓๗๙)

ภูเขาคินล้วนเป็นแท่งที่บดย่อมไม่หวั่นไหวเพราะแรงลม ฉันทใด
บัณฑิตทั้งหลายย่อมไม่หวั่นไหว เพราะการนิทานและสรรเสริญ ฉันทนั้น (๔๑)

อัปปะมาโท อะมะตัง ปะหัง
อัปปะมัตตา นะ มียันติ

เอตัง วิเสสโต ญัตฺวา
อัปปะมาเท ปะโมหันติ

เต ฌายีโน สาทะติกา
มุสฺสันติ ธีรา นิพพานัง

สุทฺถสฺสั วุชชะมฺญญะสฺสั
ปะเรสฺสั หิ โส วัชชานิ
อัตตะโน ปะนะ จาเทติ

อัตตะนา วะ กะตัง ปาปัง
อัตตะนา อะกะตัง ปาปัง
สุทฺธิ อะสุทฺธิ ปัจจัตตัง

มาวะมฺญญะเถ ปาปัสสะ
อุททะพินทุนิปาเตนะ
อาปุระติ พาโล ปาปัสสะ

ปะมาโท มัจจุโน ปะหัง
เย ปะมัตตา ยะธา มะตาฯ (๒๑)

อัปปะมาทฺมฺหิ ปันนติตา
อะริยานัง โคจะเร ระตาฯ (๒๒)

นิจจัง ทฺพิหะปะรักกะมา
โยคักเขมมัง อะนุตตะรังฯ (๒๓)

อัตตะโน ปะนะ ทุททะสฺสั
โอปุหาติ ยะธาภูสฺสั
กะลิงวะ กิตะวา สะโฐฯ (๒๕๒)

อัตตะนา สฺงกิลิสสะติ
อัตตะนา วะ วิสุชชะติ
นาญญเญ อัญญัง วิโสชชะเยฯ (๑๖๕)

นะ มัตตัง อาคะมิสสะติ
อุททะกุมภะปิ ปุระติ
โธกััง โธกัมปิ อาจันนฯ (๑๒๑)

ความไม่ประมาทเป็นทางสู่มตะ นิพพาน ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย
ชนผู้ไม่ประมาทย่อมไม่ตาย ชนเหล่าใดประมาทย่อมเป็นเสมือนคนตายแล้ว (๒๑)

บัณฑิตทั้งหลายตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ทราบความต่างกันแล้ว ย่อมบันเทิง
ในความไม่ประมาท ยินดีแล้วในธรรมที่โคจรของพระอริยเจ้าทั้งหลาย (๒๒)

ท่านเหล่านั้นเป็นนักปราชญ์ เฟื่องพิราลัย มีความเพียรต่อเนื่อง มีความบากบั่นมั่น
เป็นนิตย์ ย่อมถูกต้องนิพพานอันเกษมจากโยคะ ทารกรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้ (๒๓)

โทษของผู้อื่นเห็นได้ง่าย ส่วนโทษของตนเองนั้นกลับเห็นได้ยาก เพราะว่าบุคคล
นั้นย่อมไปรยโทษของคนอื่นเหมือนไปรยเกลบ แต่ปกปิดโทษของตนเองไว้
เหมือนนายพรานปกปิดอัฐภาพของตนไว้ด้วยกิ่งไม้ ฉะนั้น (๒๔๒)

ทำชั่วด้วยตนเองย่อมเศร้าหมองด้วยตนเอง เลิกทำชั่วด้วยตนเองย่อมหมดจด
ด้วยตนเอง ความบริสุทธิ์ความไม่บริสุทธิ์เป็นของเฉพาะตน คนหนึ่งจะพึงชำระ
อีกคนหนึ่งให้หมดจดหาได้ไม่ (๑๖๕)

บุคคลอย่าพึงดูหมิ่นบาปว่า มีประมาณเล็กน้อยจักไม่มาถึง
หม้อน้ำยังเต็มไปด้วยหยาดน้ำที่ตกทีละหยดๆ ได้ ฉันทิ
คนพาลสังสมบาป แม้ทีละเล็กทีละน้อย ก็ย่อมเต็มไปด้วยบาปได้ ฉันทิ (๑๒๑)

มาวะมัญญเณระ ปุญญัสสะ
อุทะพินทุนิปาเตนะ
อาปุระติ ธีโร ปุญญัสสะ

นะคะรัง ยะธา ปัจจันตัง
เอวัง โคเปถะ อัตตานิ
ขะณาตีตา หิ โสจันติ

นะ ประเรสัง วิโลมานิ
อัสสะโน วะ อะเวกเขยยะ

ยะธาปิ รุจันตัง ปุพผัง
เอวัง สุภาสิตา วาจา

ยะธาปิ รุจันตัง ปุพผัง
เอวัง สุภาสิตา วาจา

ยะธาปิ ปุพพะราสีมหา
เอวัง ชาเตนะ มัจเจนะ

อุฏฐาเนนปปะมาเทนนะ
ทีปัง กะยิราถะ เมธาวี

สะหัสสะมะปิ เจ วาจา
เอกัง อัสสะปะทัง เสยโย

นะ มัตตัง อากะมิสสะติ
อุทะกุมโภปิ ปุระติ
โธกัง โธกัมปิ อาจันงฯ (๑๒๒)

คุตตัง สันตะระพาหิรัง
ชะโณ โว มา อุปัจจะคา
นิระยัมหิ สะมปิตาฯ (๓๑๕)

นะ ประเรสัง กะตากะตัง
กะทานิ อะกะทานิ จะฯ (๕๐)

วัณณะวันตัง อะคันธะกัง
อะพะลา โหติ อะกุพพะโตฯ (๕๑)

วัณณะวันตัง สะคันธะกัง
สะพะลา โหติ สุกุพพะโตฯ (๕๒)

กะยิรา มาลาคุเพ พะหุ
กัตตัพพัง กุสะลัง พะหุงฯ (๕๓)

สัณญะเมนะ ทะเมนะ จะ
ยัง โอิโธ นากิเระติฯ (๒๕)

อะนัตตะปะทะสัณ्हิตา
ยัง สุตฺวา อุปะสัมมะติฯ (๑๐๐)

บุคคลอย่าพึงดูหมิ่นบุญว่า มีประมาณเล็กน้อยจักไม่มาถึง
หม่อนน้ำยังเต็มไปด้วยหยาดน้ำที่ตกที่ละหยดๆ ได้ ฉันใด
นักปราชญ์สั่งสมบุญ แม้ทีละเล็กทีละน้อย ก็ย่อมเต็มไปด้วยบุญได้ ฉันนั้น (๑๒๒)

ท่านทั้งหลายจงคุ้มครองตน ให้เหมือนปัจฉิมศตวรรษที่มนุษย์ทั้งหลายคุ้มครอง
ไว้พร้อม ทั้งภายในและภายนอก ขณะอย่าได้ล่วงท่านทั้งหลายไปเสีย
เพราะว่าผู้ที่ล่วงขณะเสียแล้ว ย่อมเศร้าโศก ยัดเยียดกันอยู่ในนรก (๓๑๕)

บุคคลไม่พึงใส่ใจคำแสลงหูของผู้อื่น ไม่พึงแลดูกิจที่ทำแล้วและยังไม่ได้ทำ
ของผู้อื่น พึงพิจารณาแต่กิจที่ทำแล้วและยังไม่ได้ทำของตนเองเท่านั้น (๕๐)

ดอกไม้ไม่มีสีงามแต่ไม่มีกลิ่นฉันใด วาจาสุภาสิตย่อมไม่มีผลแก่คนที่ไม่ได้ทำฉันนั้น
(๕๑)

ดอกไม้ไม่มีสีและกลิ่นงามฉันใด วาจาสุภาสิตย่อมมีผลแก่คนที่ได้ทำฉันนั้น (๕๒)

นายมาลาการพึงร้อยพวงมาลาให้มาก จากกอดอกไม้ ฉันใด
สัตว์ผู้เกิดแล้ว (และจะพึงตาย) พึงทำกุศลให้มาก ฉันนั้น (๕๓)

ด้วยความขยัน ไม่ประมาท สำรวมระวัง และข่มใจตัวเอง
ผู้มีปัญญาควรสร้างที่พึง ที่หวังน้ำไม่สามารทท่วมทับได้ ให้แก่ตนเอง (๒๕)

วาจาแม่ตั้งพัน หากไม่ประกอบด้วยบทธอันเป็นประโยชน์
บทธอันเป็นประโยชน์บทธหนึ่ง ที่บุคคลฟังแล้วสงบ ย่อมประเสริฐกว่า (๑๐๐)

สะหัสสะมะปิ เจ คาทา
เอกัง คาทาปะหัง เสยโย

อะนัตตะปะทะสัณฺหิตา
ยัง สุตฺวา อูปะสัมมะติฯ (๑๐๑)

โย สะหัสสัง สะหัสเสนะ
เอกัณฺจะ เขยยะมัตตาทัน

สังคามะ มานุเส ชินะ
สะ เว สังคามะชุตตะโมฯ (๑๐๓)

โก นุ หาโส กิमानันโท
อันธะกาเรนะ โอนันฺธา

นิจจัง ปัจชะลิตะ สะติ
ปะทีปัง นะ คะเวสะถะฯ (๑๔๖)

อะเนกะชาติสังสารัง
คะหะการะกัง คะเวสันโต

สันธาวิสสัง อะนิพพิสัง
ทุกขา ชาติ ปุณฺเปปนัง (๑๕๓)

คะหะการะกะ ทิณฺฺฐุสิ
สัพพา เต ฆาสูกา ภัคคา
วิสังขาระคะตัง จิตตัง

ปุณะ เคะหัง นะ กาทะลิ
คะหะกฺกัณฺฑัง วิสังขิตัง
ตัตถหานัง ขะยะมฺชณะคาฯ (๑๕๔)

เยสัง สัมโพธิยังเคสุ
อาทานะปะณฺฺนิสสัคเค
ชึณฺฺนาสะวา ชุติมันโต

สัมมา จิตตัง สุภาวิตัง
อะนุปาทายะ เย ระตา
เต โลเก ประริณีพพุตา ฯ (๘๙)

คาถาแม่ตั้งพัน หากไม่ประกอบด้วยบทอันเป็นประโยชน์
คาถาบทหนึ่ง ที่บุคคลฟังแล้วสงบ ย่อมประเสริฐกว่า (๑๐๑)

บุคคลใดฟังชนะคนพันคนในสงครามพันครั้ง บุคคลนั้นยังไม่เชื่อว่าเป็นผู้ชนะ
อย่างสูงสุดในสงคราม ส่วนบุคคลใดชนะตนเองเพียงผู้เดียว บุคคลนั้นแล เชื่อว่า
เป็นผู้ชนะอย่างสูงสุดในสงคราม (๑๐๓)

ว่าเรงอะไรกันหนอ ยินดีอะไรกัน ในเมื่อโลกสันนิวาสถูกไฟไหม้ลูกโพลงแล้ว-
เป็นนิത്യ ท่านทั้งหลายถูกความมืดหุ้มห่อแล้ว เพราะเหตุไรจึงไม่แสวงหา
ประทีปกันเล่า (๑๔๖)

เมื่อเรายังไม่พบญาณ ได้เล่นท่องเที่ยวไปในสงสารเป็นอนเกชาติ แสวงหาอยู่ซึ่ง
นายช่างปลุกเรือนคือค้นหาผู้สร้างภาพ การเกิดทุกคราวเป็นทุกข์รำไป (๑๕๓)

นี่แน่ะ นายช่างปลุกเรือน เรา รู้จักเจ้าเสียแล้ว เจ้าจักทำเรือนให้เราไม่ได้อีกต่อไป
โครงเรือนทั้งหมดของเจ้าเรา หักเสียแล้ว ยอดเรือนเราก็ รื้อเสียแล้ว
จิตของเราถึงแล้วซึ่งสภาพที่อะไรปรุงแต่งไม่ได้อีกต่อไป
มันได้ถึงแล้วซึ่งความสิ้นไปแห่งค้นหา (๑๕๔)

ชนเหล่าใดอบรมจิตด้วยดีโดยชอบ ในองค์แห่งธรรมสามัคคีเป็นเครื่องตรัสรู้
ชนเหล่าใดไม่ถ่อมมัน ยินดีแล้วในการสละคืนความถ่อมมัน
ชนเหล่านั้นมีอาสวะสิ้นแล้ว มีความรุ่งเรือง ปรีนิพพานแล้วในโลก (๘๙)

พาละสังคะตะจารี หิ
ทุกโข พาละหิ สังวาโส
ธีโร จะ สุขะสังวาโส

ทีฆะมัทธานะ โสจะติ
อะमितเตเนวะ สัพพะทา
ญาตีนั่งวะ สะมาคะโมฯ (๒๐๗)

นะ ทาวะตา ทัมมะชะโร
โย จะ อัมปิเป สุตฺวานะ
สะ เว ทัมมะชะโร โหติ

ยาวะตา พะหุ ภาสะติ
ทัมมัง กาเยนะ ปัสสะติ
โย ทัมมัง นัมปะมะชชะติฯ (๒๕๙)

ปุพเพนิวาสัง โย เวหิ
อะเถ ชาตีกขะยัง ปัตโต
สัพพะโวลิตะโวลานัง

สัคคาปาญญะจะ ปัสสะติ
อะภิญญา โวลิตะ มุณี
ทัมมัง ฬัฏฐิ ฬัฏฐิมะณังฯ (๔๒๓)

พะหุง เว สะระณัง ยันติ
อารามะรูกขะเจตฺยานิ

ปัพพะตานิ ะนานิ จะ
มะนุสสา ะยะตัสชิตา (๑๘๘)

เนตัง โข สะระณัง เขมัง
เนตัง สะระณะมาคัมมะ

เนตัง สะระณะมุตตะมัง
สัพพะทุกขา ปะมุจจะติฯ (๑๘๙)

โย จะ พุทฺธัญจะ ทัมมัญจะ
จัตตาริ อะริยะสัจจานิ

สังฆัญจะ สะระณัง คะโต
สัมมัมปิญญาเยะ ปัสสะติ (๑๙๐)

ทุกขัง ทุกขะสะมุปปาทัง
อะริยัญญัญญังคิกัง มัคคัง

ทุกขัสสะ จะ อะตีกกะมัง
ทุกขุปะสะมะคามินังฯ (๑๙๑)

เอตัง โข สะระณัง เขมัง
เอตัง สะระณะมาคัมมะ

เอตัง สะระณะมุตตะมัง
สัพพะทุกขา ปะมุจจะติฯ (๑๙๒)

บุคคลผู้สมคบกับคนพาลเขลาเที่ยวไป ย่อมเศร้าโศกลี้ภัยกาลนาน
การอยู่ร่วมกับคนพาลเขลา เป็นทุกข์ทุกเมื่อ เหมือนอยู่ร่วมกับศัตรู
ส่วนการอยู่ร่วมกับนักปราชญ์ เป็นสุข เหมือนสมาคมแห่งญาติ (๒๐๗)

บุคคลไม่เชื่อว่าทรงธรรม ด้วยเหตุเพียงที่พูดธรรมะได้มาก
ส่วนผู้ใดฟังธรรมแม้บ่อยแล้ว ย่อมพิจารณาเห็นธรรมด้วยนามกาย
และไม่ประมาทในธรรม ผู้นั้นแลเชื่อว่าเป็นผู้ทรงธรรม (๒๕๙)

เรากล่าวผู้ที่รู้บุพเพนิวาส เห็นสวรรค์และอบาย และได้ถึงความสิ้นไปแห่งชาติ
อยู่จบพรหมจรรย์ เพราะรู้อย่าง เป็นมุนี บำเพ็ญหน้าที่บริบูรณ์แล้ว ว่าเป็น
พราหมณ์ฯ (๔๒๓)

มนุษย์เป็นอันมากเมื่อเกิดมีภัยคุกคามแล้ว ก็ถือเอาภูเขาบ้าง
ป่าไม้บ้าง อารามและรุกขเจดีย์บ้าง เป็นสรณะ (๑๘๘)

นั่นมิใช่สรณะอันเกษมเลย นั่นมิใช่สรณะอันสูงสุด
เขาอาศัยสรณะนั้นแล้ว ย่อมไม่พ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ (๑๘๙)

ส่วนผู้ใดถือเอาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะแล้ว
เห็นอริยสัจคือความจริงอันประเสริฐสี่ ด้วยปัญญาอันชอบ คือ (๑๙๐)

เห็นความทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความก้าวล่วงทุกข์เสียได้
และหนทางมีองค์แปดอันประเสริฐ เครื่องถึงความระงับทุกข์ (๑๙๑)

นั่นแหละเป็นสรณะอันเกษม นั่นแหละเป็นสรณะอันสูงสุด
เขาอาศัยสรณะนั้นแล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ (๑๙๒)

มัจฉานันท์จิ้งคิโก เสฏโฐ
วิราโค เสฏโฐ ธรรมานัง

ลัจฉานัง จะตุโร ปะทา
ทิปะทานันฎจะ จักขุมาฯ (๒๗๓)

เอเสวะ มัคโค นัตถัญญเณ
เอตัญญหิ ตูรมเห ปะฏิปัชชะถะ

ทัสสะนัสสะ วิสุทติยา
มารัสเสตัง ปะโมหะนังฯ (๒๗๔)

ตุรมเหหิ กิจจัง อาตปปัง
ปะฏิปันนา ปะโมกขันติ

อักขาตาโร ตะถาคะตา
ฌายิโน มาระพันธะนาฯ (๒๗๖)

อะภิวาทะนะสีลิสสะ
จัตตาโร ธรรมมา วัชฌันติ

นิจัจัง วุชฌมาปะจายิโน
อายุ วัณเณ สุขัง พะลังฯ (๑๐๙)

กิจโณ มะนุสสะปะฏิลาโภ
กิจนัง สัทธัมมัสสะวะนัง

กิจนัง มัจฉานะ ชีวีตัง
กิจโณ พุทธานะมุปาโทฯ (๑๘๒)

สุโข พุทธานัง อุปปาโท
สุขา สันตัสสะ สามัคคี

สุขา สัทธัมมะเทสะนา
สะมัจฉานัง ตะโป สุโขติฯ (๑๙๔)

ทางมีองค์แปดประเสริฐกว่าทางทั้งหลาย อริยสัจสี่ประเสริฐกว่าสัจจะทั้งหลาย
วิราคารธรรมประเสริฐกว่าธรรมทั้งหลาย พระตถาคตผู้มีจักษุประเสริฐกว่ามนุษย์
ทั้งหลาย (๒๗๓)

มีทางนี้เท่านั้น เพื่อความหมดจดแห่งทัศนะ ไม่มีทางอื่น
เธอทั้งหลาย จงดำเนินไปตามทางนี้เถิด
เพราะทางนี้เป็นทางที่ยังมารและเสนามารให้หลง (๒๗๔)

พวกเธอพึงเพียรพยายามทำความเพียรเผากิเลสให้เร่าร้อนเถิด
พระตถาคตทั้งหลายเป็นเพียงผู้ชี้บอกทางเท่านั้น
ผู้ที่เพ่งพินิจดำเนินไปตามทางสายนี้ จะพ้นจากเครื่องผูกแห่งมารได้ (๒๗๖)

ธรรม ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อมเจริญแก่บุคคล
ผู้มีปกติกราบไหว้ และอ่อนน้อมถ่อมตัวต่อผู้เจริญอยู่เป็นนิตย์ (๑๐๙)

การได้ความเป็นมนุษย์เป็นของยาก การดำเนินชีวิตให้อยู่รอดเป็นของยาก
การได้ฟังพระสัทธรรมเป็นของยาก การเกิดขึ้นของพระพุทธรเจ้าทั้งหลาย
เป็นของยาก (๑๘๒)

การเกิดขึ้นของพระพุทธรเจ้าทั้งหลายนำสุขมาให้ การแสดงพระสัทธรรมนำสุข
มาให้ ความสามัคคีของหมู่ชนนำสุขมาให้ ความพร้อมเพรียงกันเพียรเผากิเลส
ทำให้เกิดสุข (๑๙๔)

นาถกรณสูตร

(หันทะ มะยัง นาถะกะระณะสุตตะปาฐัง ภะณามะ เส)

สะนาถา, ภิกขะเว, วิหะระถะ, มา อะนาถา.

ทุกขัง, ภิกขะเว, อะนาโถ วิหะระติ.

ทะสะยิเม, ภิกขะเว, นาถะกะระณา ทัมมา.

กะตะเม ทะสะ?

อิธะ, ภิกขะเว, ภิกขุ **สีละวา** โหติ, ปาตีโมกขะสังวะระสังวุโต วิหะระติ อัจจา-
โรโคจะระสัมปันโน อะณุมัตเตสุ วัชเชสุ ภะยะทัสสาวี, สะมาทายะ ลิกขะติ ลิกขา
ปะเทสุ. ยัมปิ, ภิกขะเว, ภิกขุ สีละวา โหติ ปาตีโมกขะสังวะระสังวุโต วิหะระติ
อัจจาโรโคจะระสัมปันโน อะณุมัตเตสุ วัชเชสุ ภะยะทัสสาวี, สะมาทายะ ลิกขะติ
ลิกขาปะเทสุ, อะยัมปิ ทัมโม นาถะกะระโณ.

“ปุณะ จะปะรัง, ภิกขะเว, ภิกขุ **พะหุสสุโต** โหติ สุตะธะโร สุตะสันนิจะโย, เย เต
ทัมมา อาทิกัลยาณา มัชฌะกัลยาณา ปะริเยसानะกัลยาณา สาทถัง สะพียัญชะนัง
เกวะละปะริปุณณัง ปะริสุทถัง พรัหมะจะริยัง อะภิวะทันติ, ตะถารูปาสสะ ทัมมา
พะหุสสุตา โหนติ ชาตา วะจะสา ปะริจิตา มะนะसानุเปกขิตา ทิฏฐิยา สุปปะฏิ-
วิทธา. ยัมปิ, ภิกขะเว, ภิกขุ พะหุสสุโต โหติ สุตะธะโร สุตะสันนิจะโย, เย เต
ทัมมา อาทิกัลยาณา มัชฌะกัลยาณา ปะริเยसानะกัลยาณา สาทถัง สะพียัญชะนัง
เกวะละปะริปุณณัง ปะริสุทถัง พรัหมะจะริยัง อะภิวะทันติ, ตะถารูปาสสะ ทัมมา
พะหุสสุตา โหนติ ชาตา วะจะสา ปะริจิตา มะนะसानุเปกขิตา. ทิฏฐิยา สุปปะฏิ-
วิทธา, อะยัมปิ ทัมโม นาถะกะระโณ.

ธรรมที่พึง ๑๐ ประการ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเป็นผู้มีที่พึงอยู่เถิด อย่าเป็นผู้ไม่มีที่พึงอยู่เลย บุคคลผู้ไม่มีที่พึงย่อมอยู่เป็นทุกข์

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นาถกรณธรรม ธรรมะที่กระทำที่พึง ๑๐ ประการนี้ ๑๐ ประการเป็นไหน ?

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็น**ผู้มีศีล** สำรวมในปาติโมกขสังวร ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจรระ มีปกติเห็นภัยในโทษมีประมาณน้อย สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีศีล สำรวมในปาติโมกขสังวร ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจรระ มีปกติเห็นภัยในโทษมีประมาณน้อย สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย นี้เป็นนาถกรณธรรม.

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็น**พหูสูต** ทรงสุตะ สั่งสมสุตะ เป็นผู้สดับมาก ทรงจำไว้ คล่องปาก ชื่นใจ แหว่งตลอดด้วยดีด้วยทิวฏฐิ ซึ่งธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถะ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นพหูสูต ทรงสุตะ สั่งสมสุตะ เป็นผู้สดับมาก ทรงจำไว้ คล่องปาก ชื่นใจ แหว่งตลอดด้วยดีด้วยทิวฏฐิ ซึ่งธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถะ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง นี้เป็นนาถกรณธรรม.

“ปุณะ จะประรัง, ภิกขเว, ภิกขุ **กัถยาณะमितโต** โหติ กัถยาณะสหะไฮ
กัถยาณะสัมปะวังโก . ยัมปิ, ภิกขเว, ภิกขุ กัถยาณะमितโต โหติ กัถยาณะ
สหะไฮ กัถยาณะสัมปะวังโก, อะยัมปิ รัมโม นาถะกะระเณ.

“ปุณะ จะประรัง, ภิกขเว, ภิกขุ **สุวะโจ** โหติ โสวะจัสสะกะระเณหิ รัมเมหิ
สะมันนาคะโต, ขะโม ปะทักขิณัคคาหิ อะนุสาสะนิง. ยัมปิ, ภิกขเว, ภิกขุ
สุวะโจ โหติ โสวะจัสสะกะระเณหิ รัมเมหิ สะมันนาคะโต, ขะโม ปะทักขิณัคคาหิ
อะนุสาสะนิง, อะยัมปิ รัมโม นาถะกะระเณ.

“ปุณะ จะประรัง, ภิกขเว, ภิกขุ ยานิ ตานิ สะพรัหฺมะจารีนัง อุจจาอะจานิ กิง-
กะระณียานิ, ตัตถะ **ทักโข** โหติ อะนะละโส ตัตถุปายาเย วิมังสาเย สะมันนา-
คะโต, อะลัง กาทุง อะลัง สังวิธาตุง. ยัมปิ, ภิกขเว, ภิกขุ ยานิ ตานิ
สะพรัหฺมะจารีนัง อุจจาอะจานิ กิงกะระณียานิ, ตัตถะ ทักโข โหติ อะนะละโส
ตัตถุปายาเย วิมังสาเย สะมันนาคะโต, อะลัง กาทุง อะลัง สังวิธาตุง, อะยัมปิ
รัมโม นาถะกะระเณ.

“ปุณะ จะประรัง, ภิกขเว, ภิกขุ **รัมมะกาโม** โหติ ปิยะสะมุททาหาโร, อะภิรัมเม
อะภิวินะเย อุฬาระปาโมชไซ. ยัมปิ, ภิกขเว, ภิกขุ รัมมะกาโม โหติ ปิยะ-
สะมุททาหาโร, อะภิรัมเม อะภิวินะเย อุฬาระปาโมชไซ, อะยัมปิ รัมโม นาถะ-
กะระเณ.

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็น**ผู้มีมิตรดี** มีสหายดี มีเพื่อนดี
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี
นี้เป็นนาถกรณธรรม.

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็น**ผู้ว่าง่าย** คือ ประกอบด้วยธรรมเครื่องทำความ-
เป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน รับอนุสาสนีโดยเคารพ
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย คือ เป็นผู้ประกอบด้วยธรรม-
เครื่องทำความเป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน รับอนุสาสนีโดยเคารพ
นี้เป็นนาถกรณธรรม.

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็น**ผู้มีทักษะ ความชำนาญ** ไม่เกียจคร้านในกิจที่ควรทำอย่างไร
ทั้งสูงทั้งต่ำของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่อง-
พิจารณา อันเป็นอุบายในกิจนั้น อาจทำอาจจัดได้
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีทักษะ ความชำนาญ ไม่เกียจคร้านในกิจที่
ควรทำอย่างไร
ทั้งสูงทั้งต่ำของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่อง-
พิจารณา อันเป็นอุบายในกิจนั้น อาจทำอาจจัดได้
นี้เป็นนาถกรณธรรม.

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็น**ผู้ใคร่ในธรรม** เป็นผู้ฟังและแสดงธรรม-
อันเป็นที่รัก มีความปรารถนาร้อยอย่างยิ่ง ในธรรมอันยิ่ง ในวินัยอันยิ่ง
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ใคร่ในธรรม เป็นผู้ฟังและแสดงธรรม-
อันเป็นที่รัก มีความปรารถนาร้อยอย่างยิ่ง ในธรรมอันยิ่ง ในวินัยอันยิ่ง
นี้เป็นนาถกรณธรรม.

“ปุณฺะ จะปะรัง, ภิกขะเว, ภิกขุ **อาร์ทะวีริโย** วิหะระติ อะกุสะลาณัง ทัมมานัง
ปะหานายะ, กุสะลาณัง ทัมมานัง อุปะสัมปะทายะ, ถามะวา ทัฬฺหะปะรักกะโม
อะนิกขิตตะตุโร กุสะเลสฺสุ ทัมเมสุ. ยัมปิ, ภิกขะเว, ภิกขุ อาร์ทะวีริโย วิหะระติ
อะกุสะลาณัง ทัมมานัง ปะหานายะ, กุสะลาณัง ทัมมานัง อุปะสัมปะทายะ,
ถามะวา ทัฬฺหะปะรักกะโม อะนิกขิตตะตุโร กุสะเลสฺสุ ทัมเมสุ, อะยัมปิ ทัมโม
นาถะกะระโณ.

“ปุณฺะ จะปะรัง, ภิกขะเว, ภิกขุ **สันตฺตฺฏโฐ** โหติ อิตะรีตะระจิวะระปิณฑะปาตะ
เสนาสะนะคิลาณะปัจจะยะเภลัชชะปะริกขาเรนะ. ยัมปิ, ภิกขะเว, ภิกขุ สัน-
ตฺตฺฏโฐ โหติ อิตะรีตะระจิวะระปิณฑะปาตะเสนาสะนะคิลาณะปัจจะยะเภลัชชะ-
ปะริกขาเรนะ, อะยัมปิ ทัมโม นาถะกะระโณ.

“ปุณฺะ จะปะรัง, ภิกขะเว, ภิกขุ **สะติมา** โหติ ปะระเมณะ สะติเนปักเกณะ
สะมันนาคะโต จิระกะตัมปิ จิระภาสิตัมปิ สะริตา อะนุสสะริตา. ยัมปิ, ภิกขะเว,
ภิกขุ สะติมา โหติ ปะระเมณะ สะติเนปักเกณะ สะมันนาคะโต จิระกะตัมปิ จิระ-
ภาสิตัมปิ สะริตา อะนุสสะริตา, อะยัมปิ ทัมโม นาถะกะระโณ.

“ปุณฺะ จะปะรัง, ภิกขะเว, ภิกขุ **ปัญฺญา** โหติ อุกะยัตถะคามินิยา ปัญฺญาเย
สะมันนาคะโต อะริยาเย นิพเพธิกาเย สัมมา ทุกขักขะยะคามินิยา. ยัมปิ,
ภิกขะเว, ภิกขุ ปัญฺญา โหติ อุกะยัตถะคามินิยา ปัญฺญาเย สะมันนาคะโต
อะริยาเย นิพเพธิกาเย สัมมา ทุกขักขะยะคามินิยา, อะยัมปิ ทัมโม นาถะ-
กะระโณ.

“สะนาถา, ภิกขะเว, วิหะระถะ, มา อะนาถา. ทุกขัง, ภิกขะเว, อะนาโถ วิหะระติ.
อิเม โข, ภิกขะเว, ทะสะ นาถะกะระณา ทัมมา””ติ.

อีกประการหนึ่ง ภิภษุเป็น**ผู้ปรารภความเพียร** เพื่อละอกุศลธรรมทั้งหลาย เพื่อความถึงพร้อมแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย เป็นผู้มื่กำลัง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย ดูก่อนภิภษุทั้งหลาย ข้อที่ภิภษุเป็นผู้ปรารภความเพียร เพื่อละอกุศลธรรมทั้งหลาย เพื่อความถึงพร้อมแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย เป็นผู้มื่กำลัง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย นี้เป็นนาถกรณธรรม.

อีกประการหนึ่ง ภิภษุเป็น**ผู้สันโดษ**ด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะและเภลัษชบริหารอันเป็นปัจจัยของคนใช้ ตามมื่ตามได้ ดูก่อนภิภษุทั้งหลาย ข้อที่ภิภษุเป็นผู้สันโดษด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภลัษชบริหารอันเป็นปัจจัยของคนใช้ ตามมื่ตามได้ นี้เป็นนาถกรณธรรม.

อีกประการหนึ่ง ภิภษุเป็น**ผู้มีสติ** คือ ประกอบด้วยสติเป็นเครื่องรักษาตนอย่างยิ่ง ระลึกได้ ตามระลึกได้ ซึ่งสิ่งมื่ทำ คำมื่พูดแล้ว แม้นานได้ ดูก่อนภิภษุทั้งหลาย ข้อที่ภิภษุเป็นผู้มีสติ คือ ประกอบด้วยสติเป็นเครื่องรักษาตนอย่างยิ่ง ระลึกได้ ตามระลึกได้ ซึ่งสิ่งมื่ทำ คำมื่พูดแล้ว แม้นานได้ นี้เป็นนาถกรณธรรม.

อีกประการหนึ่ง ภิภษุเป็น**ผู้มีปัญญา** ประกอบด้วยปัญญาอันเห็นความเกิดควมดับ เป็นอริยะ ชำแรกกิเลส ให้ถึงควมสิ้นทุกข์โดยชอบ ดูก่อนภิภษุทั้งหลาย ข้อที่ภิภษุเป็นผู้มีปัญญา ประกอบด้วยปัญญาอันเห็นความเกิดควมดับ เป็นอริยะ ชำแรกกิเลส ให้ถึงควมสิ้นทุกข์โดยชอบ นี้เป็นนาถกรณธรรม.

ดูก่อนภิภษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเป็นผู้มื่ที่พึงอยู่เถิด อย่าเป็นผู้มื่ไม่มีที่พึงอยู่เลย บุคคลผู้มื่ไม่มีที่พึงยอมอยู่เป็นทุกข์
ดูก่อนภิภษุทั้งหลาย นาถกรณธรรม ธรรมะที่กระทำที่พึง ๑๐ ประการเป็นอย่างนี้แล.

สาราณียธรรม ธรรมให้ระลึกถึงกัน

(หันทะ มะยัง สาราณียะธัมมะสุตตะปาฐัง ภะณามะ เส)

จะยิเม ภิกขะเว ธัมมา สาราณียา

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการนี้
เป็นสาราณียธรรม ธรรมเครื่องระลึกถึงกัน

ปิยะกะระณา คะรุกะระณา สังคะหายะ

สร้างความรัก ก่อความเคารพ เพื่อสงเคราะห์กัน

อะวิวาทายะ สามัคคิยา เอภิภาวายะ สังวัตตันติ

เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคี
เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

กะตะเม จะ

ธรรม ๖ ประการนั้นเป็นอย่างไรรู้แล้ว

อิธะ ภิกขะเว ภิกขุโน

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้

เมตตัง กายะกัมมัง ปัจจุปฏิฐิตัง โหติ

เข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตา

สัพพหัมมะจารีสุ อาวิ เจวะ ระโห จะ

ในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

อะยมฺปิ รัมโม สาราณียโย

แม้ข้อนี้ก็เป็นสาราณียธรรม ธรรมเครื่องระลึกถึงกัน

ปิยะกะระโณ คะรุกะระโณ สังคะหายะ

สร้างความรัก ก่อความเคารพ เพื่อสงเคราะห์กัน

อะวิวาทายะ สามัคคิยา เอกีภวายะ สังวัตตะติ

เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคี

เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ปุณะ จะ ประรัง ภิกขะเว ภิกขุโน

อีกประการหนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้

เมตตัง วจีกัมมัง ปัจจุปฏิฐิตัง โหติ

เข้าไปตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา

สะพรัหฺมะจารีสุ อาวิ เจวะ ระโห จะ

ในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

อะยมฺปิ รัมโม สาราณียโย

แม้ข้อนี้ก็เป็นสาราณียธรรม ธรรมเครื่องระลึกถึงกัน

ปิยะกะระโณ คะรุกะระโณ สังคะหายะ

สร้างความรัก ก่อความเคารพ เพื่อสงเคราะห์กัน

อะวิวาทายะ สามัคคิยา เอกีภวายะ สังวัตตะติ

เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคี

เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ปุณะ จะ ประรัง ภิกขเว ภิกขุโน
อีกประการหนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้

เมตตัง มะโนกัมมัง ปัจจุปฏิฐิตัง โหติ
เข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา

สพรัหฺมะจารีสุ อวิ เจวะ ระโห จะ
ในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

อะยัมปิ ธัมโม สาราณียโย
แม้ข้อนี้ก็เป็นสาราณียธรรม ธรรมเครื่องระลึกถึงกัน

ปิยะกะระโณ คะรุกะระโณ สังกะหาเย
สร้างความรัก ก่อความเคารพ เพื่อสงเคราะห์กัน

อะวิวาทายะ สามัคคิยา เอภิภาวายะ สังวัตตะติ
เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคี
เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ปุณะ จะ ประรัง ภิกขเว ภิกขุโน
อีกประการหนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้

เย เต ลาภา ธัมมิกา ธัมมะลัทธา
แบ่งปันลาภที่ประกอบด้วยธรรม ที่ได้มาอย่างถูกต้อง

อันตะมะโส ปัตตะปะริยาป็นนะมัตตัมปิ
แม้ของเล็กน้อยเพียงอาหารบิณฑบาต

ตะถารุเปหิ ลาเภหิ อัปปะฏิวิภัตตะโกคิ โหติ
ไม่จำเพาะเจาะจงผู้หนึ่งผู้นี้

สีละวันเตหิ สะพรัหมะจารีหิ สาธารณะโกคิ
แต่บริโภคร่วมกันกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ผู้มีศีล

อะยัมปิ รัมโม สาราณีนโย
แม้ข้อนี้ก็ป็นสาราณียธรรม ธรรมเครื่องระลึกถึงกัน

ปิยะกะระโณ คะรุกะระโณ สังคะหายะ
สร้างความรัก ก่อความเคารพ เพื่อสงเคราะห์กัน

อะวิวาทายะ สามัคคิยา เอกีภาวายะ สังวัตตะติ
เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคี
เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ปุนะ จะ ประรัง ภิกขะเว ภิกขุ
อีกประการหนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้

ยานิ ตานิ สีลานิ
เป็นผู้มีศีล

อะขันทานิ อะฉิททานิ
ไม่ขาด ไม่ทะลุ

อะสะพะลานิ อะกัมมาสานิ
ไม่ต่าง ไม่พร้อย

ภุชิสถานิ วิญญูปะสัตถานิ

เป็นไท อันวิญญูชนสรรเสริญ

อะปะรามัญญานิ สะมาธิสังวัตตะนิทานิ

อันค้นหาทิวี่แต่ต้องไม่ได้ เป็นไปพร้อมเพื่อสมาธิ

ตะถารุเปสฺ สึเลสฺ สึละสามัญญะคะโต วิหะระติ

สะพรัหฺมะจารีหิ

มีศีลเช่นนั้นเสมอกัน กับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย

อาวิ เจวะ ระโห จะ

ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

อะยัมปิ ธัมโม สาราณียโย

แม้ข้อนี้ก็ป็นสาราณียธรรม ธรรมเครื่องระลึกถึงกัน

ปิยะกะระโณ คะรุกะระโณ สังคะหายะ

สร้างความรัก ก่อความเคารพ เพื่อสงเคราะห์กัน

อะวิวาทายะ สามัคคิยา เอกีภาวายะ สังวัตตะติ

เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคี

เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ปฺนนะ จะ ประรัง ภิกขะเว ภิกขุ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้

ยายัง ทิวี่ อะริยา นียยานิกา

ทิวี่อันประเสริฐใด เป็นเครื่องนำสัตว์ออกจากทุกข์

นียยาติ ตักกะรัสสะ สัมมา ทุกขักขะยาเย

ย่อมนำผู้กระทำตามไป เพื่อความสิ้นแห่งทุกข์โดยชอบ

ตะถารูปายะ ทิฏฐุชชา ทิฏฐุสามัญญะคะโต วิหะระติ

สะพรัหฺมะจารีหิ

มีทิวติชนั้นเสมอกัน กับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย

อาวิ เจวะ ระโห จะ

ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

อะยัมปิ ธัมโม สาราณียโย

แม้ข้อนี้ก็เป็นสาราณียธรรม ธรรมเครื่องระลึกถึงกัน

ปิยะกะระโณ คณะกะระโณ สังคะหาเย

สร้างความรัก ก่อความเคารพ เพื่อสงเคราะห์กัน

อะวิวาทายะ สามัคคิยา เอกีภวาเย สังวัตตะติ

เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคี

เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

อิเม โข ภิกขะเว

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย

จจะ ธัมมา สาราณียา

ธรรม ๖ ประการเหล่านี้ เป็นสาราณียธรรม

ธรรมเครื่องระลึกถึงกัน

ปิยะกะระณา คระฤกะระณา ลังคะหายะ

สร้างความรัก ก่อความเคารพ เพื่อสงเคราะห์กัน

อะวิวาหายะ สามัคคิยา เอกีภวายะ ลังวัตตันตีติ

เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคี

เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนี้แล

วัชชือปริหานิยธรรม

ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว

(หันทะ มะยัง วัชชืออะปะริหานิยะธัมมะสุตตะปาฐัง ภาณามะ เส)

เอวัง เม สุตังฯ เอกัง สะมะยัง ภาคะวา เวสาลียัง วิหะระติ สารันทะเท
เจติเย. อะถะ โข ลัมพะหุลา ลิจฉะวี เยนะ ภาคะวา เตนุปะสังกะมิงสุ;
อุปะสังกะมิต์วา ภาคะวันตัง อะภิวาเทต์วา เอกะมันตัง นิสีทิงสุ. เอกะมันตัง
นิสินเน โข เตะ ลิจฉะวี ภาคะวา เอตะทะโวจะฯ สัตตะ โว, ลิจฉะวี, อะปะริหา-
นิเย ธัมเม เทเสสสามิ. ตัง สุณาถะ, สารุกัง มะนะสิ กะโรถะ; ภาสิสสามีติ.

เอวัง ภันเตติ โข เตะ ลิจฉะวี ภาคะวะโต ปัจจัสโสสูง. ภาคะวา เอตะทะโวจะฯ

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ สารันท-
เจติย์ ใกล้พระนครเวสาลี ครั้งนั้นแล เจ้าลิจฉวีหลายพระองค์ด้วยกัน พากัน
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ทรงถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว
ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสแก่เจ้าลิจฉวี
เหล่านั้นว่า ดูกร ลิจฉวีทั้งหลาย เราจักแสดงอปริหานิยธรรม ๗ ประการ แก่เธอ
ทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นทูลรับ
พระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า

กะตะเม จะ, ลิจจะวี, สัตตะ อะปะริหานิยา รัมมา ?

ดูกร ลิจจวีทั้งหลาย อปริหานิยธรรม ๗ ประการเป็นไฉน ?

**ยวากีวัญจะ, ลิจจะวี, วัชชี อะภิน्हัง สันนิปาตา ภาวิสสันติ สันนิปาตะ-
พะหุลา; วุฑฒิเยวะ, ลิจจะวี, วัชชีนัง ปาฎิกังขา, โน ประริหานิ.**

ชาววัชชีจักหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ เพียงใด,

ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

**ยวากีวัญจะ, ลิจจะวี, วัชชี สะมัคคา สันนิปะติสสันติ, สะมัคคา วุฏฐะหิส-
สันติ, สะมัคคา วัชชีกะระณีนานิ กะริสสันติ; วุฑฒิเยวะ, ลิจจะวี, วัชชีนัง
ปาฎิกังขา, โน ประริหานิ.**

ชาววัชชีเมื่อประชุม ก็จักพร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุม ก็พร้อมเพรียง
กันเลิกประชุม และจักพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่ควรทำ เพียงใด,

ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

(ข้อนี้แปลอีกอย่างหนึ่งว่า: พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมือง พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลาย)

**ยวากีวัญจะ, ลิจจะวี, วัชชี อะปัญญัตตัง นะ ปัญญาเปสสันติ, ปัญญัตตัง
นะ สะมุจฉินทิสสันติ, ยะถาปัญญัตเต โปราธเน วัชชีรัมเม สะมาทายะ
วัตติสสันติ; วุฑฒิเยวะ, ลิจจะวี, วัชชีนัง ปาฎิกังขา, โน ประริหานิ.**

ชาววัชชีจักไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่บัญญัติ อันขัดต่อหลักการเดิม จักไม่ถอนสิ่งที่
ทำนบัญญัติไว้แล้ว ตามหลักการเดิม ถือประพฤติมั่นอยู่ในวัชชีธรรม หลักการ
ตามที่วางไว้เดิม เพียงใด,

ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

ยวระกัวิญจะ, ลิจฉะวี, วัชชี เย เต วัชชีนัง วัชชีมะหัลลกะกา เต ลักกะริสสันติ
คะรุง กะริสสันติ มาเนสสันติ ปุเชสสันติ, เตสัญจะ โสตัพพัง มัญญิสสันติ;
วุทฒิเยวะ, ลิจฉะวี, วัชชีนัง ปาฏิกังขา, โน ประริหานิ.

ชาววัชชีจักสักการะ เคารพ นับถือ บูชาท่านวัชชีผู้ใหญ่ทั้งหลาย และ จักสำคัญ
ถ้อยคำแห่งท่านเหล่านั้น ว่าเป็นถ้อยคำอันตนพึงเชื่อฟัง เพียงใด,
ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

ยวระกัวิญจะ, ลิจฉะวี, วัชชี ยา ตา กุลิตถิโย กุละกุมาริโย ตา นะ โอกัสสะ
ปะลัยหะ วาเสสสันติ; วุทฒิเยวะ, ลิจฉะวี, วัชชีนัง ปาฏิกังขา, โน ประริหานิ.

ชาววัชชีจักไม่ข่มขืนบังคับปกครองหญิงในสกุล เพียงใด,
ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

ยวระกัวิญจะ, ลิจฉะวี, วัชชี ยานิ ตานิ วัชชีนัง วัชชีเจติยานิ อัพภันตะรานิ
เจวะ พาหิรานิ จะ ตานิ ลักกะริสสันติ คะรุง กะริสสันติ มาเนสสันติ ปุเชส-
สันติ, เตสัญจะ ทินนะปุพพัง กะตะปุพพัง รัมมิกัง พะลิง โน ประริหาเปสสันติ;
วุทฒิเยวะ, ลิจฉะวี, วัชชีนัง ปาฏิกังขา, โน ประริหานิ.

ชาววัชชียังคงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจติยสถานของชาววัชชี ทั้งภายใน
และภายนอก และไม่ปล้ำปลั้วกรรมอันชอบธรรม ซึ่งเคยให้เคยทำแก่เจติย-
สถานเหล่านั้น เพียงใด,

ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

ยวาระกัฏฐจะ, ลิจฉะวี, วัชชีนัง อระหังเตสุ รัम्मิกา รักษาพระระณะคุดติ
สุสังวิหิตา “ภาวิสสะติ กินติ อนะกะตา จะ อระหังโต วิชิตัง อาคัจเฉยยง,
อาคะตา จะ อระหังโต วิชิตเต ผาสุง วิหะเรยยุน”ติ;

วุทฒิเยวะ, ลิจฉะวี, วัชชีนัง ปาฎิกังขา, โน ประหานิ.

ชาววัชชีจักถวายเป็นความอารักขา ความคุ้มครอง ป้องกันโดยชอบธรรม ในพระ-
อรหันต์ทั้งหลาย เป็นอย่างดี ด้วยหวังว่า “โชนพระอรหันต์ทั้งหลาย ที่ยังไม่มา
พึงมาสู่แว่นแคว้น และที่มาแล้ว พึงอยู่เป็นสุข” เพียงใด,
ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

ยวาระกัฏฐจะ, ลิจฉะวี, อิเม สัตตะ อปะระหานิยา รัम्मมา วัชชีสุ ฐัสสันติ, อิเมสุ
จะ สัตตะสุ อปะระหานิเยสุ รัम्मเมสุ วัชชี สันทิสสิสันติ ;

วุทฒิเยวะ, ลิจฉะวี, วัชชีนัง ปาฎิกังขา, โน ประหานิ.

ดูกร ชาวลิจฉวีทั้งหลาย อปรินิยธรรม ๗ ประการนี้ จักตั้งอยู่ในชาววัชชี และ
ชาววัชชียังปรากฏอยู่ในอปรินิยธรรม ๗ ประการนี้ เพียงใด,
ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้นแล ฯ

อิหะมะโวจะ ภาคะวา อัตตะมะนา เต ลิจฉะวี ภาคะวะโต ภาสิตัง อะภินันทุนติฯ

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสพระสูตรนี้จบแล้ว ชาวลิจฉวีเหล่านั้น มีใจยินดี

เปล็ดเพลिनันท์ ซึ่งภษิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า ด้วยประการฉะนี้แล

ภิกขุอธิกขณนियม

(ธรรมยังงไม่ใหเลื่อม สำหรับภิกษุทั้งหลาย)

(หันทะ มะยัง ภิกขุอะปะริหานิยะธัมมะสุตตะปาฐัง ภาณามะ เส)

เอวัง เม สุตังฯ เอกัง สะมะยัง ภาคะวา ราชะคะเห วิหะระติ คิชณะกุกฺกุ ปัพพะเต. ตัตถะ โข ภาคะวา ภิกขุ อามันเตสิ. สัตตะ โว, ภิกขะเว, อะปะริหานิเย ธัมเม เทเสสสามิ. ตัง สุณาถะ, สาธุกัง มะนะสิ กะโรถะ; ภาสิสสามิติ. เอวัง, ภาณเตติ โข เต ภิกขุ ภาคะวะโต ปัจจัสโสสุง. ภาคะวา เอตะทะโวจะ

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขา คิชฌกูฏ ใกล้พระนครราชคฤห์ ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอธิกขณนियม ๗ ประการ แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงตั้งใจฟัง จงใส่ใจไว้ให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับ พระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า

ภาตะเม จ, ภิกขะเว, สัตตะ อะปะริหานิยา ธัมมา?

ยาวะกัวิญจะ, ภิกขะเว, ภิกขุ อะภิน्हัง สันนิปาตา ภาวิสสันติ สันนิปาตะพะหุลา; วุฑฒิเยวะ, ภิกขะเว, ภิกขุณัง ปาฎิกังขา, โน ปะริหานิ.

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย กอธิกขณนियม ๗ ประการ เป็นไฉน ?

ภิกษุทั้งหลายหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ เพียงใด, พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเลื่อมเลย เพียงนั้น

ยาวะกัวิญจะ, ภิกขะเว, ภิกขุ สะมัคคา สันนิปะติสสันติ, สะมัคคา วุฑฺฒิสสันติ, สะมัคคา สังฆะกะระณีนยานิ กะริสสันติ;

วุฑฒิเย วะ, ภิกขะเว, ภิกขุณัง ปาฎิกังขา, โน ปะริหานิ.

ภิกษุทั้งหลายเมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก จักพร้อมเพรียง ช่วยกันทำกิจที่สงฆ์พึงทำ เพียงใด, พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

(ข้อนี้แปลอีกอย่างว่า: พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นจัดการ แก้ไขสิ่งเสียหาย เหตุไม่งาม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ)

ยวาทีกัณฐกะ, ภิกษะเว, ภิกขุ อะปัญญัตตัง นะ ปัญญาเปสสันติ, ปัญญัตตัง นะ สะมุจฉินทิสสันติ, ยะถาปัญญัตเตสุ ลิกขาปะเทสุ สะมาทายะ วัตติสสันติ; วุฑฒิเยวะ, ภิกษะเว, ภิกขุณัง ปาฎิกังขา, โน ประริหานิ.

ภิกษุทั้งหลายจักไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติ จักไม่เพิกถอนสิ่งที่บัญญัติแล้ว จักประพฤติมั่นในสิกขาบทตามที่บัญญัติไว้แล้ว เพียงใด, พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

**ยวาทีกัณฐกะ, ภิกษะเว, ภิกขุ เย เต ภิกขุ เถรา รัตตัญญู จิระปัพพะชิตา สังฆะ-
ปิตะโร สังฆะปะริณายะกา เต สักกะริสสันติ คะรุง กะริสสันติ มาเนสสันติ
ปุเชสสันติ, เตสัณฐะ โสตัพพัง มัญญิสสันติ; วุฑฒิเยวะ, ภิกษะเว, ภิกขุณัง
ปาฎิกังขา, โน ประริหานิ.**

ภิกษุทั้งหลายยังสักการะ เคารพนับถือ บูชา ท่านผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู บวชมานาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก และจักสำคัญถ้อยคำแห่งท่านเหล่านั้นว่า เป็นถ้อยคำอันตนพึงเชื่อฟัง เพียงใด, พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

**ยวาระกัวิญจะ, ภิกขะเว, ภิกขุ อุปปันนายะ ตัณหายะ โปโนภาะวิกายะ
นะ วะสัง คัจฉิสสันติ; วุฑฒิเยวะ, ภิกขะเว, ภิกขุณัง ปาฎิกังขา, โน ประริหานิ.
ภิกษุทั้งหลายไม่ตกอยู่ในอำนาจตัณหาที่เกิดขึ้นแล้ว อันเป็นเหตุให้เกิดในภพต่อไป
เพียงใด, พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น**

**ยวาระกัวิญจะ, ภิกขะเว, ภิกขุ อารัญญะเกสุ เสนาสะเนสุ สาเปกขา ภาะวิสสันติ;
วุฑฒิเยวะ, ภิกขะเว, ภิกขุณัง ปาฎิกังขา, โน ประริหานิ.
ภิกษุทั้งหลายจักพอใจอยู่ในเสนาสนะป่า เพียงใด, พึงหวังความเจริญได้แน่นอน
ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น**

**ยวาระกัวิญจะ, ภิกขะเว, ภิกขุ ปัจจัตตัญญะวะ สะติง อุกัณฐาเปสสันติ กินติ
อะนาคะตา จะ เปสะลา สะพรัหมะจารี อาคัจเจยยุง, อาคะตา จะ เปสะลา
สะพรัหมะจารี ผาสุง วิหะเรยยุนติ;
วุฑฒิเยวะ, ภิกขะเว, ภิกขุณัง ปาฎิกังขา, โน ประริหานิ.
ภิกษุทั้งหลายจักเข้าไปตั้งความระลึกถึงเฉพาะตนได้ว่า โฉนหนอ เพื่อนพรหมจรรย์
ผู้มีศีลเป็นที่รัก ที่ยังไม่มาขอจงมา และที่มาแล้วพึงอยู่เป็นสุข เพียงใด,
พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น**

**ยวาระกัวิญจะ, ภิกขะเว, อิเม สัตตะ อะปะริหานิยา ธัมมา ภิกขุสุ ฐัสสันติ,
อิเมสุ จะ สัตตะสุ อะปะริหานิเยสุ ธัมเมสุ ภิกขุ สันทิสลิสสันติ;
วุฑฒิเยวะ, ภิกขะเว, ภิกขุณัง ปาฎิกังขา, โน ประริหานิติ.
ดูกรภิกษุทั้งหลาย อปริหานิยธรรม ๗ ประการนี้ จักตั้งอยู่ในภิกษุทั้งหลาย และ
ภิกษุทั้งหลายจักปรากฏในอปริหานิยธรรม ๗ ประการนี้เพียงใด, ภิกษุทั้งหลาย
พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้นแล ฯ**

อิหะมะโวจะ ภาคะวา อັตตะมะนา เต ภิกขุ ภาคะวะโต ภาสิตัง อะภินันฺทุนติฯ
พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสพระสูตรนี้จบแล้ว ภิกษุเหล่านั้น มีใจยินดี
เปลียดเพลินนั้ก ซึ่งภษิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า ด้วยประการฉะนี้แล

ภิกขุอปริหานิยธรรม (อิกนัยหนึ่ง)

สັตตะ โว, ภิกขะเว, อะปะริหานิเย ธัมเม เทเสสสามิ...

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอปริหานิยธรรม ๗ ประการ

กะตะเม จะ, ภิกขะเว, สັตตะ อะปะริหานิยา ธัมมา ?

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็อปริหานิยธรรม ๗ ประการเป็นไฉน ?

ยาวะกีวัญจะ, ภิกขะเว, ภิกขุ นะ กัมมารามา ภาวิสสันติ,

นะ กัมมะระตา, นะ กัมมารามะตัง อะนุยุตตา;

วุทฺธิเยวะ, ภิกขะเว, ภิกขุณฺํ ปาฎิกังขา, โน ปะริหานิ

ภิกษุทั้งหลายจักไม่มัวเพลินการงาน จักไม่ชวนชววยความยินดีการงาน*เพียงใด,

ภิกษุทั้งหลายก็พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

(* คือไม่หลงเพลาดเพลินหมกมุ่นอยู่กับงาน เช่น การก่อสร้าง การเย็บจีวร ทำบริหารต่างๆ เป็นต้น
จนเสื่อมเสียการเล่าเรียน คึ่กษา บำเพ็ญสมณธรรม)

ยาวะกีวัญจะ, ภิกขะเว, ภิกขุ นะ ภัสสารามา ภาวิสสันติ;

วุทฺธิเยวะ, ภิกขะเว, ภิกขุณฺํ ปาฎิกังขา, โน ปะริหานิ

ภิกษุทั้งหลายจักไม่มัวเพลินการคุด เพียงใด,

ภิกษุทั้งหลายก็พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

ยวาระกั้วญจะ, ภิกขะเว, ภิกขุ นะ นิตถารามา ภาวิสสันติ.

วุทฒิเยวะ, ภิกขะเว, ภิกขุณัง ปาฐักังขา, โน ประริหานิ

ภิกษุทั้งหลายจักไม่มัวเพลินการหลับนอน เพียงใด,

ภิกษุทั้งหลายก็พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

ยวาระกั้วญจะ, ภิกขะเว, ภิกขุ นะ สังคะณิการามา ภาวิสสันติ.

วุทฒิเยวะ, ภิกขะเว, ภิกขุณัง ปาฐักังขา, โน ประริหานิ

ภิกษุทั้งหลายจักไม่มัวเพลินการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ เพียงใด,

ภิกษุทั้งหลายก็พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

ยวาระกั้วญจะ, ภิกขะเว, ภิกขุ นะ ปาปิจจา ภาวิสสันติ

นะ ปาปิกานัง อิจฉานัง ะสัง คะตา;

วุทฒิเยวะ, ภิกขะเว, ภิกขุณัง ปาฐักังขา, โน ประริหานิ

ภิกษุทั้งหลายจักไม่เป็นผู้มีความปรารถนาชั่ว

จักไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งความปรารถนาชั่ว เพียงใด,

ภิกษุทั้งหลายก็พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

ยวาระกั้วญจะ, ภิกขะเว, ภิกขุ นะ ปาปะमितตา ภาวิสสันติ

นะ ปาปะสะหยา นะ ปาปะสัมปะวังกา;

วุทฒิเยวะ, ภิกขะเว, ภิกขุณัง ปาฐักังขา, โน ประริหานิ

ภิกษุทั้งหลายจักไม่คบมิตรชั่ว จักไม่มีสหายชั่ว จักไม่มีเพื่อนชั่ว เพียงใด,

ภิกษุทั้งหลายก็พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

ยวาทะกัฏฐะ, ภิกขะเว, ภิกขุ นะ โอรธัตตะเกนะ วิเสสธาคะเมนะ อันตะรา-
โวสานัง อาปัชชิสสันติ;

วุทฒิเยวะ, ภิกขะเว, ภิกขุณัง ปาฎิกังขา, โน ประริหานิ

ภิกษุทั้งหลายจักไม่ถึงความหยุดยั้งนอนใจเสียในระหว่างที่บรรลुकุณวิเศษเพียง
ชั้นต้นๆ เพียงใด,

ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

ยวาทะกัฏฐะ, ภิกขะเว, อิมะ สัตตะ อะปะริหานิยา ธัมมา ภิกขุสุ ฐัสสันติ,
อิมะสุ จะ สัตตะสุ อะปะริหานิเยสุ ธัมเมสุ ภิกขุ สันทิสสิสสันติ;

วุทฒิเยวะ, ภิกขะเว, ภิกขุณัง ปาฎิกังขา, โน ประริหานีติ ฯ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อปรินิยธรรม ๗ ประการนี้ จักตั้งอยู่ในภิกษุทั้งหลาย
และภิกษุทั้งหลายจักปรากฏอยู่ในอปรินิยธรรม ๗ ประการนี้ เพียงใด,

ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้นแล ฯ

ลัตตกนิกาย อังคุตตรนิกาย
สุตตันตปิฎก เล่มที่ ๒๓ หน้าที่ ๓๗
ข้อที่ ๒๓

อรรถกถาสูตร

๑. อุตตะกัณฑทา ภาะยัง ชาตัง
สังเวคัง กิตตะยิสสามิ
ชะนัง ปัสสะถะ เมธะคัง.
ยะถา สังวิชิตัง มะยา.
๒. ฝั้นทะมานัง ปะชัง ทิสฺวา
อัญญะมัญญะเท พียารุทธะ
มัจเจะ อัมโปทะเก ยะถา.
ทิสฺวา มัง ภายะมาวิสิ.
๓. สะมันตะมะสาโร โลโก
อิจฉัง ภาวะนะมัตตะโน
ทิสสา สัพพา สะเมริตา.
นาททะสาสิง อะโนลิตัง.
๔. โอสานะตเววะ พียารุทธะ
อะเถตตะ สัลละมัททักขิง
ทิสฺวา เม อะระตี อะหุ.
ทุททะสัง หะทะยะนิลลิตัง.
๕. เยนะ สัลเลนะ โอตินโน
ตะเมวะ สัลละมัพพุยะ
ทิสสา สัพพา วิธวะติ.
นะ ธาวัติ นะ สิทะติ.
๖. ตัตตะ ลิกขานุกียันติ
นะ เตสุ ปะสุโต ลียา
ยานิ โลเก คะธิตานิ.
นิพพิชชะ สัพพะโส กามะ.
ลิกขา นิพพานะมัตตะโน.
๗. สัจโจ ลียา อัมปะคัพโโก
อัมโกระโน โลกะปาปัง
อะมาโย วิตตะเปสุโน.
เววิจฉัง วิตะเร มุนิ.
๘. นิตทัง ตันทิง สะเห ถีนัง
อะติมานะ นะ ติญญะเยยะ
ปะมาเทนะ นะ สังวะเส.
นิพพานะมะนะโส นะโร.
๙. โมสะวัชเช นะ นีเยถะ
มานัญญะ ประริชานะยะ
รูปะ สันเนหัง นะ กุพพะเย.
สาหะสา วิระโต จะเร.
๑๐. ปุราถัง นาภินันทยะ
หิยะมานะ นะ โสเจยะ
นะเว ชันติง นะ กุพพะเย.
อากาสัง นะ ลีโต ลียา.

ปลด (จิต ที่ติด) อารูธ ปลดจิตที่ติดได้ ก็ปลดอารูธได้

(พระผู้มีพระภาคตรัสท่ามกลางหมู่พระญาติทั้งสองฝ่ายเมื่อจะรบกันว่า:)

๑) กังวลคิด ติดอารูธ
ใจนั้น ล้นระคน	เชอจงหยุด ดูฝูงชน
สังเวชยล คนขัดแย้ง
๒) เห็นดิน กระจ่เลือกกระสน
เบียดเบียน และแก่งแย่ง	เหมือนปลาวน ชนในแอ่ง
เห็นภัยแฝง ทุกแห่งไป
๓) โลกทั้งโลกขาดสาระ
มองหาที่หลบภัย	ทุกทิศประหวั่นไหว
ทุกทิศไซ้ไร ไม่ได้มี
๔) ต่อยตีจนตัวตาย
เสียใจ อยู่ในนี้	เห็นแล้วหน่ายบรรดามี
อยู่ตรงที่ในหทัย
๕) ปักไว้ ให้ดินช่อง
บ่งเสี้ยน ที่กลัดใจ	ทุกทิศต้อง ร้องเล่นไกล
ไม่เล่นไป ไม่จมลง
๖) ฝึกใจ ฝึกศึกษา
รู้แจ้งกามแล้วก็จง	พรากกามคา พาติดหลง
ศึกษาตรงบ่งกามไฟ
๗) ซื่อตรง ไม่คะนอง
ไม่โลภ ไม่โกรธใคร	ไม่ลวงจ้องส่อเสียดใส่
ข้ามห้วงใหญ่ แห่งตณหา
๘) ขี้เกียจ หลับ ท้อแท้
ดูหมิ่นทั้งหมดหนา	ประมาทแล ไม่นำพา
พึงละมาน้อมนิพพาน
๙) ไม่นำทางมูสา
ไม่รีบ รู้อาการ	เสน่หาจงเผาผลาญ
มานะฐานให้ถือน
๑๐) ไม่ยินดีสังขารเก่า
เสื่อมไป ไม่โศกบ่น	ไม่รีบเอาของใหม่ ทน
รู้เท่ากล ตณหา กลวง

๑๑. เคธัง พ์รุมิ มะไหโหมติ
อาร์มมะณัง ปะกัปปะนัง

อาชะวัง พ์รุมิ ชัปปะนัง.
กามะปังโก ทุรัจจะโย.

๑๒. ลัจจา อะไวกัมมะ มุณี
ลัพพัง โส ปะภูนิสลัชชะ

ถะเล ตัญญุละติ พ์ราห์มะเณ.
สะ เว สันโตติ วุจจะติ.

๑๓. สะ เว วิทัว สะ เวทะคุ
ลัมมา โส โลเก อิริยานโน

ฉัต์วา ฐัมมัง อะนิสสิโต.
นะ ปิเหตีระ กัสสะจิ.

๑๔. โยระ กามะ อัจจะตะริ
นะ โส โสจะติ นาชเฉติ

ลัจคัง โลเก ทุรัจจะยัง.
ฉินนะโสโต อะพันระโน.

๑๕. ยัง ปุพเพ ตัง วิโสเสหิ
มัชฌเ เจ โน คะหะสสะสิ

ปัจฉา เต มาหุ กิญจะนัง.
อุปะสันโต จะริสสะสิ.

๑๖. ลัพพะโส นามะรูปัสมิ
อะสะตา จะ นะ โสจะติ

ยัสสะ นัตถิ มะมายิตัง.
สะ เว โลเก นะ ชียะติ.

๑๗. ยัสสะ นัตถิ อิทัง เมติ
มะมัตตัง โส อะสังวิหัง

ปะเรลลัง วาปิ กิญจะนัง.
นัตถิ เมติ นะ โสจะติ.

๑๘. อะนิญจुरี อะนะนุคิโท
ตะมานิสังสัง ปะพ์รุมิ

อะเนชโ สัพพะธิ สะโม.
ปุจฉิโต อะวิกัมปิณัง.

๑๙. อะเนชัสสะ วิชานะโต
วิระโต โส วิยาร์พภา

นัตถิ กาจิ นิสังชะติ .
เขมมัง ปัสสะติ ลัพพะธิ.

๒๐. นะ สะเมสุ นะ โอเมสุ
สันโต โส วิตะมัจจะโร

นะ อุกเสสุ วะทะเต มุณี.
นาเทติ นะ นิรัสสะตี”ติ.

๑๑) ห่วงหา คือ ห่วงน้ำ
หน่วงจิตให้ห้วงหวง

ชอบใจ ตามกระแสลวง
กามทั้งปวง ข้ามยากจัง

๑๒) มุนีไม่พรากรัจ
สรรพสิ่งต้องภินท์พึง

พราหมณะตั้งบนฝั่ง
สมณะยังสงบจริง

๑๓) รู้ประจักษ์ จบศีกษา
อยู่ในโลก ด้วยสัจฉิ่ง

ธรรมดา ไม่เข้าอิง
ไม่เข้าสิงสิงนานา

๑๔) ผู้ข้ามกามทั้งหลาย
ผู้หนีไม่โศกา

อันหญิงชายข้ามยากหนา
ตัดพันธนา กระแสปลง

๑๕) สิ่งใดผ่าน ไม่นานแห่ง
ปัจจุบัน ไม่จับลง

อนาคตแต่ง ไม่จำนงค์
เป็นทางตรง สุนิพพาน

๑๖) นามรูปทั้งหมดนี้
ไยต้องโศก เมื่อผันผ่าน

ไม่เห็นมีของเรานาน
จักรวาล ไซ้ของเรา

๑๗) ของเรา ไม่เคยมี
หมดห้วง ความเป็นเรา

จะห้วงไซ้ ของใครเล่า ?
ย่อมไม่เศร้า เพราะไม่มี

๑๘) ไม่กระด้าง ไม่ละโมภ
ไม่ห้วนไหว หมดไพร่

ทุกสิ่งโอบ เสมอดี
เรียกคนนี้ ว่าอะไร

๑๙) ตั้งมั่น ด้วยความรู้
หมดชวนชวาย สิ่งใดๆ

ไม่หมกอยู่ ที่ไหนๆ
เห็นปลอดภัย ในนิพพาน

๒๐) สูง-ต่ำ-เท่า ไม่เอาเทียบ
แบมือ ถือไฉนนาน
แบจิต ที่ติดนาน

มุนีเจียบ หมดเหตุราญ
ก็เบิกบาน นิพพานแทน
ก็เบ่งบาน นิพพานเทอญ

ชราสูตร

๑. อัปปัง วะตะะ ชีวิตัง อิหัง
โย เจปิ อะติจจะ ชีวะติ
โอรัง วัสสะสะตาปี มียะติ.
อะถะ โข โส ชะระสาปี มียะติ.
๒. โสจันติ ชะนา มะมายิเต
วินาภาวะสันตะเมวิหัง
นะ หิ สันติ นิจจา ประริคคะหา.
อิติ ทิสฺวา นาการะมาวะเส.
๓. มะระเณนะปี ตัง ปะหิยะติ
เอตัมปิ วิหิตฺวา ปันตฺโต
ยัง ปุริโส มะมิตันติ มัญญะติ.
นะ มะมัตตายะ นะเมถะ มามะโก.
๔. สุปิเนนะ ยะถาปี สังคะตัง
เอวัมปิ ปิยาติตัง ชะนัง
ปะฏิพุทฺโธ ปุริโส นะ ปัสสะติ.
เปตัง กาละกะตัง นะ ปัสสะติ.
๕. ทิฏฐาปี สุตตาปี เต ชะนา
นามังเยวาวัสสิสสะติ
เยสัง นามะมิหัง ปะวุจจะติ.
อັกเขยยัง เปตัสสะ ชันตฺโน.
๖. โสกัปปะริทเวมะจจะรัง
ตัสฺมา มุเนโย ประริคคะหัง
นะ ชะหันติ คิทธา มะมายิเต.
หิตฺวา อะจะริงสุ เขมะทัสสิโน.
๗. ปะติลีณะจะรัสสะ ภิกขุโน
สามัคคิยะมาหุ ตัสสะ ตัง
ภะชะมานัสสะ วิวิตตะมาสะนัง.
โย อัตตานิ ภะวะเน นะ ทัสสะเย.
๘. สัพพัตตะ มุณี อะนัสสิโต
ตัสฺมิง ปะริทเวมะจจะรัง
นะ ปิยัง กุพพะติ โนปิ อัปปิยัง.
ปັນเณ วาริ ยะถา นะ ลิมปะติ .
๙. อุททะพินทุ ยะถาปี โปกขะเร
เอวัง มุณี โนปะลิมปะติ
ปะทุเม วาริ ยะถา นะ ลิมปะติ.
ยะทิจัง ทิฏฐะสุตัง มุเตสุ วา.
ยะทิจัง ทิฏฐะสุตัง มุเตสุ วา.
๑๐. โธโน นะ หิ เตะนะ มัญญะติ
นาญญะนะ วิสุทฺธิมิจจะติ
นะ หิ โส รัชชะติ โน วิรัชชะตีติ.

ชีวิตนี้ย่อมนัก

๑. ชีวิตนี้ย่อมนัก มักอยู่ไม่เกินร้อย
ที่เลยคล้อย ก็มรณะ เพราะชรา
๒. ชนทั้งหลายย่อมโศกเศร้า เพราะยึดเอาของเรา
ความยึดถือ คืออึดตา นั้นไม่มีอยู่จริงแล ฯ
ความพลัดพรากจากกัน นั้นซีเป็นของที่มีจริง
เข้าใจแล้วจงทิ้งกาม สละเรือน มาบวชกัน
๓. ผู้ใดสำคัญปัญญาชั้นว่า ของเรา
ผู้นั้นเล่า ก็ต้องละชั้นนี้ ในวันตาย ฯ
บัณฑิตพุทธมามกะ รู้จะละ ในโทษจะนี้แท้
เข้าใจแน่ แล้วไม่ยึดถือ ว่าของเรา
๔. บุรุษฝันอันใด แล้วเมื่อตื่น ก็ลืมเอา
ชนที่เรารัก ยามตาย ก็หายจาก ฯ
๕. คนที่อยู่ย่อมได้เห็น ได้ยิน กันอยู่บ้าง
ตายไปแล้ว ก็ไม่เหลืออะไร นอกจากนาม
๖. ชนทั้งหลายผู้ติดใจอยู่ในวัตถุกาม
หรืออาจข้ามความโศก ปริเทวะ และตระหนี่ ฯ
เพราะฉะนั้น มุนีเห็นความเกษมแล้ว
๗. วิเวก แคล้วความยึดถือ แล้วก็เที่ยวไป
ไม่แสดงตนว่าจะเกิดในภพใด
นั่นแหละไซ้ร่า ท่านเรียกว่า 'สามัคคี' แล ฯ
๘. ๙. ไม่อาศัยในอะไร ไม่มีใครเป็นที่รัก
และไม่ทำสิ่งไหนๆ ให้ไม่เป็นที่รักเลย
ความคร่ำครวญ ความตระหนี่ ไม่มีในมุนีเอย
เหมือนหยาดน้ำย่อมไม่เคยติดใบบัว ฯ
๑๐. พระอรหันต์ ไม่สำคัญหมาย ในสิ่งที่ได้เห็น
ทั้งที่เป็นที่ได้ยิน ได้กลิ่นรสและผัสสะ
ไม่แสวงหา ความบริสุทธิ์ดีอื่นจากมัจฉะ
ท่านออกแล้วจากราคะ เอาชนะความเฉยเมย ฯ

ปุราเภทสูตร

๑. “กะถังทัสสี กะถังสีโล
ตั้ง เม โคตะมะ ประพัฐุหิ
อุปะสันโตติ วุจจะติ.
ปุจฉิโต อุตตะมัง นะรัง”.
๒. “วืตะตัญโห ปุรา เกทา (อิติ ภควา)
เวมัสสเน นุปะสังเขยโย
ปุพพะมันตะมะนิสสีโต.
ตัสสะ นัตถิ ปุรักขะตั้ง.
๓. “อักโกธะโน อะสันตาสี
มันตะภาณิ อะนุทระโต
อะวิกัตถิ อะกุกกุโจ.
สะ เว วาจายะโต มุนิ.
๔. “นिरาสัตติ อะนาคะเต
วิเวกะทัสสี ผัสเสสุ
อะตีตั้ง นานุโสจะติ.
ทิมฺมิจฺฉิสุ จะ นะ นียะติ.
๕. “ปะติลีโน อะกุกุโ
อั้งปะคัพโมา อะเชคฺคฺจโน
อะปิหาลุ อะมัจฉะรี.
เปสฺสณะเย จะ โน ยฺโต.
๖. “สาติเยสุ อะนัสสาวี
สัณโห จะ ประภูภาณะวา
อะติมาเน จะ โน ยฺโต.
นะ สัทโธ นะ วิรัชชะติ.
๗. “ลาภะกัมมียา นะ ลิกขะติ
อะวิรุทโธ จะ ตัณฺหายะ
อะลาเภ จะ นะ กุปปะติ.
ระเสสุ นานุคิชณะติ.
๘. “อุเปกขะโก สะทา สะโต
นะ วิเสสี นะ นีเจยโย
นะ โลเก มัญญะเต สะมัง.
ตัสสะ โน สันติ อุตสะทา.
๙. “ยัสสะ นิสสะยะนา นัตถิ
ภะวายะ วิภะวายะ वा
ฉัตฺตวา ฐัมมัง อะนิสสีโต.
ตัณฺหา ยัสสะ นะ วิรัชชะติ.
๑๐. “ตั้ง พุรัมิ อุปะสันโตติ
คัณธา ตัสสะ นะ วิชฺชนติ
กาเมสุ อะนะเปกขินัง.
อะตะรี โส วิสัตติกัง.

สิ่งที่ควรทำก่อนกายแตก

(มีผู้ทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าดังนี้)

๑. เห็นอย่างไร^๑ ทำอย่างไร^๒ ให้สงบ^๓

จอมไตรภพ โปรดตอบ ข้าขอถาม

(พระผู้มีพระภาคตรัสตอบดังนี้)

๒,๓. ปลอดภัยก่อนกาย จะตายตาม
ไม่ปักใจ หมายถึงหน้าอนาคต
ไม่โอ้อวด ไม่คะนอง พุดทำเนา

อดีตข้าม ท่ามกลาง ไม่ถือเอา
สิ่งปรากฏ ไม่สะดุ้ง ให้ปรุปรุ
ไม่ฟุ้ง เหงา คนนั้นเรา เรียกมุนี

๔. ไม่โหยหา สิ่งที่ยัง มาไม่ถึง
เห็นวิเวก ในผัสสะ ให้ดี

ไม่อาลัย ห่วงคำนึง อดีตหนี
ไม่ถูกชี้ นำไปใน ทิฏฐิแดน

๕. ชอบปลีกเร้น ไม่เป็น คนหลงหลอก
ไม่ตระหนี่ ไม่ส่อเสียด ให้เกลียดแทน

ไม่ต่อ-งอก อยากอ่าน ทะยานแหงน
ไม่เป็นคน ก่อความแค้น ให้ใครๆ

๖. ไม่ยึดติด อยู่กับสิ่ง ที่สวยงาม
ละเอียดอ่อน ปฏิภาณ ไม่เชื่อใคร

ไม่เหยียบข้าม หมิ่นใคร ที่ไหนๆ
แต่ก็ไม่ เย็นร้าง กระด้างชา

๗. ไม่ศึกษา เพราะปรารถนาลาภ
หากแม้ลาภ ได้น้อย กว่าเคยมา

ไม่เกรี้ยวกราด ติดสยบ รสตัณหา
ไม่โกรธา ทุกข์ทเวษ สมเพชเรา

๘. มีสติ เป็นกลาง ทุกอย่างเมื่อ
แม้เสมอ ก็ไม่พลอ เทียบเปรียบเอา

ไม่สำคัญว่า เหนือหรือด้อยเขา
สำหรับเขา ไร้สิ่งเด่น เป็นเช่นเดิม

๙. ไม่อาศัย ใครอื่น ให้ชื่นจิต
จะอุบัติ ไม่อุบัติ ก็เดิมๆ

รู้ชีวิต อิสระ จากสิ่งเสริม
ตัณหาเต็ม ในสิ่งใหม่ จึงไม่มี

๑๐. คนนั้นเขา เราเรียก ผู้สงบ
ห่วงผูกมัดของเขา ย่อมไม่มี

ไม่หวังพบ กามหลาก ให้มากลี
พันผังนี้ เพราะหมดอยาก ที่หลาก-ลาย

^๑ อธิปัญญา ^๒ อธิศีล ^๓ อธิจิต

๑๑. “นะ ตัสสะ ปุตตา ปะสะโว
อัตตา วาปี นิรัตตา วา	เขตตั้ง วัตถุญจะ วิชชะติ.
นะ ตัสสิมิง อูปะลัพะชะติ.
๑๒. “เยนะ นัง วัชชุง ปุณฺณชะนา
ตั้ง ตัสสะ อะปรัักขะตั้ง	อะเถ สะมะณะพีร่าหิมะณา.
ตัสสิมา วาเทสุ เนชะติ.
๑๓. “วีตะเคโธ อะมัจจะรี
นะ สะเมสุ นะ โอะเมสุ	นะ อุสเสสุ วะทะเต มุณี.
กัปปัง เนติ อะกัปปิโย.
๑๔. “ยัสสะ โลเก สะกัง นัตถิ
ธัมเมสุ จะ นะ คัจจะติ	อะสะตา จะ นะ โสจะติ.
สะ เว สันโตติ วุจจะติ”ติ.

๑๑. สำหรับเขา ‘ลูกเรา ทรัพย์สมบัติ
‘เป็นเจ้าของ’ ‘ต้องจากลา’ มายากลาย	นา สวน’ รัตตูก กต ก็หดหาย
หาไม่ได้ ในเขา เพราะเข้าใจ
๑๒. ชนชาวบ้าน แม่นักปราชญ์ ราชบัณฑิต
เหตุนั้นเขา ไม่เก็บเอา ไปเผาใจ	อาจมีจิต ตำหนิเขา ด้วยเหตุไหน
ด้วยเขา ไม่หวาดหวั่น เพราะคำคน
๑๓. ไม่โลภลาภ ย่อมไม่ขลาด เมื่อสูญเสีย
ไม่กำหนด ด้วยตัณหา ทิฏฐิตน	ใครต่ำเตี้ย-สูง-เสมอ ย่อมไม่สน
ย่อมล่วงพ้น เขตกำหนด ปลดบ่วงใจ
๑๔. เมื่อโลกนี้ ไม่มีใคร เป็นเจ้าของ
เมื่อเขาไม่ ต้องอ้างเอา ทิฏฐิตน	พลัดพราก-หมอง-โศกเศร้า เข้าตรงไหน ?
ผู้นั้นไซ้รั ใจจึงพบ สงบจริง ๆ

กสิการทวาชสูตร

“ลัทธา พีชัง ตะโป วุญฺฐิ
หิริ อีสํ มะโน โยตตัง

ปัญญา เม ยุคะนังคะลัง
สะติ เม ฆาละปาจะนัง

“กายะคุตโต วะจีคุตโต
ลัจจัง กะโรมิ นิตทานัง

อาหาเร อุทะเร ยะโต
โสรัจจัง เม ปะโมจะนัง

“วีริยัง เม ฐุระโธรัยหัง
คัจจะติ อะนิวัตตันตัง

โยคักเขมาธิวาหะนัง
ยัตถะ คันตวา นะ โสจะติ.

“เอวะเมสา กะสี กัฏฐา
เอตัง กะสิง กะสิตฺวานะ

สา โหติ อะมะตฺปพะลา.
ลััพพะทุกขา ปะมุจจะติ”ติ.

นาอมตะ

พราหมณ์ที่กำลังทำนาอยู่ ตำนานพระองค์ว่า ควรไปไถ-ไปหว่าน-ไปทำนาเอง ไม่ควรไป
เที่ยวขอชาวบ้าน พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า พระองค์ก็ทรงทำนาเหมือนกัน แต่
ที่พระองค์ทำนั้นเป็นนาพิเศษ คือ

ศรัทธาพีช เพียรตั้ง ตั้งเมตตผล
หิริงอน เชือกถือนั้นคือใจ

ปัญญาыл ชำแรก ตั้งแอกไถ
สติโว ตั้งฆาล- ปฏักคุม

ลำรวมกาย วาจา ในอาหาร
โสรัจจะ ลัจจะ มาประชุม

รู้ประมาณ ผ่านเลี้ยง บ่อและหลุม
ทำเพียรทุ่ม ไม่ทอด ฐุระงาน

นาเช่นนี้ มีอมตผล
ปลอดเกษม ลิงข้อง ผองภัยพาล

ไม่กลับวน พันทุกข์ หวังสังสาร
ถึงนิพพาน พันโศก วิโยคเอย ฯ

มรณสติ

๑) ปะวาทะ ทีปะ ตูล์ยาเย
ประรูปะมาเย ลัมผัสสัง

๒) มหาลัมปัตติ ลัมปัตตา
ตะถา อะหัง มะริสสามิ

๓) อุปปัตติยา สะเหเวทัง
มาระณัตถายะ โอกาลัง

๔) อีสะกัง อะนิวัตตัง ตัง
ชีวัตัง อุทะยา อัตถัง

๕) วิชชุ พุพพุพะ อุตสาวะ
ฆาตะโกวะ रिप्пу ตัสสะ

๖) สุยะลัตถามะปฺนณินทริ
ฆาเตสิ มะระณัง ชิปปัง

๗) ปัจจะยานัญจะ เวกัลยา
มะราโมรัง นิเมสาปิ

๘) อะนิมิตตะมะนัญญาตัง
กะสิรัญจะ ประริตตัญจะ

๙) นะ หิ โส อุปกกะโม อัตถิ
ชะรัมปิ ปัตฺวา มะระณัง

๑๐) ณะลันนะมิวะ ปักกานัง
เอวัง ชาตานะ มัจจันัง

สาธุ ลันตะติยาภะยัง
ภาวะเย มะระณัสสะติ

ยะถา ลัตตา มะตา อิธะ
มะระณัง มะมะ เหสสะติ

มะระณัง อาคะตัง สะทา
วะระโก วิยะ เอสะติ

สะตะตัง คะมะนุสสุกัง
สุริโย วิยะ ธาวะติ

ชะละราชา ปะริภะยัง
ลัมพัตถาปิ อะวาริโย

พุทธิ วุฑฺฒิ ชินฺท์วะยัง
กาตุ มาทิสะเก กะถา

พาหิรัชฉัตตูปัททะวา
มะระมาโน อะนุกะระณัง ฯ¹

มัจจันัง อิธะ ชีวัตัง
ตัญจะ ทุกเขนะ ลัญญุตัง

เยนะ ชาตา นะ มียะเร
เอวังธัมมา หิ ปาณินโน

ปาโต ปะตะนะโต ภายัง
นิจัจัง มะระณะโต ภายัง

รวมพุทธพจน์เกี่ยวกับความตาย

๑) ดุจประทีป จุดสว่าง ทางลมใหญ่
เผาเป็นเถ้า เหลือเรา ให้อาดูร

๒) ทั้งเศรษฐี ซีอีโอ ฮีโร่ ไพร่
แล้วเวลา ฉันทเอง ก็คงมา

๓) เมื่อเกิดมา มรณา ก็มาด้วย
เพชรฆาต รอโอกาส เพื่อตัดรอน

๔) มีเวลา น้อยนิด ชีวิตหนึ่ง
ไม่เคยคิด ทบทวน หวนมาฟัง

๕) เหมือนฟ้าแลบ ฟองน้ำ น้ำค้างหยด
ดูจรรอยฝน บนน้ำ ไม่นานเลย

๖) แม้มากยศ มากศักดิ์ หนักบุญฤทธิ์
แล้วฉันเล่า เป็นใคร จะอำพราง

๗) เมื่อปัจจจัย แปรไป ทั้งใน-นอก
อยู่หรือตาย เพียงตา กะพริบเตรียม

๘) ไม่อาจกิน ไม่รู้ก่อน ไม่พ่อนผัน
ทั้งลำบาก ทั้งสิ้น ทั้งห้วนภัย

๙) หลงเริงร่าน ในสังสาร เนิ่นนานหนอ
รอวันเกย ก่ายทับ ประดับจม

๑๐) ผลไม้ สุกงอม ก็พร้อมหล่น

อายุขัย คนนั้น ก็ปล้นสูญ
มรณัส-สติพูน ภาวนา

ใครเล่าใคร พันตาย ไปได้หนา
มรณา มาพรวดไป ไม่แน่นอน

“มี” กับ “ม้วย” อยู่ด้วยกัน ท่านพราสอณ
ชีวิตจร จำพราก ไปจากรัง

มาก็บึ้ง วังไป ไม่แลหลัง
เหมือนตะวัน ใครรัง ได้ข้างเอย

ใครกำหนด เวลา ได้เล่าเอ๋ย
ยมทูต ก็มาเยี่ยม ให้เอ๋ยวาง

แม้มากคิด จักรพรรดิ ฤชัดขวาง
ความตาย่าง เหยียบเรา ได้เท่าเทียม

โรคก็ออก มา-กราย ไม่อายเขียม
เจ้าได้เจียม-ตัวบ้าง หรืออย่างไร ๗

ยามตายนั้น มาเยือน เลื่อนไฉน
ก็ชีวิต ของใคร ไร้ทุกข์ทม

ร่วมลอยคอ ราบรสชื่น และชื่นชม
เหลือเป็นทม ถมไว้ ใต้ธารา

ชราห่อม คงทน ไม่นานหนา

๑๑) ยะถา ปี กุมภะการัสสะ
ลัฟเพ เกษณะปะริยันทา

๑๒) ทะหะธา จะ มะหันตา จะ
ลัฟเพ มัจจุวะสัง ยันติ

๑๓) อะนิจจา ะตะ สังฆาธา
อุปัชชิต์วา นิรุชฌันติ

๑๔) อะจิริง ะตะยัง กาโย
นุทโท อะเปตะวิญญาโณ

๑๕) อะนัพภิตโต ตะโต อากา
ยะถาคะโต ตะธา คะโต

๑๖) ยะถาปี เสลา วิปูลา
สะมันตานุปะริยาเยยยุง

๑๗) เอวัง ชะธา จะ มัจจุ จะ
ขัตติเย พ็ร่าหัมมะเถ เวสเส

๑๘) นะ กิณฺฐิจิ ปะริวัชเชติ
นะ ตัตถะ หัตถีนัง ภูมิ
นะ จาปี มั่นตะยุทเธนะ

๑๙) ตัสส์มา หิ ปันนทิตโต โปโส
พุทเธ ฐัมเม จะ สังฆะ จะ

๒๐) โย ฐัมมะจารี กาเยนะ
อิธะวะ นัง ปะสังสันติ

กะธา มัตติกะภาชะนา
เอวัง มัจจานะ ชีวิตัง

เย พาลา เย จะ ปันนทิตา
ลัฟเพ มัจจุปะรายะนา ฯ²

อุปปาหะวะยะธัมมิโน
เตสัง วุปะสะโม สุโข ฯ³

ปะฐุวะวัง อะธิเสสสะติ
นิรัตถังวะ กะลิงคะลัง ฯ⁴

นानุญญาโต อิตโต คะโต
ตัตถะ กา ปะริเทวะนา ฯ⁵

นะกัง อาหัจจะ ปัพพะธา
นิปโปเถนตา จะตุททิสา

อะธิวัตตันติ ปาณินโน
สุทเท จัณทาละปุกกุเส

ลัฟพะเมวาภิมัททะติ
นะ ระถานัง นะ ปัตติยา
ลั๊กกา เชตุง ฐะเนนะ วา

ลัมปัสสัง อัตถะมัตตะโน
ธีโร ลัทธัง นิเวสะเย

วาจาเย อุททะ เจตะสา
เปจจะ ลัคเค ปะเมทะตีติ ฯ⁶

๑๑) เหมือนหม้อดิน ปั่นไว้ รอเวลา

ล้นร้าวแตก แยกผ่า ชราตาย

๑๒) ทั้งเด็กเฒ่า โง่เง่า พุดแว้าแก่ง
ใครจะรอด ปลอดภัย พันความตาย

ฉลาดเจ้ง จนอับ หรือทรัพย์หลาย
ที่สุดท้าย คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ๗

๑๓) อนิจจา ท่านว่าไว้ ในสังขาร
เกิดมาแล้ว มลายลับ ดับสิ้นไป

อุบัตินาน ย่อมผ่าน อายุขัย
ครั้นเข้าใจ ปล่อยทิ้ง สุขจริงเอย ๗

๑๔) อนิจจา ท่านว่าไว้ ในกายนี้
เมื่อไร้ความ รับรู้ เป็นคู่เคย
(พริบตาเดียว อายุ ก็ลุล่วง
ขอชมมาลาโทษ อย่าโกรธกลืน

ปลฐวิ ถมทับ กลับหลับเฉย
ก็ลงนอน ขอนเกย กอดกองพิน ๗
พลอยปลดห่วง ทำใจ อย่าให้ฝืน
ให้อภัย ผู้อื่น อย่าเก็บเลย)

๑๕) เมื่อจะมา เชิญมา หามิได้
มาจากไหน กลับไป ที่นั่นเลย

เมื่อจะไป ใครไล่ เจ้าเล่าเอ๋ย
ไอ้เพื่อนเอ๋ย ร้องรำไปทำไม ๗

๑๖) ตั้งภูเขากว้างยาวโยชน์ ไซดสิงขร
บดขยี้ สឹทศ ประชิตใน

เทียมอัมพร กลิ้งลั่น สนั่นไหว
ถึงเวลา ใครก็ใคร ไม่ปราณี

๑๗) เปรียบชรา มรณะ ตั้งภูเขากว้างยาวโยชน์
กษัตริย์-ไพร่-พระ-พ่อค้า-ประชา-ชี

บีบดเรา เทียมเท่า ใครเล่าหนี
ทั้งคนดี คนด้อย ก็พลอยโดน

๑๘) ไม่มีเว้น บดทาบ ให้ราบหมด
เงินร้อยพันล้านแสนมาเล่นโยน

กองทัพรถ ท้าพม่า ชะตา โห
ฤาสลับ กลับกระโจน จากความตาย

๑๙) น้อมพินิจ บัณฑิตปราชญ์ ฉลาดตื่น รีบเร่งรีน ปลุกศรัทธา อย่ารอสาย

๒๐) อยู่ในธรรม ทั้งใจ วาจา กาย

อยู่สบาย แม้จะวาย ก็ตายดี ๗

มรณสติ ใน มหานิเทศ

ยะถา นินนา ปะวัตตันติ
อัจฉินนะธारा วัตตันติ
อะนิธานะคะตา ภัคคา
นิพพัตตา เย จะ ติฏฐันติ
นิพพัตตานัญจะ ธัมมานัง
ปะโลกะธัมมา ติฏฐันติ
อะทัสสะนะโต อายันติ
วิชชุปปาโทวะ อากาเส
ชีวิตัง อัตตะภาโว จะ
เอกะจิตตะสะมายุตตา
เย นีรุทธา มะรันตัสสะ
ลัพเพปี สะทิสา ชันธา
อะนิพพัตเตนะ นะ ชาโต
จิตตะกังคา มะโต โลโก

ฉันทะนะ ปะริณามิตา
สะฟ้ายะตะนะปัจจะยา
ปุญฺโญ นัตถิ อะนาคะเต
อารักเค สาสะปุปะมา
มังโค เนลลัง ปุรัคชะโต
ปุราณะหิ อะมิสสิตา
มังคา คัจฉันติ ทัสสะนัง
อุปัชฌันติ ะยันติ จะ
สุชะทุกขา จะ เกวะลา
ละหุ โส วัตตะเต ชะโณ
ติฏฐะมานัสสะ วา อิธะ
คะตา อัมปะภูสิณฺธิกา
ปัจจุปปันเนนะ ชีวะติ
ปัญฺณุตติ ปะระมัตถิยา⁷ ฯ

เถระคาถา

นาภินันทามิ มะระณัง
นิกขิปิสสัง อิมัง กายัง
นาภินันทามิ มะระณัง
กาลัง ปะฏิกัณฺขามิ

นาภินันทามิ ชีวิตัง
ลัมปะชาโน ปตัสสะโต
นาภินันทามิ ชีวิตัง
นิพพิสัง ภาตะโก ยะถา ฯ

มรณสติจากคัมภีร์มหานิทเทศ

เปรียบเหมือนน้ำ ย่อมไหล ไปที่ลุ่ม
เมื่อมีทกกายตนะ เป็นปัจจัย

ขั้นแตกแล้ว ก็ไม่ถึง ความตั้งอยู่
ขั้นตั้งอยู่ปัจจุบัน ก็สิ้นคลอน

แม้ความแตกทำลาย ปลายวิถี
โลกธรรมชำระ ไม่หยุดวาง

ขั้นทั้งหลาย มาจากไหน ไม่ปรากฏ
เหมือนฟ้าแลบ แลบไป เท่าไรพอ

ชีวิต อรรถภาพ สุขทุกข์ ทั้งหมด
ขณะมันเป็นไป อยู่เพียงส่วนเสี้ยว

ขั้นของคนตาย ขั้นของคนเป็น
ไปแล้ว ไปแล้ว ไม่กลับเกิด ฉันท-

เมื่อยังไม่มา ไม่เรียกเกิด เป็น-
เมื่อจิตแตกดับ โลกสัตว์ ลึนซัย

ขั้นก็ดุ่ม เดินตรง ตามหลงไหล
ก็หลังไหล เป็นไป ไม่ขาดตอน

อนาคตขั้นหรือจะรู้ ที่ถ่ายถอน
เหมือนเข็มตอนตั้งเม็ดผักกาดวาง

บรรดามี สัตว์เกิดแล้ว ไม่แคล้ววาง
กลับหวังสร้างขั้นเก่า เข้ามารอ

พอตายจบ จะกลับไป ที่ไหนหนอ
ชีวิตหนอเกิดดับ สลับเพียง ๑

รวมกันกำหนด ลงที่ จิตเดียว
ทั้งไม่เคยเสี้ยว หวนคืน กลับวัน

ทยอยเกิดดับเห็น ไม่มีต่างกัน
ก็เป็นเหมือนกัน ไม่อาจหลีกเลี่ยง

เพียงปัจจุบัน ที่เห็นเป็นไป
เหลือบัญญัติไว้ ส่องปรมัตถธรรม ๑

โดย พระธรรมเสนาบดีสารีบุตร

ความตาย ก็มีได้หมายชอบ
เลิกเอา กายเนาผูกพัน

ความตาย ก็มีได้หมายชอบ
ความตาย คือได้เวลา

ชีวิตรอบ ก็ไม่เพลินหวัง
มีสติตั้ง สัมปชัญญา

ชีวิตรอบ ก็ไม่ได้แสวงหา
งานเสร็จรำลา รับค่าตอบแทน ๑

ที่มาของคาถามรณสติ

- ¹ (ปะวาทะ ทีปะ ตฺลະยาเย...) บพมรณัสสติ หนังสือสวดพุทธบูชาประจำวัน ฉบับของศรีลังกา หน้า ๑๗๔
- ² (อะนิมิตตะมะนัญญาตัง...) สัลลสูตร สุตตนิบาต ข้อ ๓๘๐ หน้า ๔๔๗,
พระสารีบุตร ธรรมเสนาบดีกล่าวแก่นางมัลลิกาผู้สูญเสียสามี (พันธุละ) และ
ลูกชาย ๓๒ คน ในอรรธกถา คาถาพระธรรมบท วิสุทธิกวีตฤ หน้า ๑๙
- ³ (อะนิจจา วัตตะ ลังขารา...) มหาสุทฺถสนสูตร ที่มณีกาย ข้อ ๑๘๖ หน้า ๒๒๘,
มหาปริณิพพานสูตร ทำวสัฏฐะเป็นผู้ตรัส ที่มณีกาย มหาวรรค ข้อ ๑๔๗ หน้า ๑๘๑,
สคาถวรรค สังยุตตนิคาเย ข้อ ๗๗๗ หน้า ๒๙๕,
อปทาน พุทธวงศ์ จริยาปิฎก ข้อ ๑๗ หน้า ๓๕,
พระมหาโมคคัลลานะกล่าวในเถรคาถา ข้อ ๔๐๐ หน้า ๔๒๖
- ⁴ (อะจิริจ วัตตะยัง กาย...) พระพุทธเจ้าทรงปรารภ ปุติคัตตะตีสสะเถระ (พระตีสสะเถระผู้มีกายเฝ้า)
ตรัสไว้ในพระธรรมบทคาถา จิตตวรรค ข้อ ๑๓ หน้า ๒๐
- ⁵ (อะนัปปิโต ตะโต อากา...) อุรคเปตวัตถุ เปตวัตถุ ข้อ ๙๗ หน้า ๑๖๙, อุรคชาตก ข้อ ๗๑๖ หน้า ๑๖๗,
(ยะถาคะโต ตะธา คะโต...) ภิกษุณีปฎาจารกล่าวไว้ใน ปัญจस्ता ปฎาจารา เถรีคาถา ข้อ ๔๕๑ หน้า ๔๖๐
- ⁶ (ยะถาปิ เสลา วิปฺลา...) พระพุทธเจ้าตรัสเตือนพระเจ้าปเสนทิโกศลไม่ให้ประมาท ในปีพพทุปมสูตร
สังยุตตนิคาเย สคาถวรรค ข้อ ๔๑๕ หน้า ๑๔๘
- ⁷ ชราสุตตนิเทศ ขุททกนิคาเย มหานิเทศ ข้อ ๓๙ หน้า ๑๔๐

โบราณกบัณฑิตท่านจะพูดเสมอ เวลาเจอเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับความสูญเสีย

มรณธมมํ มตํ
สิ่งที่ตายได้ ได้ตายแล้ว

ภิชฺชนธมมํ ภินฺนํ
สิ่งที่แตกได้ ได้แตกแล้ว

ยมฺปิ จุจํ น ลภติ ตมฺปิ ทุกฺขํ
สิ่งที่เอาไม่ได้ ไม่เอา (อีก) แล้ว

พระพุทธองค์ท่านสอนให้รู้จักความตาย หมายถึงความประมาท
การรู้จักว่าสิ่งนี้ผิดแล้วแต่ทำอยู่ เห็นแล้วว่าอันนี้มันจริงอยู่
มันดีอยู่ แต่ไม่ทำ, คนเช่นนี้อาศัยความประมาทเป็นอยู่ เรียกว่าคนตาย

หลวงพ่อบุชา

เมื่อถึงเวลาสุดท้าย ทุกคนจำเป็นต้องวาง เอาไปไม่ได้
แต่เราก็กวางไว้ก่อนจะไม่ดีกว่าหรือ แบกไว้ก็หนัก

หลวงพ่อบุชา

นनु เอวํ อานนฺท มยา ปฏิกฺขเจว อกฺขาทํ
สพฺเพเหว ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว
อณฺณธามาโว ตํ กุเตตฺถ อานนฺท ลพฺภา

ยนฺตํ ชาตํ ภูตํ สงฺขตํ ปโลกธมฺมํ
ตํ วต มา ปลฺลชฺชิตฺติ เนตํ จานํ วิชฺชติ ฯ

“ดูกร อานนท์ เราได้บอกเธอไว้ก่อนแล้วไม่ใช่หรือว่า
ความเป็นต่างๆ ความพลัดพราก ความเป็นอย่างอื่น
จากของรักของชอบใจทั้งสิ้น ต้องมี เพราะฉะนั้น
จะพึงได้ในของรักของชอบใจนี้แต่ที่ไหน

สิ่งใดเกิดแล้ว มีแล้ว ปัจจัยปรุงแต่งแล้ว
มีความทำลายเป็นธรรมดา การปรารถนาว่า
ขอสิ่งนั้น อย่าทำลายไปเลย ดังนี้ มิใช่ฐานะจะมีได้”

พระไตรปิฎก ฉบับหลวง (ภาษาไทย) เล่มที่ ๑๐
สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค
หน้าที่ ๙๙ ข้อที่ ๑๐๖.

ธัมมนิยามสุตตัง

เอวัมเม สุตัง. เอกัง สมะยัง ภะคะวา, สāvattiyā viharati, cettaveṇe **อะนาถะปิณฑกัสสะ** อารามะ. ตัฏระ โข ภะคะวา ภิกขุ อามันเตสิ ภิกขะโวติ. ภะทันเตติ เต ภิกขุ ภะคะวะโต ปัจจัสโสสุ. ภะคะวา เอตะหะโวจะ.

○ อุปปาทา वा भिक्षवे तद्दण्डानि अनुपपाता वा तद्दण्डानि, जितावे सा चातु धम्मं विजिता धम्मनियामता, **สัพเพ สังฆาธา अनिजाति.** ตัง तद्दण्डे अस्मिन्पुच्छेति असिमेति, अस्मिन्पुच्छिता असिमेत्वा आजिञ्चेति तेषु, ปัญ्येपेति विजयेपेति, विवरेति विवरेति उततानिगेरुति, **सपे संघाथा अनिजाति.**

○ อุปपाता वा भिक्षवे तद्दण्डानि अनुपपाता वा तद्दण्डानि, जितावे सा चातु धम्मं विजिता धम्मनियामता, **सपे संघाथा भुक्खाति.** ตัง तद्दण्डे अस्मिन्पुच्छेति असिमेति, अस्मिन्पुच्छिता असिमेत्वा आजिञ्चेति तेषु, ปัญ्येपेति विजयेपेति, विवरेति विवरेति उततानिगेरुति, **सपे संघाथा भुक्खाति.**

○ อุปपाता वा भिक्षवे तद्दण्डानि अनुपपाता वा तद्दण्डानि, जितावे सा चातु धम्मं विजिता धम्मनियामता, **सपे धम्मो अनत्ताति.** ตัง तद्दण्डे अस्मिन्पुच्छेति असिमेति, अस्मिन्पुच्छिता असिमेत्वा आजिञ्चेति तेषु, ปัญ्येपेति विजयेपेति, विवरेति विवरेति उततानिगेरुति, **सपे धम्मो अनत्ताति.**

อิหะมะโวจะ ภะคะวา, อັตตะมะนา เต ภิกขุ ภะคะวะโต ภาสิตัง อะภินันทุนติ.

อุปปาตสูตร *ธรรมเนียมตามธรรมดา*

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้ว่า สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาแล้วตรัสว่า
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พระตถาคตจะบังเกิดขึ้นก็ตาม หรือไม่บังเกิดขึ้นก็ตาม ชาติหนึ่งตั้งอยู่เที่ยว ความดำรงอยู่แห่งธรรม ความแน่นอนแห่งธรรม คือ **สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง** ตถาคตย่อมตรัสรู้ด้วยปัญญาอันยิ่ง ย่อมบรรลุซึ่งธรรมนั้น,

ครั้นตรัสรู้ด้วยปัญญาอันยิ่งแล้ว บรรลุแล้ว จึงบอก แสดง ปัญญาดี แต่งตั้งเปิดเผย จำแนก ทำให้เห็นว่า **สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง**.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พระตถาคตจะบังเกิดขึ้นก็ตาม หรือไม่บังเกิดขึ้นก็ตาม ชาติหนึ่งตั้งอยู่เที่ยว ความดำรงอยู่แห่งธรรม ความแน่นอนแห่งธรรม คือ **สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์** ตถาคตย่อมตรัสรู้ด้วยปัญญาอันยิ่ง ย่อมบรรลุซึ่งธรรมนั้น,

ครั้นตรัสรู้ด้วยปัญญาอันยิ่งแล้ว บรรลุแล้ว จึงบอก แสดง ปัญญาดี แต่งตั้งเปิดเผย จำแนก ทำให้เห็นว่า **สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์**.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พระตถาคตจะบังเกิดขึ้นก็ตาม หรือไม่บังเกิดขึ้นก็ตาม ชาติหนึ่งตั้งอยู่เที่ยว ความดำรงอยู่แห่งธรรม ความแน่นอนแห่งธรรม คือ **ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา** ตถาคตย่อมตรัสรู้ด้วยปัญญาอันยิ่ง ย่อมบรรลุซึ่งธรรมนั้น,

ครั้นตรัสรู้ด้วยปัญญาอันยิ่งแล้ว บรรลุแล้ว จึงบอก แสดง ปัญญาดี แต่งตั้งเปิดเผย จำแนก ทำให้เห็นว่า **ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา**.

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไวยาकरणภาชิตนี้จบลงแล้ว ภิกษุทั้งหลาย เหล่านั้น มีใจชื่นชมยินดีพระภาชิตของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ด้วยประการฉะนี้. (อภ. ตีก.)

วิปัสสนาภูมิ

ปัญญาจักขันธ์ธา ๑ รูปจักขันธ์โต เวทนะจักขันธ์โต สัตตจักขันธ์โต สังขารจักขันธ์โต
วิญญาณจักขันธ์โต ๑

ทวารายะตนะนิ ๑ จักขุทวารายะตนะนิ รูปายะตนะนิ
โลตายะตนะนิ สัททวารายะตนะนิ อานายะตนะนิ คันธวารายะตนะนิ
ชีวหารายะตนะนิ รัสสายะตนะนิ กายายะตนะนิ โยนิยัพพะวารายะตนะนิ
มณายะตนะนิ ธัมมวารายะตนะนิ ๑

อัญญาณะระสา ธาตุโย ๑ จักขุธาตุ รูปธาตุ จักขุวิญญาณธาตุ
โลตธาตุ สัทธาตุ โลตทวิญาณธาตุ
อานธาตุ คันธธาตุ อานทวิญาณธาตุ
ชีวหาธาตุ รัสสาธาตุ ชิวหาวิญาณธาตุ
กายธาตุ โยนิยัพพะธาตุ กายทวิญาณธาตุ
มโนธาตุ ธัมมธาตุ มโนทวิญาณธาตุ ๑

พาวีสะตินทริยานิ ๑ จักขุทริยยัง โลตททริยยัง
อานททริยยัง ชิวหาททริยยัง กายททริยยัง มโนททริยยัง
อิตททริยยัง ปุริสททริยยัง ชิวททริยยัง
สุขททริยยัง ทุกขททริยยัง โสมนัสสททริยยัง โทมนัสสททริยยัง อูเปกขททริยยัง
สัททททริยยัง วิริยททริยยัง สะตทททริยยัง สะมาตทททริยยัง
ปัญญทททริยยัง อเนญญะตัญญัสสามีตทททริยยัง
อัญญทททริยยัง อัญญาตาวินทททริยยัง ๑

จัตตาริ อะริยะสัจจานิ ๑ ทุกขัง อะริยะสัจจัง
ทุกขะสะมุทเทโย อะริยะสัจจัง ทุกขะนิโรโต อะริยะสัจจัง
ทุกขะนิโรธะคามินี ปะฏิปะทา อะริยะสัจจัง ๑

วิปัสสนาพิจารณาสี่เหล่านี้ :

ขั้น ๕ คือ รูปขั้น เวทนาขั้น สัญญาขั้น สังขารขั้น วิญญาณขั้น

อายตนะ ๑๒ คือ ตา รูป, หู เสียง, จมูก กลิ่น, ลิ้น รส, กาย สิ่งที่ถูกต้องได้, ใจ
ธรรมารมณ์ (อารมณ์ของใจ)

ธาตุ ๑๘ คือ ตา รูป วิญญาณทางตา, หู เสียง วิญญาณทางหู, จมูก กลิ่น วิญญาณ
ทางจมูก, ลิ้น รส วิญญาณทางลิ้น, กาย สิ่งที่ถูกต้องได้ วิญญาณทางกาย, ใจ
ธรรมารมณ์ (อารมณ์ของใจ) วิญญาณทางใจ

อินทรีย์ ๒๒ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ความเป็นหญิง ความเป็นชาย ชีวิต สุข
ทุกข์ โสมนัส โทมนัส อุเบกขา ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา อินทรีย์คืออวัยวะ
ที่มุ่งบรรลุมรรคผล^๑ อินทรีย์คือการตรัสรู้สังขารด้วยมรรคผล^๒ อินทรีย์ของพระ
อรหันต์ผู้ตรัสรู้สังขารแล้ว^๓

[ปัญญินทรีย์ ^๑ ในโสดาปัตติมรรค ^๒ ในโสดาปัตติผลถึงอรหัตตมรรค ^๓ ในอรหัตตผล]

อริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ ทุกขสมุทัย ทุกขนิโรธ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา

ปฏิจสุมุปาท

การอิงอาศัยกันและกันเกิดขึ้น

อะวิชชาปัจจะยา สังขารา, สังขาระปัจจะยา วิญญาณัง
วิญญาณะปัจจะยา นามะรูปัง, นามะรูปะปัจจะยา สะฬายะตะนัง,
สะฬายะตะนะปัจจะยา ผัสโส, ผัสสะปัจจะยา เวทะนา,
เวทะนาปัจจะยา ตัณหา, ตัณหากปัจจะยา อุปาทานัง,
อุปาทานะปัจจะยา ภาโว, ภาวะปัจจะยา ชาตี,
ชาตีปัจจะยา ชะรามะระณัง โสกะปะริเทวะทุกขะโทมะหนัสสุปายาสา สัมภะวันตี ฯ
เอวะเมตัสสะ เกวะลัสสะ ทุกข์ขันธัสสะ สุมุทโย โหติ ฯ

อะวิชชาเยเตวอะ อะเสสะวิราคะนิโรธา สังขาระนิโรธ,
สังขาระนิโรธา วิญญาณะนิโรธ, วิญญาณะนิโรธา นามะรูปะนิโรธ,
นามะรูปะนิโรธา สะฬายะตะนะนิโรธ, สะฬายะตะนะนิโรธา ผัสสะนิโรธ,
ผัสสะนิโรธา เวทะนานิโรธ, เวทะนานิโรธา ตัณหานิโรธ,
ตัณหานิโรธา อุปาทานะนิโรธ, อุปาทานะนิโรธา ภาวะนิโรธ,
ภาวะนิโรธา ชาตินิโรธ, ชาตินิโรธา ชะรามะระณัง-
โสกะปะริเทวะทุกขะโทมะหนัสสุปายาสา นิรุชฌันตี ฯ
เอวะเมตัสสะ เกวะลัสสะ ทุกข์ขันธัสสะ นิโรธ โหติ ฯ

สิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี สิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ

ปฏิจจสมุปบาท สายเกิด คือ เพราะอริชชาเป็นปัจจัยจึงมีสังขาร เพราะสังขารเป็นปัจจัยจึงมีวิญญาณ เพราะวิญญาณเป็นปัจจัยจึงมีนามรูป เพราะนามรูปเป็นปัจจัยจึงมีอายตนะ ๖ เพราะอายตนะ ๖ เป็นปัจจัยจึงมีผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัยจึงมีเวทนา เพราะเวทนาเป็นปัจจัยจึงมีตัณหา เพราะตัณหาเป็นปัจจัยจึงมีอุปาทาน เพราะอุปาทานเป็นปัจจัยจึงมีภพ เพราะภพเป็นปัจจัยจึงมีชาติ เพราะชาติเป็นปัจจัยจึงมีชรา มรณะ โศกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งปวงนั้นมืออย่างนี้

ปฏิจจสมุปบาท สายดับ คือ เพราะอริชชาดับโดยคลายความกำหนัดยินดีโดยไม่เหลือสังขารจึงดับ เพราะสังขารดับวิญญาณจึงดับ เพราะวิญญาณดับนามรูปจึงดับ เพราะนามรูปดับอายตนะ ๖ จึงดับ เพราะอายตนะ ๖ ดับผัสสะจึงดับ เพราะผัสสะดับเวทนาจึงดับ เพราะเวทนาดับตัณหาจึงดับ เพราะตัณหาดับอุปาทานจึงดับ เพราะอุปาทานดับภพจึงดับ เพราะภพดับชาติจึงดับ เพราะชาติดับ ชรา มรณะ โศกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสจึงดับ ความดับกองทุกข์ทั้งปวงนั้นมืออย่างนี้

โลกุตตรกุสลจิต ธรรมสังคณี

กุสะลา ธรรมมา อะกุสะลา ธรรมมา อัปฺยาเกตา ธรรมมา,

กะตะเม ธรรมมา กุสะลา? ยัสฺมิํ สมะเย โลกุตตารัง ฌานัง ภาเวติ นียยานิกัง
อะปะจะยะคามิง ทิฏฐิคะตานัง ปะหะนายะ ปะชฺฐะมาเย ภูมียา ปัตติยา วิวิจเจวะ
กาเมหิ ปะชฺฐะมัง ฌานัง อูปะสัมปฺชชะ วิหะระติ ทุกขะปะฏิปะทัง ทันธะภิญญัง
ทุกขะปะฏิปะทัง ชิปปาภิญญัง สุขะปะฏิปะทัง ทันธะภิญญัง สุขะปะฏิปะทัง
ชิปปาภิญญัง, ตัสฺมิํ สมะเย ฝัสโส โหติ อะวิกเขโป โหติ **อิเม ธรรมมา กุสะลา.**

กะตะเม ธรรมมา กุสะลา? ยัสฺมิํ สมะเย โลกุตตารัง ฌานัง ภาเวติ นียยานิกัง
อะปะจะยะคามิง ทิฏฐิคะตานัง ปะหะนายะ ปะชฺฐะมาเย ภูมียา ปัตติยา วิตักกะ
วึจจันถัง วุปะสสะมา ทุติยัง ฌานัง ตะติยัง ฌานัง จะตฺถถัง ฌานัง ปะชฺฐะมัง
ฌานัง... ปญฺจะมัง ฌานัง อูปะสัมปฺชชะ วิหะระติ ทุกขะปะฏิปะทัง ทันธะภิญญัง
ทุกขะปะฏิปะทัง ชิปปาภิญญัง สุขะปะฏิปะทัง ทันธะภิญญัง สุขะปะฏิปะทัง
ชิปปาภิญญัง, ตัสฺมิํ สมะเย ฝัสโส โหติ อะวิกเขโป โหติ **อิเม ธรรมมา กุสะลา. ๙**

กะตะเม ธรรมมา กุสะลา? ยัสฺมิํ สมะเย โลกุตตารัง ฌานัง ภาเวติ นียยานิกัง
อะปะจะยะคามิง ทิฏฐิคะตานัง ปะหะนายะ ปะชฺฐะมาเย ภูมียา ปัตติยา วิวิจเจวะ
กาเมหิ ปะชฺฐะมัง ฌานัง อูปะสัมปฺชชะ วิหะระติ ทุกขะปะฏิปะทัง ทันธะภิญญัง
สุญฺญะตัง ทุกขะปะฏิปะทัง ชิปปาภิญญัง สุญฺญะตัง สุขะปะฏิปะทัง ทันธะ-
ภิญญัง สุญฺญะตัง สุขะปะฏิปะทัง ชิปปาภิญญัง สุญฺญะตัง, ตัสฺมิํ สมะเย
ฝัสโส โหติ อะวิกเขโป โหติ **อิเม ธรรมมา กุสะลา.**

กะตะเม ธรรมมา กุสะลา? ยัสฺมิํ สมะเย โลกุตตารัง ฌานัง ภาเวติ นียยานิกัง
อะปะจะยะคามิง ทิฏฐิคะตานัง ปะหะนายะ ปะชฺฐะมาเย ภูมียา ปัตติยา วิตักกะ

วิจารณ์ รุประสะมา ทุตติยัง ฉานัง ตะตติยัง ฉานัง จะตตถัง ฉานัง ปะลฺลุมัง
ฉานัง... ปัญจะมัง ฉานัง อุปะลัมปชชะ วิหะระติ ทุกชะปะฏิปะทัง ทันธาภิญญัง
สุญญะตัง ทุกชะปะฏิปะทัง ชิปปาภิญญัง สุญญะตัง สุขะปะฏิปะทัง ทันธา-
ภิญญัง สุญญะตัง สุขะปะฏิปะทัง ชิปปาภิญญัง สุญญะตัง, ตัสสัมมิง สะมะเย
ผัสโส โหติ อะวิกเขโป โหติ **อิเม รัมมา กุสะลา.** ๙

กะตะเม รัมมา กุสะลา? ยัสสัมมิง สะมะเย โลกุตตะรัง ฉานัง ภาเวติ นียยานิกัง
อะปะจะยะคามิง ทิฏฐิคะตานัง ปะหะนายะ ปะลฺลุมายะ ภูมียา ปัตติยา วิวิจเจวะ
กาเมหิ ปะลฺลุมัง ฉานัง อุปะลัมปชชะ วิหะระติ ทุกชะปะฏิปะทัง ทันธาภิญญัง
อัปปะณิหิตัง ทุกชะปะฏิปะทัง ชิปปาภิญญัง อัปปะณิหิตัง สุขะปะฏิปะทัง
ทันธาภิญญัง อัปปะณิหิตัง สุขะปะฏิปะทัง ชิปปาภิญญัง อัปปะณิหิตัง, ตัสสัมมิง
สะมะเย ผัสโส โหติ อะวิกเขโป โหติ **อิเม รัมมา กุสะลา.**

กะตะเม รัมมา กุสะลา? ยัสสัมมิง สะมะเย โลกุตตะรัง ฉานัง ภาเวติ นียยานิกัง
อะปะจะยะคามิง ทิฏฐิคะตานัง ปะหะนายะ ปะลฺลุมายะ ภูมียา ปัตติยา วิตักกะ
วิจารณ์ รุประสะมา ทุตติยัง ฉานัง ตะตติยัง ฉานัง จตตถัง ฉานัง ปะลฺลุมัง ฉานัง...
ปัญจะมัง ฉานัง อุปะลัมปชชะ วิหะระติ ทุกชะปะฏิปะทัง ทันธาภิญญัง
อัปปะณิหิตัง ทุกชะปะฏิปะทัง ชิปปาภิญญัง อัปปะณิหิตัง สุขะปะฏิปะทัง
ทันธาภิญญัง อัปปะณิหิตัง สุขะปะฏิปะทัง ชิปปาภิญญัง อัปปะณิหิตัง, ตัสสัมมิง
สะมะเย ผัสโส โหติ อะวิกเขโป โหติ **อิเม รัมมา กุสะลา.** ๙

กะตะเม รัมมา กุสะลา? ยัสสัมมิง สะมะเย โลกุตตะรัง ฉานัง ภาเวติ นียยานิกัง
อะปะจะยะคามิง ทิฏฐิคะตานัง ปะหะนายะ ปะลฺลุมายะ ภูมียา ปัตติยา วิวิจเจวะ
กาเมหิ ปะลฺลุมัง ฉานัง อุปะลัมปชชะ วิหะระติ ทุกชะปะฏิปะทัง ทันธาภิญญัง

ฉันทาธิปะเตยยัง วีริยาธิปะเตยยัง จิตตาธิปะเตยยัง วิมังสาธิปะเตยยัง ทุกขะ-
ปะฏิปะทัง ขิปปาภิญญัง ฉันทาธิปะเตยยัง วีริยาธิปะเตยยัง จิตตาธิปะเตยยัง
วิมังสาธิปะเตยยัง สุขะปะฏิปะทัง ทันธาภิญญัง ฉันทาธิปะเตยยัง วีริยา-
ธิปะเตยยัง จิตตาธิปะเตยยัง วิมังสาธิปะเตยยัง สุขะปะฏิปะทัง ขิปปาภิญญัง
ฉันทาธิปะเตยยัง วีริยาธิปะเตยยัง จิตตาธิปะเตยยัง วิมังสาธิปะเตยยัง, ตัสสัมมิง
สะมะเย ผัสโส โหติ อะวิกเขโป โหติ **อิเม ธัมมา กุสะลา.**

กะตะเม ธัมมา กุสะลา? ยัสสัมมิง สะมะเย โลกุตตะรัง ฌานัง ภาเวติ นียยานิกัง
อะปะจะยะคามิง ทิฏฐิคะตานัง ปะหะนายะ ปะลุมายะ ภูมียา ปัตติยา วิตักกะ
วิจารานัง วุปะสะมา ทุติยัง ฌานัง ตะติยัง ฌานัง จะตตุตถัง ฌานัง ปะลุมัง
ฌานัง... ปัญจะมัง ฌานัง อุปะสัมปัชชะ วิหะระติ ทุกขะปะฏิปะทัง ทันธาภิญญัง
ฉันทาธิปะเตยยัง วีริยาธิปะเตยยัง จิตตาธิปะเตยยัง วิมังสาธิปะเตยยัง ทุกขะ-
ปะฏิปะทัง ขิปปาภิญญัง ฉันทาธิปะเตยยัง วีริยาธิปะเตยยัง จิตตาธิปะเตยยัง
วิมังสาธิปะเตยยัง สุขะปะฏิปะทัง ทันธาภิญญัง ฉันทาธิปะเตยยัง วีริยา-
ธิปะเตยยัง จิตตาธิปะเตยยัง วิมังสาธิปะเตยยัง สุขะปะฏิปะทัง ขิปปาภิญญัง
ฉันทาธิปะเตยยัง วีริยาธิปะเตยยัง จิตตาธิปะเตยยัง วิมังสาธิปะเตยยัง, ตัสสัมมิง
สะมะเย ผัสโส โหติ อะวิกเขโป โหติ **อิเม ธัมมา กุสะลา.** ๑

หมายเหตุ : พระอภิธรรมปิฎก เริ่มด้วยมาติกา หรือ แม่บท ที่ยกขึ้นตั้งไว้ก่อนว่า กุสะลา ธัมมา อกุสะลา
ธัมมา อัญญาตา ธัมมา แล้วค่อยๆ ขยายความโดยละเอียดพิสดาร ธัมมสังคณี นั้นเป็นคัมภีร์แรก แบ่ง
เป็นเรื่องจิต รูป นิกเขป และ อรรถกถา ที่ยกมานี้เป็นการจำแนก โลกุตตรกุศล โดยตั้งเป็นคำถามว่า
อะไรคือ กุศลจิต แล้วตอบจำแนกต่างๆ กันไป

ปัจจัยวิภังควาระ

ปัจจัยปฏิฐานบันดาลทุกสิ่ง ยกมาสดเพียง ๔ ปัจจัย จาก ๒๔ ปัจจัย

(เห็นหะ มะยัง ปัจจะยะวิภังควาระปาฐัง ภาณามะ เส)

๑. **เหตุปัจจัยโยติ** เหตุ เหตุสัมปะยุตตะกานัง ธัมมานัง ตั้งสมุฏฐานานัญจะ รูปานัง **เหตุปัจจัยเยนะ** ปัจจะโยติ ฯ

๒. **อาร์มมะณะปัจจัยโยติ** รูปายะตะนัง จักขุวิญญาณะธาตุยา ตั้งสัมปะยุตตะกานัญจะ ธัมมานัง อาร์มมะณะปัจจัยเยนะ ปัจจะโย,

สัททายะตะนัง โสตาวิญญาณะธาตุยา ตั้งสัมปะยุตตะกานัญจะ ธัมมานัง อาร์มมะณะปัจจัยเยนะ ปัจจะโย,

คันธายะตะนัง ฆานะวิญญาณะธาตุยา ตั้งสัมปะยุตตะกานัญจะ ธัมมานัง อาร์มมะณะปัจจัยเยนะ ปัจจะโย,

ระสาเยตะนัง ชิวหาวิญญาณะธาตุยา ตั้งสัมปะยุตตะกานัญจะ ธัมมานัง อาร์มมะณะปัจจัยเยนะ ปัจจะโย,

โผฏฐัพพายะตะนัง กายะวิญญาณะธาตุยา ตั้งสัมปะยุตตะกานัญจะ ธัมมานัง อาร์มมะณะปัจจัยเยนะ ปัจจะโย,

รูปายะตะนัง สัททายะตะนัง คันธายะตะนัง ระสาเยตะนัง โผฏฐัพพายะตะนัง มะโนธาตุยา ตั้งสัมปะยุตตะกานัญจะ ธัมมานัง อาร์มมะณะปัจจัยเยนะ ปัจจะโย,

สัพเพ ธัมมา มะโนวิญญาณะธาตุยา ตั้งสัมปะยุตตะกานัญจะ ธัมมานัง อาร์มมะณะปัจจัยเยนะ ปัจจะโย,

ยัง ยัง ธัมมัง อารัพพะ ยะ ยะ ธัมมา อุปปัชชันติ จิตตะเจตตะสิกา ธัมมา เต เต ธัมมา เตสัง เตสัง ธัมมานัง **อาร์มมะณะปัจจัยเยนะ** ปัจจะโยติ ฯ

๓. **อะธิปะติปัจจะโยติ** ฉันทาธิปะติ ฉันทาสัมปะยุตตะกาหัง ธัมมานัง ตัง-
สุมุฏฐานานัญจะ รูปานัง อะธิปะติปัจจะเยนะ ปัจจะโย,

วีริยาธิปะติ วีริยาสัมปะยุตตะกาหัง ธัมมานัง ตังสุมุฏฐานานัญจะ รูปานัง
อะธิปะติปัจจะเยนะ ปัจจะโย,

จิตตาธิปะติ จิตตาสัมปะยุตตะกาหัง ธัมมานัง ตังสุมุฏฐานานัญจะ รูปานัง
อะธิปะติปัจจะเยนะ ปัจจะโย,

วิมังสาธิปะติ วิมังสาสัมปะยุตตะกาหัง ธัมมานัง ตังสุมุฏฐานานัญจะ รูปานัง
อะธิปะติปัจจะเยนะ ปัจจะโย,

ยัง ยัง ธัมมัง คะรุง กัตถวา เย เย ธัมมา อุปปัชชันติ จิตตะเจตตะลิกา ธัมมา
เต เต ธัมมา เตสัง เตสัง ธัมมานัง **อะธิปะติปัจจะเยนะ** ปัจจะโยติ ฯ

๔. **อะนันทะระปัจจะโยติ** จักขุวิญญาณะชาตุ ตังสัมปะยุตตะกา จะ ธัมมา มะโน-
ชาตุยา ตังสัมปะยุตตะกาหัญจะ ธัมมานัง อะนันทะระปัจจะเยนะ ปัจจะโย,

มะโนชาตุ ตังสัมปะยุตตะกา จะ ธัมมา มะโนวิญญาณะชาตุยา ตังสัมปะ-
ยุตตะกาหัญจะ ธัมมานัง อะนันทะระปัจจะเยนะ ปัจจะโย,

โสตะวิญญาณะชาตุ ตังสัมปะยุตตะกา จะ ธัมมา มะโนชาตุยา ตังสัมปะ-
ยุตตะกาหัญจะ ธัมมานัง อะนันทะระปัจจะเยนะ ปัจจะโย,

มะโนชาตุ ตังสัมปะยุตตะกา จะ ธัมมา มะโนวิญญาณะชาตุยา ตังสัมปะ-
ยุตตะกาหัญจะ ธัมมานัง อะนันทะระปัจจะเยนะ ปัจจะโย,

ฆานะวิญญาณะชาตุ ตังสัมปะยุตตะกา จะ ธัมมา มะโนชาตุยา ตังสัมปะ-
ยุตตะกาหัญจะ ธัมมานัง อะนันทะระปัจจะเยนะ ปัจจะโย,

มะโนชาตุ ตังสัมปะยุตตะกา จะ ธัมมา มะโนวิญญาณะชาตุยา ตังสัมปะ-
ยุตตะกาหัญจะ ธัมมานัง อะนันทะระปัจจะเยนะ ปัจจะโย,

ชีวหาวิญญาณะธาตุ ตังสัมปะยุตตะกา จะ ธัมมา มะโนชาตฺยา ตังสัมปะ-
ยุตตะกานัญจะ ธัมมานัง อะนันทะระปัจจะเยนะ ปัจจะโย,

มะโนชาตฺย ตังสัมปะยุตตะกา จะ ธัมมา มะโนวิญญาณะธาตุยา ตังสัมปะ-
ยุตตะกานัญจะ ธัมมานัง อะนันทะระปัจจะเยนะ ปัจจะโย,

กายะวิญญาณะธาตุ ตังสัมปะยุตตะกา จะ ธัมมา มะโนชาตฺยา ตังสัมปะ-
ยุตตะกานัญจะ ธัมมานัง อะนันทะระปัจจะเยนะ ปัจจะโย,

มะโนชาตฺย ตังสัมปะยุตตะกา จะ ธัมมา มะโนวิญญาณะธาตุยา ตังสัมปะ-
ยุตตะกานัญจะ ธัมมานัง อะนันทะระปัจจะเยนะ ปัจจะโย,

ปุริมา ปุริมา กุสะลา ธัมมา ปัจฉิมานัง ปัจฉิมานัง กุสะลานัง ธัมมานัง
อะนันทะระปัจจะเยนะ ปัจจะโย,

ปุริมา ปุริมา กุสะลา ธัมมา ปัจฉิมานัง ปัจฉิมานัง อัมภียากะตานัง ธัมมานัง
อะนันทะระปัจจะเยนะ ปัจจะโย,

ปุริมา ปุริมา อะกุสะลา ธัมมา ปัจฉิมานัง ปัจฉิมานัง อะกุสะลานัง
ธัมมานัง อะนันทะระปัจจะเยนะ ปัจจะโย,

ปุริมา ปุริมา อะกุสะลา ธัมมา ปัจฉิมานัง ปัจฉิมานัง อัมภียากะตานัง
ธัมมานัง อะนันทะระปัจจะเยนะ ปัจจะโย,

ปุริมา ปุริมา อัมภียากะตา ธัมมา ปัจฉิมานัง ปัจฉิมานัง อัมภียากะตานัง
ธัมมานัง อะนันทะระปัจจะเยนะ ปัจจะโย,

ปุริมา ปุริมา อัมภียากะตา ธัมมา ปัจฉิมานัง ปัจฉิมานัง กุสะลานัง ธัมมานัง
อะนันทะระปัจจะเยนะ ปัจจะโย,

ปุริมา ปุริมา อัมภียากะตา ธัมมา ปัจฉิมานัง ปัจฉิมานัง อะกุสะลานัง
ธัมมานัง อะนันทะระปัจจะเยนะ ปัจจะโย,

เยสัง เยสัง ธัมมานัง อะนันทะรา เย เย ธัมมา อุปปัชชันติ จิตตะเจตะสิกา ธัมมา
เต เต ธัมมา เตสัง เตสัง ธัมมานัง **อะนันทะระปัจจะเยนะ** ปัจจะโยติ.

จุลไชยปกรณ์

บทสวดเพื่อชัยชนะ (แบบย่อ)

๑. สุโข พุทธาณัง อุปปาโท สุขา สัทธัมมะเทศะนา
สุขา สังฆัสสะ สามัคคี สัมมคคานัง ตะโป สุโข.

ความอุบัติขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นเหตุนำสุขมาให้, การแสดงธรรมของสัตบุรุษ เป็นเหตุนำสุขมาให้, ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะ เป็นเหตุแห่งความสุข, ความเพียรของท่านผู้พร้อมเพรียงกันทั้งหลาย เป็นเหตุแห่งความสุข.

๒. ทิวา ตะปะติ อาทิจโจ รัตติง อาภาติ จันทิมมา
สันนัทโธ ชัตติโย ตะปะติ ฌายี ตะปะติ ฬร่าหัมมะโณ
อะละ สัพพะมะโหรัตติง พุทโธ ตะปะติ เตชะสา.

ดวงอาทิตย์ ย่อมรุ่งเรืองในเวลากลางวัน ดวงจันทร์ ย่อมรุ่งเรืองในเวลากลางคืน กษัตริย์ผู้ทรงเครื่องรบ ย่อมสง่างาม พราหมณ์ผู้เฟื่องฉาน ย่อมรุ่งเรือง ส่วนพระพุทธเจ้า ย่อมรุ่งโรจน์ด้วยพระเดชานุภาพตลอดทั้งวันและคืนทั้งปวง.

๓. หิริโอดตปปะสัมปันนา สุกกะธัมมะสะมาหิตา
สันโต สัปปุริสา โลเก 'เทวะธัมมา'ติ วุจจะเร.

บุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยหิริและโอดตปปะ (ละอายชั่วกลัวบาป) ตั้งมั่นอยู่ในธรรมอันขาวคือกุศลธรรม เป็นผู้สงบระงับ เป็นสัตบุรุษ บัณฑิตเรียกว่า "ผู้มีเทวธรรม" ในโลก.

๔. สันติ ปักขา อะปะตะนา สันติ ปาหา อะวัณณะนา
มาตา ปิตา จะ นิกขันตา ชาตะเวหะ ปะฎีกะมะ.

(นกลุ่มโพธิสัตว์ เมื่อจะห้ามไฟป่า ระลึกถึงพระคุณของพระพุทธเจ้าในอดีต ปรารถนาล้างจะที่มีอยู่ในตน เมื่อจะทำสังจกิริยา จึงกล่าวว่า) 'ปักขาของเรา มีอยู่ แต่ยังไม่ดับได้ เท่าที่ ๒ ข้างของเรา มีอยู่ ก็ยังไม่ดับได้ ทั้งแม่และพ่อของเรา ก็หนีภัยออกไปแล้ว นี่เจ้าไฟป่า เจ้าจงถอยกลับไปเถิด'

๕. สุวัณณะภูมิ คันถวานะ โสณุตตะรา มะหิทธิกา
 ปิสาเจ นิทระเมตวานะ พรัหมชาลัง อะเทสะยง.
 เอเต สัพเพ ยักขา ปลายันตฺ.

ท่านพระโสณะเถระและท่านพระอุตตระเถระ เป็นผู้มั่งมีฤทธิมาก ได้ไปยังดินแดนสุวรรณภูมิ
 ปรามพวักยักข์ปีศาจทั้งหลายแล้ว ได้แสดงพรหมชาลสูตร ขอพวักยักข์เหล่านั้น จงหนีไปเถิด.

๖. อากาสัญญา จะ ภูมัมัญญา เทวา นาคา มะหิทธิกา
 ปุณฺณัง โน อะนุโมทนต์ จิริง รักขนต์ าสะนัง.
 อากาสัญญา จะ ภูมัมัญญา เทวา นาคา มะหิทธิกา
 ปุณฺณัง โน อะนุโมทนต์ จิริง รักขนต์ ปาณินเ.
 อากาสัญญา จะ ภูมัมัญญา เทวา นาคา มะหิทธิกา
 ปุณฺณัง โน อะนุโมทนต์ จิริง รักขนต์ โน สะทา.
 อากาสัญญา จะ ภูมัมัญญา เทวา นาคา มะหิทธิกา
 ปุณฺณัง โน อะนุโมทนต์ โสตถึง คัจฉนต์ เทวะตาคะตา.

ท่านผู้มีฤทธิทั้งหลาย จะเป็นอากาสัญญาเทวดาก็ดี จะเป็นภูมัมัญญาเทวดาก็ดี จะเป็นพญานาคก็
 ดี จงอนุโมทนาบุญกับพวกข้าพเจ้าทั้งหลาย จงปกป้องรักษาพระศาสนาให้ดำรงอยู่ได้นานเถิด.
 ท่านผู้มีฤทธิทั้งหลาย จะเป็นอากาสัญญาเทวดาก็ดี จะเป็นภูมัมัญญาเทวดาก็ดี จะเป็นพญานาคก็
 ดี จงอนุโมทนาบุญกับพวกข้าพเจ้าทั้งหลาย จงคุ้มครองสัตว์ทั้งหลายตลอดกาลนานเถิด.
 ท่านผู้มีฤทธิทั้งหลาย จะเป็นอากาสัญญาเทวดาก็ดี จะเป็นภูมัมัญญาเทวดาก็ดี จะเป็นพญานาคก็
 ดี จงอนุโมทนาบุญกับพวกข้าพเจ้าทั้งหลาย จงคุ้มครองพวกข้าพเจ้าทั้งหลาย เป็นนิจเถิด.
 ท่านผู้มีฤทธิทั้งหลาย จะเป็นอากาสัญญาเทวดาก็ดี จะเป็นภูมัมัญญาเทวดาก็ดี จะเป็นพญานาคก็
 ดี จงอนุโมทนาบุญกับพวกข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอให้เทวดาทั้งหลายที่ได้มาแล้ว จงเดินทางกลับไป
 โดยสวัสดิภาพด้วยเทอญ.

บทสวดไชยน้อย

๗. นะโม เม พุทธะเตชัสสะ ระตะนัตตะยะธัมมิกา
 เตชะปะสิทธีรังสี เทวา นารายะนะปะระเมสะวะรา
 สิทธิพรัหมะ จะ อินทา จะ จะตุโลกาภีรักขะกา
 สะมุททา ภูตะคังคา จะ สัพพะชะยะปะสิทธิ ภาวันตฺ เต.

ขอความนอบน้อมแห่งข้าพเจ้า จงมีแต่พระลัมมาลัมพุทเจ้าผู้รุ่งเรืองด้วยเดช (พระองค์นั้น) สมณพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้ถึงพระรัตนตรัยว่าเป็นสรณะก็ดี เทวดาทั้งหลายผู้เรืองเดช มีรัศมีงดงามผุดผ่อง ผู้เป็นใหญ่ ประเสริฐเลิศล้ำก็ดี สิทธิพรหมก็ดี พระอินทร์ทั้งหลายก็ดี ท้าวจตุโลกบาลผู้คุ้มครองสัตว์โลกก็ดี เทวดาทั้งหลายที่ประจำอยู่ตามท้องทะเลก็ดี เทวดาผู้ประจำอยู่บนภาคพื้นก็ดี เทวดาผู้ประจำอยู่ตามแม่น้ำก็ดี ด้วยอาณูภาพแห่งท่านทั้งหลายเหล่านั้น ขอความสำเร็จแห่งชัยชนะทั้งมวล จงบังเกิดมีแก่ท่าน.

- ชะยะ ชะยะ ณะระณิณะระณิ อุทะธิอุทะธิ นะทีนะที**
- ชะยะ ชะยะ คัคคะณะตะละ นิสสะยะ นิละยะเสยยะ เสละสุเมรุราชะ พะนะราชาชี**
- ชะยะ ชะยะ คัมภีระโสพภินาเคนทะนาคิ ปิสัจจะภูตะกาลิ**
- ชะยะ ชะยะ ทุนนิमितตะโรคิ**
- ชะยะ ชะยะ ลิงคีสุทธาฆานะมุชชะชา**
- ชะยะ ชะยะ รุณณะมุชชะสาตะธา (หารุณณะมุชชะลัตถา)**
- ชะยะ ชะยะ จัมปาทีนาคะกุละกัณฐะกา**
- ชะยะ ชะยะ คะชะคะณะ ตุรงคะคะณะ สุกะระ ภูซังคะ สีหะ พะยัคฆะ ทีปา**
- ชะยะ ชะยะ รุณณะมุชชะยาตะธา ชิตะชิตะเสนาริปุ ปุณะ สุทธิระดี**

จะเป็นแผ่นดินที่เล็กหรือแผ่นดินที่กว้างใหญ่ก็ตาม ทะเลหรือมหาสมุทรก็ตาม แม่น้ำน้อยใหญ่ทั้งหลายก็ตาม ท่านจงชนะ จงชนะ ณ สถานที่เหล่านั้นทั้งหมด
ท่านจงชนะ จงชนะ ทั้งบนพื้นอากาศ ทั้งในสถานที่อยู่อาศัย ในถ้ำเรือน หินผา ภูเขาหลวงสูงเมรุ และในราวป่าไพรสณฑ์
จงชนะ จงชนะ ต่อพวกหมู่นาคน้อยใหญ่ทั้งหลาย ที่อาศัยอยู่ตามโตรกเหวและห้วงน้ำลึก และต่อพวกปีศาจภูตกาลิทั้งหลาย
จงชนะ จงชนะ ต่อพวกที่ทำให้เกิดเหตุอาเพศร้าย ผู้มักก่อให้เกิดโรคพยาธิ
จงชนะ จงชนะ ต่อสิ่งอันตรายทั้งหลายจำพวกที่มีเข่า มีงา มีเขี้ยว
จงชนะ จงชนะ ต่อสาตราวุธที่คมแข็งกล้า
จงชนะ จงชนะ ต่อพวกนาคจำพวกที่ใช้เครื่องประดับคอเช่นสร้อยสังวาลย์ตั้งดอกจำปาเป็นต้น
จงชนะ จงชนะ ต่อโขลงช้าง หมูม้า สุนัข ราชสีห์ เสือโคร่ง เสือเหลือง
จงชนะ จงชนะ ต่อข้าศึกศัตรูที่มุ่งความเศร้าโศก เมื่อหมู่เสนาข้าศึกศัตรูพ่ายแพ้ สงบระงับแล้ว
ภายหลังย่อมจะมีแต่ความโสมนัสยินดี

ชยะชยะ สุขาสุขาสีวี
ชยะชยะ ณะระณิตะเล สะทา สุชยะยา
ชยะชยะ ณะระณีสานติ สะทา
ชยะชยะ มังคะราระยา ภาวัคเค
ชยะชยะ ะระณะยักเข
ชยะชยะ รักษะเส สุระภูตะเตชา
ชยะชยะ พรัทเมนทะคะณา
ชยะชยะ ราชาธิราชะชยะยัง
ชยะชยะ ประฐะวง ลัพพัง
ชยะชยะ อะระหันตา ปัจเจกะพุททะสาวะกา
ชยะชยะ มะหะสุโร หะโรหะรินทะเทวา
ชยะชยะ พรัทมาสุรักโข

จงมีชีวิตที่สะอาดกราบรีน ชนะ จงชนะ
 จงชนะ จงชนะ ทั้งบนพื้นแผ่นดิน ความชนะอย่างดี(เด็ดขาด) พึงมีตลอดกาลทุกเมื่อ
 จงชนะ จงชนะ นำความสงบร่มเย็นมาให้แก่พื้นแผ่นดินตลอดไป
 จงชนะ จงชนะ ต่อหมู่มังกร อันอาศัยอยู่ในภาพอันเลิศ
 จงชนะ จงชนะ ต่อพวกวรรณะยักซ์ทั้งหลาย
 จงชนะ จงชนะ ต่อพวกยักซ์รากษส(ผีเสื้อน้ำ) ด้วยเดชแห่งเทวดา
 จงชนะ จงชนะ ด้วยอำนาจแห่งหมู่อินทร์พรหม
 จงชนะ จงชนะ ด้วยเดชานุภาพแห่งพระราชายิ่งกว่าพระราชา
 จงชนะ จงชนะ ตลอดทั่วทั้งแผ่นดินทั้งมวล
 พระปัจเจกพุทธเจ้าและพระอรหันตสาวกทั้งหลายเหล่าใด ด้วยอำนาจแห่งท่านผู้ประเสริฐ
 เหล่านั้น ท่านจงชนะ จงชนะ
 จงชนะ จงชนะ ด้วยเดชแห่งเทวดายิ่งใหญ่ในสวรรค์ ทั้งด้วยเดชแห่งหะโรหะรินทะเทวดา
 จงชนะ จงชนะ ด้วยอำนาจแห่งท้าวสุรักชะพรหมผู้เปี่ยมด้วยเมตตา

ชะยะ ชะยะ นาโค วิรุฬหะโก วิรุฎักโข จันทิมมา ระวิ
 อินโท จะ เวณะเตยโย จะ กุเวโร วรรุโณปิจะ
 อัคคิ วาโย จะ ประชุนโน กุมาโร ณะตระรัฎฐะโก
 อัฎฐาระสะ มะหาเทวา สิทธิตาปะสะอาทะโย
 อิสะโย สาวะกา สัพเพ ชะยะลาโม ภาวันตุ เต.
 ชะยะธัมโม จะ สังโฆ จะ ทะสะปาโล จะ เขยยะโก
 เอเตนะ ชะยะเตเชนะ โสตถิ ภาวันตุ เต
 เอเตนะ พุทธะเตเชนะ โหตุ เต ชะยะมังคะลัง

พญานาคราช ท้าววิรุฬหก ท้าววิรุฎักษ์ จันทรเทพ สุริยเทพ พระอินทร์ ท้าวเวณเตยยะ
 ท้าวกุเวร ท้าววรุณ เทพแห่งไฟ เทพแห่งลม เทพแห่งฝน เทพแห่งดิน ท้าวธตรัฐ
 เทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่ทั้ง ๑๘ ท่าน ฤษีทั้งหลายมีสิทธิดาบสเป็นต้น และพระอรหันตสาวก
 ทั้งหลายเหล่าใด ด้วยอำนาจแห่งท่านเหล่านั้น ท่านจงชนะ จงชนะ
 การได้รับชัยชนะ จงบังเกิดมีแก่ท่าน

พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า พระราชาผู้ทรงธรรม ๑๐ ประการผู้ประเสริฐ โปรดประทานชัยชนะ
 ด้วยเดชแห่งความชนะนั้น ขอความโชคดีมีชัย จงมีแก่ท่าน
 ด้วยอำนาจแห่งพระพุทธเจ้านั้น ขอชะยะมงคล จงมีแก่ท่านเถิด.

๘. ชะโยปิ พุทธัสสะ สิริมะโต อะยัง
 อุกโขสะยุง โภธิมัตถะปะโมทิตา
 ชะโยปิ พุทธัสสะ สิริมะโต อะยัง
 อุกโขสะยุง โภธิมัตถะปะโมทิตา
 ชะโยปิ พุทธัสสะ สิริมะโต อะยัง
 อุกโขสะยุง โภธิมัตถะปะโมทิตา
 ชะโยปิ พุทธัสสะ สิริมะโต อะยัง
 อุกโขสะยุง โภธิมัตถะปะโมทิตา
 ชะโยปิ พุทธัสสะ สิริมะโต อะยัง
 อุกโขสะยุง โภธิมัตถะปะโมทิตา
 ชะโยปิ พุทธัสสะ สิริมะโต อะยัง
 อุกโขสะยุง โภธิมัตถะปะโมทิตา
 ชะโยปิ พุทธัสสะ สิริมะโต อะยัง
 อุกโขสะยุง โภธิมัตถะปะโมทิตา

มาร์สสะ จะ ปาปิมะโต ปะราชะโย
 ชะยัง ตะทา พรัหมะคะณา มะเหลสิโน.
 มาร์สสะ จะ ปาปิมะโต ปะราชะโย
 ชะยัง ตะทา อินทะคะณา มะเหลสิโน.
 มาร์สสะ จะ ปาปิมะโต ปะราชะโย
 ชะยัง ตะทา เทวะคะณา มะเหลสิโน.
 มาร์สสะ จะ ปาปิมะโต ปะราชะโย
 ชะยัง ตะทา สุปันณะคะณา มะเหลสิโน.
 มาร์สสะ จะ ปาปิมะโต ปะราชะโย
 ชะยัง ตะทา นาคะคะณา มะเหลสิโน.
 มาร์สสะ จะ ปาปิมะโต ปะราชะโย
 ชะยัง ตะทา สัพพะคะณา มะเหลสิโน.

ในครั้งนั้น หมู่แห่งพรหมทั้งหลาย พากันชื่นชมยินดี ต่อชั้ยชนะของพระมเหสีเจ้า(ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่) ณ ที่โพธิมณฑล ได้ประกาศสรรเสริญว่า นี้ เป็นชั้ยชนะของพระพุทธเจ้า ผู้มีสิริ ส่วนมารผู้มีบาป ได้ปราชั้ยแล้ว.

ในครั้งนั้น หมู่แห่งพระอินทร์ทั้งหลาย พากันชื่นชมยินดี ต่อชั้ยชนะของพระมเหสีเจ้า ณ ที่โพธิมณฑล ได้ประกาศสรรเสริญว่า นี้ เป็นชั้ยชนะของพระพุทธเจ้า ผู้มีสิริ ส่วนมารผู้มีบาป ได้ปราชั้ยแล้ว.

ในครั้งนั้น หมู่แห่งเทวดาทั้งหลาย พากันชื่นชมยินดี ต่อชั้ยชนะของพระมเหสีเจ้า ณ ที่โพธิมณฑล ได้ประกาศสรรเสริญว่า นี้ เป็นชั้ยชนะของพระพุทธเจ้า ผู้มีสิริ ส่วนมารผู้มีบาป ได้ปราชั้ยแล้ว.

ในครั้งนั้น หมู่แห่งครุฑทั้งหลาย พากันชื่นชมยินดี ต่อชั้ยชนะของพระมเหสีเจ้า ณ ที่โพธิมณฑล ได้ประกาศสรรเสริญว่า นี้ เป็นชั้ยชนะของพระพุทธเจ้า ผู้มีสิริ ส่วนมารผู้มีบาป ได้ปราชั้ยแล้ว.

ในครั้งนั้น หมู่แห่งนาคทั้งหลาย พากันชื่นชมยินดี ต่อชั้ยชนะของพระมเหสีเจ้า ณ ที่โพธิมณฑล ได้ประกาศสรรเสริญว่า นี้ เป็นชั้ยชนะของพระพุทธเจ้า ผู้มีสิริ ส่วนมารผู้มีบาป ได้ปราชั้ยแล้ว.

ในครั้งนั้น หมู่คณะทั้งหลายทั้งปวง พากันชื่นชมยินดี ต่อชั้ยชนะของพระมเหสีเจ้า ณ ที่โพธิมณฑล ได้ประกาศสรรเสริญว่า นี้ เป็นชั้ยชนะของพระพุทธเจ้า ผู้มีสิริ ส่วนมารผู้มีบาป ได้ปราชั้ยแล้ว.

๙. ชะยันโต โพธิยา มูเล	สักยานัง นันทิวัทธมะโน
เอวัง ตวัง วิชโย โหหิ	ชะยัสสุ ชะยะมังคะเล.
อะปะราชาติตะปัลลังเก	สีเส ปะฐะวิโปกขะเร
อะภิสะเก สัพพะพุทธานัง	อัคคัปปัตโต ปะโมหะติ.

พระพุทธเจ้า ผู้นำพาความภาคภูมิใจ เป็นที่ชื่นชมยินดีแห่งเจ้าตากยะทั้งหลาย ได้ทรงชนะมาร ณ ที่โคนแห่งต้นพระศรีมหาโพธิ จันใด ขอท่านจงเป็นผู้ได้ชั้ยชนะ จันนั้น, จงชนะในวาระแห่งไชยมงคล.

ณ โพธิบัลลังก์ อันประเสริฐ อันเป็นอปราชิตบัลลังก์(สถานที่ประทับนั่งโดยไม่พ่ายแพ้) อันเป็นหัวใจแห่งพื้นปฐพี เป็นสถานที่อภิเษกแห่งพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ พระพุทธเจ้าได้ทรงมีชั้ยต่อพญามาร เป็นผู้ถึงความเป็นเอกบุคคละ(บุคคละผู้ประเสริฐที่สุดในโลก) ทรงบันเทิงด้วยธรรมอยู่ จันใด ขอท่านจงเป็นผู้มีความบันเทิงอยู่ จันนั้น.

๑๐. สุนัขขั้ตตัง สุมังคะลัง
สุขะโณ สุมุหุตโต จะ
ปะทักขิณัง กายะกัมมัง
ปะทักขิณัง มะโนกัมมัง
ปะทักขิณานิ กัตถวานะ
เต อัตถะลัทธา สุขิตา
อะโรคา สุขิตา โหณะ

สุปะปะภาตัง สุขุณฺณุตติง
สุขิณฺณุตติง พริหมะจาริสสุ.
วาจา กัมมัง ปะทักขิณัง
ปะณิธิ เต ปะทักขิณา
ละภันตตเถ ปะทักขิणे.
วิรุฬฺหิหา พุทเธสาสะเน
สะหะ สัพเพหิ ญาติภิ.

สัตว์ทั้งหลายประพฤตีสัจจิตในเวลาใด เวลานั้น ชื่อว่าเป็นฤกษ์ดี มงคลดี
สว่างดี รุ่งดี ขณะดี ยามดี และบุชาติดีในพรหมจารีบุคคลทั้งหลาย
กายกรรมเป็นส่วนเบื้องขวา (ส่วนที่ประพฤตีสัจจิต) วาจกรรมเป็นส่วนเบื้องขวา
มโนกรรมเป็นส่วนเบื้องขวา ความตั้งใจของท่านเป็นส่วนเบื้องขวา
สัตว์ทั้งหลายทำกรรมอันเป็นส่วนเบื้องขวาแล้ว ย่อมได้ประโยชน์อันเป็นส่วนเบื้องขวา
ท่านทั้งหลายเหล่านั้นได้ประโยชน์แล้ว จงได้รับความสุข เจริญอกงามในพระพุทธศาสนา
จงเป็นผู้ไม่มีโรค ถึงความสุขพร้อมด้วยญาติทั้งมวลเถิด.

๑๑. สุณันตุ โภณโต เย เทวา
ทีฆายุกา สะทา โหนตุ
รักขันตุ สัพพะสัตตตานัง
ยา กาจิ ปัตถะนา เตสัง
ยุตตะกาละ ปะวัสสันตุ
โรคา จุปัททะวา เตสัง
กายะสุขัง จิตตะสุขัง

อัสมิง ฐาเน อะธิคะตา
สุขิตา โหนตุ สัพพะทา
รักขันตุ ชินะสาสะนัง
สัพเพ ปุเรนตุ มะโนระถา
วัสสัง วัสสะวะลาหะกา
นิวาเรนตุ จะ สัพพะทา
อวะหันตุ ยะถาระหัง.

ท่านผู้เจริญทั้งหลาย จงพึงเถิด เทวดาเหล่าใด ได้มาถึงยังสถานที่นี้
ขอเทวดาเหล่านั้น จงเป็นผู้มีอายุยืนตลอดกาล เป็นผู้ถึงสุขทุกเมื่อ,
จงคุ้มครองสรรพสัตว์ทั้งหลาย จงปกป้องรักษาคุ้มครองดูแลศาสนาของพระชินเจ้า
ความปรารถนาของสัตว์เหล่านั้น ใดๆก็ตาม ก็ตาม
ขอความปรารถนาเหล่านั้นทั้งหมด จงเต็มบริบูรณ์ตามมโนรถเถิด
ขอวลาหกเทพบุตรผู้เป็นใหญ่ในการหลั่งฝน จงโปรยฝนลงมา ในกาลอันควรเถิด
ขอเทวดาทั้งหลาย จงป้องกันอันตราย โรคภัยไข้เจ็บทั้งหลาย ตลอดกาลทุกเมื่อ,
จงนำความสุขกายสุขใจมาให้ ตามความเหมาะสม ด้วยเทอญ.

มธุปนิทกสูตร

หยดน้ำผึ้ง เหตุแห่งการทะเลาะกัน

“จกขุญจาวิโส ปฏิจจ รุเป จ อุปปชชติ จกขุวิญญานัง ตินฺณัง สงฺคติ ผสฺโส ผสฺสปลจจา-
ยา เวทนา ยํ เวเทติ ตํ สญฺชานาติ ยํ สญฺชานาติ ตํ วิตกฺกเกติ ยํ วิตกฺกเกติ ตํ ปปญฺเจติ ยํ ปปญฺเจติ
ตโตนิทานํ ปุริสํ ปปญฺจสญฺญาสงฺขา สมฺมาจรณฺติ อตีตानาคตปจฺจุปปนฺเนสฺสุ จกขุวิญฺญเยยฺเยสุ รุเปสุ-
โสตญฺจาวิโส ปฏิจจ สทฺเท จ อุปปชชติ โสตวิญญานัง... ฆานญฺจาวิโส ปฏิจจ คนฺเฑ จ อุปปชชติ ฆาน
วิญญานัง... ชิวหาญฺจาวิโส ปฏิจจ รเส จ อุปปชชติ ชิวหาวิญญานัง... กายญฺจาวิโส ปฏิจจ โผฏฺฐพฺเพ จ
อุปปชชติ กายวิญญานัง... มนญฺจาวิโส ปฏิจจ ฌมฺเม จ อุปปชชติ มโนวิญญานัง ตินฺณัง สงฺคติ ผสฺโส
ผสฺสปลจจา เวทนา ยํ เวเทติ ตํ สญฺชานาติ ยํ สญฺชานาติ ตํ วิตกฺกเกติ ยํ วิตกฺกเกติ ตํ ปปญฺเจติ ยํ ปปญฺ
เจติ ตโตนิทานํ ปุริสํ ปปญฺจสญฺญาสงฺขา สมฺมาจรณฺติ อตีตानาคตปจฺจุปปนฺเนสฺสุ มโนวิญญเยยฺเยสุ
ฌมฺเมสุ.

จักขุวิญญานเกิดขึ้นเพราะอาศัยจักขุและรูปารมณ ความประจวบกันแห่งธรรมทั้ง ๓ เป็นผัสสะ
เพราะผัสสะเป็นปัจจัย เวทนาจึงเกิด เสวยอารมณ์ใด ย่อมหมายรู้อารมณ์นั้น หมายรู้อารมณ์ใด
ย่อมตรึกอารมณ์นั้น ตรึกอารมณ์ใดย่อมคิดปรุงแต่งอารมณ์นั้น คิดปรุงแต่งอารมณ์ใด เพราะ
ความคิดปรุงแต่งอารมณ์นั้นเป็นเหตุ แง่ต่าง ๆ แห่งบัญญัติสัญญาย่อมครอบงำบุรุษ ในรูปทั้งหลาย
ที่จะพึงรู้แจ้งทางตา ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน โสตะวิญญาน... ฆานะวิญญาน... ชิวหา
วิญญาน... กายะวิญญาน... มโนวิญญานเกิดขึ้นเพราะอาศัยมโนและธรรมารมณ ความประจวบกัน
แห่งธรรมทั้ง ๓ เป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย เวทนาจึงเกิด เสวยอารมณ์ใดย่อมหมายรู้อารมณ์
นั้น หมายรู้อารมณ์ใดย่อมตรึกอารมณ์นั้น ตรึกอารมณ์ใดย่อมคิดปรุงแต่งอารมณ์นั้น คิดปรุงแต่ง
อารมณ์ใด เพราะความคิดปรุงแต่งอารมณ์นั้นเป็นเหตุ แง่ต่าง ๆ แห่งบัญญัติสัญญาย่อมครอบงำบุรุษ
ในธรรมารมณทั้งหลายที่จะพึงรู้แจ้งทางใจ ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน

“ยโตนิทานํ ภิกฺขุ ปุริสํ ปปญฺจสญฺญาสงฺขา สมฺมาจรณฺติ. เอตถ เจ นตฺถิ อภินนฺทิตพฺพํ อภิ-
วทิตพฺพํ อชฺชโฆสิตพฺพํ. เอเสวนฺโต รากานฺุสยานํ เอเสวนฺโต ปฏิฆานฺุสยานํ เอเสวนฺโต ทิฏฺฐานฺุส
ยานํ เอเสวนฺโต วิจิกฺกฉานฺุสยานํ เอเสวนฺโต มานานฺุสยานํ เอเสวนฺโต ภวารากานฺุสยานํ เอเสวนฺโต
อวิชฺชานฺุสยานํ เอเสวนฺโต ทณฺุทาทาน-สตุถาทาน-กลห-วิคฺคห-วิวาท-ตุวฺตุวฺ-เปสุญฺญ-มุสวา
ทานํ. เอตถเตเต ปาปกา อกฺุสลา ฌมฺมา อปริเสสา นิริชฺฌนฺตีติ

“ภิกษุ แง่ต่างๆ แห่งบัญญัติสัญญาย่อมครอบงำบุรุษ เพราะเหตุใด ถ้าสิ่งที่จะพึงยินดี จะ
พึงยอมรับ จะพึงยึดถือ ไม่มีในเพราะเหตุนั้น ข้อนี้เป็นที่สุดแห่งรากานุสัย เป็นที่สุดแห่งปฏิฆานุสัย
เป็นที่สุดแห่งทิฏฐานุสัย เป็นที่สุดแห่งวิจิกจฉานุสัย เป็นที่สุดแห่งมานานุสัย เป็นที่สุดแห่งภวารากานุ
สัย เป็นที่สุดแห่งอวิชชานุสัย และเป็นที่สุดแห่งการถือก่อนไม่ การถือศีลตรา การทะเลาะ การ
แก่งแย่ง การวิวาท การส่อเสียดยุยง และการกล่าวเท็จ บาบอบุคคลธรรมเหล่านี้ ย่อมดับไปโดยไม่
เหลือเพราะเหตุนั้น”

มรดก(ที่ต้อง)ทำ

โย โว อานันทะ มะยา รัมโม จะ วินะโย จะ เทสิโต ปัญญัตโต
โส โว มะมัจจะเยนะ สัตถา

ดูกร อานนท์ ธรรมที่เราได้แสดงไว้ และวินัยที่เราได้บัญญัติไว้
จะเป็นศาสนดาของพวกเขาเมื่อเราล่วงลับไป

ปรินิพพานสูตร

ภันเต มะหากัสสะปะ วินะโย นามะ พุทธะสาสะนัสสะ อายุ

วินะเย ฐิตะ สาสะนัง ฐิตัง โหติ

ข้าแต่ท่านพระมหากัสสะปะ ชื่อว่าพระวินัยเป็นอายุของพระศาสนา
เมื่อพระวินัยยังตั้งอยู่ พระศาสนาจัดว่ายังดำรงอยู่

ปฐมสังคายนา

โย คะวัง นะ วิชานาติ

เอวัง สีสัง อะชานันโต

ชนใด ไม่รู้จักโคตี

ภิกษุ ไม่รู้จักศีลไซ้

นะ โส รักขะติ โคคะถัง

กิง โส รักขะยยะ สังวะรัง ฯ

ฝูงโคนี้ จะรักษา ฉันทใด

สังวรไหน จะรักษาไว้ได้

ปะมุญฐัมหิ สุตตันเต

วินะเย อะวินัฎฐัมหิ

พระสูตร อาจจะถูกลืมหาย

ตราบใด พระวินัยยังยืน

อะภิรัมเม จะ ตาวะเท

ปุณะ ติฎฐะติ สาสะนัง ฯ

อภิธรรมสลาย หรือกลายเป็นอื่น

ศาสนา ก็ยังพินอยู่ได้

มหาวคค วินยปิฎก

สี่บางศ์อริยะ

ภิกษุทั้งหลาย อริยวงศ์ ๔ ประการนี้รู้กันว่าล้าเลิศ รู้กันมานาน รู้กันว่าเป็นอริยวงศ์ เป็นของเก่า ไม่ถูกกลบล้างแล้ว ไม่เคยถูกกลบล้าง ไม่ถูกระแวง จักไม่ถูกระแวง ไม่ถูกสมณพราหมณ์ผู้รู้คัดค้าน อริยวงศ์ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. สันโดษด้วยจีวรตามแต่จะได้อัน กล่าวสรรเสริญความสันโดษด้วยจีวรตามแต่จะได้อัน ไม่แสวงหาอัน ไม่สมควรเพราะจีวรเป็นเหตุ ไม่ได้จีวรก็ไม่กระวนกระวาย ครั้นได้แล้วก็ไม่ติดใจ ไม่หมกมุ่น ไม่ลุ่มหลง มองเห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก ใช้สอยอยู่ และไม่ยกตนข่มผู้อื่นเพราะความสันโดษด้วยจีวรตามแต่จะได้อันนั้น ภิกษุใดขยัน ไม่เกียจคร้าน มีสัมปชัญญะ มีสติมั่นคงในความสันโดษด้วยจีวรตามแต่จะได้อันนั้น ภิกษุนี้เราเรียกว่า ผู้ตั้งอยู่ในอริยวงศ์ที่รู้กันว่าล้าเลิศ เป็นของเก่า

๒. สันโดษด้วยบิณฑบาตตามแต่จะได้อัน กล่าวสรรเสริญความสันโดษด้วยบิณฑบาตตามแต่จะได้อัน ไม่แสวงหาอัน ไม่สมควรเพราะบิณฑบาตเป็นเหตุ ไม่ได้บิณฑบาตก็ไม่กระวนกระวาย ครั้นได้แล้วก็ไม่ติดใจ ไม่หมกมุ่น ไม่ลุ่มหลง มองเห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก จันอยู่ และไม่ยกตนข่มผู้อื่นเพราะความสันโดษด้วยบิณฑบาตตามแต่จะได้อันนั้น ภิกษุใดขยัน ไม่เกียจคร้าน มีสัมปชัญญะ มีสติมั่นคงในความสันโดษด้วยบิณฑบาตตามแต่จะได้อันนั้น ภิกษุนี้เราเรียกว่า ผู้ตั้งอยู่ในอริยวงศ์ที่รู้กันว่าล้าเลิศ เป็นของเก่า

๓. สันโดษด้วยเสนาสนะตามแต่จะได้อัน กล่าวสรรเสริญความสันโดษด้วยเสนาสนะตามแต่จะได้อัน ไม่แสวงหาอัน ไม่สมควรเพราะเสนาสนะเป็นเหตุ ไม่ได้เสนาสนะก็ไม่กระวนกระวาย ครั้นได้แล้วก็ไม่ติดใจ ไม่หมกมุ่น ไม่ลุ่มหลง มองเห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก ใช้สอยอยู่ และไม่ยกตนข่มผู้อื่นเพราะความสันโดษด้วยเสนาสนะตามแต่จะได้อันนั้น ภิกษุใดขยัน ไม่เกียจคร้าน มีสัมปชัญญะ มีสติมั่นคงในความสันโดษด้วยเสนาสนะตามแต่จะได้อันนั้น ภิกษุนี้เราเรียกว่า ผู้ตั้งอยู่ในอริยวงศ์ที่รู้กันว่าล้าเลิศ เป็นของเก่า

๔. มีภาวนาเป็นที่รันทรมัย ยินดีในภาวนา มีปหานะ (การละ) เป็นที่รันทรมัย ยินดีในปหานะ และไม่ยกตนข่มผู้อื่นเพราะความเป็นผู้มีภาวนาเป็นที่รันทรมัย ยินดีในภาวนา เพราะความเป็นผู้มีปหานะเป็นที่รันทรมัย ยินดีในปหานะนั้น ภิกษุใดขยัน ไม่เกียจคร้าน มีสัมปชัญญะ มีสติมั่นคงในภาวนาและปหานะ ภิกษุนี้เราเรียกว่า ผู้ตั้งอยู่ในอริยวงศ์ที่รู้กันว่าล้าเลิศ เป็นของเก่า

ภิกษุทั้งหลาย อริยวงศ์ ๔ ประการนี้แลรู้กันว่าล้าเลิศ รู้กันมานาน รู้กันว่าเป็นอริยวงศ์ เป็นของเก่า ไม่ถูกกลบล้างแล้ว ไม่เคยถูกกลบล้าง ไม่ถูกระแวง จักไม่ถูกระแวง ไม่ถูกสมณพราหมณ์ผู้รู้คัดค้าน

“อิเมหิ จ ปน ภิกขเว จตุหิ อริยวงฺเสหิ สมณฺหาคโต ภิกขุ ปุรตฺถิมาย เจปิ ทิสาย วิหฺรติ สุเวว อรตี สหติ น ตํ อรติ สหติ. ปจฺฉิมาย เจปิ ทิสาย วิหฺรติ สุเวว อรตี สหติ น ตํ อรติ สหติ. อุตฺตราย เจปิ ทิสาย วิหฺรติ สุเวว อรตี สหติ น ตํ อรติ สหติ. ทกฺขิณาย เจปิ ทิสาย วิหฺรติ สุเวว อรตี สหติ น ตํ อรติ สหติ. ตํ กิสฺส เหตุ? **อติรติสโห หิ ภิกขเว ธีโร**”ติ.

“นารติ สหติ วีรํ

ธีโรว อรตี สหติ

“สพฺพกมุวมวิหายนํ

เนกขํ ชมุโพนทสฺเสว

เทวาปิ นํ ปสฺสนฺติ

นารติ ธีรํ สหติ.

ธีโร หิ อติสฺสโห.

ปญฺญญํ โโก นิวารเย.

โก ตํ นิหฺนฺตุมฺรหติ.

พฺรหฺมณาปิ ปสฺสิโต” ติ.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยอริยวงศ์ ๔ ประการนี้ แม้จะอยู่ในทิศตะวันออก ก็ครอบงำความ
 ไม่ยินดีได้ ความไม่ยินดีครอบงำเธอไม่ได้ แม้จะอยู่ในทิศตะวันตก...แม้จะอยู่ในทิศเหนือ...แม้จะอยู่ในทิศ
 ใต้ ก็ครอบงำความไม่ยินดีได้ ความไม่ยินดีครอบงำเธอไม่ได้ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเธอเป็น**นักปราชญ์**
ชื่อว่า เป็นผู้ครอบงำความไม่ยินดีและความยินดีได้

ความไม่ยินดีต้องหนี ธีโร

ปราชญ์ครอบงำยินดี-ไม่ยินดี

ราคะโทสะไม่อาจกั้นได้

ใครเล่าจะนิินทาปรักปรำ

เหมือนทองคำแห่งชมพูท

ธีโร ครอบงำความไม่ยินดี

ธีโร/ธีโร อย่างนี้ เป็นผู้มึธรรม

ผู้บรรเทาคลายจากกิเลสกรรม

การกระทำของผู้บริสุทธิ์

พรหมเทพมุนษย์ แซ่ช่องสรรเสริญ ฯ

ปัตถนรูปนคาถา

คาถาว่าด้วยการตั้งความปรารถนา

(เห็นทะ มะยัง ปัตถะนะฐะปะนะคาถาโย ภาณามะ เส)

ยันทานิ เม กะตัง ปุญญัง เตนาเนนุททีเสนะ จะ,
ชิปปัง สัจฉิกะเรยยาหัง รัมเม โลกุตตะเร นะวะ,
บุญใดที่ข้าพเจ้าได้ทำในบัดนี้, เพราะบุญนั้น และการอุทิศแผ่ส่วนบุญนั้น,
ขอให้ข้าพเจ้าทำให้แจ้งโลกุตตรธรรมแก้ในทันที,

สะเจ ตาวะ อะภัพโพหัง สังสาเร ปะนะ สังสะรัง,
ถ้าข้าพเจ้าเป็นผู้อภัพอยู่ ยังต้องท่องเที่ยวไปในวัฏฏสงสาร

นิยะโต โภธิสัตโต วะ สัมพุทเธนะ วิทยากะโต,
นาฏฐาระสะปี อภัพพะ- ฐานานิ ปาปุณเณยยะหัง
ขอให้ข้าพเจ้าเป็นเหมือนโพธิสัตว์ผู้เที่ยงแท้ ได้รับความพยากรณ์
แต่พระพุทธรเจ้าแล้ว, ไม่ถึงฐานะแห่งความอภัพ ๑๘ อย่าง

ปัญจะเวราณี วัชเชยยัง ระเมยยัง สีละรักขะเน
ปัญจะกาเม อะลัคโคหัง วัชเชยยัง กามะปิงกะโต,
ข้าพเจ้าพึงเว้นจากเวรทั้งห้า, พึงยินดีในการรักษาศีล,
ไม่เกาะเกี่ยวในกามคุณทั้งห้า, พึงเว้นจากเปือกตมกล่าวคือกาม

ทุททิฏฐิยา นะ ยุชเชยยัง
ปาเป มิตเต นะ เสเวยยัง

สังยุชเชยยัง สุทิฏฐิยา,
เสเวยยัง ปิณฑิตเต สะหา

ขอให้ข้าพเจ้าไม่พึงประกอบด้วยทิฏฐิชั่ว, พึงประกอบด้วยทิฏฐิที่ดีงาม,
ไม่พึงคบมิตรชั่ว, พึงคบแต่บัณฑิตทุกเมื่อ,

สัทธาสะติหิโรตตปปา-
อัมปะสัยโห วะ สัตตฺตฺหิ

ตูปักขันติคุณากะโร,
เหยยยัง อะมันทะมฺยหะโก

ขอให้ข้าพเจ้าเป็นบ่อที่เกิดแห่งคุณ คือ ศรัทธา สติ หิริ โอตตปปะ ความเพียร
และขันติ, พึงเป็นผู้ที่ศัตรูครอบงำไม่ได้, ไม่เป็นคนเขลา คนหลงมกมาย,

สัพพายาปายุปาเยสุ
ญฺเวยเย วัตตัตตวะสัชชัง เม

เฉโก รัมมัตถะโกวิโท,
ญฺญานัง อะเขวะ มาลฺโต,

ขอให้ข้าพเจ้าเป็นผู้ฉลาดในอุบายแห่งความเลื่อมและความเจริญ,
เป็นผู้เฉียบแหลมในอรรถและธรรม, ขอให้ญาณของข้าพเจ้าเป็นไป
ไม่ขัดข้องในธรรมที่ควรรู้, ตุจลมพัดไปในอากาศฉะนั้น

ยา กาจิ กุสะลา มะยาสา
เอวัง วุตตา คุณา สัพเพ

สุเขนะ สิขณะตัง สะหา
โหนตุ มัยหัง ภาเว ภาเว,

ความปรารถนาใด ๆ ของข้าพเจ้าที่เป็นกุศล, ขอให้สำเร็จโดยง่ายทุกเมื่อ
คุณที่ข้าพเจ้ากล่าวมาแล้วทั้งปวงนี้, จงมีแก่ข้าพเจ้าทุก ๆ ภาว

ยะหา อุปัชฌายะ โลเก

ตทามุตโต กุกัมเมหิ

เมื่อใด, พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้แสดงธรรมเครื่องพ้นทุกข์เกิดขึ้นแล้วในโลก,
เมื่อนั้น, ขอให้ข้าพเจ้าพ้นจากกรรมอันชั่วช้าทั้งหลาย, เป็นผู้ได้อโอกาส
แห่งการบรรลุธรรม

สัมพุทธโ โมกขะเทสะโก,

ลัทธกาโส ภาเวยยะหัง,

มะนุสสัตตัญจะ ลิงคัญจะ

ละภิตฺวา เปสะโล สีลี

ขอให้ข้าพเจ้าพึงได้ความเป็นมนุษย์, ได้เพศบริสุทธิ์, ได้บรรพชา-
อุปสมบทแล้ว, เป็นคนรักศีล, มีศีล, ทรงไว้ซึ่งพระศาสนาของพระศาสดา

ปัพพัชชัญจูปะสัมปะหัง,

ธาเรยยัง สัตตสุสาสะนัง,

สุขาปะฏิปะโท ชิปปา-

อะระหัตตัมพะลัง อัคคัง

ขอให้เป็นผู้มีการปฏิบัติโดยสะดวก, ตรัสรู้ได้พละ,

กระทำให้แจ้งซึ่งอรหัตตผลอันเลิศ, อันประกอบด้วยธรรม มีวิชาเป็นต้น

ภิญโญ สัจฉิกะเรยยะหัง,

วิชาทิกุณะลังกะตัง,

ยะที นุปัชฌายะ พุทธโ

เอวัง สันเต ละเภยยาหัง

ถ้าหากพระพุทธเจ้าไม่บังเกิดขึ้น, แต่กุศลกรรมของข้าพเจ้าเต็มเปี่ยมแล้ว,
เมื่อเป็นเช่นนั้น ขอให้ข้าพเจ้าพึงได้ญาณเป็นเครื่องรู้เฉพาะตนอันสูงสุด เทอญ.

กัมมัง ปะริปุรัญจะ เม,

ปัจเจกะโพธิมุตตะมันติ.

๙ ตาม

สังฆคุณ ๙

- ๑) สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ๒) อุกุปะฏิปันโน ๓) ญายะปะฏิปันโน
๔) สามีจิปะฏิปันโน ๕) อาหุเนยโย ๖) ปาหุเนยโย ๗) ทักขิเนยโย
๘) อัฏฐะลิกะระณีโย ๙) อนุตตะรัง ปุณฺณักเขตตัง โลกัสสาติ

ขณะ ๘ แห่งตลอดได้ยาก

ธรรม ๘ ประการที่แห่งตลอดได้ยาก คืออะไร?

คือ อักขณะ - กาลที่ไม่ใช่ขณะ ไม่ใช่สมัย เพื่อจะอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ ได้แก่

๑. พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลกนี้แล้ว และทรงแสดงธรรมที่นำความสงบมาให้ เป็นไปเพื่อปรินิพพาน ให้ถึงการตรัสรู้ ที่พระสุคตทรงประกาศไว้แล้ว แต่บุคคลนี้**เป็นผู้เข้าถึงนรก** นี่เป็นกาลที่ไม่ใช่ขณะ ไม่ใช่สมัย เพื่อจะอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ข้อที่ ๑

๒. พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลกแล้ว และทรงแสดงธรรมที่นำความสงบมาให้ เป็นไปเพื่อปรินิพพาน ให้ถึงการตรัสรู้ ที่พระสุคตทรงประกาศไว้แล้ว แต่บุคคลนี้**เป็นผู้เข้าถึงกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน** นี่ก็เป็นกาลที่ไม่ใช่ขณะ ไม่ใช่สมัย เพื่อจะอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ข้อที่ ๒

๓. พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลกแล้ว และทรงแสดงธรรมที่นำความสงบมาให้ เป็นไปเพื่อปรินิพพาน ให้ถึงการตรัสรู้ ที่พระสุคตทรงประกาศไว้แล้ว แต่บุคคลนี้**เป็นผู้เข้าถึงเปรตวิสัย** นี่ก็เป็นกาลที่ไม่ใช่ขณะ ไม่ใช่สมัย เพื่อจะอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ข้อที่ ๓

๔. พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลกแล้ว และทรงแสดงธรรมที่นำความสงบมาให้ เป็นไปเพื่อปรินิพพาน ให้ถึงการตรัสรู้ ที่พระสุคตทรงประกาศไว้แล้ว แต่บุคคลนี้**เป็นผู้เข้าถึงเทพนิกายที่มีอายุยืน**ชั้นใดชั้นหนึ่ง นี่ก็เป็นกาลที่ไม่ใช่ขณะ ไม่ใช่สมัย เพื่อจะอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ข้อที่ ๔

๕. พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลกแล้ว และทรงแสดงธรรมที่นำความสงบมาให้ เป็นไปเพื่อปรินิพพาน ให้ถึงการตรัสรู้ ที่พระสุคตทรงประกาศไว้แล้ว แต่บุคคลนี้**เป็นผู้กลับมาเกิดในปัจฉินตชนบท** อยู่ในพวก**มิลักขะผู้ไม่รู้เพียงสา** ที่ไม่มีภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกาผ่านไปมา นี่ก็เป็นกาลที่ไม่ใช่ขณะ ไม่ใช่สมัย เพื่อจะอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ข้อที่ ๕

๖. พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลกแล้ว และทรงแสดงธรรมที่นำความสงบมาให้ เป็นไปเพื่อปรีชาญาณ ให้ถึงการตรัสรู้ ที่พระสุคตทรงประกาศไว้แล้ว แต่บุคคลนี้เป็นผู้กลับมาเกิดในมัชฌิมชนบท **เป็นมิจจาภิภูติ** มีความเห็นวิปริตว่า “ทานที่ให้แล้วไม่มีผล ยัญที่บูชาแล้วไม่มีผล การเช่นสรวงไม่มีผล ผลวิบากของกรรมที่ทำดีและทำชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดาไม่มีคุณ บิดาไม่มีคุณ โอปปาติกัสัตว์ไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ ทำให้แจ้งโลกนี้และโลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งก็ไม่มีในโลกนี้” นี่ก็เป็นกาลที่ไม่ใช่ขณะ ไม่ใช่สมัย เพื่อจะอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ข้อที่ ๖

๗. พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลกแล้ว และทรงแสดงธรรมที่นำความสงบมาให้ เป็นไปเพื่อปรีชาญาณ ให้ถึงการตรัสรู้ ที่พระสุคตทรงประกาศไว้แล้ว บุคคลนี้เป็นผู้กลับมาเกิดในมัชฌิมชนบท แต่เป็นคน**มีปัญญาพรหม** ไร้เวลา เป็นคนเซอะ ไม่สามารถจะรู้เนื้อความแห่งสุภาสิตและทุพภาสิตได้ นี่ก็เป็นกาลที่ไม่ใช่ขณะ ไม่ใช่สมัย เพื่อจะอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ข้อที่ ๗

๘. พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า**ไม่เสด็จอุบัติขึ้น**ในโลก ธรรมที่นำความสงบมาให้ เป็นไปเพื่อปรีชาญาณ ให้ถึงการตรัสรู้ ที่พระสุคตทรงประกาศไว้แล้ว จึง**ไม่ได้ถูกแสดง** ถึงบุคคลนี้จะกลับมาเกิดในมัชฌิมชนบท และเป็นผู้มีปัญญา ไร้เวลา ไม่เป็นคนเซอะ สามารถรู้เนื้อความแห่งสุภาสิตและทุพภาสิตได้ นี่ก็เป็นกาลที่ไม่ใช่ขณะ ไม่ใช่สมัย เพื่อจะอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ ข้อที่ ๘

นี่ คือธรรม ๘ ประการที่แห่งตลอดได้ยาก

ขณะ ๙ ก้าวกุศล

ขณะที่ ๙ ที่ควรก้าว ก็คือ ขณะที่มีจักรสี่ คือมีธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง
ดุจ ๔ ล้อนารถ (คือเรา) ไปสู่ที่หมายได้

๑. บุพเพกตบุญญตา - ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว, มีพื้นเดิมดี, ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น
๒. ปฏิรูปเทสวาสะ - อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม
๓. สัมปยุตตูปนิสัยะ - สมาคมกับสัตบุรุษ เป็นเหตุให้ได้ฟังธรรม
๔. อัตตสัมมาปณิธิ - ตั้งตนไว้ชอบ, ตั้งจิตคิดมุ่งหมายนำตนไปถูกทาง

อีกขณะ (ไม่ใช่ขณะ) แปล

ขณะเกิดในนรก^๑
ขณะเปรต^๓ หรือภูมินาน^๔
ขณะเขลาเบาปัญญา^๖
ขณะพุทธพิสูทธิ์ไร้^๕

ขณะตกในเต็ยรัจฉาน^๒
ขณะคาร์สันไม่แผ่ไป^๔
ขณะหนาภิภูฏิกุล^๗
เพียรเท่าไร ไม่ถึงธรรมฯ

ขณะที่แก้

ขณะแก้ ก้าวกุศล
บุญบำเพ็ญไว้เคยทำ^๑
รู้จักคบสัตบุรุษ^๓
ศรัทธาแรงสั่งสม

ขณะมงคลจักรสี้นำ
ภูมิลำนำที่เหมาะสม^๒
ตนไม่หยุดตั้งอบรม^๔
แผ่ดีดผลอุดมสมัยฯ

อีกขณสูตร

“มะนุสสะลามัง ลัทธานะ
เย ชะณัง นาธิคัจฉันติ
“พะหู หิ อักขะณา วุตตา
กะทาจิ กะระหะจิ โลเก
“ตะยิทัง สัมมุขีภูตัง
มะนุสสะปะภูฏาโก จะ
อะลัง วายะमितุง ตัตถะ
“กะถัง วิชัญญา ลัทธัมมัง
ชะณาตีตา หิ โสจันติ
“อิธะ เจ นัง วิราเชติ
วาณิไชวะ อะตีตัตโต
“อะวิชชานิวูโต โปโส
ชาติมะระณะสังสารัง
“เย จะ ลัทธา มะนุสสัตตัง
อะกังสุ สัตถุ วะจะนัง
“ชะณัง ปัจจะวิทุง โลเก
เย มัคคัง ปะฏิปัชชิงสุ

ลัทธัมเม สุปะเวทิตะ
อะตินาเมนติ เต ชะณังฯ
มัคคัสสะ อันตะรายิกา
อุปัชชันติ ตะถาคะตาฯ
ยัง โลกัสสิมิง สุทูลละมัง
ลัทธัมมัสสะ จะ เทสะนา
อัตตะกาเมนะ ชันตุนาฯ
ชะโณ โว มา อุปัจจะคา
นิระยัมหิ สะมปปีตาฯ
ลัทธัมมัสสะ นิยามะตัง
จิรัตตัง อะนุตะปิสสะติฯ
ลัทธัมมัง อะปะราธิโก
จิรัง ปัจจะนุโกสสะติฯ
ลัทธัมเม สุปะเวทิตะ
กะริสสันติ กะโรนติ วาฯ
พริหัมจะริยัง อะนุตตะรัง
ตะถาคะตูปปะเวทิตังฯ

“เย ลังวระรา จักขุมะตา
เตสุ คุตโต สะทา สะโต
“สัพเพ อะนุสะเย เจตฺวา
เต เว ปารังคะตา โลเก

เทสิตาทิจจะพันธุนา
วิหะเร อะนะวัสสุโตฯ
มาระเธยยะปะรานุเค
เย ปัตตา อาสะวักขะยันติฯ

ขณะ ๙ เจ้าจะเอาไว้มาก่อน ?

สัตว์นรก^๑ ตกเปรต^๒ เดียรัจฉาน^๓
หรือมัจฉา^๔ บ้าใบ้^๕ อยู่ไกลไป^๖
ขณะเก่า ก้าวหน้า พากุศล
พรหมจรรย์ สมควร ประพฤติเอา
ได้เกิดเป็นมนุษย์ สุดประเสริฐ
ฉวยขณะ เอาไว้ ให้รีบเรียน
ยากที่สุด เป็นมนุษย์ พบพุทธศาสน์
เหมือนขณะ ผละล่วง พ่อค้าพลอย
อวิชชา หุ้มไว้ ไม่ให้เห็น
เกิด-แก่-กาล ลังขาร ก็นานไกล
ส่วนผู้ใด ได้เป็น มนุษย์แล้ว
ปฏิบัติ สัทธิธรรม เต็มกำลัง
จงมีศีล สำรวม อินทรีย์ห้า
มีสติ ในอินทริยสังวร
ระวังตน พันบ่วง แห่งมารร้าย
ถึงอีกฝาก ฝั่งนิพพาน ฐานปลอดภัย

หรืออยู่นาน ผ่านพรหม^๗ อสงไขย
หากพุทธไว้ มีปัญญา^๘ ก็คว่ำเงา
ขอเพียงพัน ขณะแปด ที่แผดเผา
สมบุรณ์เจ้า จักรสี่ พอดีเพียร
พระพุทธรเกิด ธรรมเลิศ ไม่ผิดเพี้ยน
วันคืนเวียน เปลี่ยนผัน อย่ารังคอย
ปล่อยให้เกิดคลาด เทียนนี้ คงมีหยอย
จะล่าปล่อย เพชรงาม ให้ข้ามไป
จึงได้แผ่น ผละธรรม ไปถ้าไหน
กัลยาณมิตร จุดไว้ ก็ไม่ฟัง
ดำรัสแก้ว พระศาสดา ไม่ล้ำหลัง
ปฏิบัติยัง คงอยู่ คู่อมร
ภควา พันธุ์อาทิตย์ ไม่ผิดสอน
ไม่เร้าร้อน ไฟกิเลส ต้นเหตุภัย
เห็นโทษหน่าย แล้วตัด อนุสัย
เข้าถึงใจ อาสวักขะเอยฯ

“การผิดศีลแม้เพียงข้อเดียว ถือว่าเป็นความล้มเหลวทางสติปัญญา”

พระอาจารย์ ชยสาโร

^

มหา สรณคณ

นโม ตัสสะ ภะคะวะโต
อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

อัชชะตักเค ปาณูปะตัง **พุทธี** สาระณัง คัจฉามิ
อัชชะตักเค ปาณูปะตัง **ธัมมัง** สาระณัง คัจฉามิ
อัชชะตักเค ปาณูปะตัง **สังฆัง** สาระณัง คัจฉามิ ฯ

หุติยัมปิ อัชชะตักเค ปาณูปะตัง **พุทธี** สาระณัง คัจฉามิ
หุติยัมปิ อัชชะตักเค ปาณูปะตัง **ธัมมัง** สาระณัง คัจฉามิ
หุติยัมปิ อัชชะตักเค ปาณูปะตัง **สังฆัง** สาระณัง คัจฉามิ ฯ

ตะติยัมปิ อัชชะตักเค ปาณูปะตัง **พุทธี** สาระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ อัชชะตักเค ปาณูปะตัง **ธัมมัง** สาระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ อัชชะตักเค ปาณูปะตัง **สังฆัง** สาระณัง คัจฉามิ ฯ

ภะวะปะริยันตัง อัชชะตักเค ปาณูปะตัง **พุทธี** สาระณัง คัจฉามิ
ภะวะปะริยันตัง อัชชะตักเค ปาณูปะตัง **ธัมมัง** สาระณัง คัจฉามิ
ภะวะปะริยันตัง อัชชะตักเค ปาณูปะตัง **สังฆัง** สาระณัง คัจฉามิ ฯ

อัตตะภาวะปะริยันตัง อัชชะตักเค ปาณูปะตัง **พุทธี** สาระณัง คัจฉามิ
อัตตะภาวะปะริยันตัง อัชชะตักเค ปาณูปะตัง **ธัมมัง** สาระณัง คัจฉามิ
อัตตะภาวะปะริยันตัง อัชชะตักเค ปาณูปะตัง **สังฆัง** สาระณัง คัจฉามิ ฯ

กายะประริยันตั้ง อชชะตัคเค ปาณูปะตัง **พุทัง** สะระณัง คัจฉามิ
กายะประริยันตั้ง อชชะตัคเค ปาณูปะตัง **ธัมมัง** สะระณัง คัจฉามิ
กายะประริยันตั้ง อชชะตัคเค ปาณูปะตัง **สังฆัง** สะระณัง คัจฉามิ ฯ

อังกะภาวะะประริยันตั้ง อชชะตัคเค ปาณูปะตัง **พุทัง** สะระณัง คัจฉามิ
อังกะภาวะะประริยันตั้ง อชชะตัคเค ปาณูปะตัง **ธัมมัง** สะระณัง คัจฉามิ
อังกะภาวะะประริยันตั้ง อชชะตัคเค ปาณูปะตัง **สังฆัง** สะระณัง คัจฉามิ ฯ

ชีวิตะภาวะะประริยันตั้ง อชชะตัคเค ปาณูปะตัง **พุทัง** สะระณัง คัจฉามิ
ชีวิตะภาวะะประริยันตั้ง อชชะตัคเค ปาณูปะตัง **ธัมมัง** สะระณัง คัจฉามิ
ชีวิตะภาวะะประริยันตั้ง อชชะตัคเค ปาณูปะตัง **สังฆัง** สะระณัง คัจฉามิ ฯ

จะตุลัจจะปะฏิเวระะประริยันตั้ง อชชะตัคเค ปาณูปะตัง **พุทัง** สะระณัง คัจฉามิ
จะตุลัจจะปะฏิเวระะประริยันตั้ง อชชะตัคเค ปาณูปะตัง **ธัมมัง** สะระณัง คัจฉามิ
จะตุลัจจะปะฏิเวระะประริยันตั้ง อชชะตัคเค ปาณูปะตัง **สังฆัง** สะระณัง คัจฉามิ ฯ

(เปลี่ยน จตุ เป็น ทุกขะ / สะมุททะยะ / นิโรธะ / และ มัคคะ ตามลำดับ)

แปล

ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ตราบสิ้นลมปราณ ข้าพเจ้าขอถึง**พระพุทธเจ้า**
ว่าเป็นสรณะ เป็นที่พึ่ง ที่ระลึก ที่กำจัดภัยได้จริง
ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ตราบสิ้นลมปราณ ข้าพเจ้าขอถึง**พระธรรมเจ้า**
ว่าเป็นสรณะ เป็นที่พึ่ง ที่ระลึก ที่กำจัดภัยได้จริง
ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ตราบสิ้นลมปราณ ข้าพเจ้าขอถึง**พระสังฆเจ้า**
ว่าเป็นสรณะ เป็นที่พึ่ง ที่ระลึก ที่กำจัดภัยได้จริง

แม่ครั้งที่สอง.. แม่ครั้งที่สาม.. ตราบจนสิ้นภาพ.. ตราบจนสิ้นอัตภาพ.. ตราบจนสิ้นกาย..
ตราบจนสิ้นอวัยวะ.. ตราบจนสิ้นชีวิต.. ตราบจนกว่าจะแทงตลอดด้วยอริยสัจสี่..

มหานมัสการ เคารพคุณผู้ยิ่งใหญ่

กษมะลัง กษมะลังกัตตุง

วะนะโทวะนะโถมพะรัง

สุคะโต สุคะโต โลกัง

สะหิตัง สะ หิตัง กะรัง ฯ

บัวมีเพื่อประดับน้ำ เมฆผู้ให้การรักษามีเพื่อประดับอัมพร (ท้องฟ้า)

พระสุคต ผู้ทรงบรรลุลุณณะอันดี (พระนิพพาน) พระองค์นั้น ทรงบำเพ็ญประโยชน์เกื้อกูล
เป็นการเกื้อกูลอันดี ทรงมีเพื่อประดับโลก

สขมะลัง สขมะลังกัตตุง

สุจิรัง สุจิ รัญชะเย

สุจิรัง สุจิรังคันตุง

สขมะลัง สขมะลังภิ โย ฯ

พระชินเจ้าพระองค์ใด ผู้มีรัศมีงดงาม ทรงบรรลุแล้วซึ่งธรรมอันสงบอย่างเด็ดขาด
เพื่อประดับตนอันมีมลทิน (เพื่อทำตนให้หมดมลทิน) ลีลาการนาน บัณฑิตพึงยังพระชินเจ้า
พระองค์นั้น ผู้มีพระวรกายอันสะอาด ให้ทรงโปรดตลอดกาลนาน

สุคะตัง สุคะตัง เสฏฐัง

กุสะลัง'กุสะลัง ชะหัง

อะมะตัง อะมะตัง สันตัง

อะสะมัง อะสะมัง ทะหัง

สะระณัง สะระณัง โลกัง

อะระณัง อะระณัง กะรัง

อะภะยัง อะภะยัง สุานัง

นายะกัง นายะกัง นะเมฯ

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระนายกะเจ้า, ผู้เสด็จไปดี, ผู้ตรัสดี, ผู้ประเสริฐ, ผู้ละกุศลและอกุศล,
ผู้เว้นจากความตาย, ผู้บรรลุอมตนิพพาน, ผู้สงบ, ผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน, ผู้ทรงให้มรรคผล
นิพพาน อันเป็นธรรมที่ไม่เหมือนโลกียธรรม, ผู้ทรงเป็นที่พึ่ง, ผู้ทรงรู้แจ้งซึ่งสัตว์โลกสังขารโลก
และโอกาสโลก, ผู้ไม่มีกิเลส, ผู้ทรงกระทำความไม่มีกิเลส, ผู้ไม่มีภัย, ผู้นำไปสู่ฐานะอันไม่มีภัย.

สาทะรัง สา ทะรัง หันตฺ

วิหิตา วิหิตา มะยา

วันทะนา วันทะนามานะ-

ภาชะเน ระตะนัตตะเย ฯ

การกราบไหว้บูชาข้าพเจ้าตั้งไว้แล้วอย่างมีความเชื่อเพื่อ ในพระรัตนตรัย อันเป็นภาชนะ
แห่งการกราบไหว้และการบูชา การกราบไหว้ของข้าพเจ้านั้น มีประโยชน์เกื้อกูลพิเศษ
โปรดกำจัดความกระวนกระวายของข้าพเจ้าด้วยเถิด

มหาปชาปตีโคตมิ

คืนให้ค่าน้ำนม

“อะหัง สุกะตะ เต มาตา
สัทธัมมะสุขะทะ นาถะ

ตวัณฺจะ วีระ ปิตา มะมะ
ตะยิ ชาตามุหิ โคตะมะฯ

“สังวัทธิโตยัง สุกะตะ
อะนินทิตโต ธัมมะกาโย

รูปะกาโย มะยา ตะวะ
มะมะ สังวัทธิโต ตะยาฯ

“มุกุตตัง ตัณหาสะมะถัง
ตะยาหัง สันตะมัจจันตัง

ซีรัง ตวัง ปายิตโต มะยา
ธัมมะซีรัณฺหิ ปายิตาฯ

“ข้าแต่พระสุคตเจ้า หม่อมฉันเป็นมารดาของพระองค์
ข้าแต่พระธีรเจ้า พระองค์เป็นพระบิดาของหม่อมฉัน
ข้าแต่พระโลกนาถ พระองค์เป็นผู้ประทานความสุขที่เกิดจากพระสัทธรรมให้หม่อมฉัน
ข้าแต่พระโคตม หม่อมฉันอันพระองค์ให้เกิดแล้ว
ข้าแต่พระสุคตเจ้า รูปร่างของพระองค์นี้อันหม่อมฉันพุ่มพักให้เติบโตใหญ่แล้ว
ส่วนธรรมกายอันใครติเตียนไม่ได้ของหม่อมฉัน อันพระองค์พุ่มพักให้เจริญแล้ว
หม่อมฉันให้พระองค์ดื่มน้ำนมอันระงับหิวได้เพียงชั่วคราว
แต่พระองค์ให้หม่อมฉันดื่มน้ำนมคือพระธรรมอันสงบระงับได้แท้จริง”

พระนางปชาปตีโคตมิเถรีทูลลาปรินิพพาน

‘กายรูปเจ้า แม่เฝ้าเลี้ยง จนเคียงใหญ่
ได้มีเจ้า ชัดเกลา จนโตมา
น้ำนมแม่ ผ่อนกระหาย ได้เพียงครู่
เจ้าดื่มนม แม่หลับปล้น ผืนละเมอ

แต่กายธรรม ในใจ ของแม่หนา
พระสุคต เปรียบบิดา ข้าฯ ได้เจอ
น้ำนมธรรม ยังอยู่ คู่เสมอ
แม่ดื่มนม เธอแล้วพิน ตื่นนิรันดร์’

อิมินา ปุณฺณกะกัมเมนะ มา เม พาละสะมาคะโม
สะตังวะ สะมาคะโม โหตุ ยาวะ นิพพานะปัตติยา

อิหัง เม ปุณฺณัง อาสะวกะยะยาวะหัง โหตุ
อิหัง เม ปุณฺณัง นิพพานะปัจจะโย โหตุ
อิหัง เม ปุณฺณัง สัพเพ สัตตา สุขิตา โหนตุติ ฯ

ด้วยเดชแห่งบุญนี้ พาลจงลี้หลีกให้ไกล
คบชิตบัณฑิตใก้ ตราบจนใจถึงนิพพาน
ด้วยเดชแห่งบุญนั้น อาสวะกั้นพลันแหลกลาน
พร้อมปัจจัยไฝ่นิพพาน สุขสรอายุทุกท่านเทอญ ฯ

ขอบคุณที่มาของบทสวดหลากหลายใน สูตรหายใจ เล่มนี้

- พระไตรปิฎกฉบับฉัฏฐสังคายนา พระไตรปิฎกแปลฉบับมหามกุฏฯ และ ฉบับมหาจุฬาฯ
- ทำวัตรสวดมนต์ วัดป่าบุญล้อม ปี ๒๕๕๕ พระมหากีรติ ธีรปัญญา เรียบเรียง
- พระพุทธมนต์ ภิกษุรูปหนึ่ง เรียบเรียง
- พระพุทธเมตตา หนังสือทำวัตร สวดมนต์แปล และบทสวดพิเศษ พระมหาวิทมนต์ กุศลจิตฺโต เรียบเรียง
- มหาสรวณคัมภีร์ พระมหาพยอม ธรรมรักษ์โต แปลและเรียบเรียง
- บทสวดไชยน้อย พระมหาสัมพันธ์ ปธ ๙ วัดเขาสนามชัย เทียบกับฉบับโบราณของลาวแล้ว
- สาธยาย มนต์สาธยาย ปี ๒๕๖๐ ฉบับปฏิรูปบุญ
- Vandana Bhavana : Devotions for Meditation compiled by Bhante Henepola Gunaratana Bhavana Society
- Pali Devotional Hymns by Visharad Srimala Ratnayaka
- คัมภีร์วัชรสารัตถสังคหะ
- โปรแกรม ฌัฏฐสังคีตปิฎก ใช้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
- กลอนกามสูตร เนกขัมมสุข พระมหาสังคีต สักดิ์ทวี

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ธันวาคม ๒๕๖๐ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : กรกฎาคม ๒๕๖๒ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

พิสูจน์อักษร : ชมรมกัลยาณธรรม

ออกแบบปก : กลุ่มเพื่อนธรรมเพื่อนทำ

รูปเล่ม : ศิริส วัชรสุขจิตกร

แยกสี : แคนนา กราฟฟิค โทรศัพท์ ๐๙๖ ๓๑๔ ๓๖๕๑

พิมพ์ที่ : บ.ขุมทองอุตสาหกรรมกราฟฟิค โทรศัพท์ ๐๒ ๙๙๕ ๗๙๗๐ - ๓

หมายเหตุ : มีขอแนะนำเพื่อปรับปรุงสูตรหายใจนี้ กรุณาติดต่อได้ที่ dhirapanno@gmail.com

ฝากพระสูตร สิบไว้ ในสมทนาย
สุดท้ายใจ ใส่สมใน สูตรชีวิต
ชำระใจ เปิดทนาย ทนายให้คิด
ชี้วิญญูฯ ชำระทาง สร้างความเมา

สาอยาย เป็นเสียง สำเนียงสวรรค์
สูตรหลักพลัน เป็นหลักสูตร เพื่อชุดเกลา
วิปริต ผิดแผ่ แก่ความเขลา
ทุกคำเข้า เซ็ญอ่อนคลาย สูตร ทายใจ ฯ